

Universitätsbibliothek Wuppertal

Appianu Alexandreōs Rhōmaika

Continens earum Punicam, Syriacam, Parthicam, Mithridaticam, Ibericam,
Annibalicam

Appianus

Amstelodami, 1670

De bellis Punicis

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1209

ΑΠΠΙΑΝΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΩΝ
ΔΙΒΤΗΝ Η^ν
ΚΑΡΧΗΔΟ-
ΝΙΚΗ.

APPIANI
ALEXANDRINI
ROMANARVM HI-
STORIARVM DE
BELLIS PUNICIS
LIBER.

KΑΡΧΗΔΟΝΑ τὸν
εἰς Διεῖν Φοίνικες ὥκι-
σσα ἔτει πεντήκοτε τοῦ
ἀλιστρού Ἰλίου. οἰκουμέ-
νος ἀντίκρυτο Σάρρος τε εὶς Καρ-
χηδόνα. τοῖς δὲ Γοργαῖοις τῇ αὔτοι
Καρχηδόνας ρεγίζουσι, Διόν, γο-
νὴ Τυρρά, οἵ τοι ἄνδρες κατέ-
κανε Πυγμαλίων, Τύρου τυρα-
νούσιν τῷ τὸ ζέρων ἐπεκυπτεῖν. οἱ
δὲ εἰς σύντητος τῆς Φόνεων ἐπέγνω, οὐ
μὲν ξενιστῶν πολλῶν τῇ αὐτοφράν,
εσσι Πυγμαλίων τυραννίδα ἐφε-
γενον, αφινεῖται παλέσσοις Διεῖνος
εὐηγενεῖς εἰς Καρχηδόνα. ἐξωθουμένοι

ARTHAGINEM Carthago à
in Africa Phoenices quibus &
quando condiderunt, annis condita.
ante captum illum.
Conditores fuere Xorus & Car-
chedon: ut autem Romani ipsi-
que Carthaginenses existimant,
Dido, mulier Tyria: cuius ma-
ritum Pygmalion Tyri tyrannus
clam interfecerat. Illa, per so-
mnum eadē cognita, cum pécu-
niis multisque viris, tyrrnidem
fugientibus, navibus in Africam
venit, ubi nunc Carthago est.
Quumque repellerentur ab A-
fris,

Xorus.
Carche-
don.

Dido.

Pygmalion
Didus ma-
ritum in-
terficit.

Οὐασταὶ δὲ αὐτοῖς ἐγένετο Σάρρος τε καὶ Καρχηδόνα] Cum Appiano con-
veniunt Philistus Naucratitae, Eusebius in Chronicō, Stephanus de Urbibus
& Hieronymus, ac Carthaginem à Zoro vel Xoro & Carchedone conditam
scribunt. Hos tamen Salmasi in Solinum, Vossius Theol. Gent. & Bochartus
refellunt, nosque docent, Zorum & Carchedonem urbis, non conditorum es-
se nomina. Nempe Zorus est idem quod Tjor Phoenicum, Tyri nomen. Ita
efferebant veteres. Liber nominum in Hieronymo cap. de Marco: Tyrus quippe
lingua Hebraea Zor dicitur. Et Καρχηδόνα est Carthago. Verum nomen erat
Carthada. i.e. nova urbs. Solinus: Elissa mulier extrixuit, & Carthadan dixit,
quod phoenicum ore exprimit civitatem novam. Inde est, quod utraque Cartha-
go tam Libyca quam Iberica Graece dicta est Καρνη πόλις, ut videre est apud
Stephanum & Eustathium. Porro de conditu Urbis videatur Scaliger de
Emend. tempor. & in Not. ad Euseb.

2 APPIANI ALEX.

Phoenicum
dolus.

fris, petiere tantum loci ad incolendum, quantum tauri tergus comprehendenteret. Riserunt illi Phoenicum sordes, & puduit tantillam rem pernegare: sed maximè mirati sunt, quomodo oppidum in eo spatio posset fieri: cupidique videndi commentum illud ingeniosum, jurati promiserunt se daturos. Phoenices, secto in orbem corio, sic, ut unam corrigiam efficerent tenuissimam, circumtenderunt ubi nunc est arx Carthaginensium: quam inde Byrsa nominant. Procedente tempore, ex hac sede incursantes finitimos & vincentes, navibus quoque per mare viatum quarentes, more patrio, arcu urbem circumdederunt. Jamque potentes obtinuerunt Africam, mari latè imperantes, suscepit etiam externis expeditionibus in Siciliam & Sardiniam, aliasque maris ejus insulas, & in Hispaniam quoque:

δέ τον τοιούτον οὐκέπειραν, ἐδίστητο καράνιον
ἐς σωματομέρην λαβεῖν, οὔτε αὐτὸν
βίσσου πούσου αἰχλαδῆν, τοῖς δὲ εἰ-
έπιπτε μὲν τὸ Εὐλατόν ἐπὶ τῷ
τοῦ Φοίνικαν μικρολογίᾳ, καὶ γραιο-
το αὐτῷ πεπειραμένον τοιούτον βρεφούσαντον.
μείζινα δὲ ἡπόρους ὅπας αὖ πο-
λις εὐ πληυρώτῳ Διοσκύραπε φύσι-
το· καὶ ποδοῦτες ιδεῖν δέ, περι τὴν αὐ-
τοῦ τοῦ τὸ σοφὺν, σωμάτευτον διά-
σην, Εὐπάργυροι. εἰ δέ, τὸ δέρ-
μα πεπειραμένον εἴργαντα ἔνα σε-
νόπιτον, πεπειραμένην εὗδα νῦν ἐστιν
ἡ Καισαριδίων αὐγόπολις· καὶ διὰ
τοῦτο τοῦ Βόρεαν δυναμένηται. Ζεύρα δὲ
εὐταῦρες οργανώμενοι, καὶ τὸ πεπει-
ραμένον καράνιον ὄντες ἐκεῖσες ἐλθεῖν,
ναυοῖς τε ζεύραδροι, καὶ την θαλασ-
σαν οὐν Φοίνικες ἐργάζομεν, τὴν
πόλιν τῶν ἑταῖρῶν τοῦ Βόρεων πεπειρα-
μένην, καὶ δικαστούσας θῆν, Λιβύην
ἐργάτων καὶ πολλῆς θαλάσσης· εἰ-
δίκευσε τε πολέμους εργάτων εἰς
Σικελίαν, καὶ Σαρδὼν, Εὐρωπήν
ἄλλας δύο τοῦτο τὸ θαλάσσης εἰ-
σι, Εὐρωπήν. ποταμῷ δὲ καὶ
ἀποτελεῖσθαι.

*Oī δὲ τὸ δέρμα πεπειραμένον] Fabulam de bovis corio in tenuissimas par-
tes dissecto, unde *Byrsa* factum sit nomen, jam pridem docti exploserunt.
Nec fidem meretur, quod quidam statuunt, tempore Didonis, quo Cartha-
ginis fundamenta locavit, pecuniam de corio bubulo (quos nummos D. Hie-
ronymus *Sarcos* vocat) in usu suffise. Neque magis verisimile, Didonem, Py-
gmalionis tyrannidem fugientem, tot boum attulisse terga, quibus tantam
terre portionem, facta permutatione, comparaverit, in qua arcem illam con-
siderit, cui postea urbem circumdederit, quæ secundum Strabonem, CCLX
stadiorum, Livium XXII. M. Eutropium XXII. M. Orosium XX. M. passuum
ambitus haberet. Statuendum potius *Byrsa* Græcis dici pro *Byrsa* ad vitan-
dam *μητροφανίαν*. Græca enim lingua genius non patitur, ut *R. post S.* ponan-
tur. *Byrsa* est arx, monumentum: adeo ut recte nostro ut & Straboni *By-
rsa*, Αἴρόνος, & τὸ ὥχερτετον τὸ πόλεως dicatur. Et merito cum *Byrsa*
ambitus, autore Servio, ad libr. 1. *Aeneid*. Virgil. fuerit stadiorum XXII. vel
quemadmodum tradidit Eutropius, plus quam II. M. passuum, & in ver-
tice habuerit *Asculapii* templum, quod scribitur tanta fuisse capacitatibus, ut
Byrsa à Scipione capta, in eo per septem dies quinquaginta hominum mil-
lia delituerint.*

Διπλίκιος ἐξίπεμπον. οὐ τε δέχηται ἀντίσιον ἔφερον, διωνύμην φέρει αἰξόμενον τῇ Επικοινῷ, περιεστὶ δὲ μῆτραν Περσικήν. ἐπιπλανοῖσις οὖν ἀντοῖς ἐπειν δέποτε Εὐπολικοῖσιν Ρώμαιοι Σικελίαν αἴφελοντο, καὶ Σαρδάρα μὲν Σικελίαν διατίθεντο πολίους καὶ Ιταλίαν. ἐστελέχειν αἱλάλων ἐμβασαντες μεγάλους σερποῖς, εἰ μὲν, Αὐτίον σφῶν ἡ γυρόθυντος ιππαῖς Ιταλίαν ἐποδέσσι ἐπικαρδέοντας ἐπειν ἤξεις οἱ δὲ Λιβύην, Κορυνίαν Σκιτίων τὸ περισσότερον σφῶν σραπτησάσθαι μέρη τὴν ηγεμονίαν Καρχηδόνιον αἴφελοντο, οὐ νῦν, οὐ ἐλέφαντας, οὐ λεοπόρους οφίους ἐπειπάζουν ἐπινεγκεντούσι ξερόν. διάταξιν τε πολοδιαί Ρώμαιοις καὶ Καρχηδόνιοις, αἵδε διέμενον οἱ ἐπι πετίηντον μέρη λυσαντες ἀντας, τελτὸν πόλεμον καὶ τελεστῆντον αἱλάλων ἐπολέμουσιν. σὺν ὧ Καρχηδόνιον Ρώμαιοι πατεροπαθεῖν, Σκιτίων τὸ πεταζόντος σφῶν σραπτησάσθαι, οὐ ἐπισύρουν εγνωσαν. αὗτοις οἱ ὄποισιν ιδίαις αἰδεσσοντο, αγκυρατων μοίλαιον τὸ πεταζόντος, οἷς ἐνκυρώῃ ἐπὶ Λιβύην χειροῖν. τότον τὰ μὲν ἀμφὶ Σικελίαν η Σικελικὴ γεωφύη δηλοῖ. τὰ δὲ σὺν Ιταλίᾳ ψηλόρευα, οἱ Ιταλίαι καὶ ὅστις Αἰγαίος οἱ Ιταλίαν ἐσβαλῶν ἐπειπάζειν, οἱ Αἰγαίαιν τὰ δὲ σὺν Λιβύῃ ψηλόρευα αἴτη δέχονται, οὐδὲ συνιένται.

Ηὕζεντο οἱ ἀντανάσσοι τὸν Σικελίου πόλεμον οἱ Ρώμαιοι, νευστοὶ πετίηντο καὶ τελανοῖς ἐπιπλεύσαντες οἱ Λιβύην, οὐ πόλεις ποτὲ ἐλόντες, οὐ σραπτησάσθαι τῇ διώμειν παταλιπότοις Αἴγαιον Ρώμανον exercitu & potestate reliquerunt ibi Atilium Regulum. Is Regulus.

passimque deductis coloniis, sic imperium acquisiverunt, Græcorum conferendum viribus,

2

Persarum verò opibus. Septin- Romani Carthagi- nensisbus Siciliam auferunt, Sardiniam secundo verò bello Sardiniam & Hispaniam. Punico Hispaniam invadentes que alteri alteros magnis copiis

in suis sedibus, Peuci Annibale Annibal I- taliam va-

taliam: Romani verò Africam,

Cornelii Scipionis majoris auspi- Cornelius Scipio A-

cis: donec Carthaginensisbus imperium, classes, elephantos adémerunt, pecuniamque ad certum tempus persolvendam im- perarunt. Tum verò pax reddita ex foedere mansit per annos L.

donec hac quoque turbata, tertium ac novissimum bellum Punicum exortum est: quo victores Romani diruerunt Carthagini- nem ductu Scipionis minoris, ad- ditis in instauratores diris impre- cationibus: coloniam tamen de-

duxerunt in locum proximum, Carthago diruta du- etu Scipio- nis mino- ris.

opportunam ad Afros continen- dos in officio. Cæterūm quæ Car- thaginenses in Sicilia gesserunt,

continet historia Sicula, sicut His- toria Sicula. Hispaniensis, quæ gesserunt in His- pania, Annibalica item, quæ is- gessit in Italia: hoc volumen pe- culiariter rebus in Africa ab ini- ca.

tio gestis dicatum est.

Incipiems autem à tempore bellii Siculi, quando Romani Bellum Si- cculum navibus appulerunt in A-

fricam & captis aliquot urbibus, Atilius Regulus.

4 APPIANI ALEX.

alia ducenta oppida occupavit, quæ tedium Carthaginensium ad eum defecrunt: progressusque ulterius, agrum eorum suburbaniū populatus est. Illi à Lace-dæmoniis ducem petierunt, rati per bonorum imperatorum inopiam afflictas res suas: à quibus impetrarunt Xanthippum. Atilius, qui ad stagnum castrum-tatus fuerat, circum oram ejus contra hostes iter faciebat aestuo-so tempore, gravibus armis, siti, astu laboreque pressus, & è præ-ruptis locis impetus missilibus: sub vesperam autem ubi accessit ad fluvium, quo ab hostili exercitu dirimebatur, continuo traduxit suos in ripam ulteriorem, ut sic quoque terret Xanthip-pum. At ille suos instructos è castris immisit in eum, ratus facilem fore de fessis & malè affectis victoriā, & noctem profuturam victoribus: nec frustratus est sua spe: nam è triginta virorum millibus, quibus Atilius præerat, pauci evasere Clypeam, reliqui omnes aut cæsi aut capti sunt: proconful quoque venit in potestate hostium. Hunc non multo post Carthaginenses fessi misserunt cum suis legatis Romanam, ut aut pacem eis impetraret, aut reverteretur: ille clam collocu-

3

Clypea nixbs.

CladesRo-
manorum.

Kaj à Atria] Hanc historiam vel potius fabulam, plerique Romanorum posteris, ut veram, tradiderunt. Cicero de officiis tertio eam habet, & vigiliis necatum Atillium ait: ut & in oratione in Pisonem resectas ei palpebras dixit: & Horatius Carminum 3. ode 5. Silius Italicus vero in eo argumento tragicè debacchatur: eos autores sequentes Zonaras eadem de morte Atillii narravit: ii omnes Appiani huic loco concinere videntur. Si dixerit me tantis & talibus auxtoribus sident non habere, risum forte tuum,

461

DE BELLIS PUN. LIB.

εν διατάξισθαι τοις τέλεσι Ρωμαϊσμον
επονήθεις ὑγραφετας ἔχεις το- | tus cum Romanis honoratiō-
bus, autor eis fuit bellum conti-
nuandi,

vel indignationem movebo. Sed audi quæso, quæ me ab ea narratione credenda demonent, & expande frontem, si corrugata est. Polybius, qui beli primi Punici historiam fusa, ne dicam prolixè, satis exequitur, cum Atili cladem & captivitatem narret, de toto eo negotio ne verbum quidem facit, ut nec de Atiliis ita & reditu, nec de ejus morte loquitur. Si quis conjectura nostræ locus est, puto eum auctorem de morte Atillii consulto tacuisse, ne coactus foret fallere fidem historicam eam fabulam narrando, ut Roma obtinebat, vel odium Romanorum incurri, si contrarium recepto audeos rumor tradaret. Ut id credam, suadent duo loci insignes, unus Polibii libri primi, ubi de auctoribus qui bellum Punicum primum scriperunt, ait, Philinum & Fabium, non, ut oportuit, veritatem retulisse, sed Philinum quidem omnia in Carthaginem sium favorem scripsisse, Fabium vero contra, & utrumque fallo: alter locus est Diodori Siculi, cuius extat fragmentum libri 24 quantius preti à Valesio publicatum. Sic autem incipit: (de Atili autem uxore & ejus liberis loquitur, quibus data fuerat custodia Bostaris & Hamilcaris, Carthaginem ducum captivorum.) Οὐ πᾶν μάτιπ τὸν νεανίουν βασίας φέροντες τὸν τὸν ἀρρώτην, καὶ νομίζοντες δι' αὐτούντων εὐεργετικά τὸν γένος, εἰσοινος (yel ἐπεισος) τοὺς οὓς κατέχει τοὺς αὐξαγόμενοις. Narrat deinde, quomodo ob carceris nimium rigorem, alter eo-

rum mortuus sit, alter vero duraverit, donec re in vulgus prodita. Oi de, putans cum
μαντοποιόντες τοῖς δημοσίοις περούσιαις δεῖν ἡ κύρ τοις αἰρέσθαι φα-
τοίσι, οἱ δῆρχοις εγκλωποῖς τοῦ Ἀπαίτου, καὶ πάρ τοις ὀλίγοις δεῖν τοις κε-
ιτοις περούσιαις ἀκτηριώνται τοῖς Πάρισις, διπτεινόντος ἡ τέλος αριθμή-
σιον παρ τοὺς αὐτοὺς λόγοις την περίειαν, εἰ μὲν πάροις ἐπιμέλεια ποιούντες τοις
εγκλωποῖς οἱ τοῦ τίταν πολλὰ κατέπειραν, τοις δὲ Βοδόσεσσιν τοις
τετταὶ πέντε τοῦ τίταν τοῖς οὐγεῖσι, τὸ δὲ Αἴγινην τὸ γένος καὶ
νέαλον. Id est, Ubi vero odio habentes eam malignitatem, id tribunis denuncia-
verunt, & cum videretur ea crudelitas gravissima, Magistratus Attilio ad se vo-
carunt, & parum alſuit, quin eos in capitale judicium adducerent, tanquam Ro-
manum dedecore afficiētis; denunciari autem illis eos gravissimā datōris pēna,
nisi omnē curiam adhiberent iū captiū. Illi autem multum apud matrem quiri-
tantes, & de ea querentes, Bosfora quidem uferunt. & cineres miserant ejus
agnatis: Hamilcarem verō male habitum refocillarent. Ex hoc Diodori loco &
ex Polybii silentio licet conjicere, totam de M. Attilio supplicio tragediam ad
pulpita amandari debens, & à veritate historica Attiliū tragulare: & mihi videor to-
tam Attiliū historiam intelligere. Adverte animū lector. M. Attilio totam
Carthaginensium ditionem liberè populante, Afrubalem, Bostarem & Ha-
milcarem duces arcessunt Carthaginenses: pugnant cum Attilio, vincuntur,
de pace agunt; sed in casum ob diiores conditions ab Attilio propositas:
denuo pugnant Xanthippo Lacedæmonio duce, vincunt & universum Roma-
norū exercitū delent, & ipsū ducem Attilium captiū Carthaginem
ducunt: curam adhibet Hamilcar, & captiū foverit, ut sit in bello: clas-
sem navium 350 parant Romani, & Consulibus M. Ėmilio & Servio Fulvio
ducibus, ad Hermaum promontorū classēm Carthaginensium proſigant,
captis navibus 114 & ducibus Bostare & Hamilcare, quos Romam mittunt
cum victorie nuncio: quod ex eo conſiejo, quod de iis non sit amplius men-
tio in illo bello, sed de folo Afrubale, & quod ex eo Diodori loco citato
pateat eos captiū Romam ductos fuisse. Senatus, ut solaretur uxores &
filios

Regulus for nuandi, & reversus est, paratus
titudo. ad supplicium. Poeni inclusum

cavea, stimulis intus extantibus,
Regulicru- consercerunt. Xanthippo sua fe-
delis inte- licitas perniciem attulit. Cartha-
ritus. Xanthippo ginenses enim, ne Lacedaemoni-
sua felici- niorum videretur tanta victoria,
tas perni- finxerunt se velle Xanthippum,
ciem af- egregie donatum, honoris causa
fert.

Poenorum perfidia. cum tremibus in patriam re-
mittere: quarum prefecti man-
darunt, ut eum cum ceteris La-
conibus in altum mergerent: sic
ille poenas dedit pro navata ope-
ra strenua. Atque ha fuere clau-
dium victoriarumque vices u-
trinque primo bello Punico,

donec Poeni Romanis cesse-
runt Sicilia: quomodo autem

cesserint, in rebus Siculis indicatum est.

Mete

filios Atillii, iis mandat custodiam ducum Carthaginem, ut haberent re-
demptionis Atillii pretium, facta scilicet commutatione, ut sit in bello, quod
Diodorus narrat. At accidit, ut morbo moreretur in captivitate Atilius:
unde irata uxor & non amplius sperans, se per suorum captivorum trans-
mutationem potitaram marito, eos crudeliter vexat, unde Senatus ira ad-
versus matrem & filios: ea vero, ut colorem iustitia daret crudelitati sue,
fabulam hanc de necato per incuriam & vigiliis & tormenta Atilio in vulgus
& alias mulieres, ejus affines loquaces tradidit, unde rumor ille increbuit,
& in majus traditus est, & propter Carthaginem odium facile creditus.
vires acquisivit eundo; nisi ita res se habuerit, multum me fallit conjectu-
ra. Lege lector, veritatis sectator, totum Diodori fragmentum & Polybi
librum i. attente, &, ut spero, dices me non aberrare à verisimili, & inter-
errata historica M. Atillii caveam, & aculeos & palpebras sectas annume-
rabis. Palmer.

O καὶ δὴ δίκην ἔδωκε πάντες οὐαγξέλες] Insignis perfidia, Poenis si-
pius uistata. Documento ipse Annibal, qui quamvis pro eorum incolumi-
tate plures imperatores, plures Romanorum exercitus trucidasset, quam
gregarios milites alii in exilium tamen ire coactus fuit. Expertus can-
dem quoque Masanilla, de quo inferius hoc eodem libro. Quare non imme-
rito nunc fraudulentē, nunc mendacē, versipelles & bilingues apud Scripto-
res nominantur. Et Regulus ipsam Carthaginem fraudem domum, gentem
atū fallere latam, appellavit. Ipse Annibal apud Silium de se gloriatur,

Scita patrum & leges, & jura fidemque Deosque
In dextra esse sua.

Exempla qui cupit, præter nostrum, Polybium, Diodorum Siculum, Li-
vium & imprimis Valerium Maximum consulat.

Μετὰ ἡ τέτο Ρωμαῖος ρῦ Ε
Καρχηδόνιος ἐξίσηα λοὶ εἰς αἰδή-
λος· Λίβυες δὲ ὅσι Καρχηδόνιον
ἐντεῖστον συμμεμαχήκεσσαν ἀν-
τίς ἐπὶ Σικελίαν, Εὐκλῆματα ποσ-
τιῶν καὶ ὑποχύσταν εἰς τὸν Καρ-
χηδόνιον ἔργοντες, ἐπόλεμον αὐτοὺς
μάλα παρτέρως· οἱ δὲ Ρωμαῖοι εἰς
συμμαχίαν οἷς φίλους σπάλλονται.
αὐτοὺς οἱ Ρωμαῖοι ξενολογεῖν εἰς μό-
νον τούτο τὸ πόλεμον δύναται τὸ Ιταλικόν
ἔφηκαν· ἀπείρητο γάρ οὐ ταῖς απο-
δοῖς καὶ πόλει· ἐπειψών δὲ οὐδελα-
λυτῆς, οἷς οἱ Λίβυες οὐκ ιστη-
κονται, οὐδὲ πάις πολεῖς ἐδίλασσαν
ὑπηρέτας ἐνεγκαρπίαν, εἴ τελειον·
εἰ δὲ οὐδὲδέντο. Καρχηδόνιοι δὲ
κατικόπι πολλαὶ ταῖς πολεσιν ἐφε-
δρεύοντες, τούς μάρτυρας αὐτῶν οὐ-
φροσύνη ταῖς εἰς τὴς θυλάσσην.
απόρρητος δὲ τῆς γῆς οὐδὲ πόλε-
μον ξυμφένει, Λίβυοι δρόποι δέ τοι
πόλεμον σπάζονται· ἐπιπόσους δὲ ὅ-
σι παρεπθεούν, ἐλέγοντες εἰς δόπο-
ῖον· τούτο δὲ Ρωμαῖοι Εὐπεινούτες
ιθριλλον εἰς τὸ πῖλαν· οὐδὲ λαν-
θάνονται. Εἰ δέλαθον ἐπὶ πόλει γνω-
θεῖται δὲ Εὐγνοόρρης ποιεῖ εὐ-
τέλεος διαθέτοντα μήχανα, Ρω-
μαῖοι δὲ πινάκις ἐδιηγονται,
Εἰ πόλει ταῖς ποστίσεις συνδικαλε-
συνεγάφη.

Οὐ πολὺ δὲ ὑπερέγειροι Καρχηδό-
νιοι στρατεύονται Ισπειρίαν, Εἰ αὐ-
τοῖς καὶ μέτρον ὑπήρχετο, μήχανα,
Ζαγρεύονται ἐπὶ Ρωμαῖον κατα-
ρυζονται, Καρχηδόνιοι δέ τοι εἰς
Ισπειρίαν γινεται, μηδὲ Διαβύειν τοι
confugientibus, Πονις in Hispania præfixus est terminus, ne Hispania.

Post hæc pax fuit inter Roma-
num Carthaginensemque po-
pulos: Cæterum Afri Poenis sub-
diti, qui eis contra Siculos miser-
rant auxilia, & Galli, qui corum
stipendia meruerant, questi pol-
licita sibi, fide Punica reddita,
magnum bellum eis intulerunt:
qui à Romanis, ut amicis, petie-
runt auxilia. Permissum est ut ad
hoc solum bellum militem Ita-
lum mercede conducerent, nam
ex foederis legibus ne hoc qui-
dem debebatur. Miserunt & qui
pacem inter partes componeret,
quos Afri audire noluerunt, sed
futuros se sub imperio Romano-
rum dixerunt, si illis videatur:
non sunt tamen recepti. At Car-
thaginenses magnis classibus in-
festando civitates quæ defec-
rant, intercludebant eis com-
meatus maritimos: & quia ter-
ra (ut sit in bello) non coleba-
tur, Afri succubuerunt: negotia-
tores quoque quotquot præter-
navigabant, spoliabantur ab ege-
nis prædonibus. Romani verò
etiam occidebantur, & projicie-
bantur in mare, quod laterent sce-
lesta facinora. Latueruntq; lon-
go tempore: sed deprehensi tan-
dem peinas luere tergiversaban-
turi, donec decreto contra eos
bello, Sardinia mulætati sunt: id-
Carthaginenses
Sardinia
mulætati.

Non multo autem post Car-
thaginenses expeditionem sus-
cepérunt in Hispaniam: quam
per partes adorti subjugabant,
donec, Saguntinis ad Romanos fixis in
Ponispræ-

8 APPIANI ALEX.

Iberus flu. transirent Iberum fluvium. quod vius.

fcedus rursum violarunt Carthaginenses, duce Annibale, qui trajecto fluvio exercitus Hispaniensis commisit aliis ducibus,

P. & Cn. ipse irrupit in Italiam. Romani Scipiones vero duces P. & Cn. Scipiones in Hispania praeclaras adepti victorias, ambo cæsi sunt ab hostibus: & qui post eos re-

xerunt exercitus, parum prospere bellum administrabant, donec

Scipio P. Scipio, Publili; qui in Hispania cecidit, filius, cum classe eō pro-

fectus, opinione omnium à deo mitti creditus, & divinitus omnia ad bellum gerere, vicit egregie: partaque

Hinc ingenti gloria, exercitum successoribus à senatu missis tradi- didit. Ipse in urbem reversus pos- tulavit, ut mitteretur in Africam cum exercitu, retracturus An-

nibalem ex Italia, & à Carthaginensibus pœnas expediturus in ipsorum patria. Id quidam reip. administratores dissuadebant,

negantes oportere, exinanita tot bellis Italia, Annibale tunc quo-

Mago. que illam vastante, Magone in e- jus latere Ligures Gallosque in mercenariam militiam conducentem, in Africam expeditionem fieri, & aliena captari, prinsquam domi sit securitas. Alii vero ex-

stimatorib; Carthaginenses, qui nunc intrepidi agerent de subju-

ganda Italia, nemine infestante domi, si bello domestico impli-

carentur, Annibalem revocatu- ros. Hac sententia vicit. non tam

permiserunt delectus eum tuos p̄cepisti ēs Līonūr. Sūptiāna,

τοντα ποτιμήσ. Επί ταῦτα μὲν πέ- αποδεῖς ἐλυσαν Καρχηδόνιοι περά- σσοτες, Αἰγαῖον σφάλησαν ηγουμένων.

Ἀργούντες δέ, οὐ μὴ Αἴγαιον Αρ- ετητηγέντες τὰ εἰς Γένεράκη πα- πιλιπά, εἰς τὸν Γαλιάνον επέσπαλε-

στρατηγοὶ δὲ Ρωμαῖοι εἰς Γένεράκη Πόταλιον τε Κορηνίαν Σκιτίαν, εἰς

Γναῦρον Κορηνίαν Σκιτίαν, αἱ- λλοιον αἱλλοφά, λαμπταὶ ἔργα διπλεκτυμένων, θιγοτετον αἱματο- σεῖς τῷ πολεμίων. Ηγοὶ οἱ μετ' αὐ-

τοὺς στρατηγοὺς πακῶν επεστότον, μέ- λλον Σκιτίαν οἱ Ποταλιον Σκιτίαν- τε τοῦτο τῷ τοῦ Γένεράκη αὐτούς-

θετοὶ οὓς επιτωλεύσαντο, ηδὸν αἴπαντα ἐμβαλλών οἷς ηγοὶ οὐδὲ θεοί, εἰς

Δερμονία γρήπτον συμβάλλοντες τοῦτον, επεργάτη τοις παραποτάσσοντας, ηδὸν δίσησις εἰς τοῦτο πολλῆς ψυ- μροῦ, τοῦτο μὴ στρατηγοὶ τοῖς εἰς

Δερμονία επιπεμφθέσιοι παρέδα- κεν. εἰς δὲ Ράμηνον επιπελάσθαι, η- ξιον περιθῆμα στρατηγοὶ εἰς Λι- ένιον, οἷς αὐτοὶ οἱ Αἴγαιοι εἰς

Γαλιάνοις, ηδὸν Καρχηδόνιοι δικλι- επιπέδον οἱ τῇ πατερίδι. τῷ δὲ πο-

λιτσόμορφων οἱ μὴ αὐτέλεσθαι, τῷ

χειροναμίκης εἴποτε τῇ Γαλιά- λιας τοσοῦτοι πολέμοις, ηδὸν πορ-

θουμένης εἰς τοὺς Αἴγαιος, ηδὸν Μά- γωνοι εἰς τὸν θαλασσῆμα ἐπὶ αὐτοῖς Λί-

γαῖας τε Κελτούς ζευολογοῦστοι, εἰς Λιένιον στρατευεῖν τὸν τοῦτον αἱ-

λοτερίαν χρέωσαν, περὶ τοῦ οι- κετικοῦ απτελλόμενού τοῦ παρόντον οἱ

ἡδοτοι Καρχηδόνιοι νῦν μὴ α- δεῖσις ὅπεις εφεδεύσειν τῇ Γαλιάνοις, εἰδὲν σύνχλοιούς εἶναι πολέμου

ἢ αἰκίας σφίσι θυμούδης, ηδὸν Αἴγαιον μεταπειράψεισθαι. τοῦτο μὴ επερ-

χρήστον ἐξ Πατέων, πονηρόν
επιστέλλοντες Αὐτίδηνον ἐπελευθερίαν, οἱ
πονηροὶ εἶναι, ἐπίτρεψαν ἐπαγκόδ, τού
τοις ἀμφὶ τὴν Σικελίαν ἐπιστέλλοντες
τοὺς ἄνδρας τῆς Σικελίας δένησαν, οἱ πονηροὶ
κυππαρισσιανοὶ δένησαν, οἱ πονηροὶ
μοναχοὶ αὐτοὺς λαβεῖσιν, ἐπιστέλλοντες
τοὺς ἄνδρας τῆς Σικελίας. Εἰ γένηται
τοῦτο σοι ἐδίκαιον τὸν ἐπιστέλλοντα τὸν
τοῦ Σικελίαν καὶ Φίδιαν συν-
φέρειν. οὗτος ἀκελλός πάντοτε τού-
τον τὸν πολέμον τὰ πεδόνα, περι-
στασιον σφίσιν ἐπίστριψεν μετ' ὀ-
λιγον ψυχοφρόν. Οὐ δὲ Σικελίαν, θύ-
σους ὡν ἐπι Καρχηδόνι τὸν πολλοῦ,
οἱ πονηροὶ ποταμίας τὴν πηγήν, οἱ
ἐπιπλαγιαῖς μούσαι, αὐτοῖς οὖτε,
διελθοῦσιν εἰς Σικελίαν, ἔχον ἀμφὶ
αὐτὸν διαφύγειν ἐπιλεκτὸν τελε-
ποτούς, οἷς ἔργον χωρίς ὅστις εἴ-
πειδι. Σικελῶν δὲ αὐτὸν τελεποτούς
καταχεῖται ἐνδαινεούσας, εἰπεῖ-
στιν οἵκους ἐπικρέμενος ράτιον, ἐπειδε-
σμένος ὅστις τοῦ οὐ ποτε οὐδει-
κατέστητο καταλάσσειν. οὐ δὲ ἀφίνετο,
απεγύρηκεν εἴτις ἐντὸς θέλοι τὸν τρα-
πεζόνδρον ἀντιδούσαν. δέξαρτεν
τὸν ποταμόν, ἥγαπος ἐξ μίσου τοὺς
τελεποτούς τὸν ὄστιν ἐρήμεις, οὐ
οἱ πονηροὶ εἰπεῖν τοῦτον μετεπονθούσιοις. οἱ δὲ ἐποτες παρεδί-
δοσσιν ὅστιν τὸν ποταμόν· Εἰ τοῦτο
τῷ Σικελίᾳ τελεποτούς νέει Πατέ-
λίδης ἐχειρίδης οὐτὸς Σικελιώτας, καλ-
λιγενεῖς ιπποῖς οὐτοὺς αὐλοτούς
ἐποδοσμένες, οἱ γάρ τοι εἴδοτες εἰπεῖ-
τε τῷδε εἰδότες· οἷς δὴ οὐ τὸν τελεποτού-
τος εἰς πάντα χρώμενος διετέλει.

Καρχηδόνιον δὲ λεόποτα πανταχό-
ρμον, Αὐσδρύσαν μέδον τὸ Γίουναν
ἐπὶ Θήραιν ἐλεφάνταν ἐπεπεμπόν,
Μάσσαν δὲ ἀμφὶ τὴν Διγυνέντο-

habere in Italia etiam tum pressa
armis Annibalis: tantum volun-
tarios milites, si qui se offerrent,
permisus est secum ducere, &
uti Siciliensi exercitu: additis Siciliensis
decem triremibus, cum sociis na-
valibus, & præter has, quotquot
erant in Sicilia. Nec pecunia da-
ta est, nisi quam priuatim amici
Scipionis contulerunt: adeo ne-
gligenter hoc bellum aggressi
sunt, quod non multo pôst maxi-
mi momenti visum est. At Sci-
pio, qui divinitus jam dudum fe-
rebatur contra Carthaginem,
equitum peditumque fermè
vii. m. collectis, trajecit in Si-
ciliam, habens circa se primæ pu-
bis selectos eee numero, quos
inermes sequi jussérat: deinde
conscriptis æquè eee Siculis di-
vitibus, jussit ad certam diem
præfît̄ essent, instruît̄ armis e-
quisque quantum possent pul-
cherrimis. Ut verò venere, po-
testatem eis fecit substituendi si-
bi vicarios: quod ubi libenter
aceperunt omnes, produxit in
medium suos eee inermes, &
his arma tradi jussit. Illi volentes
arma equosque tradiderunt. Sic
Scipio pro eee Siculis totidem
Italos sibi paravit, alienis equis
armisque instructos pulcherrimè: qui mox imperatori suo gra-
tias egerunt eo nomine, & post-
ea semper egregiam ei præstite-
runt operam.

His auditis, Carthaginenses Asdrubal
Asdrubalem Gisconis filium ad Gisconis
venationem elephantorum mi-
serunt: Magoni, mereenarium Mago-
mili-

militem in Liguria colligenti, miserunt peditum VI. M. DCCC equites, elephantes VII: iusseruntque ut adjunctis quantum posset aliis copiis invaderet Etruriam, quod Scipionem distraheret ab Africa. Mago tunc quoque cunctatus est, vel quia non poterat se Annibali, tam remoto, adiungere: vel quia semper eventum prævidebat. Asdrubal vero à venatione reversus, ex delectibus Poenorum Afrorumque scena confecit millia, & sexcentos equestres: servorum quoque millia quinque coemit ad remigium, & à Numidis accepit equitum duo millia: mercenarium etiam militem conducebat, & omnes exercebat, ducentesimo à Carthagine statio. Erant in Numidia multi reguli, sejuncti ditionibus, quos inter Syphax honore preminebat: regis quoque Masæsulorum gentis valide filius erat Masanissa, educatus & eruditus Carthagine: quem, ut forma moribus praeflantem, Asdrubal Gisconis, nemini Carthaginensium secundus, optavit sibi generum, quamvis Numidam: desponsa sibi puella adolescentis aë praefectus abiit in Hispaniam.

Syphax, qui puellam adamarat, subditam Carthaginensibus regionem populabatur, & Scipioni, quando ad eum ex Hispania trajecerat, promisit se fore belli socium si Carthaginem iuvaret. Id ubi sensere Poeni, non ignorari quantum momentum in Syphace esset ad id bellum, clo-

6
ξεναγῶν πιζὸς ἀπίστελλον ἐς ἔργα πιχίδιον, καὶ ιππιας ὀκτωροίς, καὶ ἐλέφαντας επὶ τῷ, καὶ ταφεστισσον αὐτὰς μερός ὅπου διώκεται ἀλλα εἰσβαλεῖν ἐς Τυρρηνίαν, οὐαὶ τὸ Σκιάπαντα τελεσταχεῖν εἰς Διέσην. Μάζων ρῦθ δὲ Ε τότε ἐργαζόμενος, Αἴτιος ἢ συνελθεῖν & διωκεῖν Θ πολὺ διεστῶν, Ε τὸ μέλλον εἰς ταφεστισσον εἰσελθεῖν. Ασδρύος δὲ δότε τὸ θύετος ἐπινελθῶν, κατέβησε Καρχηδονίον τε τὴν Λιθούνταν ἐς ἔργα πιχίδιον: πέζους ἐγκινέων, Ε ιππιας ἐξαγορίσσις: δύλους τε πέργαζε πεπικονιζόμενος, τὰ νοτίηντα ἐργάζεται. καὶ τούτῳ τῷ Νομάδων ἐλαύνει διεγέλατος ιππέας. καὶ ξένους ἐμισθιστο, καὶ πάντας ἐγύρωνται, Διοκτρίους σεισίους δύποιον δότε Καρχηδόνα. Νομάδων δὲ τῷ εὖ Διεύθυντας μήδος ποσὶν οὐ μέν πολλοί, Σύφαρχος ἵστερ ἀπικεῖται καὶ πρώτης ἐχει τοῖς τοῖς τοῖς αἰλαν ἐπιφανί, Μασαλίων δὲ αὖ ζενος ἀλκίρης ποιεῖ τῷ βασιλεως Μασανάσης, οὐ ἐτερεργετεί μέρος τοῦ Καρχηδονίου καὶ πεπούδετο. οὗτος δὲ αὐτὸς Ε τὸ σῶμα πελῷ καὶ τὸ πόπον αεισθείσα Ασδρύος οἱ Γισικωνοί, εἰδεῖς Καρχηδονίαν δύτερον, συεργίσοντες τὴν Συγκατέσση, κατέπει τὸν Νομάδην, Καρχηδόνα οὐδὲ οὐδὲ εὖ συεργίσοντες, επικέπειται εἰς Ισηγίαν τραπτεῖν τὸ μετεργόνιον. Σύφαρχος δέ, κατέβορθε τὸν ἔργον τοῦτο ἐπὶ τῇ παρδί, τὰ Καρχηδονίων ἐλεπιτετά, Ε Σηπτίων: Διοκτρίους πάντας αἴντες εἰς Ἰβηρίας συνέδετο συμμαχήσοντες τοῦ Καρχηδονίου ιόππη. αὐθαίρετος δὲ οἱ Καρχηδονίους, Ε μέρα ποιεύμενος εἰς τὸ τοῖς Ρωμαϊκούς πόλεμον Σιφάκα ταφεστισσεῖν, εἰσεδόσαν αὐτὸς τὴν πατερόνυμον αὐγοστίου

DE BELLIS PUN. LIB. II

πολεοσιτων καὶ οὐτων εἰς τὸν Ιπέργειον Αὐτόν
δρύσου τε ἐπει Μασανάσου. ἐφ' οἷς
οἱ Μασανάσους πάτεραληγῶν σπουδήσ-
θετο καὶ οὗτος εἰς τὸν Σκιπίωνον,
λανθάνων, οἷς φέτο, Ασδρύβαν.
οἱ δὲ αὐτοῦ μὲν θεοὶ, βασιλεῖς μὲν ἔφε-
ρεν πάτερες οὐ μερικοίς εἰς τὸν Ιπέργειον
πάτερες, οὐδεομένοις ἀμφοῖν, πάγετο
οἱ δύος τῆς πατεροῦ συμφέρουν εἰς
ποδὸν Μασανάσου ποιοσοῦται. Εἰ δὲ
πανιόντες εἰς Λιβύην εἰς τὸν Ιπέργειον επι-
ταχάτει τὸν πατεροῦ σπουδήμπειρον
πομπούντος ιπτάεις, οἷς εἴρητο, ἀ-
φανῶς ἐπιτέλλεται ἀνταρτός. Εἰ κτεί-
νει ὅπερ διώνυτο Μασανάσου. οἱ δὲ
αὐτοῦ μέντοι εἰς φυρά τε ἐπει τὸν
πατεροῦ πάτεραν σπουδήστετο, ιπ-
πίας αὐτοῖς οὐδεὶς οὐδέος τε τῷ
ιπτάσι λιβύοις ἔργοις απογνωτοι πολλοῖς
χεωρθεῖς ἐπελάσινται εἶται καὶ αὐτοχρό-
νοι, καὶ αὐτοὶ ἐπελάνονται. καὶ δόλως
εἰνι ἀντοῖς οἱ μάχη, Φυρὴν Εἰ διά-
ξις ιστοτι ἢ καὶ λιμόν φέρει οἱ Νο-
μάρδες οἰδε, Εἰ πάσα χρήσος πολλά-
κις αὐτοὶ σίτονται. Εἰ τὸ πατεροῦ
ιδευποτέστησιν. οἱ, τε ιπτάσι ἀντοῖς
καρδῆς μὲν οὐδὲ δόλως γίνεται, πε-
φαγῶν οἵτινες τὸν Καρχηδόνιον πάτερας.
τοι-
κτονος οἱ Μασανάσους εἰς δισμυριάν
σπουδαζοῦνται, εἰς οὐδὲν εἰς Ιπέργειον ηλε-
λαστιας εἰπέργειον εἰπέργειον. Αὔτε φέτος ηλε-
γχα ηλεγχασία εἶναι. Καρχηδό-
νοι ἢ η Σύφαξ, νομίζοντες ἐπὶ
σφᾶς εἶναι τὸν πατεροῦ μὲν Τύ-
μερικούς (εἰς οὐδὲν εἰπέργειον ηλε-
λαστιας αὐτοὺς) εἰκόναν παρατέρα
τοῦδε πολεμεῖν, έπειτα καρδέλωσι, ηλε-
λαστιας Τύμερικος αὐτούς. Σύφαξ
μὲν οὖτις η Καρχηδόνοις, πλειον-
ῆσσαι τοῦ πολέος, εἴτι η αρμαξῶν
η παραποδίας βασιλεῖς η πενθῆ-
τες numero, trahentes secum

carunt ei virginem: nesciis Asdrubale
Masanissaque, qui tum erant
in Hispania, quapropter Masanis-
Fœdus in-
fa indignatus, & ipse fœdus cum
Scipione in Hispania iniit, non
à Masanis.
sentiente (ut putabat) Asdruba-
fa. Qui re cognita, molestè qui-
dem tulit illatam adolescenti ac
filiæ injuriam: tamen in rem pu-
blicam Peconorum fore putabat,
si Masanissam tolleret. quem re-
vertentem, ob defunctum pa-
trem, in Africam, deducendum
dedit equitibus, mandato ut clam
eum per infidias quomodo cum
que opprimerent. Ille dolum
subodoratus aufugit, ditionem
que paternam firmavit collectio
equitatu, afflueto die noctuq; ve-
litari jaculationibus, incurfando
recursandōque, nam hoc pugnæ
genus nihil aliud est, quam nunc
fugere, nunc perseguiri. Sciunt Numida-
autem Numida & samem ferre, rum vi-
& herbis sepe uti frumenti vice,
Eius. Numida-
rum equi.
aquæ potu contenti: equi quo-
que ne gustant quidem hor-
deum, herba semper vescentes,
& raro bibentes. Ex hoc genere
Masanissa collectis fermè xx mil-
libus, educebat eos ad venatio-
nes aut prædas abigendas è cæte-
ris gentibus, operæ pretium in
his exercitijs existimans. Cartha-
ginenses verò & Syphax rati-
contra se factum hunc adole-
scensis apparatum (erant enim
sibi offensæ consciæ) decreverunt
priorēs illum invadere ac debel-
lare, & ita demum Romanis oc-
currere. Et erant longè superio-
plastra & impedimenta usque

Masanissa
laboris e-
xemplum
fuis.

ad delicias: contrà Masanissâ laboris exemplum erat suis omnibus, nihil habens præter equitatum, non jumenta, non commeatus, quo expedition & fugiebat hostem & adoriebatur, rursumque in loca munita se recipiebat: & sâpe circumventus dividebat copias, ut agminatim quâ possent effugerent: ipse interim cum paucis latitabat, donec suos aut noctu aut interdiu confluentes ex condicô ad se reciperet. Et accidit aliquando, ut cum duobus comitibus in speluncâ lateret, circum quam hostes castra habebant. Nec unquam in castris suis diversatus est: sed ars ejus fuit præcipua, curare, ne hostis sciret ubinam ipse lateret: quo factum est ut hostes non possent eum aggredi, sed tantum irruentem arcerent. Commeatus autem quotidie quarebat ubi nox superveniret: five rus id esset, five vicus, five oppidum, diripiens cuncta dividensque sociis. quamobrem multi ad eum confluebant Numidæ, non ob stipendia, qua nulla erant ordinaria, sed ob luxura überiora stipendiis.

Ad hunc modum Masanissa Pœnos infestante, Scipio, rebus omnibus apparatus in Sicilia, saera fecit Jovi Neptunóque: & in Africam profectus est navibus longis duabus supra quinquaginta, oneratis quadringentis, aetuaris lembisque multis subsequentibus, copias autem ducebatur xvii. m. peditum, equites M.D.C. similiisque vehebat tela, artilles,

ερατεύοντο. Μασανίσσος δὲ πόνοι τε πολὺ πάτω ἐξῆρχε, οὐτιπέρ μόνον ἦχος, οὐτε σχέδιον τὸ δέννα, γέ τε τὸ ἐπεχεισθεῖ, οὐτε τὸ ὀχυρὸν πηδήσοντα πολλάκις τε ποταμούμβανούμφρῳ, διεσπάδην τὸ στρατόνευος, οὗτον διηγένειν διποθέμενον μὲν μέρην, τοις διώρεις αὐτὸς ὑπερβάτετο ποι, μέχεται συνέλθοις αὐτῷ νυκτὸς ηρεψθεὶς ηρέψατο εἰς τὸ συγκεντικόν. τοίτοιον δὲ ποτὲ τὸν απηλεύθερον ποταμὸν ἔλαστη, οὐ πολεμίαν οὐδὲ τὸ απόλαυον στρατοπέδου τοντον. εὖτε δὲ τὸ ἐρατεύοντα ποταμὸν, αἷδα καὶ καρποῖς ἐρατηγραλανθάνειν ὅποι ποτὲ εἴη. οὐτον τοις ἔργοις αὐτοῖς σωματικὰς ποτε ποικιλίας εἰς πολέμους, αἵδι μηνοντος ἐπιστοποιοῦσαν. αἴρεσθαι δὲ τὸν αὐτὸν ποταμὸν ἐντοπίον, οὐ ποτὲ εἰσέρχεται ποταμούς χωρίον η καρπού η πόλιν, λοιζομένη τε πάντες τῇ Διορεπτίᾳ ζοῦται οὐ μετελεύονται τοις σωματοῖς. οὐτοις ποταμοῖς η Νομούδων ἐπεφοίτων, μεθός μὴ εἰς διδόντη πεταγμένας, τοις δὲ ὠφελείας πολὺ πλεονεκτούστες.

Καὶ Μασανίσσος μὲν Καρχηδονίοις έτας ἐπολέμει. οὐ δὲ Σικελίαν, οὐτε οἱ πάντα δύτετοι γεγένηται σύ Σικελίᾳ, εἴτε Διῖ οὐ Ποσειδῶνι, οὐτε Λιβύεις αἰνήσθε επὶ γεῶν μετανέσσον μὲν δύν οὐ πεντηκοτά, Φοροτίδων δὲ τετραγυριστῶν κίλατες τε οὐ λέμβοι πολλοὶ συνεπονοῦσι αὐτῷ. οὐ τετραπέντες ἡγε, πεζοῖς μὲν ἐξακινθίλιοις επὶ μυριοῖς, ιπταῖς δὲ κατλίσαις οὐ εἰσαγγεῖται. ιπταῖς δὲ οὐ Βελλητοῖς οὐδεται τοις μηχανημένοις ποιοῦσι.

κίλα, ἐπεργέν ποτέ τῷ Σκιπίωνι μὲν ὁδὸς διετλόδη. Καρχηδόνιος ἢ τῷ Σύφαξ, πιθανόρροι, ἔγνωσαν εὐ τῷ παρόντι οὐσικεναθεῖτε Μισσανίσου, καὶ ἐφίλιαν ἐπαιγνίσατο, μέντος ὅπου Σκιπίωνι ὑπὲρ ἐπιεργήσασεν οὐδὲν προσόρροι, ἐξεπάτορροι, αὐτονερδούσιν ἢ τῇ μηνίν πάντα τῷ Σκιπίωνι, τοῦτο τὸ Αὐτρίσαν οὐ σιωπήλαγχροι μετὰ τὴν ιδίων ιπτίων, τῇ εἰσφοτοπίδουν καὶ μορφοὺς ἀπ' αὐτήλων Αὐτρίσας τε τῷ Σύφαξ ἐ Μισσανίσου αφεὶ Γάπιν πολιν· εἰς ἥν οἱ Σκιπίων κατεκένθεις οὐτὸν μεριν, τῇ σύντοι εἰσφοτοπίδουν τοῖσι αὐτοῖς. εὐ τολού δὲ ἀπέκειτο οἱ Αὐτρίσας αὐτῷ τραπίπαν ἐχον, εἰς δισμούς πτέρυς, ἐπιτάσσεις ἐπιτακτικίνιος, ἐπειδίφαντος ἐνέπει τῷ ποτοσεργίνητο. Σύφαξ μὲν δὲν, εἴτε δεῖσας, εἴτε ἀπιστος εἰς ἐναπέρευσι μηνούμοροι, τοῦτο μέρος ἐπεκάψατο τὸ λυπτεῖ τὸ δέχην αὐτῷ τοὺς ὄμορχους βαρεάρχους, ἐπειδεῖσαν εἰς τὰ οἰκεῖα. Σκιπίων ἢ ποτὲ διλγύρης ἐπερπεν ἐπιτρέψει τῷ Αὐτρίσαν τῷ ποτὲ αὐτῷ τῷ τῷ πολεων αποσχεσσούσου. νικτος ἢ λαζαρος οἱ Μισσανίσους τοῦτο εἴπει τὸ τραπέποιον τῷ Σκιπίωνος. τῇ δεξιωτέρῳ αὐτοῖς, εἰδίποτε τῷ ἐπικέντρῳ εἰς τὸ χωρίον διπλο τελικόντα σεβίνων Γάπιν, εἴδε πίνετο εἰς, Αὐταρκείας ἐργον τῷ Συρρεγνυσίων τυρεών, μη τολείσει πετραχιζούσιν εἰσόρευσαν. αὐτοὶ δὲ ἡρίσσει τὸ Αὐτρίσαν ἐπειδεῖ τὸ ιππαρχον Αὐταρκείας πηγα, το, τε τωνδότο τῷ εἰχθεῖσι τοποεύσθεισον, τῇ εἰς Γάπιν εἰσόρευσμένον, μη τὶ τωλησιαζόντων πολεμίων νεωτερίσσαν. τῇ εἰν-

ma, & varias machinas. Cujus adventum ubi Carthaginenses & Syphax audire, statuerunt ad præsens per amicitiae simulationem sibi Masanissam conciliare, donec Scipionem vincerent. Id consilium eum non latuit: sed dolus do ut dolum dolo rependeret, post lo pensa- quam Scipionem certiore fecit his omnibus, tanquam reconsiliatus venit cum suis equitibus ad Asdrubalem. Itaque circa Uticam metati sunt castra, Asdrubal, Syphax, Masanissa, non longis intervallis inter se distantia: ad quam urbem & Scipio ventis de latus, ipse quoque in proximo castra posuit. ab eo non multum aberant Asdrubalis castra, & in his xx m peditum, equitum viii m, elephanti cxl. Syphax, sive mettu, sive ancipiti erga ultrasque perfidia, partes perfidia, finxit suum regnum infestari à finitimis barbaris, atque ita domum reddit. Scipio paucorum velitationibus tentavit Asdrubalem, in deditio nem receptis interim aliquot oppidis. Masanissa verò clam noctu venit in castra Scipionis: & post mutuam salutationem admonuit eum ut sequenti die, trigesimo ab Utica stadio, prope turrim Agathoclis, qui Syracusanorum olim tyrannus fuerat, gathoclis, tantum quinque millia colloca ret in insidiis: diluculo verò persuasit Asdrubali, ut Hannonem praefectum equitum mitteret, speculatorum hostium copias, & in Uticam peryasurum: ne hoste propinquo novis rebus oppidanis stupererent:

8

Utica.

Syphacis

Masanissa
venit in
castra Sci-
pionis.Turris A-
gathoclis.

Hanno.

studerent: pollicitus secuturum se, si hoc illi placeat. Hanno profectus est cum lefftissimis mille Poenorum equitibus, & Afrorum manu: Masanissa cum suis Numidis. Ut verò ad turrim ventum est, & Hanno versus Uticam cum paucis proiectus est, ex insidiis pars quadam se ostendit. Ibi Masanissa jussit, cum cui Carthaginienensis equitatus cura commissa fuerat, hostes, ut paucos, invadere: quem ipse brevi subsecutus est, velut opem laturus.

Carthagi-
niensium
sub Han-
none cla-
des.

Hanno per adduxit, & cum matre sua, quæ
proditiō- apud Asdrubalem erat, permu-
nem in ca- tavit. Scipio cum Masanissā re-
fra Sci- gionem eam populati, Roma-
ponis ad- nos, quotquot nEXI terram fodie-
ductus.

Locha
urbs.

9

Lochenses cecinunt, miles, iratus ob ea quæ in
contra si- oppugnatione perpresus fuerat, σφατιον. ὁ δὲ τοις μηδ εἰν
dem da- signum non audiit, sed superatis mœnibus, cunctos, nullo sexus
tam miserè erucidati. atatque discriminé, contrucidavit. Imperator superstites Lo-

τὸς ὑπαρχεῖτο, εἰ καλέσοις, ἐψεύσαι.
Αὐτῶν μὲν δὲ χρίσις ἡγέρει πελά-
κτης ιπταμένος Καρχηδόνης, Επι-
βούν τι τῷ ταῦθι, Μασανδρίας ἢ
Νομοφάδας τὸς ἔωντος. ὡς δὲ ἐπὶ τὸ
πύργου ἀφίκετο, οὐδὲν ἤπικε
πευσον ἐς τὴν Γρύκλην σὺν ὅλοις,
μέρῳ τι τῷ ἀνέσθι τέλεσθαι.
Ἐπειδὴ οὐδὲν τοῖς ιπταμένοις τῇ Καρχηδό-
νιαν ἐπιδιδούμενον ἀντοῖς, ὡς θύσιν ἀ-
λιγοις. Εἰ δέ τοις οὐ βραχίων εἴπε-
το ὡς ἐπιτοπήνταν· σὸν μετρῷ ἐπὶ τὴν
Λιβύην γνωμέναν, ηπειτανά
ἔδρα κατεφάρετο, Εἰ συνηκόπων
αὐτὸς ἐκπετεγμένος οὔτε Πρωκτοῖς ή
οὐ Μασανδρίης· τὴν τετραγωνίστην
οὐ ἐλήφθισσόν τοις ὄχημάλωτον. Μασ-
ανδρίας δὲ ἐπειδὴ τότε ἐξετελέσθω,
ἀπέπνει τῷ Αἴγανοι καὶ σπουδώις, ὡς
φίλοι, ἐπιτανάντες· οὐ συλλασσόνταί
τον, αἰτητὴν ἐσ τῷ Σκιτιώνιον
στρατόπεδον, ηγάντιον Ασδρύβαν
τῷ μητρῷ δὲ ἔστωτε. Σκιτιών ἢ η
Μασανδρίας τοι τὸν κόσμον ἐπόρθει
η Πρωκτοί τοις ἐξέλουσσοις δεήτετε
ἰσκαπτοῖς σὸν τοῖς ἀγγεσσι, ἐξ Γενι-
έτας, η Σκιτελίας, η ἀπ' αὐτῆς τη
Γετελίας πιμφθέντες τοῦ Αἴγανος
πολιορκοῦσσος δὲ αὐτοῖς πολιν μερά-
λην, η νόμοντο η Λορζα, η ποτα-
δεινὰ πάχεσσον, οι μόρι Λορζαμοί
ασφυτθέμενοι τῷ κλιμάκιν ἐπεκτη-
ρυκτοῦσσοι σκληρέψει τοῖς πόλιν ὁ
πατονόδην. η ο Σκιτιών ανεγέρει
τῇ σείλπιῃ τῷ σερπετῷ η δὲ ἐχ-
ισταίσειν, τοῦ δέρμης ὡν ἐπεπο-
λεόντος, ἀλλ' ἐπεβάντες τοῖς τερέ-
σι, η γυναικαί τοις ποδίοις κατέ-
σφατον. ο δὲ τοῖς μόρι επ οντα-
is mœnibus, cunctos, nullo sexu
avit. Imperator superstites Lo-

Δεσμίων αφῆνεν ἀποδέεις, τὸν
ἢ σερπίαν τὸν λειαν αφέιλετο. η
τες λοχαργούς δόσι σωμάζουσιτον,
ἐπλήσσοντεν εὐ τῷ μέσῳ, Ε τέσσες
τες λαχίντας ἐνέλαστο θυνάτω. η
τῷδε προσέξας ἀντὸς ἐλεητάτη. Ασ-
θρούβας δ' αυτὲς ἀνηδέσει, Με-
γάνας μὴν τὸν ἵππονεργον ἐπιπέργυνας
εἰκαστόπου, ἀντὸς ἢ ὅπιδει ἐπ-
ιών. οἱ δὲ εὐ τῷ μέσῳ θύνομοι τὸ
ἔργον ἐρεψούστο, Εἰς ἐκτέρες
ἀντὸν ἐκπέτειον ἐπιστροφεις, πε-
τακιδίλιον τῷ Διδύμῳ απίκτεναι,
η Χιλίους Ε ἐπιπέργυνος ἔλισσον
επηρκυριώτες· τες δὲ λοπόν εἰς τὰς
πέτρας κατέρρειν η δὲ Σχιπίων
εὗδος ἐπὶ τούτοις περισπελάσαι τὸν
ηγοῦν ηγενόντος ηδασσον, δύο
μῆνα πετηγεστον ἐξενυμένους πύργον
ἐπιδέσις ὅδεν τελπόμην βέλη Ε λί-
θους μεράλους εἰς τὰς πολεμίους
ηφίδιον Ε πολλὰ μὲν ἐλύπται, πολλὰ
δὲ αντίπαχος, Θρευομένους τῷ νεῶν
χόρμοις δὲ ἐπιφέρον μέτιστα, Ε καροῖς
το τεχθεῖσι, ὅτε περισπελάσει το-
ποτον, δρεπάνοις τε περισπον, ο-
υμι βύρον τοσίδε αὐτὸς καὶ ἄλλα
πετηπίσησαι ην. οἱ δὲ τῷ μὲν χω-
ρακτῷ ἰστεπάθενον, Ε τῷ δεξιόπο-
τῳ βεβούσι πατένγον, Ε τοις κελεύ-
στοις ἐξέλινεν, ἐπιβίβλοντες
πεπηγείσας δύοτες· εἰς δὲ τὰς μηχα-
νικὰς ἐξεπέδων μετὰ πορές, ὅτε
πινεῦμεν φιλάργειαν εἰς αυτὸς ἐπι-
φέρον. ὅδεν δὲ Σχιπίων, δύογνες
εἴτες αγρίσαν τῷ πόλιν, εἰς πολιορ-
κίαν αὐτὸς καθίστατο. Σύφαξ ἡ το-
μομένων παθανόμηθεν, ἥκει με-
τοῖ Ε σεράτη, καὶ εἰ μηχανὴ ε-
στιθμενεν δοτὶ Ασδρύσος ἐπὶ διατ-
αχούμενοι τοιούτοις φιλοῖς αμφοτέ-
ρις, η τεχθεῖσι τῷ πόλεμῳ ἴγνω-

chenium dimisit incolumes, mi-
litibus prædam abstulit: centu- De centu-
riones, qui in culpa fuerant, pro- tionibus
concone sortiri jussit, & tres, suppli- clum.
quibus sors non favit, affecit sup-
plicio. Quo facto ipse prædas a-
gebat: quem Asdrubal insidiis

circunvenire conatus est, im-
misso à fronte Magone præfecto
equitum, ipse terga invasurus.
Itaque in medio deprehensi Ro-
mani divisere prælium, parti-
que operas Masanilla & Scipio,
ancipiū certamine in hostes ob-
verto, Afrorum v. m. deleve-
runt, MDCCC cuperunt, reli-
quos per abrupta egerunt præci-
pites. Scipio, mox terra marique

Afrorum
altera cla-
des.

Oppugna-
tio Uticæ

oppugnavit Uticam, imposita
in duas conjunctas quin-
queremes, unde tela tricubita-
lia magnisque lapides in hostem
mittebat, multa damna inferens,
& recipiens, dum naves pulsatae
franguntur: ad hæc aggeres ad-
movenis & arietes ad moenia, de-
trahēnsque falcibus coria cæ-
teraque protegmina. Contrà ho-
stis subruebat aggeres, saepe in-
jectis laqueis deflectebat, arietis
imperium retundebat trans-
versis trabibus: erumpabant eti-
am cum facibus in machinas,
quoties ventum in eas versum
animadvertebant. Quapropter
Scipio, desperans urbem posse
capi machinis & operibus, ad
oppugnationem ejus se parabat.
Id ubi Syphaci relatum est, venit
cum exercitu: & non longè ab
Asdrubale castra posuit. Finge-
bat autem se amicum utriusque
populi,

IO

Masanis-
sam Sy-
phax ad se
tentat pel-
licere.

Filiarum
unam pro-
mitit.

Syphax
aurum dat
ad Maf-
nissæ ca-
dem.

Tholus
urbs pro-
ditione ca-
pta.

populi, ut bellum traheret, do-
nec aliae naves, quæ à Carthaginensibus ædificabantur, veni-
rent, & Galli atque Ligures mercenarii: & pacis sequester videri volebat. Censebat autem æ-
quum, pop. Romanum abstine-
re bellum ab Africa, & pop. Car-
thaginensem ab Italia: Siciliam,
Sardiniam, aliasque insulas Pu-
nicae ditionis, cum Hispania, re-
linqui Ro. populo: uter populus
eas conditions aspernatus fuerit,
adversus eum arma se confo-
ciaturum cum altero. Interim &
Masanissam tentabat ad se pelli-
cere, Masanisulorum regnum ei
se confirmaturum pollicens, & è
tribus filiabus daturum nuptum
quancunque ipse delegerit. Qui
vero hæc offerebat regis sui no-
mine, aurum attulerat, ut, si ni-
hil impetraret, largitione aliquem
è ministris ad cedem Masanissæ
corrumperet: atque ita evenit, ut
internuntius re infecta discessu-
rus, cuidam aurum daret, mer-
cedem patrandi sceleris: accepit
ille, sed Masanissæ indicavit, &
cum qui dederat coarguit. Sy-
phax desperans se posse posthac
fallere, palam Carthaginenses
juvabat: & urbem mediterra-
neam Tholuntrem, in qua & Ro-
manorum apparatus & magna
vis frumenti inerat, per proditio-
nem cepit, conciditque ejus præ-
fidiarios, quod nollent pacati dis-
cedere: similique denuo magna
Numidarum accivit auxilia: jamque & mercenarii milites, & na-
ves perornatae aderant. Ut verò bellum placuit, Syphax contra
oppugnatores Uticæ, Asdrubal ad castra Scipionis profectus est:

καὶ, μέχει τῆς τε ἔπειρος ναυπη-
γεῖδηντας τὸ Καρχηδονίων ἐπι-
κύοντο, ἐπιστρέψας πάλι Κελ-
τῶν εἰς Διγύνων ἐπειδόσιν, ἐπεκε-
νεις διετέλει Αἰγαίους. καὶ ἐδικυρι-
μένη τὸν Ὀμηρίου Διεύνων, μάλις Καρ-
χηδονίου Γαλατίους ἐπιβαρύειν ἐπι-
πολέμων· ἕχον δὲ τὸν Ὀμηρίου Διεύ-
νων εἰς Σαξόδον, καὶ εἰ πινας αὐτῶν
νήσους ἔχουσι, καὶ Γενεκαν. πὴ ἡ
τὸς ἀπειδῆ, τοῖς πειθοῦσιοις ἐφη
συμμαχοῦντις αὐτῷ ἡ πάντη ἐπερχο-
σι, καὶ Μασανάσιον ἐπέσχε ἐπιθέ-
θας τοῖς αὐτοῖς, τὸν τε Μασαν-
ίων σχῆμα ἀνταντανειδοῦσιν· τοι-
χούσματο, ἐπὶ τὸν θυρατέων τελῶν
εών, δώσαντο εἰς γαμον τὸν ἐπέ-
ληγ. ἐφερε δὲ ὁ Ζεύς τα λέγαν χρυ-
σον, οὐτα, εἰ μὴ πείσοις, δῶν τὸ
Ιερεψυτήρων ἀντέ τοι κτενεν
Μασανάσιον ιταϊδιονικεῖον. ὁ μὲν
δὲ, μὴ πειθοῦν, ἐδικε πινι τὸ σχῆ-
μα ἐπὶ τοῦ Φόνα· ὃ ἡ λαζῶν ἐδεῖξε
το Μασανάσιον, ἐπὶ δύοτα πλευραῖς.
Σύφαξ δὲ εἰς αεροδικῶν ἐπι λί-
στην, φωνεός τοις Καρχηδονίοις
οπινειχε, πόλιν τε σὸν μεσογείον
Θολύτην τὸν Ὀμηρίου παραπολέμων
εἰς τοὺς πολις ἔχουσιν, οἱ αεροδο-
σιας εἴλε, καὶ τὸν Φρεγεδιώτας αὐ-
τὸν ἐκτένει, σὸν ἐδελησαντες ὀπι-
ειδῶν τὸνταν οὐδενες συμμαχοῦντε
τὸν πολιν Νομορδων μετεπιμ-
πει. καὶ οἱ μειδοφοροι πιέζονται
τοῖς ἄλι, καὶ τῆς δύπεπος εἶχον
οις ἢ ἔργα πολεμεῖν, Σύφαξ μὲν
ορμάδρον ἐπὶ τὰς πολιορκουσι τας
Ιτύκην, Ασδρύασιν δὲ ἐπὶ τὸ Σκι-
πιάνων στρατόπεδον τοῖς ἢ ταῖς εὖ-
τοις

τοῖς

Δει, εἰ καί τοι. C
verbū verbō m
πρωτο: πρωτον
νεντ πρωτον. Βελ. ε
το μέσον & πρωτον
οι διφέρονται
ει: διφέρονται
νον: μέσον & πρωτον
το: διφέρονται
πρωτον: μέσον &
πρωτον: μέσον &

Atque his verbis ex
tagideis etiā loquim
ur. Quoniam id quod
restituerat, utique ex
hunc fit, interpres con
mancum eorum ut
cū enim hi laici

τοῖς τεκνοῖς ἐπιτάλειν· οὐ γένεσθαι
παῖτα τὸ ἐπίσησθαι οὐκέτε αἴπαντα
όργῳ, οὐτα μὴ Διορκεῖσθαι αὖτοῖς οἱ
Ἐργαμένοι Δῆμοι τὰς διοικήσεις. οὐ
ηὖται νυκτὸς οὔτες οἱ Μασανίσται
τοῦδε πινάν Νομούδων πολιούχοι,
μετέπλευται τοῖς Σκιτίσιοι. οὐτὶς ἐδεσε,
οὐ πόρδε εἰς εἰς πολλὰ αὐτῷ δια-
σεύκλειρον οὐ στρατόν, αὐτοῖς εἶτες οὐ
εἰς παῖτα γίγνεται, τὸς οὐκ οὐκέ-
ργαστα αὐτοῖς νυκτὸς ἐπὶ την σκέψιν
απλάδη. οὐ διπορεύεται αἴπαταν,
ἐπὶ πολὺ σωμάτες ψυχούμενοι εἴπει.
,, Τόλμεται εἰς παχυντῆς ηγεμονίαν
,, φίλοι δέι, εἰς μαρίχην εἰς διπορεύ-

φίλοι δέσι, Ε μάχης εξ απογνω-
σιας. Φθισταρδή ἐπελθόντες της
πολεμίους, ὅποι δὲ ἐν τῷδε τῷε-
νεκτόποιῳ, μεθέσθη τῇ. σκέ-
νῃ μὲν εἰς εὐταλῆσε τὸ ἀδύτον
τοῦ φοβοῦ, καὶ τὸ παρεῖδεν Ε
οπίνης adventus noster, & quod invadantur à paucioribus: nos
ram cogitationem inquit.
Audacia nobis, amici, ac cele-
ritate opus est, & pugna ex de-
speratione. invadamus hostem
priorēs, quid inde lucri expectan-
dum sit discite. illos terrebbit nec
non

Scipionis
oratio ad
exercitus
præfectos.

Δεῖ, καὶ μέχος. Gelenius in hac interpretatione, *Et pugna ex desperatione*, verbum verbo reddidit. (atque ut hic, μέχος εἰς διηγήσατος, ita εἰς διηγήσατος μέχονται pag. 32. dicitur) malum tamen, & ea quo desperatione convenient pugna. *Vel, & tali qualis ex desperatione nasci solet pugna.* Esset porro miros & propemodum incredibilis hujusmodi pugna effectus, cùm ex ioco historico, aliquot locis, tum ex aliis discimus. Est autem observandum, in desperatione vel fugere solere milites, vel incredibili quadam non omnium fiducia sed audacia etiam uti. Exemplum fugae cùm alibi habemus audiendum nostrum Appianum, tum verò pag. 26. valde insigne, utpote de ipsa via Annibale, Φαρμύλῳ, ἣδη στρατος διστονος ἀπαιρε.

Εἰς τὸ δέκατον. Εἰ δυοῖς καὶ στρατείαις αὐτοῦ πάλιν.
Eius etiam Appia, εργον, non usq[ue] ad finem. Εἰ δυοῖς καὶ στρατείαις αὐτοῦ πάλιν.
Εἰς τὸ δέκατον. Εἰ δυοῖς καὶ στρατείαις αὐτοῦ πάλιν.

Ilos terrebit nec opinus adventus noster, & quod invadantur à pacio-

Atque his verbis exprimitur quidem rō ἀδέκατος, sed præmititur, τῷ
διπλῷ δόγματι τῷ ἐργῷ. id est, & quia quod sicut à nobis incredibile erit. Ve-
lū, quum id quod proximè subjungitur, ad illud quod proximè præces-
t̄ referatur, utpote ratione reddens, cur factum eorum incredibile futu-
ro sit, interp̄tes contrā alterum illud esse putavat, quod Scipio suis ad in-
mandos eorum animos proponeret; itēdique particulam & addidit,
ut enim hic locus ita reddendus fuerat.

non in diversa distractis, sed confertis utemur exercitus viribus : nec cum universis hostibus congrederemur, sed cum iis quos primos aggressi fuerimus. scorsum. n. castra habent: quos si per partes adoriamur, pares erimus.

II

Prudentissimum
Scipionis
consilium.

Certè felicitate præstamus & fortitudine, quod si deus de primis victoriis dederit, contemnemus ceteros. Ceterum qui primi sint invadendi, quóve modo, aut tempore, si liber, paucis audite, quod quum probarent omnes, Tempus, inquit, est mox post hunc cœtum solutum rem aggredi, dum nox est, per quam & pugna majorem pavorem induciet hostibus, & impariores inveniet, nec quisquam sociorum ipsis succurrere poterit in tenebris, atque ita præveniemus eorum consilia de invadendis nobis die proxima. Quum autem tres exercitus habeant, navalis longè abest, nec licet nave nocte aggredi. Asdrubal & Syphax

tau σερποπόδων, οἳ μὲν νῆσοι εἰσὶ πάροι, καὶ τοῖς

Illi quidem terrebuntur inopino adventu nostro. & quia quod fiet à nōis, incredibile erit, utpote invadentibus iis qui sunt pauciores : at nos non in multis partes distracti, sed conferto exercitu utemur.

σεβαστοῖ] Ferri non potest hæc lectio, σαμβλεστ ὅ. ὑφ' ἵσταται ἔργον nec dubito quin ὑφ' ἵστηται mutari in ὕφ' ἵσταται debeat. Ac convenit certè hæc quam repono lectio cum utriusque interpretis verbis: nam ita Gelenius, scorsum enim castra habent: (sed scribe, castra quicunque habent) ita & P. Candidus, castra separant uniusquisque eorum habet.

ἢ φέτε] Perinde vertit Gelenius acsi scriptum est, ὅτε καὶ τὸ ἔργον ἐγι φέτε τετραγύ, non autem ὅτι φέτε, quum tamen recte scribatur ὅτι, non ἐστι neque enim hoc dicitur de ista pugna, (nam ἔργον hic est pugna) tanquam illi futurum peculiare: sed de quavis, quæ nocte committitur, ἐστι magis formidolosam.

ἢ εἰ τετραγύ] Gelen. ad vitandam ambiguitatem, debuit potius dicere, ut licet navebus nocte aggredi. Vel, nec possunt navebus nocte hostem aggredi.

ἔργον, τὸ διληπτέρων τετραγύ, τὸ σωταν ἡμεῖς δὲ τοῖς εἰς πολεμοῦσι διαχειρίσαντες τὴν τραπέζην γενούμενην τὴν τραπέζην γενούμενην τετραγύ, τὸ δέ τοις εἰς ἴπποις μηδὲν ἀποτελεῖ τοῖς ἴχθυσις, αὐτὸς δὲ τὸ τετραγύ εἰπειχειρίσαντον τοῖς ἄλλων καταφεγγισθεισι. οἷς δὲ ἐπιχειρίσαντον εἴτε τετραγύ, τοῖς, η τοῖς ὁ καρπὸς η τέσσαρες ἔστι τὸ ἐπιχειρίσαντον, ην αὖτις σκηνή, τοις τὸ γνωμην ερώ. Συνθεμέναν ἐπι πανταν, Οὐ μὴ καρπὸς (εἶπεν) ἐνθός ἐπιχειρίσαντον τὸ δέ τοις τὸ συλλόγου, μικρός ἐπι τοῖς: ὅτε δὲ τὸ ἔργον εἰσὶ φορεπάτεργυ, Καὶ ἀντίτομο τὸ σκηνήν, ην, η δεσμὸς τὸ συμμάχου αντοῖς διώκτην βοηθεῖν οὐ σκηνήν τῷ φθίσσοντι τε τοῖς ἀντοῖς τὰ βαλεύματα, μόνως ἐγνωμόνων τοῖς ἤριστον τὸ ἐπιτετταν ἡμέρας πιεσθεῖσα. τελῶν δὲ αυτοῖς ὅτι ταν σερποπόδων, οἳ τοῖς οὐτοῖς εἰσὶ πάροι, καὶ τοῖς οὐτοῖς νενοικεῖσθαι.

νυκτὶς ἐπιχειρεῖν· Αἰδρούεις δὲ
,, τῇ Σύφαξ εἰ μενεγεῖται αἰδη-
,, λων. καὶ τότεν Αἰδρούεις μὲν
,, ἐσὶ τῷ Στρατέου κεφάλαιον,
,, Σύφαξ ἐστὶν ἀν νυκτὶς ἐπι-
,, τολμητέον τῷ πόνῳ, θάρσειρο
,, αὐτὸν τὴν τρυφήν γέμων εἰ δίους.
,, Φέρε οὖν, φρεσὶ μὲν ἐπὶ Ασ-
,, ορούσαι μὲν ποντὸς ἱαρῷ τῷ
,, σρατῷ· Μασανάστην ἐπὶ τούτῳ ἐ-
,, πιτάζαμεν ἐφεσθεῖσιν τῷ Σύφα-
,, κι, η ἄστρον τῇ θεῷ δίδειν εἴ-
,, τῇ Στρατοπέδῳ. πολὺ δὲ χρ-
,, ρόδην ἐπὶ τὸν χάρακον τῷ Ασ-
,, θρούσε, εἰ τοισάντες ἐπιχει-
,, ράμψιν εἰ ποντὸς μέρεσ, οὐδὲ
,, ἐλπὶς τε χρηστῇ τῇ τολμῇ θρε-
,, συτάτῃ τέτων οὐδὲ τὰ παζότα
,, δέσπου μελίσιν. τοις δὲ ιπτάμε-
(εὶς οὐδὲν αὐτοῖς χρῆσθαι νυκτὶς
,, ἐπὶ ὕπνον) ταπείνωφα περιφέ-
,, τω, κυκλῶθεν τὸ σρατοπέδον
,, τὸ πολεμεῖσον οὐα εἰ μέρον θεωρεῖ-
,, ηρῷ, τασσόμενον ηρές, εἰς
,, φιλίους ποταφεύρωμά τε εἰ δὲ ἐπιχειρούμεν, σφεύρωντας εἰπεί-
,, νους διέκπειν καὶ Διγχρώντο. Ταῦτα εἰπών, τῇ τοις ὑπεριένας εἰ-
,, πέμψις ὑπόλοιπον τὸ σρατόν, αὐτὸς οὐδέποτε Τόρην καὶ Φόεω, μη-

non longè distant inter se: ex his
Asdrubal caput belli est: Syphax
noctu nihil audet, barbarus,
delicatus & timidus. Age igitur,
invadamus Asdrubalem totius
exercitus viribus: Masanissam
hunc locemus in insidiis, si fortè
Syphax præter opinionem castris
se moverit. Pedites autem canus
ad Asdrubalem castra, & undique
oppugnemus acriter ea cum spe
victoriae, sic enim nunc opus est.
Equites autem, quorum per no-
ctem nondum usus est, præmit-
tam ulterius, cincturos castra ho-
stium; ut si nos repelli contingat,
sint nobis receptaculo, & amicè
protegant: quod si vice-rimus,
fugientes persequantur & confi-
ciant.

His dictis, missisque praefectis
ad armandum exercitum, ipse
sacra fecit Audacia Payoique,
Sacra Ar-
dacia Pa-
vorique
facta.

καὶ τόλμη. Omitit interpres duo ista verba, καὶ τόλμη θεοσυτάτη, quae
ta copulata vix memini alibi me legere. Ac in promptu ratio est, cur quis
a non libenter copulet, quum τόλμη quidem vitio carere dicit, at non i-
tem θεοσυτάτη. Quum tamen initio hujus concionis nomine τόλμη suisset
contentus, hic longius progreedi ausus est, & τόλμη θεοσυτάτη dicere.
Quem sermonem Aristoteli, & ceteris qui in suis Ethicis libris de virtuti-
bus & virtutis disputant, hanc faciliter probaret. P. Candidus vertit, bona spe
audaciaque confisi: at vero Gelen, quum illud ἐλπίδι χρῆσθαι, non minus re-
tete vertiflet, cum spe victoria (quum enim hac de re sermo est. spes bona
audire esse alia potest quam spes victoria) interpretationem illarum vocum
τόλμη θεοσυτάτη, quae proxime sequuntur, vel imprudens omisit, vel con-
sulto vitavit. At ego non dubito quin itidem fas sit Latinè dicere, cum fi-
ducia quo sit etiam audaciissima, vel, cum fiducia modo non audaciissima. Per-
inde aesi dicere, Cum fiducia quo vel in audaciā erumpat. Non ignoro ta-
men Gelenium in ipso hujus concionis principio τόλμη non distinxisse θεο-
τητη θεοσυτάτη, sive θεοσυτάτη τόλμην; quippe qui verbā illa, Τόλ-
μη καὶ ταχυτήτη δεῖ vertexit, And, ja nobis ac celeritate opas est.

APPIANI ALEX.

20

Panicus
terror.

nequis ut in nocte Panicus terror accideret, sed fortissima opera exercitus existeret. Et jam adebat tertia vigilia, quum submissa tuba signum dedit; moxque tantus exercitus ibat summo silencio, donec equites hostem circumdederunt: similiisque pedites ad fossam pervenerunt. Tum exerto clamore promiscuo, accedentibus ad terrorem tubis & buccinis, pelluntur excubiae: fossa repletur aggere, vallum convellitur: aliquot audacissimi procurrentes incendunt tabernacula. Afri attoniti, è somno ad arma prossilunt, conanturque, sed frustra, instaurare ordines, quorum mandata propter tumultum non exaudirentur, ne ditee quidem satis sciente quid fieret. Romani in exiliens & trepidè se armantes irruunt, plura tabernacula incendant, sternunt obvios. Illi clamore, aspectu ac vi hostium terrentur, nocte obstante quominus periculum cognoscerent, ratique castra expugnata, & timentes incendium, denso agmine procurrebant in campum, tanquam tuiorem. Ita diffugientes alii alio, in circumstantes equites incidebant, & occidebantur. Syphax, auditu nocturno clamore, visoque incendio, non succurrerit: tantum equitum manum submisit Asdrubali. Hos Masanissam repente aggressus, ma-

deū, ὡς ἐν νυκτὶ, πυγμὴν οἱ μενούμην, αὐλαὶ τὸ σερπόν ἀντὶ θερσύπτων μοθίσα ὁφέλημα. τελτοῦ ἦδη φυλακῆς ἡρέμα τῇ σολήνῃ γινώσκουμεν, καὶ μῆτ στῦλον βενθυπότης σερπόν τοσούτῳ ἐβάδιζεν, οἷς εἰ μὴ ιταῖς αφέτεσσιν εἰς κίνδυνον τοὺς πολεμίους, οἱ πεζοὶ δὲ ἐπὶ τῷ πάφοι ἀνταῦ ἀφίκοντο. Βοῆ δὲ τὸ παρηγένετο σοληπνοῦ ἀθρίστος ἐξ βοητῶν μηδὲ φύλακος ἐξείσων εἰς τὴν φυλακτήριον, τῷ δὲ πάφοι ἔχειν, καὶ τὸ σφυρίσματα δέσποταν. οἱ δὲ εὐπλάστοι, αφεδρομόντες σύπερον πνεύματα σπίνουσι. καὶ εἰ λίστες μετ' ὀντλήσεως ἀνεπιδίων τε ἐσήκνει, Εἰ τὰ ὄπλα μετελάμβανον, καὶ εἰ τὰ τάχεις ἀστάκτως ἐφέρεντο, ή τὸ παρεγγέλμεναν Δῆμον τὸ θερευόν εἰ ποτημον, οὐδὲ ἀντεῖ τὸ σφυρίσμα τὸ ἀκελεῖον τὸ μηνούμενον εἰδότῳ. ἀναπηδῶντας οὖν ἀντεῖς οἱ Ρωμαῖοι Εἰ ὅστις ζορέντος ἐπὶ τὸ παρεστομόντος μετελάμβανον Εἰ σπίνεις τολέοντας σπειρίπεσσον, Εἰ τὰς ἐν ποσὶν ανήσκεις. τοῖς δὲ οἷς ἢ τὴν βοῆ τὸ ἐχθρόν, ηδὶ η ὄψις, η τὸ ἥργα, φοβερότεπτα, οἷς ἐν νυκτὶ, Εἰ αγνωστοί Εἰ γενομένα πολεῖς. ηγεμονοὶ τε οὓς ἐλέφαντο τὸ σφυρόπεδον, Εἰ τὸ πῦρ τὸ ἐμπεπομένων σπινον δεδιότες, ἐξεπιπτον ἐνεγκέντον, Εἰ τὸ πέδιον οὓς ὁ φαλεσσεργοῦσσιτος οὗτον καὶ μέρῳ ὅπῃ τούχειν ἀκόσμως διελδόσασκον, ηδὶ εἰ τὰς Ρωμαῖον ἴπτεσά, οἱ πυκλαὶ αφετέσσονται, ἐμπίπτοντες,

απέθηκον. Σύφαξ ἐν νυκτὶ μῷ ἐπι, τὸ βοῖς μηθόμενῳ, Εἰ τὸ πῦρ ὄρων, οἷς ἐπεξῆλθεν, αὐλαὶ τὸ ιππιαν πνεύματα ἵππηψει Αἴσθογόν: οἷς εἰ Μεσανδρίας ἐπιπτοντι ἄφιν, πολὺν ἰεράζεται φε

12

τον. ἄμφοι δὲ ὑπέρεσσα παρθενὸν ὁ Σύν-
φαξ Αἰδηροῦσαν μὴ τὸν φυγόντα,
τὰς δὲ σφραγῖς αὐτῆς τοῖς μὴ διτο-
λωλότας, τοῖς δὲ εἰλημμένους, τοῖς
τοῖς πολεμίοις, τοῖς δὲ διερρεμένους;
Ἐ τὸ σφραγίσθαινον αὐτῆς παραχωρή-
ται ἀνθεῖς ἔχοντας ἀνεκεννυτούς, φεύ-
γων εἰς τὰ μεσογάλα μὴ θεραπεύει,
πάντας κολπιτῶν οἰομένοι, ἐνθυ-
δοτοὶ τῷ Καρχηδονίῳ διάβεσσοις αὐτῷ
τῇ Σκιτίωνα ἐπινόντα ἐπιτίθεσθαι.
Θέτεν τῇ τελεῖ τὸ γάροντα τῇ τοῦ
ἐντῷ παραχωρήσαντος Μασανά-
στος. Εἴ τοι μάχοις, Άλλο τόλμης μιᾶς,
ἢ ὀλίγοι μιᾷς νυκτὸς, δύοις σφρα-
γίσθαινοι τοῖς δύοις σφραγῖς πολὺ μει-
ζόνοις σφραγίσθαινοι ὡς ἀπέδανοι δὲ
Πομπείου μὲν ἀμφὶ τοῖς ἐνεργοῖς αὐ-
τοῖς, τῷ δὲ ἐχθρῷ ὀλίγη δέοντες
τελούμενοι. Εἰ αἰχμάλωτοι ἔμφρον-
το διαχιλοι τῇ πετραχωρί. Τὸ δὲ
ἰππιῶν ἔργασσοις ἐπινόντα τῷ Σκι-
τίωνι ἐντὸς παρεδόντων τῇ τοῦ ἐπε-
φάντων οἱ μὴ ἀγέλειτο, οἱ δὲ ἐπε-
φάντων. Σκιτίων δὲ ὥσταν τε τῇ Αργο-
στῇ, δέρνεις, τῇ ἐλέφαντῷ πολ-
λῷ, τῇ ἵππῳ ἀλλαν τε τῇ Νομιδι-
κῶν κεκρυπταῖς, τῇ δέρνῃ μιᾶς
τῆςδε τοῖς λαμπεστῶν τῷ γνω-
ρεύειν, ἐς γάρ τα Καλεχηδονίαν πα-
τεῖσθαι, απαντα δρόσισθαι τῷ σφρα-
γίσθαι διεδίδον, τῷ τοι λαφύρων τῷ
τοῖς δολογνώτασι δὲ Πόμπεοι ἐπεμπεῖ.
Ἐ τοστὸν ἐχεμαῖς φιλοποιῶν, ἀρεσ-
δεκον Αὐτῶν τε αὐτῆς δοτὸν τῇ Ι-
ππαῖσι, ἐ Αἴγανα δέπι Λιγυσίων
ἐπειδόσθαι. τῇ Σκιτίων μὴ τοῖς
τοῖς τοῖς ιστόντας. Αἰδηροῦσας δὲ, οἱ σφρα-
γίσθαι Καρχηδονίου, σὺ μὴ τῇ νικτο-
μάχᾳ μετανομάσθαι πεντεκόσιαν
πετραχωρί, εἰς Αὐδὲν κατέφυγοι
τοῖς μισθοφόροις τοῖς τοῖς, εἰ τὸ μέγας ἐπιστότας, τῇ Νομιδεῖς

gnam cædem edidit. Diluculo u- Asdrubalis
bi Syphax cognovit fugisse Al- fuga.

drubalem, milites ejus vel caesos,
vel captos, vel dispersos, castra
cum apparatu venisse in potesta- Syphacis
tem Romanorum, trepidè fugit fuga.

in mediterranea, relictis rebus o-
mnibus: veritus ne Scipio, rever-
sus à persecutione Carthaginien-
sium, confestim in ipsum arma
verteret, quo factum est, ut &
hujus castra cum apparatu per
Masaniam capta sint. Atque ita
Romani, uno ausu, brevi noctis
spatio, geminis castris potiti, duos

Centum
milites
Romani
cæsi: ho-
ex hostibus verò paulo minus
stium tri-
ginta millibus: capti quadri-
genti supra duo millia: equites e-
tiam sexcenti Scipioni post victo-
riam in castra venienti se dedide-
runt: elephanti pars cæsi, pars

confauiciati sunt, Scipio armo-
rum, auri, argenti, eboris magna
vi potius, equis quoque multis,
tum aliis tum Numidicis, & una
hac illustri victoria dejectis Car-
thaginensium viribus, militibus
dona distribuit, selectam prædam
in urbem misit, milites ad labo-
rem exercuit, expectans Anniba-
lem mox ab Italia, Hannoneum à
Liguria, superventuros. Asdrubal
faucius.

13
Asdrubal
faucius.
nocturno prælio faucius, cum Andam ex
quingentis equitibus Andam ex fuga peti-
fuga petiit: ubi mercenarios
quosdam ē pugna profugos & Servi ad li-
Numidas recollegit, servis quo-
bertatem
vocati.

Aſdrubal que ad libertatem vocatis, deinceps de ubi cognovit capitis se damnatum à suis civibus ob malè administratam militiam, successus.

Hanno Bomilcaris filius.

Bo- milcaris fi- lius.

adjungens maleficos, & secum omnes trahens, quā spes com- meatum duceret, exercitan- do durabat equitum circiter tria millia, peditum octo millia, re- bus desperatis ni vincere contin- geret. Hæc ejus studia tam Ro- manos quam Poenos diu latue- runt. Ceterū Scipio ad ipsam Carthaginem armatas duxit co- pias, superbè invitans ad præ- lium, nemine contrā prodeunte.

Amilcar. At Amilcar classis praefectus cum centum navibus properavit in portum Scipionis: ratus, priusquam ille revertetur, viginti Romanas triremes ibi se facile cum suis centum expugnaturn. Eum quum Scipio vidisset solvere, præmisit qui os portus obstruerent, onerariis per inter- valla in ancoris dispositis, ut tri- remes, tanquam per portas, quando tempus posceret, possent excurrere: naves etiam inter se antennis colligarent & conju- gerent, ut vice muri essent: móxque ipse superveniens adiuvit in tentos huic operi. Quinque Carthaginenses machinis ac mi- silibus impeterentur, à navibus pariter & à terra murōque naves eorum frangebantur: fessique discesserunt circa vesperam. In abeuntes Romanæ per intervalla dicta erumpabant, & quoties vin- ferre non possent, retro se per eadem recipiebant: unam etian-

οντιλέσσε, καὶ δέλους ἐς ἐλαθεῖαν οπιζεῖσθαι. παθόμενος οὐ ὅτι Καρχηδόνας διάστον αύτοῦ κατέγνωσεν, ὡς κακὸς εἰσφυγμός, Εὐ- γενας τὸ Βαυμίλχαρον εἴλοτο σρα- τηγεῖ, ιδίον αύτοῦ τὸ σεριτὸν ἐποίει, καὶ ηγκύρους αεροστάτους, καὶ ἐλκίστο εἰς τὰς ἀκτὰς τρεφεῖς, καὶ ἐργαζεῖς εἰς εἶχον ἀμφὶ τελεχλίπεις ιπτέσαις, πεζοὺς ἢ ὑπακιζούσιους, ὡς εὖ μνων τὸν μερχεῖσθαι τοῖς ἐλ- πίδας ἔχον. οὐ μὲν δὴ ταῦτα ποιῶν, Ρωμαῖος ἐπὶ πολὺ καὶ Καρχηδόνις ἐπὶ πολὺ ἐλαύνει. Σκιπιών δὲ ε- πῆρθιν αὐτῇ Καρχηδόνι τὸν σεριτὸν ὠπιζεῖσθαι, Εἰσοδοὺς ἐς μοχλὸν αεροστάτον, εἰς σοσσὸν εἰς μοχλὸν αεροστάτον, εἰς εὔστοντο. Α- μιλχαρ δὲ ὁ νικηφόρος ναυτὸν ἐποίει τὸν επιθετικὸν εἰς τὸν ναυτεργόν αἴγαντος Εἰσκιπιῶντος, ἐπιποτα- σσον τε φθέροντες πικνόντος, καὶ τοῖς σύνει Ρωμαῖοις εἴσοι τελείρ- φεδοις τοῖς ἐργατὸν αἱρόντο. καὶ οἱ Σκιπιών, ιδὼν αὐτοῦ τὸ διπλωματικόν, αερούπειρος πολὺ εἰς τλοιον Εἰ- λένων, ἐμφανίζεις σεργύνων τλοιο- οις ἐπὶ αὐγούρων εἰς Αλεσηριστόν, οἷα οἱ Αἴγι πολῶν αἱ τεχνεῖς σκή- δεσσιν ὅτε ποιήσοντες εἴησαν τὰ πλοῖα τοῖς κέρχοσι σωθῆσθαι τε Εἰς αἵμα- σαν τοὺς ἀπηλλα, οἷα αὐτὶ τεχνεῖ- θη. ιερεταῖσθαι δὲ τέτοιο τὸ ἔργον, πατέτο Εἰς πόνουν καὶ βαλλομένου τὸ Καρχηδόνιον διπλὶ τε τὸ τλοιον τὴν διπλὴ τὴν γῆν, καὶ διπλὸν τὸ τείχον τοῦτο, Εἰς καμηλούς τοὺς εἰπερέαν αἴπετοσιν. αἴπετοσι τε αὐ- τοῖς οἱ Ρωμαῖοις ἐπικεντεῖς, ἐπίτε- σσοι τε Αἴγι τὸ Αλεσηριστόν, καὶ τὸ βιαζούντο, πανεργεσσούτι. μητε- abeuntes Romanæ per intervalla dicta erumpabant, & quoties vin- ferre non possent, retro se per eadem recipiebant: unam etian-

37

οὐκ ἀσθενόστοι πεντὸν ἀνδρῶν, οὐδὲ τὸ Σκιπίωνα ἀντιτεθεῖσαν. μηδὲ τὸ εὔχεμον ἄμφω. καὶ Ρωμαῖοις μὴτὸν σὸν διαλέσσονται ἀγορῇ διαψιλῆς. Γτυκάται δὲ οἱ Καρχηδονῖοι λιμενισταῖς ἐλήσθεντες ἑταῖροις μετέχοντες Ρωμαῖον τῆς ἀλλαγῆς περιφένειαν τῷ Σκιπίωνι ἐφόρημαν τοῖς πολεμοῖς, οὐ τοὺς ληστεῖς σκάλανον. οἱ δὲ ἐπιχειροῦντες σφόδρα τῷ λιμένῳ.

Τοῦ δὲ αὐτοῦ Σύφακτος, ἐγένετο ὁ νοτιοῦσα Σύφακτος, Μασανίσσου γῆπον ἐπὶ τῇ ιδίᾳ στρατῷ τὸ τείχον τὸ Γαυμαχίππον τοῦ Σκιπίωντος. οὐ λαζάρον, ἱερούμενόν τὸ Γαυμαχίων Δεγλίας, τὸ Σύφακτον ἐδίλασεν. οὐ δὲ ιστόφορος, μίκρα ποιησόμενόν τοις τοῖς ποταμοῖς, συνεπίστετο εἰς μέχλι. οἱ μὲν αὐτοὶ Νομαΐδες ἐντεραθεῖσι, ὥσπερ ἐπειδὴν αὐτοῖς, πολλὰ οὐ μέρος ὑφίσιον ἐπ' ἀλλήλοις. οἱ δὲ Ρωμαῖοι, ταχεῖσκόλληροι τοῖς απατηδιαῖς ἐπίχεοιν. Σύφαξ ἐπισκέπτεται τὸν οὐρανὸν ιετοῦ ἐπ' αὐτον τετταὶ ὄργης· οὐ δὲ αὐτοπελάσσεται γενηθεῖσι. οὐ αἴροντο πολλές τοις ἄμφων γῆμασιν, ταχείστας οἱ Σύφακτοι εἰς φυγὴν, τὸ ποτε μόνον ἐπίφανον. οὐδὲ τοῖς αὐτοῖς τὸ Σύφακτον ἴσποντες θέλαντες δὲ αἴπεισαντο τὸ δεσμόστοιν. οὐ δὲ Μασανίσσους ἐπιδερμαῖν ἔλετε αὐτὸν Σύφακτον, οὐ τὸ ἐπειδὴν αὐτὸν τοῦ ιώνος οὐδὲ τοῦ μετεπέλαστον γενηθεῖσιν. οὐδὲ τοῦ Σκιπίωνος ἀπέθανον δὲ σὺ τῇ μέχλῃ Σύφακτον μὴτὸν μυσίους ἀνδρῶν, Ρωμαῖον δὲ πεντε οὐδὲ μηδὲν οὐδενότας. Μασανίσσου δὲ τελείωσι. καὶ αἰχνεύσατοι Σύφακτον τετραπλοῦσι. τάπεινον οὖσαν Μασανίσσου διχιλιον τοῦ πεντακόσιον, τὸ οὐδὲ τοῦ exercitu fuere IIII M. in his

vectoribus vacuam, à puppe religatam ad Scipionem pertraxerunt. Post hæc utrinque hyematum est, Romanis commeatus per mare convehentibus. Uticenses vero & Carthaginenses, fame laborantes, in negotiatores grassabantur, donec aliae Romanae naves ad Scipionem missæ per stationes hostilibus sunt oppositæ, ad arcendas prædatoriaias: móxque vehementer fame Pœni pressi sunt.

14

Eadem hyeme, quum propinquus Syphax esset, Masanissa ad suas copias tertiam partem Romani exercitus adjungi petuit: quam ubi accepit, adductam à Lælio, una Syphacem persecuti sunt. Ille tamdiu subterfugiebat, donec ad fluvium quendam, hostibus eum affescutis, explicavit aciem. Tum Numidæ utrinque more suo multum telorum concerunt in se invicem: Romani verò scutis protecti in pugnam ibant. Syphax viso Masanissa, irritus, in eum se vertit: lætus ille concitatavit se obyiam. Ibi circa utrumque magno conflato certamine, Syphax cum suis fugatus Syphax etrajiciebat fluvium: interim equus ejus à quodam iætus excusit dominum: tum Masanissa incurrens & ipsum cepit, & filiorum eius alterum: quos mox ad Scipionem misit. Ceciderunt in ea pugna è Syphacis parte ad decem millia: ex Romanis septuaginta quinque: Masanissa trecentos amisit: captivorum è Syphacis 300 ad Scipionem misit.

lia qui ad Syphacem à Masanissa
transfugerant: hos ille expetuit à
Lælio, & acceptos jugulavit. Post
hæc Masæfolorum terram & Sy-
phacis sunt ingressi, ad restituendū
Masanissam in regnum, &
ut dedentes se in fidem recipie-
rent, detrectantes verò impe-
rium, subverterent. Venerunt &

Cirta urbs. à Cirta legati, dedentes Syphacis
regiam; privati quoque ad Ma-
sonis- sanissam alii, missi à Sophonisba
ba.

Syphacis uxore, excusatur coa-
ctas nuptias. Hanc Masanissam li-
benter accepit: revertensque ad
Scipionem, Cirta reliquit, nimirum
futura prospiciens. Ille ro-
gavit Syphacem, quis malus ge-
nius ei mentem ademerit, ut, qui
amicus se invitasset in Africam,
fidem deosque juratos falleret,
Romanosque præterea, quibus
spretis fecutus sit partes Cartha-
giniensium paulo antè hostium
communium. Qui respondit, So-
phonisba, Asdrubalis filia, cuius
amore in meam perniciem cap-
tus sum. est enim amatrix pa-
triæ nimia, & potest quemvis fle-
ctere ad quidlibet. Ipsa me ex a-
mico vestro fecit amicum sua
patriæ, & ex tanta felicitate con-
jicit in hanc miseriā. Te verò
monco (postquam enim vester
sum, & alienus à Sophonisba,
vobis favere debeo) cave à mu-
liere, ne Masanissam quounque
vult pelliceat: non enim speran-
dum est, ut ipsa Romanas partes
foveat, tanta inest ei charitas pa-
reos. Σοφονίσσαν, μη Μασανίσσην εἰς ἡ βάλεται μεταγύργυρον εἰς γῆ δὲ,
μη τὸ γυνάκι ποτὲ ἐλυτεῖ τὰ Ρωμαῖαν, ἐπὶ γῆν αἴξειν. οὗτος εἰσὶ ιχθῦς

Σύφακος δέποτε Μασανίσσου μετα-
σύντων. ήδη δὲ οὐτείς Μασανίσσου εἰ-
πει τρόπον γῆπος τῷ Σοφονίσσῳ λαζῶν κατέσφεξε. μετὰ δὲ τότε
Μασανίσσου Επει τὸν χώραν τὴν Σύ-
φακος ἵπποντα, τι μήρι αὐδίς εἰς
τὴν δέκαλην έπει Μασανίσσου καθιστά-
θρον, τὰ δὲ τραχοτοιχεῖστο, ηδη
τας ἀπειθεωτας αὐτῶν κρατηρε-
φομένοι. αφίνετο δὲ αὐτοῖς Επει
Κίρης περισσός τὸ βασίλειαν έπει Σύ-
φακος παραχριόντας. Ιδία δὲ τοὺς
Μασανίσσους ἔτεστο τῷ Σοφονίσ-
σῳ τὸ Σύφακος γυναῖκας, τὴν
αὐτούς γέρας διηγοῦνται. Σο-
φονίσσου μήρι αὖτις σύμμετεν εἰς τὸν λα-
ζῶν οὐ Μασανίσσου, ηδη αὐτὸν ἐπε-
ιναν τοὺς Σκιτίωνας αὐτὸς οὐ Κίρη
κατέλιπε, ταυτοράθιμος οὐδὲ τὸ
μέλλον. Σκιτίων δὲ ηὔτε Σύφακος,
Τίς οὐ δύμων ἐδάλαψε, Φίδος
οὐτοι μηδεὶς, ἐπὶ Διονύσου ἐλθεῖν ταρ-
τεῖψαντας, Φεύστας δὲ μετά
τη θεῶν Ρωμαῖον, ηδη μετέ Καρ-
χηδονίων αὐτὸν Ρωμαῖον ἐλέατη
πολεμεῖν, τῶν ἐπὶ Καρχηδονίους
& ταφού πολλὰ σει βεβοητησάντων;
Οὐδὲ εἶπε, Σοφονίσσα, Α' σ-
δροῖα θυγάτηρ, ηδη ἐγὼ πρωτο-
εἰπει εἰμι κακός. φιλόποτες δὲ
ἐστιν ιχθῦς, ηδη ιγνών αἴπαντας
πνίγε πειναγεῖσας αὐτούς. αὐ-
τὴ μὲν ηδη τὸν οὐκέτερον φίδον
ἐστι τὸν εἴαντης μετέπην πατέρ-
ον, ηδη ἐπει τοικοφορεῖς οὐ Σ-
οττόδε διδασκοντας πατέροις. σει
γέ παραινώ ζει γῆ, οὐκέτερον γε-
νόρδον, Επει Σοφονίσσας οὐ πτηλούγε-
ριμον κατέται γῆ μέτιν βέβαιον φί-
λον οὐκέται γῆ μέτιν βέβαιον φί-
λον φίλοπο-

Syphacis interim ille morbo ex moestitia
interitus. contracto absemptus est. At Af-

16

interim ille morbo ex mœstia
contracto absemptus est. At As-
drubal, ubi suos satis exercuit,
misit quendam ad Hannonem,
ducem Carthaginensium, po-
stulans ut se collegam affumeret:
submonensque, multos apud
Scipionem esse Hispanos, per
quos auro pollicisque corru-
ptos possint incendi castra illius:
promisitque etiam se ad tempus
affore, si præstitutum sibi fuerit.
His auditis, Hanno vaframentis
agebar contra Asdrubalem: nec
tamen spem abjecit de successu
consilii, sed hominem fidum
cum auro in Scipionis castra mi-
sit, specie transfuga: qui nemini
suspectus, multos seductos cor-
rupit. quibus ubi diem præstituit,
ad Hannonem redit: eam ille si-
gnificavit Asdrubali. Scipionem
vero sacrificantem aruspices mo-
nebant cavendum ab incendio.
Is per totum exercitum dimisit
qui plus satis carentem ignem
comprimerent. rursusque per
aliquod dies instaurabat sacrifi-
cia: & quum exta semper idem
periculum portenderent, mole-
stè ferens, mutare castra statuit.
Tum Rom. equitis servus Hispanus,
suspectos habens fraudis so-
cios, simulavit se confidimus, do-
nec totam rem cognovit, & indi-
carunt domino: qui ad Scipio-

Suppli-
cium de
corruptis
auro mili-
tibus.

terim ille morbo ex mœstitia
contracto absimptus est. At Af-
drubal, ubi suos satis exercuit,
misit quendam ad Hannonem,
ducem Carthaginensium, po-
tulans ut se collegam afflumeret;
submonensque, multos apud
Scipionem esse Hispanos, per
quos auro pollicisque corru-
ptos possint incendi castra illius:
promisitque etiam se ad tempus
affore, si præstitutum sibi fuerit.
His auditis, Hanno vaframentis
agebat contra Asdrubalem: nec
amen spem abjecit de successu
consilii, sed hominem fidum
cum auro in Scipionis castra mi-
lit, specie transfuga: qui nemini
suspectus, multos seductos cor-
upit. quibus ubi diem præstítuit,
ad Hannonem rediit: eam ille si-
gnificavit Asdrubali. Scipionem
vero sacrificantem aruspices mo-
nebant cavendum ab incendio.
Ils per totum exercitum dimisit
qui plus satis candentem ignem
comprimenter, rursumque per
aliquod dies instaurabat sacri-
ficia: & quum exta semper idem
periculum portenderent, mole-
stè ferens, mutare castra statuit.
Tum Rom. equitis servus Hispan-
us, suspectos habens fraudis so-
cios, simulavit se conscient, do-
nec totam rem cognovit, & in-
dicavit domino: qui ad Scipio-
nem eum adduxit, & corruptos
coaguit: Scipio capite mulctatos
omnes extra castra proiecit. Id
Hanno ex propinquo facile sen-
sit, nec ad præstitutum venit.
Asdrubal ignarus adfuit: conspectisque tot cadaveribus, conji-

Θροῦ εἰδε τὸν νεκρὸν, ἔκγος τὸ συμφένον, καὶ μίνερχει. Εἰ αὐτὸν δὲ Αὐγούστον εἰς τὸ πλῆθος μίσαλεν, οὐδὲ αὐτός
χρητος Σκιπίωνι διότε ἐντὸν, οὐδὲ
εἰ λάθος. Αὐτός δέ τοις Καρχηδονίοις λίγοις
τεῦθεν τοῖς Καρχηδονίοις λίγοις
Δέλτα μίσους. τοσοῦ δὲ τὸν αὐτὸν κατέ-
ρον Αμιλχαρά μήν ἀφίσα τοὺς Ρωμαίους ουσιοὺς ἐπιτόλμους, μίσαν τε
λαῖς τελέην, καὶ φορτίδας ἔχει. Αὐτονόμος δὲ
ἐπιτίθεται τοῖς πολιορκοῦσιν
Γιτίκην, ἀπικεχθόν. Σκιπίων δέ,
χρονος τοῦ πολιορκίας ὅτους, ταῦτα
μήδιλυσεν, γένεν διάνα, τοὺς δὲ
μηχανὰς ἐς Ιππόνην πόλιν μετετίθε-
σθ. Εἰ δέντος εὖλον σύντεῦτα πεφ-
εκτονεῖται ἐντεῦθεν, καταπονοῦσις
εἰληνετα τὰ μηχανήματα, τὸν χώ-
ραν ἐπεπεζεῖ, τοὺς μὲν εἰς φίλαν ἐ-
πιτάχθειται, τοὺς δὲ ληζόνθειται.

Καρχηδονίοις δὲ ἐπὶ τοῖς κανο-
περγίαις δύσφοροι τε, αὔξωται
εργατικὴ αὐτοκαραυρούση, Αντίκην. τὸ
τρίτονερχεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Δέλταν.
ἄντοι τὸ τεττάρτονερχεν, Εἰ τὸν
Σκιπίωνα τοῦτον ἐπεισέβαστον
οὐδὲ, ἡγέμονος τεττον ταντας ἔνος
τυχεῖν, ή τὸν εἰσιόντον ἔχειν, ή γερ-
νε Δέλταν, ένος αὐτίκητο δὲ Αν-
νίβας. Σκιπίων μὲν οὐδὲ αὐτοῖς αὐ-
τοῖς τὸ έδοκε, καὶ τὸν διπάντην
εργατὴ λαβεῖν, περσέσεντα αὐτίκην εἰς
Ράμην. οἱ δὲ ἐπεισέβαστον, καὶ τούτων
εἰσὶ τοις εἰσιθεσιον, οὐδὲ τοῖς πολέμου
αὐχθέντες τε ἐπὶ τὸν Βαλών, ἐδεοντο
συγγένετος τυχεῖν. τὸ δὲ συμβολα-
τῶν οἱ μὲν τοῖς Καρχηδονίοις ἀπίστιος
τετεμμόντοις, οὐδὲ τοῖς Αννιβασιο-
σις διενεργεῖσι Ρωμαίοις Εἰ τοὺς Ρωμαίους
συμμετέχειν, εἰ τε Ισηρίᾳ Εἰ ταλίᾳ.

cians quid accidisset, recessit: eum Hanno apud castrensem multitudinem calumniosè criminabatur, accessisse ut Scipioni se dederet, & infecta re abiisse. Ex eo tempore Asdrubal in majore apud Carthaginenses fuit odio.

Per eosdem dies Amilcar naves Amilcar.

Romanas repente aggressus, unam triremem cepit & sex onerarias: Hanno vero adortus obfessores Uticæ, repulsus est. Scipio tam longam obsidionem pertulit, quum nihil proficeret: machinas Hipponem transportavit: & quum hic quoque nihil succederet, exultis eis ut inutilibus, per agros discurrebat, alios perducens in amicitiam, alios depopulans.

Hippone
urbs.

17

Carthaginenses impares tot cladibus, imperatorem eligunt Annibalem, & classem ad eum mittunt cum praefecto, qui adventum viri acceleret: nihilominus ad Scipionem legatos de pace ire jubent, sperantes aut pacem se impetratores, aut effe-
ctueros ut Annibal satis temporis ad redditum habeat. Scipio dedit eis inducias, & acceptis alimentis exercitus permisit cum S.P.Q.R. per legatos de pace agere. Legatione missa, nihilominus stationes tanquam hostes habebant pro mœnibus. Legati in senatum admissi orabant veniam: patres, pars memorabant Pœnorum perfidiam, ruptaque toties foedera, tum Annibal's injurias, populo Romano sociisque illatas, vel in Hispania vel in Italia: pars pa-
cem

Legati de
pace ad
Scipionem
missi.

cem utiliorem sibi quam Poenis ostendebant, miserè vexata tot bellis Italia: non dissimulando futurum periculum, tot exercitibus & classibus confestim contra Scipionem coitiris, Annibalis ex Italia, Magonis & Liguria, Hannonis Carthaginē. Quapropter senatus consilium non expediens, misit ad Scipionem legatos, ut de communī sententia consuleret, ageretque quicquid videretur ē re publica, qui pacem cum populo Carthaginensi fecit, his legibus: Magonem cum exercitu deducant ē Liguria Poenī, nec in posterum conductuant mīcenarium militem: naves longas, prater triginta, ne habeant: intra Punicam, quam vocant, fossam se contineant: captivos & perfugias, fugitivosque restituant: argenti mille sexcenta talenta intra certum tempus in ararium inferant. Masanissæ quoque cautum est, ex eodem foedere, ut non solum Masafūlos, sed quantumcunque de Syphacis ditione occupare potuerit, bono jure haberet. In has leges pacis ubi conventum est, legati in urbem navigant, ut eas jurejurando sancirent apud consules, Romani quoque legati pectierunt Carthaginem, ut sacramentum à Magistris Carthaginensium acciperent. Masanissæ à populo Rom. ob egregiam fidem ac operam donatus est aurea corona, & patera aurea, sella curuli eburnea, toga picta, palmataque tunica, equo phaleris aureis ornato, & armatura totius corporis.

Conditiones pacis.

Masanissæ
donatop.
Romano
ob egre-
giam fi-
dem ac
operam
missæ.

οί δὲ, τὸ τῆς εἰρήνης ἀρχόμενον & Καρχιδονῖοι μέλλοντο ἡ σφίσιν ἵστα-
δεῖναι οὐτοῖς, τῷ Ἰππολίτῳ τοσοῦ-
θε πολέμους ἐπιτεγμηνύεντο, τότε
Ἐ μελαντεῖ φειδεῖς ἐπεξήσαντο,
ἐπιτάλλοντες ἐπὶ τὸν Σκιπιόνα
ἀυτίκα οὐτοὶ μεζάνοις σροτοῖς Αν-
νίσουν τε ἐξ Ἰππολίτος καὶ Μάζων
εἰς Διγύινα, τῇ Ανναῖνον δὲ τὸ Καρ-
χιδόνιον. ἐφ' οἷς διπλῶντος ἡ βου-
λὴ συμβάντους ἐπέντε τῷ Σκι-
πιόνι, μετ' ὧν ἔρεπτες πλεῦνον τε
ἡ προσέξαντο, πιδοκράστησαν
οὐ. ὁ δὲ τὴν εἰρήνην τοῖς Καρ-
χιδονῖοις ἤτι τοισδέ συμένει. Μά-
ζων μὲν διπλῶντος εἰς Διγύιναν αὐ-
την, τῇ Ἐ λοιπών Καρχιδονῖοις
ηὔνολογον, μηδὲ ναυς ἔχειν ηγε-
νόντος πλευράς τελείωντα, μηδὲ πο-
λυπρόγρυμνον πέριον ὥν ἔχοντο σύ-
τος τῶν λεγερέων Φουκιδὸν τι-
φρων διπλῶντος τε Γαργαρίοις οἴ-
σσος αὐχμηλότες αἰντὸν ἔχοντο τῷ
ἄντομολός: δορυεις τε ἄντοις τε-
λαντα χώρα καὶ ἰδιαίστατα ἐπενεγκει-
στο ἔχοντο. μηδὲ μὲν συνε-
δέντο ἀλλοῖς, τῇ πρέσβετος διε-
πλεον οἱ μὲν ἐς Ρωμην, τὰς ἴωά-
τας οἴκουντες, οἱ δὲ δέποτε Ρώμην,
εἰς Καρχιδόνας. Εἰ τὰ τέλη τὸ Καρ-
χιδόνιον ἔμινε. Μασανίσσαν δὲ Ρω-
μαῖοις χαραγμένα τὸ συμμαχίαν,
τεφανὸν τε δέποτε ξενοῦσ, Εἰ σφρα-
γίδα χρυσῆ ἐπειριπόν, τῇ ἐλεφαν-
τον δίφον, Εἰ πορφυρον, Εἰ τολινὸν
Ρώμηιν, Εἰ ἵππον χρυσφάλα-
γον, Εἰ πανοπλίαν.

Γιγανθράν δὲ ἐπ τέταν ὁ Αὐγέας ἄκνει ἐς Καρχηδόνα ἤσθλε, τῷ δὲ τοῦ ἀρχοντας ἀπίσιαν Σύδημου καὶ ποχεγγίαν ὑφορώδην Ὀ. ἀπίσιον δὲ ἐπ τὰς απονέδεις ἔστελ, καὶ εἰ γένοιτο, σὺ εἰδὼς αὐτὸν εἰσινέας, ἐς Αἴγυπτον βεβούσιον ἐσομένας, ἐς Αἴγυπτον Αἴγυπτον κατηρέστη πόλιν, καὶ στον οπώλεσθο, ἐπ τε ἀντίον ἵππου πελάπιμπι. Εἰ τὸ διωάστην τὸ Νομόδειν τὸ παλαιούμενα Αἴγυπτον ἐς φίλιαν ὡτήστε. καὶ τετρακινίδιον ἀντομόλους ἵππων ἀντὸς πατσοφυέστης, εἰ Σύφακτον ὄντες, τοτε ἐγίγνοτο Μασανίστας, πατηκόποντες, ωποπτόστας, τὰς δὲ ἵππους διεδόκει τῷ στρατῷ. ἢλλε δὲ καὶ Μεσοτάλ. αὐτῷ διωάστης ἐτερ. μεταχίνιον ἵππεων, καὶ Οὔγριος Σύφακτος ὃς ἔτερ. ἐπ τὸ τοιόνων τὸ πιγμέων δέχεται ἐπικρατῶν. πόλεις τε Μασανίστον τοῖς ὑπὸ ὡτήστε, τοῖς δὲ ἐσιδέστο Νάρκην δὲ σύνδρομον ἄδει ἀγρέας γεωργό. εἰσιπεπον οὐδὲ οὐτὸς εἰς φίλους. ὅτε δὲ ἐδέξει ἐπιθειάν, πολειούς ἐπειπλε ξιφίδιον ἐπικρατεῖν τας, οἷς ἔσητο, τοι δικαια ποιεῖν ἐς τὰς πιπάσομαν τας, μίχεις σαλπίζειν αἰρύσθατ, τοτε δὲ ἐπιχρόνον τοῖς συντιχότος, καὶ τοι πύλας οι φυλάσσονται. οὕτως δέιλοι Νάρκη Καρχηδόνιν ἥδη δημότ., ἀρπα τοις συνθηκας πεποιημέναι, καὶ Σκιπίων. ἐπ παρόντ., ὃ ποτε ιδίαν περιτέλεων δέι Πάρητος αἰνετρεφόταν, ἀγρέας Σκιπίων. τοσούτοις πατενεχθεσσον ἐς Καρχηδόνα, διηρπτοσαν. Εἰ τὰς παραπομπάς αύτην ἔδοσαν, πολλά οὐ βουλῆς απίλεσσον, Εἰ παραγνέσσον μηδὲν απωθήκαις ἀρπα γεγνημένας. εἰ δέ

Interea Annibal invitatus navigavit Carthaginem, suspectam habens populi sui lubricam fidem erga principes, praecipitiāque ejus consilia: & quia foedus istum vix credebat, vel, si esset istum, non fore firmum sciebat, Adrumetum appulit: misitque Adrumetum frumentum comportarent, tum. & equos coemerent. Cum Area Areacidæ. cidarum Numidicæ gentis regulo socierat in iūt: quatuor milia equitum, qui quandam Syphacis fuerant, tunc à Masanissæ ad eum transfigerant, ut suspectos objecit configendos jaculatoribus, equos divisit suis militibus. Mefetulus quoque, alias regulus, accessit ad eum cum mille equitibus: & Vermina, Syphacis Vermina, alter filius, majorem paterni regni partem obtinens. Urbes e-tiam Masanissæ, partim deditio-ne, partim vi recipiebat: Narcem. Narce autem per insidias hoc modo: urbs. quium opus haberet commeatu, misit tamquam ad amicos, & quium visum est insidiarum tempus, plures intromisit accinctos occultis pugionibus, cum mandato ut neminem venditorem fraudarent, donec tubæ signum audirent: tum verò sternerent obvios, & portas occupatas sibi servarent. ita Narce capta est. At Narce capta. populus Carthaginienis, nuper isto fecedere, præsente adhuc Scipione, nondum legatis ab urbe reversis, commeatus Scipioni vento Carthaginem delatos diripiuit, & nautas conjectit in vincula, senatu suo multa interminantur, &c.

Populus
Carthagi-
nienis fæ-
dus sol-
vit.

te, & monente ne violarentur recens ista feedera: illi foedus ut iniquum incusabant, dicentes, à fame plus esse periculi quam à violato feedere. Scipio semel data pace noluit denuo bellum incipere, tantum postulavit in judicium tanquam amicos discedentes ab officio. at illi etiam legatos Romanos custodire volebant, donec sui ex urbe revertentur. sed hos Hanno Magnus & Asdrubal Hædus erexitos è turba dimiserunt, deducentibus duabus triremibus. Alii Asdrubali præfecto classis ad Apollinis promontorium stanti suaserunt, ut quamprimum triremes deductrices discederent, Scipionem adoriretur; & fecit. In eo confli-
19

Apollinis
promon-
torium.

Legati Ro-
manorum
caesi.

Scipio si-
dem fer-
vat.

cere deberet: Nihil tale, inquit, quale Carthaginenses: dimisit que intactos. Id ubi seniores (quod sanctius est consilium) au- dierunt, conserendo injuriam & beneficium, reprobarabant temeritatem plebi, consulebantque, vel nunc paœta servarent, & pe- terent à Scipione veniam erroris, mulctamque ultro solverent.

66.

τοῦ σωθῆκας ἐπιμέμφοντο οὐς ἀδίκος γρούμεις, καὶ τὸν λιμὸν ἐφασιν συγχλεῖν ὑπὲρ τὰς παρεβάσεις. Σκιπίων μὴ οὐδὲ τὸν πόλεμον πατέσχειν φῆσι αποδειν, αὐτὸν δίκας οἰς φίλους ἀμαρτωτος. οἱ δὲ τὰς περιστοις αὐτῷ καρτεῖν ἐπενοσι, ἡσας ἀφίησιντο αὐτοῖς οἱ δῆται Ρ' ἀμην. ἀλλὰ τέσσερες μὴ Αὐγούστῳ οἱ Μέρας Εἰ Αὐτορέσας οἱ Ε-ειφέροι ἐξέλοντο τὸ πολέμεον, καὶ παρεπιμπον δέος τελίγεσιν. ἔπειτα δὲ Αὐτορέσαν τὸ ναυαρχον ἐπεισαν, ὄρμωντες τοὺς τὸν Απολανῶν οὐ-χρισιν, ὅπου διποτῶν εἰς παρεπομ- ποι τελίγεις, ἐπιθέσια τοῖς Σκιπίων. καὶ οἱ μὴ ἐπιθέσια καὶ τὰς περιστοις πνεὺς εἰς τοξομάχειαν ἀπέδενον οἱ δὲ λοιποὶ, παραπο- μποι τοις ἐφησιοις εἰς τὸ λιμένα τοις σφετέρους στρατοπέδοις, ηγέλαντο τὸν νέας μηδὲ λαμπεσομένιον, τοῦτον οὐδὲν οὐχικαλώσας γένεσαν. ὃν οἱ δὲ τὸν Γαυμαῖον πιθανόροις, τὰς περιστοις τὸν Καρχηδονίαν, εἰ τοις τοις εἰρηνίς ἐπι παρέσησαν, Σκι- πίων διποτῶν αὐτίκη, οἰς πολε- μισα. Εἰ οἱ μὴ ἐξέλοντο, καὶ τοῦ Σκιπίων οἱ τὸ τὸ Σκιπίων στρατόπεδον πατήσετο. Σκιπίων δὲ τὸ ναυαρχον, ποδορόμη τοῖς αὐτῶν οἱ, ποδεῖς ποτὲ, γάδεν ὄμριον, ἐφη, τοῖς Καρχηδονίοις, αὐτὸν απί- περπετεν απαθεῖς. μετάθεσι δὲ τὸ ι- μορητημένων τὸ Καρχηδονίων λα- κονιστον, καὶ οὐεβέλοντες καὶ νεψ δε- σθησαν Σκιπίων, τοις μὴ συγ- κειμένοι φυλάσσοντες, δίκας δὲ τὸ ι- μορητημένων τὸ Καρχηδονίων λα-

Επει. εἰ δὲ, καὶ ἀντὴ τῇ γεγονόις
δισχεζάνωται, εἰ πολέμη, οὐδὲ την
κανοπεγίαν ὡς σὺν δὲ τῷ συμ-
φύουται περιεργέμενη, οὐ τὸν αἴ-
δεῖν δημοκόπων ἐξετέλοθρον τε καὶ
εἰ αἰλούρων ἐπιπλέων ἐπιγόρυρον, τὸ
Αἰγαίον ἐγκλωποῦ μετ' ηὔχει γρα-
ποῦ. οἱ δὲ, οἵνιν τὸ μέρος οὐ πο-
λέμου, Αἰσχρύλαν ἀντρὸς σπέλεον
εἰπεῖ τῇ παρούσῃ δικαιίῳ πελεῖ.
Αἰσχρύλας μὲν δὴ, τὸ καταδίκης
εὐντῷ λυθέοντος, παρεδίδει τὸ σχε-
τὸν Αἴγαος, Εἰ δέ τοι διπλανεῖς
τοῖς Καρχηδονίοις ἐθάρρεις, αὐτὸν ἐνε-
πτέλει εἰ τῇ πόλει. Σκιπιῶν δὲ
ιεις τῇ Καρχηδόνι ἐπιστάτας, εἰ-
δὼν ἄντες αἰχρέας δότον θελάσσας,
σὺν ἐντοπεσίᾳ τὸ δέ δότον τὸ γῆς,
ἀπόδογε οὐδὲ τὸν πόλεμον θυμούντων.
Τὸ δὲ ἀντόνιον ιμερὸν Αννίβας παγ-
Σκιπιῶν οὐ πορεύεται φίλεται πε-
τὴ Ζάρην, εἰ τὸ Σκιπιῶν ἐπωλε-
νέκτη. Ηγέτης ἐπιστάτης οὐκεπολι-
τικούς τοι εἰσπλήσεις εἰς αὐτο-
δηρῷ οὐ Σκιπιῶν Αἰγαίον ιχνεῦσι
τε ἀποσφύρειν, Εἰ δέ μενονταί
τοι φερετοίνων, νυκτὸς ἐπειψή-
Θερμοὶ χλίαρχοι ἐπὶ τὰς ἀγρυπ-
άντινας, οὐ λαφοὺ οὐ Θερμοὶ εἰ σε-
νῆ διδῷ φιλαλεῖσθαι, ἐπειδὴ τὸ Λι-
βύναν εἰς πετροπικάλιον, Εἰ δέ μενονταί
τοι φερετοί τὸ Σκιπιῶν.

Οἱ δὲ Αἰγαίας, εἰ ἔχετε αφι-
γμένον διπλεῖσθαι, Εἰ τὸ περιγένετο
τοῦτο διπλεῖσθαι, πε-
τεῖσις εἰς Μασσαλίαν ἐπειπτεῖ, οὐ-
πομενίσκων τε τῆς εἰ τῇ Καρχηδόνι
Διπλεῖσθαι οὐ παρδούσιας, οὐ πα-
ρεκκλῶν ἐν οἷς συναγαγόντες εἰς σω-
θύκας Σκιπιῶνα. περὶ τούτης
τογάνσκεις δαρειστεράντες ut pax inter se ac Scipionem fieret:

Qui jamdudum senioribus insen-
si ob belli calamitates, quasi pa-
rum prudenter ab illis admini-
stratum esset, exagitatique tur-
bulentis concionibus, vanam
spem conceperunt, acciverunt
que Annibalem cum suo exercitu. Ille, considerans bellum magnitudinem, autor fuit eis vocandi
Asdrubalem cum copiis quas ha-
bebat, ita Asdrubal absolutus ex-
ercitum Annibali tradidit: atta-
men ne tum quidem ausus est
venire in conspectum civium, sed clam egit in patria. At Scipio, classē ad Carthaginem admota,
excludedbat commeatus mariti-
mos, ne terra quidem suppeditan-
te, propter intermissām agri-
culturam belli tempore. Per eos-
dem dies Annibalis Scipionisque
equitatus ad Zamam conflexerunt, Romanis superantibus. Se-
cūta deinde per aliquot dies ve-
litationes mutuae: donec Scipio
eōtius Annibalem vehementer
laborare annonæ inopia, & fru-
mentatores venturos expectare,
noctu contra eos misit Ther-
mum tribunum: qui occupato
tumulo circa angustum transi-
tum, occidit Afrorum quatuor
millia, & vivos cepit totidem;
commeatus verò ad Scipionem
detulit.

Tum Annibal ad extremam Annibal a-
redactus inopiam, & cogitans
quomodo posset ad presens res
disponere, legationem ad Masa-
nissam misit, admonens educa-
tionis & vita æcta Carthagine,
togaansque daret operam ut pax inter se ac Scipionem fieret:
quic-

Zama.

20

Thermus.

git de pa-
ce.

quicquid enim peccatum sit, id plebi esse imputandum, & quibusdam plebe stultioribus. Ille memor se educatum & eruditum in ea urbe, cuius majestatem reverebatur, & ubi multos adhuc privatum amicos habebat, deprecatus est apud Scipionem: effectique ut renovaretur fœdus his legibus ut pop. Carthaginensis naves virosque quos cum commecatu ceperat, pop. Romano redderet, & quicquid rapuerat, restitueret: aut pretium juxta Scipionis estimationem, & multæ nomine mille talenta solveret. Hæ leges ubi placuere, inducæ factæ sunt, donec nuntiarentur Carthaginem: sic Annibal ex imperato servatus est. Senatus autem Carthaginensis valde probavit id fœdus, rogabatque plebem ut assensum præberet, continua calamitates enarrans, & quanta sit præsens inopia tam pecuniarum, quam militum & commeatum: quæ, ut solet vulgus stolidum, putabat suos duces privatis suis commodis hac pace consulere, ut freti Romanorum amicitia potentes fierent in patria: idque & Annibalem nunc agere, & prius egisse Asdrubalem: qui noctu prodiò exercitu hostibus, paulo post voluerit & scipsum Scipioni dedere, & in hoc ad castra ejus accesserit, nunc verò in urbe lateat. Ad hos rumores tumultu excitato cum clarambris quidam relata concione, obeunte urbem, quarebant itus.

Asdrubalis

infelix ex-

itus.

Asdrubalem:

qui paulo antè in patris sepulchrum veneno prius

ḡ θύρου καὶ τὸ ἀνοικοτέραν τὸ δημονικόν αἱρεπτίκατο γλυκόδαγ. ὁ δὲ πρὸ ὅπε τε φρεμένος τε τὸ πεποδεῖρφος τὸ Καρχιδόνι, τὸ παῖδωμα τὸ πόλεως αἰδενόρος τε, οὐδὲνθε τὸ Σκιπίωνι, εἰσιγαγεῖν αὐτοὺς αὐδίς εἰς τοιάδε συνθήκεις, ὡστε Καρχιδονίους τοὺς παῦν καὶ τὴς σύνδρας ἐπέλαβον Ρωμαίοις ἀγεγένοις Φεργύλαις, διποδοῦνται, τὸ πρόπτομένα ἀπινετε, ἢ τῶν διποδοῦντων πρὸν, λινὸν ἢ σίρην Σκιπίων, ποιῶν τε τὸ ἀδικηματοῦ, χώρα πάλαιτα εἰσενεγκαίνειν πόδεν ψῆφον τὸ συγκειμένον. καὶ γαροφέναν σύνοχον, μέχρις ἀντὸν μεγάλων Καρχιδονίους, ὁ ψῆφος Αὐτίονας ἐξ ἀλπτου πλευτεῖτο. Καρχιδονίους δὲ ὁ ψῆφος βαλλεῖ τὰ συμβάτα τὸ ὑπερηπταῖτο, καὶ παρεκκλεῖ τὸ δημονικόν ερμηνεύειν τοὺς ἴγνωστοις, τῶν τε παιδικοφυίαν σφῶν τῶν ιστάντων διηγεύμενόν, καὶ τὸν παρόντας διποδεῖραν σρατέ τε τὸ ιστεμένον τὸ ἀγερέφν. οἱ δὲ, οἷς ἔχλων, ἀφρόντος ἥγεντο τὸν σρατεύοντας σφῶν δὲ ἐντούτοις ποτῷ Ρωμαίοις συνπίεσθαι, οὐδὲ διατίθενται διωρασθων τὸ πατερόν. ὁ δὲ Αὐτίονας τῶν καὶ Αὐδεργίους Ἀσθενεῖς πολλὰ ποιῆσαι τε, καὶ τὸ σερτόποδον νυκτὸς ἐγκεκλιπτα τοὺς πολεμίους, μετ' ὀδίζεν καὶ ἀντὸν ἐδείποντα τὸ Σκιπίωνι σκόδωνας, εἰπὲ ταῦτα τὸ Θεοτίκον γλυκομένον, τὰς σκληροτατὰς ποὺς καταλιποτες, εἴκοτοις Αὐδεργίους πλειόντες. οἱ δὲ ἕφθαστοι ψῆφοι εἰς τὸ τὸ πατερὸς ποδόν

κρυπτα

ποτε φυγὼν, καὶ φαρμακῷ Αλεξανδρῷ αὐτὸν. οἱ δὲ, κατέθεν ἀντέ τε τὸν νίκην ἐξελόντες, καὶ τὴν πεφεύλαιαν ἀντέ ἀποτεμόντες, ποτε φρεγῷ ἐπὶ δύσαται αὐτὰ τὴν πόλιν. Αὐτὸς δέ τοι εἰπεῖν οὐδεὶς οὐδεὶς τοῦ διάτερου φύσιδος δέσσωλοτο οὐδὲ Αὐγοντο, καὶ τοὺς τοὺς Καρχηδονίους οὕτας ἀνηγότο, καὶ κατέ δοπτεράν τοῦρετο. Καρχηδονίου δὲ ἐπειδήλον Αἴτια λύτρα τοῖς ανοργάνοις, οὐ πολεμεῖ Σκιτίωνας καὶ μηδέ σοὶ ὅτι πάχει τὸ πλεμένον μάχην, οὐδὲ τὸν δύτερον, οὐδὲ δύνην, πειραζόντας τοὺς ανοργάνους τὸ Σκιτίωνα Πάρθον τε, μεγάλους πόλιν, αντίκα τορεψπεσταῖς ἔπειτα, καὶ τοὺς Αἰγαίους μετεπιτάπιδούσεν. οὐ δὲ ἀνεζάχυνε, τοῖς τοῖς Ρωμαϊοῖς καλύπτοντας ἐπιπίψας, οὐδὲ Σκιτίωνα ἀλλαζετε, οὐδὲ εἰπέτειν (ώσπερ ἔτοι τὸς κυπαρισσίους κτένειν) ἀλλ᾽ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῖς ὄποις θύησας ἐπὶ τὰ μητρούμενα τούτων κατέβηντας πλούσιοι, οὐ τοῖς στρατοῖς μυναζόμενοι οἶδεν, οὐ πέλνοις φρεγέσιν Ανίβας τοῖς εἰσέστη. οὐ δὲ οἴγιστεν ἐπισωτεῖν εἰς λόγους Σκιτίωνας καὶ σπωτεῖν τὸν ἔλεγον Καρχηδονίους αἰγανακτοῦν τὴν στρατεγού τοῖς λίγοις, οὐδὲ ταχινάσας οὐδὲ μέρον αἰγίσσειν οἱ Ρωμαϊοί, οὐ Ισηγάθας, οὐ νίκην ὅστιν αἴρεσσοι, προτεῖν, οὐδειδούς τοῖς σωθῆνας βεβεῖνοις. οὐ δὲ, πολὺ (ἔφη) πέρδοι Αἴτιος τῷ φυγῆς ἐστι τὸν τοῦ Γατιδίους, εἰ τῶν τοις πεσταλοῖς οὐδὲ Σκιτίωντο, καὶ ἀποτρέψεις πεμπτοῦ εἰς τοὺς αὐτοὺς Αἴγαροις ποταμοῖς τοῖς ἀλλήλοις, μετεζηγόντος ἐκάτερον εἰς τὸ θάυμα στρατιώτος.

εποτο se abdiderat: illi autem Contame-
defuncti inde protracti caput lia in de-
amputatum, ac hastæ præfixum
circumferabant per urbem. Sic
Amputatum, ac hastæ præfixum
functum.

21

Asdrubal primum exulavit im-
merito: deinde falsò ab Hanno-
ne delatus, & tunc à civibus ad
mortem adactus, etiam defun-
ctus contumeliis affectus est. Qui
mox mandarunt Annibali, ut so-
luti inducias bellum inferret Scipi-
oni, & quamprimum fieri pos-
set, armis de summa rerum de-
cerneret, propter inopiam. Post
solutas inducias Scipio Parthum, Parthus
magnam urbem, cepit primo urbs à Sci-
pione impetu: μόχκε castra adinovit pionē ea-
castris Annibalī. Ille sua castra
movit, ter missis in Romana ex-
ploratoribus: quos comprehen-
sos Scipio, præter castrensem Scipio
morem, non interfecit: sed jussos
circumire, ut armamentaria,
machināt; & decurrentem ex-
ploratores
non inter-
ficit.

edocerent de singulis. Ille postlu-
avit colloquium, quo imperata-
to, ajebat populum Carthagi-
niensem molestè ferre foedus,
propter imperatam tantam pe-
cuniā: que si remittatur, &
pop. Rom. contentus sit Sicilia,
Hispania & occupatis insulis, pa-
cem firmam ac ratam fore. Re-
spondit alter, Annibalem habi-
tūrum ingens Italiae fugā relixt
pretium, si hoc abs se impetrā-
verit: interdixitque ne amplius
nuntios ad se mitteret. Ita post
mutuas minas quisque in sua ca-
stra digressi sunt. Erat propè op-
pidum

Cilla oppidum Cilla, & juxta tumulus castris idoneus: quem Annibal occupare volens, præmisit qui castra metarentur: móxque cum toto exercitu eum petiit. Eum quum à Scipione occupatum invenerit, exclusus inde pernoctavit in medio campo arido, fodendis puteis occupatus. Exercitus arenam egerens, paululum aqua turbida, magno labore quaestum, bibebat, absque cibo, aliáve cura corporis: pars etiam in armis pernox perstitit. Id ubi sensit Scipio, manè aggressus est fessos itinere, siti, vigilius.

22

Annibal agèr tulit, alieno tempore se cogiad prælium: considerans, sive maneat, laboratrum se aquæ inopia, sive fugiat, additurum hosti animos, postremum agmen infestaturo: unde necesse fuit armis experiri. Móxque in aciem produxit armatorum fermè l. m. & elephantes lxx. hos ante aciem per intervalla terroris causa constituit: post eos verò tertiam exercitus partem, quæ ex Gallis constabat ac Liguribus, intermixtis passim

Mauri &
Baleares.

& sagittariis & funditoribus Mauris & Balearibus. Hos sequebatur alter ordo, in quo Pœni Afrique. Tertiū deinceps erant Itali, secuti ejus auspicia: quibus, ut vinci magis timentibus, fidebat plurimum. equitatus in utroque cornu constituit. talis fuit Anniballis acies. Scipio habebat circiter xxxiiii. m. peditum, equites Italos & Rom. m. d. auxiliares

πόλις δὲ ἐγένετο τῷ Κίλακ, ἐπὶ περιττοῖς λόφοις ἀφινής ἐστρατοπέδειαν ὃν ἐπινοῶν ὁ Αννίβας απολιθίειν, ἔπειπε πάντας Διογένης φέρει τὸ σφραγίστεον· τῇ δὲ οὐδετοῖς ἀνασηνοτος, ἐβαλίζειν ὃς ἔχειν τὸ λόφον. Σκιτιώνῳ δὲ ἀντὶ φθιστικός τε ἐσταλαβόντος, διπλοφθεῖς εἰς πεδίον μέσω τῆς ἀνούδου, διετέλει τὸν γύρον πάντας ὄρισσων φρέσαται. τῇ δὲ στράτῳ ἀντὶ φθιστικοῦ τοῦ φάρμακου, ὅληρον τῇ θολέρων ἐπιμέχθως, αἰδερεσπαστοί τε ἐστοι: τῇ δὲ τοῖς ὄστοις ἔνοισι διενυκτέονται. ἦν ὁ Σκιτιών αἰδερεσπάθων, ταφοσθέλεν ἀμφὶ ἕρη πειρηνηστον ἐξ οὐδὲ τῇ ἀρχησπινας τῇ ἀνούδου.

Αννίβας δὲ πήδετο μὴ ἐξ ὅπε βαλοτοι σπιναὶ εἰς μάχην, ἐώσφε πε, ὃς εἴτε μέρος τῇ καρον, ποιητικήσαντος τὸν τὸν ανούδου: εἴτε φύσις: περιφερόμενον τὸν εἰχθρὸν ανατίσσον, καὶ πολλὰ πειστόμενον τὸν αντὸν ἐπικεντρέαν. οὗτον σπαραγκαῖον τῷ αντῷ μάχην. τῇ παρέτασσεν αντίστροφος μέρος εἰς πεντακοσμείους, ἐλέφαντας ἢ δύοδοντων: ίστοις ἢ περιστοις μέρος τὸν ἐλέφαντας εἰς Διεσπιθωτῶν ἐφ' οὖλον τὸν μετάτον, φορεπάτητα καρτοποδιστῶν. Εἰστιν αυτοῖς τὸ τεττάν τὸ στρατός, Κελτοὶ καὶ Λιγυες: τοζότητα τὸ αὐτοῖς αἰματηραῖς πάντα, τῇ σφεδωντας Μανιαρούστας καὶ Γυρυνοί, τέτταν δὲ σπιελεῖς η δολεῖς πάντες τῷ, Καρχηδονίοι τε καὶ Λίνες. τετταν δὲ σσος ἐξ Γαλατῶν τοποὶ ανταῖ, οἷς δὲ εἰ μολύσει (οἷς πλέον δεδίσται) ἐθάρρει, η δὲ πατρῷ τοι τοι κινεσται τῷ. εἰ τοι μέρη Αννίβας ἐξετασσε. Σκιτιώνι δὲ τὸν αμφὶ τὰς διομυχίους τὸ τελειόν τοι Ράμην

μείον χίλιοι ή πεντακόσιοι, συνέ-
μοιχδὲ μασανάσιοις ιππεῖσι Νο-
μοῖσι πολοῖσι, & Δαρδανοῖς ἐπε-
ρθεὶς διώσασις ιππεῖσι εὔαγοσιοις.
τὸ μὴ αὐτὸς τεχνὸς εἰς τέχνης & ὅδε
τεχνῆς ἐπέπεπτοι οὐραῖς Αἰγαῖας. λό-
χος δὲ ὄφειδος ἐποίειτο πεντανούς,
ινὰ διὰ αὐτῶν οἱ ιππεῖς εὐχερεῖς
Διοδίσιοις, ἐφίσι δὲ ἐνθεῷ λοχῶν
περιμένεις ηὗ μέτωποι, οἱ ξύλα
πιχαὶ διπλαῖς μελίσσαι πεννα, η
τὰ πολὰ αυτῶν σεοπιδραμένα, ε-
μελῶν οἰς κυρτοπέπτους. οἱ χειρὸς εἰ-
τεῖς ἐλέφαντος ἐπιποταὶ φειδοῦ-
πιπριφέλειος δὲ αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἀλ-
λοῖς πεζοῖς συντίθενται ἡραῖς τῷ
Τηγανίῳ, ηγετῶντος αὐτοῖς θεοῦ
Ιαστίου, οἵ τε φειδοῦπιπριφέλειοι
εἰποταῖς τῶν τοῦ θεοῦ σερποτον,
εἰδιποταῖς τῶν τοῦ θεοῦ φειδοῦπιπρι-
φέλειον οἴδημα φέρειν, ταῖς δὲ Ιππαῖς,
Ἀλεξανδρίοις, επιποταῖς πάνταν, ε-
ποτερεῦσις ἐπελάθεις Άλεξανδρίας τοῦ
μαρτυροῦτον, οἵ τοις περιποταῖς τοῦ
θεοῦ φειδοῦπιπριφέλειον οἱ πε-
ζοὶ. περὶ εἰποταῖς δὲ τοῦ μετεπέπτου
λαγῳ, τὸ δὲ λαῖον Οκτανοῖς εἰ-
ποταῖς μετεπέπτους τοῦ θεοῦ φειδοῦ-
φέλειον, οἱ δοξαῖν αἰλανῆν ἔργοντες
εἰποταῖς ιππαῖς επιποταῖς εἰποταῖς,
οἵ τοις πονέρων ιδούσις δὲ μέτρον Αὐ-
τοῖς, περιχωρίσιοις δὲ Σκι-
πιωταῖς, διηρίσιοις, ηγετῶν τελανο-
σιοῖς Ιππαῖς, οἵ τοις αὐτοῖς οὐλαῖσιν
Σκιπελίαι.

per trecentos illos Italos, quos ipse armaverat in Sicilia.

erant Masanisa cum multis equi-
tibus Numidis, & alter regulus
Lacumaces cum διοικούσιοις equitibus. Lacuma-
ces regu-
lus.
Aciem æquè ut Annibal trifariam
distinxit, in hastatos, principes, &
triarios, cohortes aliquantum in-
ter se distantes instruxit, ut per
eas discursus pateret equitibus. In
fronte statuit qui crassis sudibus
bicubitalibus, plerisque ferratis,
elephantos ingruentes continuo
feriendo tanquam tormento re-
percuterent. His ceterisque pe-
ditibus mandatum est, ut impe-
tum belluarum in dextram le-
vamque refugerent, & ipsas an-
cipitibus telis continentem pete-
rent, aut propius accurrendo,
quoties possent, nervos carum
succiderent. Sic instructis pediti-
bus, equitatum Numidarum in
utroque cornu locavit, aspergum
ferre odorem & aspectum ele-
phantorum, Italicò vero non as-
sueto talibus, postremam aciem
clausit, parato ad excurrendum
inter ordines, quamprimum pe-
dites elephantorum impetum
retunderent. Singuli autem ho-
rum adjunctum habebant veli-
tem, armatum multis telis qui-
bus arceret belluas, atque ita e-
quites quoque instructi sunt.
Dextra Laius, Octavius lavo-
præfuit; mediam aciem utrinque
imperatores ipsi tuebantur, si-
mulque existimationem mu-
tuauam, stipati equitibus, ut ubi-
cunque laborantibus sucurre-
rent. Habebat autem Annibal
circa se eorum quatuor millia:
Scipio vero duo millia, & insu-

Instructis aciebus uterque ob-equitabat exhortans suos: Scipio, deos invocans coram omnibus, quos foederum testes Poeni violaverint toties quoties à pæctis discesserint: & milites jubens non tam multitudinem hostium considerare, quām virtutem propriam, qua & antē hostes eodem in eadem terra viceissent: quid si & victoribus de futuro solicitude sit, apud viatos maiorem esse procul dubio. Ita Scipio suos accendebat, paucitatem eorum consolans. Contrà Annibal rerum in Italia gestarum suos admonebat victoriarūmque illustrium, non de Numidis partrum, sed de universa Italia: & e-refigio paucitatem hostium ostendebat, exhortans ne plures paucioribus, & indigenæ cederent exteris. Periculum quoque presentis certaminis, & magnitudinem, uterque apud suos exaggerabat: Annibal, asseverans agi de Carthagine totaque Africæ, serviturāne an imperatura sit in posterum: è diverso Scipio, vi-ctis non esse quid se in tutum recipiant, victores secuturam magnam accessionem imperii, si mīlque præsentium laborum re-quiet, desideratum in patriam redditum, sempiternamque glo-

Sciponis
eum Anni-
bale con-
flictus.

riam. Post has exhortationes tubæ à Pœnis primùm, mox & à Romanis cecinerunt. In congres-
su verò primi elephanti ornatu

γων κρεπίδως, Σκιτιάν ὁ μέντηκεν κελδόσις. σωμάτου δὲ αὐτοῦ, εἰ μὲν ἀλεφαντις κατηργει τῷ μέχυν, εἰ τὸ φοβερότατον ἐποδι-
σμένος,

Ἐπεὶ δὲ ἔτοιμος λιβύοις, ε-πίτερη τὸς ιδίους ἐπιστέρχων ἐγέ-
νετο· ὁ μὲν Σκιτιάν, τοις θεοῖς κυπαρισσῶν τὸν θύμα τῷ σπατοφί-
ναν, εἰς τὸν οἱ Καρχηδόνοις πα-
στονδισούσι, σύσκιος ἐλον τὸ συ-
νειδρα τῷ τῷ σπατοφίναν μὴ
εἰς τὸ πατέρα τῷ πολεμιῶν αὔροει,
αὐτὸν εἰς τῷ αρέτῳ αὐτῷ, ηγή-
σθεντο, τῶνδε τῷ ἐχθρῷ πατει-
ναν ὄντων, ἐπεκράποντον τὸν τῆς τῆς
γῆς εἰς τὸν οὐκίσταντον ἐπὶ
τοῦ μέτοπον φοβούσι, ηγάμισθολίζι,
πότῳ τῷ τῷ νεκρηθεῖσι πατεο-
ναγένεναικάτις; Εἴτα μὲν ὁ Σκιτιά-
ν πρεσβύτερος τῷ διάσητη-
το. ὁ δὲ Ανίβας τῷ τῷ ιπ-
πλια μεγάστων ἔργων τελετειμηνοκε-
στότος, οὐδὲ λαμπρῷ τῷ μεγάλος
πρεσβύτερος, τοῖς ἐπὶ Νομούσιον, αὐτῷ
εἰπει τοῖς τοῖς Γηπε-
λιαν. η τῷ διάσητητο τῷ ἐχθρῷ
ἀντόπεδος ἐπειδεινος, οὐ πα-
γκάλη μὲν κέρευσι διγυατέων τὸ οι-
κεῖον γη ταλέντος ὄντων ὑφελίνει. τῷ
κινδυνοι τῷ παρόπτορον αὐτῷ τῷ
τῷ μεγάλῳ ἐποτερεψετο τοῖς ιδίοις
ὑπερπτηρεψετο. Ανίβας μὲν, ὅπις Καρ-
χηδόνας τοις τοῖς αὐτοῖς οὐδὲ κελεῖ, η δούλων εὐθὺς ισοι-
μένων ἔνειν, η εἰς τὸ τοπειτα σφέρη
ἀπάντων ἀ ἐπεκράπτοντο. Σκιτιών
οἱ, ὅπις ικαριένοις μὲν εὖλοις αγαθ-
είσοις εἴσιν οὐσφαλῖς, ἐπικορετούσι
τῷ αὐτῷ μεγάλῃ παρογύρεται, η
ἀπόπειρα πάνται τῷ παρόπτοντο τῷ
εἰς τὰ οικεῖα διπτάλια, η εἰς τα
μέλλον ἔνκλεισι. Εἴτα παρεξώντος
τὸς ιδίους ἐποτερεψετο, εἰς τὸ αὐτῶν
σωμάτεον, Ανίβας μὲν, σελπιγ-

εμένοι, καὶ τοῖς κέντροις ἐποτέωσί^{την} μέραις τῶν οὐ εἰπούμενών. οὐδὲ θεούτες δ' αὐτές οἱ Νομάδες ποτέ εἰσκόπτονται αἴθρως, μέχεται διεντευτας τε οὐ φύγονται, οὐ δυστήθως οὐ ἔργονται, αἰπήραζεν εἰς τὸ μάχης οἱ επιοῦται. ηδὲ μὲν οὐ τοῦτος τοῖς αἱμφί τὰ πορεύεται θέλει φαντασίοις οἱ δ' εἰς μέσην τῆς φάλαγξι τοῖς Ρ' αρχαιοῖς πέλεσι κατεπίπουσι, ἀντεῖγονται τοῖς θεοῖς θεοῖς μάχης, οὐ βαρεῖς ιστὸν τὸ ὅπλοντας, οὐ παρ' αὐτὸν φύγονται εὐκόλως ηδὲ διάσκειν οὐ διαμαρτίνουσι οὐδὲ οἱ Σκιτίων τοῖς ποτέοις τοῖς Γαλιηνοῖς, ὅπιστον τεταγμένες οὐ κυριοτερούσι τούς αὐτούς, επιγαράν, διπλέουσι τὸ ιππικὸν παρεσκεψίναν εἰλίδοντες, καὶ τοῖς θέλειφασί τοις θεοῖς εἰπούτιζεν αφετότες τὸ αὐτὸν διπλόντας οὐ τρέπονται τὸ αετηπόδιον τοῦ θέλειφάτον. θαρρούστονταν γέ τοις ἀλλοι, καὶ παρεσκεψίναν τὸν πανταχόντα εἴστες, οὐ εἰδεῖς οὐπεράσπιον, καὶ ψυρρέαν τὸ μάχης καταρρέει θελήσι, οὐδέναν εἰγίνεται μόνον ανδρῶν τε οὐ πιπινούσι. τὸ μὲν οὖτις δέξιον τὸ Ρωμαϊκόν, οὐ λαῖλις οὐπεράσπιον, περίπτητο τοῖς συντίτους Νομάδας, Μαστινθαῖς βαλόντες οὐ ταῦτα τὸ διωύσιν Μαστινθαῖς. δέξιος δὲ αὐτοὺς οἱ Αἰγαίοις εἰπούμενον, συνέπιπτο τὸ πορεύειν. τὸ δὲ λαῖλιν, οὐταὶ Ρ' αρχαιοῖς μὴ Οκταβίῳ οὐπεράσπιον, τοῦ γέ πολεμιών Κελτοῖς ηδὲ Λίγιοις ήσαν, επούδε μόνοις πορεύεται οὐπεράσπιον. ηδὲ Σκιτίων μὴ Επιμητό Θερμῷ τὸ ζηλιαρχον οὐπεράσπιον, μετ' οὐπελέκτων Αἰγαίοις δὲ οὐπει τὸ λαῖλιν συνέπιπτον, οὐ τοῖς Λίγοις ηδὲ Κελτοῖς μεστινθαῖς, οὐπεράσπιον οὐ μόνον τὸ διωύσιν τοῦτον Καρχηδονιῶν τοῖς Λι-

terrifico pugnam occuperunt, stimulis concitati ab insechoribus: quos equites Numidae circumcursando telis obruebant, donec fauci & in suos se vertentes, jámque moderatu difficiles, à rectoribus subducti sunt ex acie. & hoc quidem in utroque cornu accidit. Ceterū in acie media proculabantur pedites Romani, imperiti hujus pugnae generis & propter gravem armaturam nec ad refugiendum nec ad persequendum agiles: donec Scipio equites Italicos, e postrema acie inductos, & levius armatos iusfit ab equis territis desilire, & in elephantes huic illuc ruentes tela conjiceret: primūisque ipsi descendit, & elephantem procurrentem fauciavit. Hoc exemplo confirmatis aliis, & undique jam eos vulnerantibus, retro cedebant hi quoque. Sic exactis e pugna belluis, certamen virorum tantum & equorum supererat. Dextrum cornu, cui Lælius praeerat in fugam vertit oppositos sibi Numidas, postquam Masinissa vuln. ravit Masinitham eorum regulum: quibus properè succurrens Annibal, prælium redintegravit. In laeo, ubi Octavius pugnabat contra Gallos & Ligures, utrinque laborabatur pariter: cō Scipio submisit Thermum tribunum cum selectis militibus. Annibal restituto laeo suo cornu, ad Ligures Gallosque transvolavit, inducens simul & Poenorum Afrorūmique subsidium: id a-

24

Scipio e-
lephantem
fauciavit.

nimadvertisens Scipio, movit & ipse principes. Ibi duobus præstantissimis ducibus contendentibus, militum quoque fuit egregium certamen sub ipsorum oculis, dum verentur cedere, nec sibi quicquam ad summam alacritatem reliquum faciunt, laborem accendentibus crebris vehementibusque cohortationibus. Quinque diu Marte dubio certatum esset, duces ambo, miseriati suos fessos, concurrerunt, quod citius decerneretur: emissisque pariter telis, Scipio trajecit Annibal clypeum; Annibal equum percussit alterius, qui vulneris impatiens Scipionem in tergum excusit: ille insenso alio, rursum Annibalem telo, sed tunc etiam frustra, petuit: nisi quod vulneravit proximum equitem. Interim re cognita Masanissa supervenit: & Romani, ubi viderunt, imperatorem suum, non ducis solum, verum etiam militis obire munia, pugnaréque pro militibus, impressione vehementius facta, coegerunt hostem terga vertere, quem urgendo persequebantur, Annibale suis adequantate, frustaque conante surdos precipitis ad repugnandum sistere. Videns igitur se nihil apud eos proficere, Italos, quos secum adduxerat, nondum motos è subsidiis, concivit in prælium, sperans, dum Romani fusi persequuntur, facilius turbatum iri eorum ordines: illi ubi viderunt eum hoc agere, ceu tessera data se recipiendo properè integrarunt ordines. Jámque destituti equitatu, absumptis missi-

Annibal
& Scipio
concur-
runt inter-
fc.

σύνων. οὐκοῦδιν εἴ τιντον ὁ Σπικίων, αὐτοπάρηγε μετ' ἐπέρχου σίφης. δύο Ἰ σεκτηγαν δρίσουν ἐπ' αὐγάνης συνιόντων, ερεις δέ τῶν ὑψ' ἐκπεπρω λαμπτερού, καὶ δέοντο. Ἐπισθήματος ἔδετερος πι σύνελεπε, σφοδρὰ καὶ ὀξεῖα ὄντων ποιου τε καὶ παραγε λαμπτερών. μάκρης Ἰ σεκτηγαν τῷ μάρκῃς βόσι, οἱ σεκτηγαν τές κατη μοντας ἐλεοντες, ὥργεσσαν ἐπ' ἀλ λάλους, ὡς συσφιστῆς κατέτων παχυτερούς ἴστρινεντος. Ἐπισθήματος ὁ μοῖνος, Σπικίων μὲν, Αἰγαίου τὸν αποτίναι, ὁ δὲ Αἰγαίας ἐπολεός Επι ποιου, καὶ ὁ ἵππος Φατὴν της ταλαιπώ νειφερεύς ὀπίστα τὸ Σπικίων, μεχει σφειδεῖς ἐπέρχο ἵππον, αἰδήσις ἐπ' Αἰγαίων ἱκνοντον. αἰδήσις ἀπεπνεγε αὐτοὺς καὶ τότε, τὸ δὲ ἵπποντα τὸ εγ γαῖς ἔσσειν. ἤκουε δὲ τὸ τέττα καὶ Μασανίστης πατέροις θεοῖς. Εοι Ρ' α μαίοις, τὸν σερπητὸν ἰσχετες σερ παπκῶν σφῶν ιστερμαχούμονος, παρ περιόδου τοῖς πολεμοῖς σύπεπτον, Επειρψύνης καὶ φύλαγνης ἐδιωκορ γεννη παραπενεοντος ἀντοῖς τὸ Αἴγαίου, καὶ δεομένου σῆνας, καὶ τὸ μάρκῃς αἰδήσις ἐπέκρινεν εἰδέσιν, ἐπ ἐπειδόντο. δότορος οὐδὲ ἀντὸς ὁ Αἴγαίας τες ἐξ Γαταίας οἱ συνέ δόντων, οφεδερεοντας ἐπ' αὐτοῖς αἰτε μαῖητας ἦγεν ἐπ' τῷ μάρκῃν, ἐπί τοις Ρ' αμαίοις, αὔτε διώγνουν, δομωτακτοτεργίς ἐπιπτεῖας. οἱ δὲ τὸ σωδίμηρος αὐτοῖς θεοτερμοί, Ρ' στράτης αἰδάλους σὲ της διά ζεως σκάλουσι, καὶ συμπεποντο αἰδήσις ἐπέκρινεν. σύτε δὲ ἵπποι σφῶν παραπένταν, ἐπειδοντο τὸ ὄνταν, οφεσσαν ἐσ αἰδάλους ἐξει

ποτε Επιστρέψαντο. Φόνθι τε ήτος πολέος σύγχρόνη μελίσσα, καὶ τραυματική μέρισα, καὶ πιπτοτάτων σόνθι, ηδὲ αίναρχωτων μιγμάτων χαμένη ποτε ηδὲ τάξει ἐπέφαντα οἱ Γαλλοί, καὶ φεύγουσιν ἀπόντα. κείται τε την λαμπτερήν θυμόνεσσιν. Εἰ Αὐτίκας εἰ τῇ φυγῇ θεασάμενοι πιπτάντων Νομιάδων τλῆται σωματικής, αποσδεγμάτων μηδέ περιπτειών αὐτῶν ηδὲ πεισμάτων, ἐπιγεινούσιν, ἐλπίσασιν ἐργάσονται πάντα πάσιν διαβούτιν. περιπτώσις ἢ Μασσαλίας σύντυχον ἔμελλετο ηδὲ μορθὸν ήτο τοῦ Αὐτίκα, Μασσαλίου καὶ Αντίκας συνεπότων. Φερερύμων ἢ η τάξις ἐστὶν αἰλίηλος πάσος περιπτώσις, ἐστὶ μὴ τούτο αἴσιδα ὁ Μασσαλίους ποντικός βαλάνειος ὃ ήτο Αὐτίκας εἰ τούτη ἐπιποτερήν ιππού. καὶ οἱ Μεσσαλίους σύντηκοι, πεζοῖς ἐπὶ τὸν Αντίκαν ὥρρον, τοῦ τε ἐπελαύνοντος εἰς τοῦ θεοῦ τὸν αἴλιον ιππείαν βαλάνεις πεπτέντοις ηδὲ λεπτοῖς τοῖς αἰσιότατοῖς τὸν ἐλεφαντινὸν σύνδεχόνδρον, ἐν τῷ ἐρυπηπτηρίῳ ἐξείλετο. Εἰ αἰγυπτίας ἐστὶ τὸ Αὐτίκαν αὐδίς, οὐδὲ οὐδὲ πεπτύγαντεν, αἴλιος τὸν ἐρύρον ιππείαν καὶ οὐδὲ αἴπειταινεν επεργοὶ οὐδὲ ἐξελαύνον, ἐστὶ τὸ βραχίονα τὸν ἐπράσινον ἐπράσινον, καὶ οὐδεποτέ ποτε ηδὲ πατέσσιν εἰπειθεῖσαν τοις τοῖς μάλιστα αὐδίσις ἐπὶ ιππείᾳ φερερύμων επεργού, τὸ τραύματον επιδημοτικόν. οὐ, τοῦ ἀγνώστου ήτο τοῦ Μασσαλίου. Εἰ ἐστὶ τὸ ἐρύρον ἡ περίεργοντος τοῦ Αὐτίκας ἐπὶ πάντας λόφος θεοφύλακρος ήτο τὸ Κελτούς συνεπότων, εἰπειθεῖσαν οὐδὲ οἰκείων τοις τοῖς μάλιστα αὐδίσις ἐπεργού, τοτε γὰρ οἱ μάλιστα αὐδίσις

Masaniſſa
& Annibal
inter se
concur-
runt.

Amor mi-
litum erga
Anniba-
lem.

Masaniſſe
virtus &
fortitudo
incredibi-
lis.

26

Mentem ducis non remiserunt, turbatisq; ordinibus intelligere fuderunt, non quā Annibal, sed magnōrum malorum causa.

abitus non intelligentes, & rati eum fugere, ultro contentionem persos Romani quasi absoluta via fuga persequebantur, solutis ordinibus, ne ipsi quidem scientes propositum Annibalis: qui mox reversus est, stipatus Hispanis Gallisque. Scipio rursum suis à persecuzione revocatis aciem restituit properè, numero superantem, eos qui è colle descendebant: quamobrem non difficilis

fuit victoria. Annibal, quem ne hic quidem ultimus conatus succederet, rebus omnino desperatis, fuga se commisit. Eum equites persequebantur, & inter ceteros multos Masanissę, vexatus vulnere, semper imminentis, & vehementer cupiens Annibalem captivum ad Scipionem adducere: sed illum nox eripuit. Tandemque per tenebras cum virginis equitibus, qui soli cursum ejus

requare potuerant, refugit in oppidum, nominatum Thon: ubi cognovit Brutiorum Hispanorumque multos equites eodem è clade fugisse. Metuens igitur Hispanos, ut barbaros temerarios, Brutios verò, ut Italos, Scipionis conterraneos, ne, quo facilius veniam erratorum & acta contra Italiam militiae consequerentur, Scipioni ipsum dederent, clam, uno fidissimo equite comitatus, effugit: emensisque intra duas noctes duosque dies fer-

Thon op.
pidum.

[οὐρανὸς Θάν] Malè in Edit. Osar.

ημέραις,

23

μόροις & σωμάτεσ, τῷ δὲ λόγῳ γρίπου ἀντε φυγὴν πατολασσόντες εἶναι, τὸ μέγατον μεθῆκαν ἐκόντες: Εἴ φυγεν αἰσθαμέσθαι, ἐκ τοῦ περὶ ἔργων Αὐτίκαι, ὅποι τοχεῖν ἐκεῖσθαι οἱ οἱ μόροι τῶν διελόθησαν. Παραμέροι δὲ αὐτές, ὡς τετελεσμένες τῷ μόρῃ, ἐδίωκον ἀπότατος, καὶ αὗτοι τὸ Αὐτίκαιον περιφύγεσθαι σωμάτεσ, ὃ δὲ ἐπινήσ πεφρυγέσθαι Γένηρος η Κελτών, η ὁ Σκιπίων αὐτὸς εἰ τὸ διάβολος τοὺς Ρωμαίους ανεγέρθεις μετὰ τοῦτος, η πατέρων πολὺ τολείονας τὸ δέ τοῦ λόφου παρεβεβούσηστο: οὗτοι δέ τοι εἴδεντες οὐδεὶς ἄλλοι τε πολλοί, η Μασανίσιος, πεισθεῖσθαι ὡς εἰ τὸ τραύματον τοιούτοις εἴσει τε τολποτάξαν, η μέρα ποιεῖσθαι αἰχμαλωτον Αὐτίκαιον ἀγαγεῖν Σκιπίωνα. Τὸν δὲ ἔργοντο η σκόπῳ μετ' ἔκποιοι πατέσαι, η διωκέντειν σωμάτην αὐτοῦ σωμάτου τὸ δρόμον, ἐς πόλιν κατεφυγόν, η ὑποκριθεῖσθαι Θάνον, ἐντελεχεῖσθαι ἐγνωμόνα η Γένηρον πατέσαι δέπτης τῆς πόλης συμπιφδιάζεται. Δεῖσθαι οὖν τοῖς μόροις τὸ Γένηρον, ὡς βαρύσταν παχύεργον, τοῦ δὲ Βερτίων, ὡς Ιππιλῶν οι μεθεῖν Σκιπίωνα, μηδὲ συγγίνεται ἀντεπιμετεῖν εἰς τὴν Ιππιλίαν, πεπονισμένοις αὐτοῖς τῷ Σκιπίωνι, λεπτὸν ἔξιφυγε, μεθὲν εἰς πατέσαι, φρεστούς εἰπεισθε. συδίους δὲ αὐτοῖς εἰς τερρογίδιους, δύο νυχτὶ τε η

ημέραις, οἷαν ἐσ πόλιν ἐπὶ τελεσ-
τος Αδρυμητον, ἦσα τι μέρει τοῦ
αὐτῷ στρατὸς στρατιωτικοῦ. οὐτι-
πίστων δὲ ἐσ τὰ πλησίον, καὶ τοῖς
εἰς τὸ μάχης Διαφυγόντας αὐλακι-
σάντων, ὅπλα ἐσ μηχανήσαται εἰ-
ράστεο. Σκιπιόνιον δὲ, οὐκον δούστην
γενικηκάδα, τὸ μέρον ἀχρεώτα τὸ λέιαν
ἐνεπικεκριθεὶς Διοσκορίῳ οὐντός,
ώπετε εἰσάγει τὸν Ρωμαϊκὸν οἱ στρατ-
οῦ λέιαν δὲ ἐσ Ρωμαϊκὸν τελετα-
δέντα, Εὐεργεσίον βαζό φέρει, Εἰ-
λείφαντα εἰργασμένον, τοῦ τοῖς ἐπι-
φύνεις τῷ αὐχενολόγῳ ἐπιπεπτεῖ, Εἰ-
λεύθερον ἐπαγγελοῦσθαι τὸν τὸν νί-
κην, ἐπὶ νεανίᾳ τὸ δέ λοιπὸν διπο-
δεύθει, τὸν πρώτον ἐπιδεικνύει τὸ
στρατόν καὶ δῶρα τοῖς δούλοις στον
εἰδίουν, καὶ Μασσαλίον ἐπέδινεν.
καὶ τοτε καὶ τὰς πόλεις ἐπτὸν ἐξ-
ευτο.

To μὴ δὲ τέλον τὸ Αννιβανὸν τε τὸ
Σκιπιόνιον εὐλογητὸν μετέχει, τοτε
απεργοτοι αὐλακίσας καρχηρὸν εἰλέ-
των, τοτε λοιπὸν ἐπιθετον δὲ τὸν Ρωμαϊκὸν
εργαστήριον τοις πόλεις επτὸν ἐξ-
ευτο.

27

Hoc eventu Annibal cum Scipiōne depugnavit in Africā, tunc
Desiderati sunt in Romano ex-
ercitu

[τὰ εὖρα δὲ λεγούσα τὸ λείας αὐτεπιμετροῦ] Ex more & superstitione Romanorum.
Sic L. Emilius Paulus vicit Macedonibus arma hostium face subdita succen-
dit, apud Livium lib. XLV. c. 33. & lib. xxviii. apud eundem Cn. Manlius vi-
ctis Gallogrecis, arms hostium in uno concrematis tumulo, ceteram prædam
conferre omnes iussit. Africanus minor inferius scuta, machinas & naves imu-
riles, Marti Minervaque sacrae accinctus cremavuit, more patrio. Non tamen
hoc semper in usu fuisse liquet ex Flori. I. v. c. 12. ubi caefis à Vibio Pannoniis,
arma victorum non ex more belli cremata, sed capta sunt, & in profundiēs datae:
ut cetera qui resistebant victoria sic nuntiaretur. Plerunq; autem spoliorum
partem dēcorum alicui consecrabant ac devocebat, idque non solum cum ad
bellum proficerentur imperatores, sed etiam cum victoriam obtinuerint
atque ad triumphum reverterentur. De quibus multa scita non indigna pro-
duxit Thomasinus l. de donariis & tabulis votivis, cui addi potest Faber lib. 2.
Semestr. c. 3. & Stereoch. ad Vegeti lib. 2. Unde & Roma templum erat Jovis Pra-
datorum, ita à præda dicti, quod ei à præda aliquid deberetur. Ser-
vius 3 Aeneid. Romanis, inquit, moribus, ut bella gesturi de parte præda ali-
quid numinibus policerentur, adeo ut Roma fuerit unum templum Jovis Pra-
datoris.

Cæorum ercitu quingenti supra duo milia utraque lia; Masanitæ aliquanto plures a-
misit; hostium ceciderunt xxv. m.
capta sunt v i i. m. d. Hispani
transfugerunt ad Scipionem ccc:
Numidae ad Masanitam D C C C.
Prisquam autem hujus victoriae
nuntius vel Romanum perferretur
vel Carthaginem, Pœni scripserunt Magoni, tunc militem mercede
conducendi in Gallia, jubentes ut Italiam, si posset, invaderet, aut cum mercenariis navigaret in Africam. His literis intercep-
tis, & in urbem allatis, de
nuo senatus pedites equitesque
& naues ac pecunias ad Scipionem misit: qui jam ad Carthaginem Octavianum itinere terreftri
præmiserat, ipse tendebat eodem
cum navibus. Tum Carthaginienses, ubi audivere vixum An-
nibalem, legatos in actuaria na-
viculara miserunt ad Scipionem:

Hanno &
Asdrubal
legati missi
ad Scipio-
nem.

quorum principes erant, Hanno
Magnus & Asdrubal Hœdus, qui
caduceum altè in prora defixe-
rant, & manus ad victorem ten-
debant suppliciter. Ille iussit ut
castra peterent, ubi pro tribunali
eos admisit: legati humi pro-
cubuerunt cum genitu, suble-
vatique ab apparitoribus, quic-
quid vellent permissi sunt dicere.
Tum Hœdus,

Oratio A-
sdrubalis

Ego quidem, principes Ro-
mani, & Hanno hic, & quotquot

ιδρούχοις οὐ πεντακόσιοι, Μασ-
ανίσσου δὲ ἐπιπλέοντες. Εἰ τὸ πο-
λεμίων δισμυσθοὶ οὐ πεντακόσιοι,
αἴχμαλωτοι δὲ ἑλφυοι ἐπιπλέο-
ντοις Εἰ πεντακόσιοι. Εἰ οὐ πο-
τηρέλονται τοῖς Σκιτιώνα τελεο-
τοῖς, Εἰ Νομαδεῖς τοῖς Μασανί-
σσοις ὀπτακόσιοι. Εἰ ποτὲ ἐπειπλέοντες Καρχι-
δίους τοῦτο, Εἰ Ρωμαῖοι, ποδό-
μοις, οἱ μὲν ἐπειπλέονται Μάζων, οἱ
ἔνολοργοις ἐπειπλέονται Κελτοί, οἱ δὲ
εἰς τὸν Γαλαταν, εἰ Διονυσοί, οἱ δὲ
Διονύσιοι εἰ τῶν μισθοφόρων κατεπι-
πλέονται οἱ ἄριτροι, τοῦτο τὸ γεωμετρι-
κὸν διάτονον, Εἰ εἰς Ρωμαῖοι κομι-
θέντοι, ρωπαὶ αἴλους Εἰ πιπάς
εἰ νάνος Εἰ γείρατοι ἐπειπλέονται τοῖς
Σκιτιώναι, οἱ δὲ ηδη τῇ Καρχιδίου
εἰ μὲν τὴν γῆν ἐπειπλέονται Οὐκτασίοι,
τοῖς δὲ ναυτοῖς αὐτοὶ ἐπειπλέονται οἱ οἰ
Καρχιδίοις, τὴν ηδη Αὐγίνην πυ-
θούμοι, πένθος εἰπειπλέονται τοῖς
επειπλέονται Σκιτιώναι, οἱ οὖν γεωμετρι-
κὸν Αἰγαίων τὸ Μέγας λεγέμαρτροι, Εἰ
Αἰδηρούντας οἱ Εὐερφοί οἱ τὸ κη-
ρύκιον οὐψιλὸν ἐπειπλέονται τοῖς τρεφ-
τεσ, οἱ τὰς κέρας ἀργεῖοι οἱ τὸν
Σκιτιώνα, ικτυν τρέπον, οἱ δὲ αι-
τεῖς εὐλεύσονται οἵτε τὸ σεραπι-
δὸν οἱ εἰδέσσονται οἱ οὐψιλοὶ τρε-
φτεράρματροι ξερηματεῖον οἱ δὲ μι-
σθοφόροις οὐστοῖς εἴριπτον οἱ τὸ ε-
δαφότροποι, οἱ τὸ ιστηρετον αὐτούσιοι,
Εἰ λεγούσι οὐλοίων οἱ θέλοις, Ασ-
θετόντας οἱ Εὐερφοί εἰπεν.

,, Εὐερφοὶ οὐδὲ οἱ Ρωμαῖοι, Εἰ
,, Αἰγαίων τρέπε, οἱ οὖν Καρχιδί-

,, πιπάς

[Eusoi μηδὲ Εἰν, οἱ Ρωμαῖοι.] Gelen. perinde vertit acsi scriptum esset,
Εὐερφοὶ οὐδὲ Αἰγαίων οὐδὲ καθαρόμεροι αμαρτ. &c. Non parum tamen discri-
minis inter hanc sermonis formam & illam esse puto. Quum enim Asdrubal ita loquitur, videtur velle innuere, non esse sibi difficile ut ipse & Han-

no

„ νίαν ἐμφέρεται, ποιησενδύ αὐτογόνοις
 „ πυρετῶν δὲ οἷον ἐπικαλέσται. τοι
 „ φῶ περόσταις ὥμων, εἰς δὲ ἐξήντα
 „ μετρεται πάτερις ἀκονούσαι τοι
 „ λεμονί, φεύγοντας οὐρανόν, καὶ τοῖς
 „ ὑμάσι ἐπικατέθηται. καὶ δὲ οἵματα
 „ μπόνει Καρχηδόνιαν παλαιωσκειν
 „ ἀπέτανον, οἷς γε τοῦ εἰρηνικοῦ
 „ περίτερον ἡποτον, καὶ λαζάροντες
 „ περιθύμος ὥμων. εἰσὶ δὲ αἱ πόλεις
 „ ἐπὶ τῷ χείρου ἐνεπιστρέψται,
 „ καὶ τὸ περιθύμονα αἱ τοῦ θεοῦ τοῖς
 „ πληθεστοῖς ἐπικαρπεῖται. ἀλλὰ οἵματα
 „ ἐπιτάσσονται, όπει πεντακιώνας
 „ τοις, εἰτ' ἐπιχειροῦν, άλλος τοις εἶναι
 „ φέρει Λαζαρικόντας ὑμάς, αὐτῷ δὲ
 „ οἱ ήμιν τὴν παρρησίαν αὐτογένετον.
 „ μένοντος. μηδὲ δέποτε οἱ ιμερεσίοις
 „ ἐντείνεις η ἴνδονδιας, οὐ ποτε
 „ μαίοις. τὰ παρ' ημῖν κείνεται.

cipices Romani, quod ex vestra consulendi parendique disciplina

res

non puri ab illis criminibus judicentur. At P. Candidus vertit, Mihi quidem fas est, οἱ Romani, & Hannoni ipsi reliquisque Carthaginensibus, qui eunque non insipientes sunt, purgare crimina quae nobis objiciuntur. Quasi vero καθαρίσειν αὐτοφεύγοντα, idem valeret quod καθαίσειν αὐτοφεύγεται (si tamen ita loquuntur Graeci) & ideo possint hæc verba ita reddi, quia eum statim hoc ipsum facientem videmus.

[καὶ τοῖς ιηγαῖς ἐπέπειται.] Non bene cum præcedentibus cohærent iusta interpretis verba, Nec populum tamen Carthag. &c. Sed dicendum potius fuit, Atque adeo ne populum quidem Carthag. universum accufare debetis. Perinde acsi diceret Asdrubal, Non solum autem & ego & Hannibal culpa caremus, sed de aliqua etiam populi parte idem dici potest. Nisi quis Καρχηδόνιος αἴτιος malite simpliciter Carthaginenses omnes interpretari, quam populum omnem, sive universum dicere. Neque enim dubium est, quin de illis, qui præcipui erant inter Carthaginenses, hoc intelligi præcipe velit.

[τὸν εἰρίνην καὶ περίτερον ἡποτον] Scribe πεντακιών, & pone hypothigmen post λαζάροντες.

[εἰσὶ δὲ αἱ πάτερις δὲ τῷ χείρᾳ] Perinde est acsi diceret, αἱδὲ οἵματα εἰσὶ δὲ αἱ πάτερις δὲ τῷ χείρᾳ εἰσὶ ἐνεπιστρέψται. id est. Sed vos considerare oportet, urbes faciliter ad id quod deterius est desectati.

[Οὐτε πεντακιών διωνθίνεται] Malè Gel. οὐτε πεντακιών οὐτε θηραγέται γενεται, nec suadendo nec dissuadendo: quum θηραγέται cohibere seu reprimere, adhibita etiam vi, quos verbis ad officium suum adducere non potes. Nec male etiam fortasse quis reddiderit, In officio suo continere.

A. A.

Carthaginensium sapient, alie- ad Scipio-
 ni sumus à criminibus quæ nobis nem & a-
 obijicitis: nam legatos vestros, pri-
 lios pri-
 cipes.
 quos inviti cives nostri viola-
 runt, fame cogente, nos servavimus & ad vos remisimus. Nec
 populum tamen Carthaginensem universum culpare conve-
 nit, qui & de pace prior egit, &
 foedus oblatum init cupide. O-
 minis autem populus facilè in de-
 terius seducitur: & quicquid gra-
 tum est, apud multitudinem vul-
 garem habetur potius. Id quod
 nos ipsi experti sumus, qui nec
 suadendo, nec dissuadendo quic-
 quam profecimus propter obtre-
 statores clancularios, qui tamen
 coram nobis nunquam ausi sunt
 ingenuè quid desiderarent pro-
 loqui. Quapropter non est, prin-
 cipes Romani, quod ex vestra

28

consulendi parendique disciplina

res nostras existimet; sed si forte alicui nostrum peccatum videtur calamitate premente magis, cogitet quanta sit famis necessitas, quae nobis horum malorum causa fuit pricipua. Nisi enim haec intercessisset, non erat ejusdem populi, modò pacem orare, tantum pecuniarum offerre, naves longas paucis exceptis tradere, magnam partem imperii vobis cedere, in has conditio-nes jusjurandum interponere, legatione in hoc ad senatum verstrum missa: modò legatorum reditu non expectato, ultra peca-tare. Verum hoc infortunium ad deum aliquem iratum, & tempestatem, que commeat us vestros in portum nostrum appulit, referendum est. Accessit huic famae quoque, consultrix in rebus alienis pessima, praesertim apud egenos omnium; nec est quem

Fames
consultrix
in rebus a-
lienis pes-si-ma.

, αλλ' εἰ τῷ ἐπὶ πειθῆναι τοῖς
,, ἐπιτρέψοντι ἀδικηματὶ δοκεῖ, τ
,, λιρψὶ ἵστερεστε, τῇ τοῦ αἰγα-
,, κην, οὐ γάρον ἡμῖν τούτῳ τῷ πά-
,, θεσ. Εἰ γὰρ δὲ τὸ σύντονόν ἔργον
,, ἀπεγνωσίν τῷ, αἴρει μὲν αἰ-
,, φίλων παραχωλέν, οὐ γέγονετα
,, τοσοῦτα διδόναι, οὐ τὸν τούτον
,, μηκέτι, ταλαιπώλισθαι, αἴφι-
,, τασθ, Εἰ τὸ πολὺ τὸ δέρχοντον
,, μην παρεῖναι, οὐ περι ταῦτα δι-
,, μονιμόν τοι ὄρκου πέμψαντες
,, εἰς Ρώμην, ἐπ' δὲ ὅνταν τοῦτο
,, μετέπειτα πεισθεσσον περ ὑπέν, εἰ
,, ποντικὸν αἱρεστέντεν ἀλλὰ μελιστα
,, βρύν θεῶν πεισθεσσον, οὐ οὐδε-
,, μιν, οὐ τὸν ἀρρεγέν τούτον εἰς
,, Καισαριδονα κατεπειγάν. ἐπειδὴ
,, τοῦ χειρῶν οὐ λειχεῖται αἴφι-
,, λεπτο, μην καλός ἴστερ τὸ ἀλλο-
,, τεῖλον Φραγίσσην, πυτων σύ-
,, δεῖσις ὄντες. οὐδὲ λογισμῷ αὔτεν

quum

Aλλ' εἰ τῷ καὶ τῷ πειθῆναι.] Scribe, αλλ' εἰτο καὶ τῷ πειθῆναι τοῖς
θητεῖσι. Miro quomodo Gelen. ex istis Appiani verbis, αλλ' εἰτο καὶ τῷ
πειθῆναι τοῖς θητεῖσιν αἵματι τῷ δοκεῖ, elici posse crediderit hunc sensum,
Sed si forte alicui nostrum peccatum videtur calamitate premente magis:
quum haec sententia requirat ut multa in scriptura illa mutentur, immo vix
etiam mutatio illa excogitari posse videatur, è qua sensus hic effici queat.
Contra vero hunc sensum aperte verba illa admittunt. Sed si cui vel in hoc peccatum
esse videtur, quod assensus prabitus sis fuerit qui remp. perdebat, vel
rempubl. pefundabant. Utitur autem hac voce eodem modo & alibi, & qui-
dem in uno etiam loco qui non procul absit. Nam legitur pag. 31. θητεῖσι τε
πλάνησθε. At P. Candidus putavat esse cunctari, verit enim, Verum si si-
dere cunctantibus peccatum ducitis. Atqui pro cunctari, quod ab hoc loco
proclus alienum est, dicendum esset non θητεῖσι, sed θητεῖσι. sic ta-
men ut alia verba usum illum frequentius habeant.

Αλλα τοιεστε.] Scribe, θητεῖσι.

Ἐργον αἴούσιον.] Non observavit Gelenius hanc pulchram antithesin inter
Ἐργον αἴούσιον, & ιδόντας συγκρίνειν, quod in fine hujus periodi legitur.
Non cadebat (inquit) in eundem populum hac facere, quæ non nisi ab invi-
tis fieri poterant; deinde quam haec fecisset, ultero in vos illa commit-
tere.

quum rationem actorum postulare à turba misera. Quod si multa hæc improbitati nostræ imputare, quæm miseria, fatemur, & ideo deprecamur: relinquatur innocentibus cause dictio: erratum agnoscentes decet deprecationis: quæ facilius apud felices miserationem invenit, si considerent rerum humanarum vices mutabiles, & veniam orantes hodie, qui heri vim infierre poterant. Quale nunc recens est exemplum civitatis Carthaginensis, quæ totius Africæ maxima potentissimæque, per dccc annos pollens classibus, pecuniis, elephantis, pedestribus equestribusque copiis, Afrorum aliarumque gentium ac insularum terra marique latè domina, & imperii vestri jandudum amula, nunc non in maritimis opibus & classibus, non in equitatu elephantisque, non in provinciis, quibus omnibus vobis decedit, spem salutis collocat: sed in vobis ipsis prius male tractatis. Hæc vos considerare oportet, fortunaque potentis invidiam: & moderare uti tot prosperitatibus; rationemque habere, tum magnanimitatis vestræ solita, tum Carthaginensis felicitatis pristinæ: & fortunæ beneficio sic in dñis votis tunc uestigia pectinata, nis te ð deparvioris metropolitæ nostris

**μετεπονθώς καὶ οὕτω] De his verbis μετεπονθώς καὶ οὕτω τοῖς ιντερ-
γίαις, dictum est, Annöt. quadam in paginam 49.
τοῖς τε τὰς δημοσίας μεταβάσιας] Sæpe proponitur consideranda hæc returnata
humanarum mutatio, tanquam omnibus æquæ periculum ejus impendens.**

Poenorum persidia. nostris cladibus uti, ut nec deos immortales offendatis insolentia, & apud homines laudem clementiae vobis compareatis perpetuam. Nec enim vobis in posterum timendum est à Poenorum perfidia, quos anteactorum penitentia cogit tantas vobis peccata luere. Est autem innocentiae rectaque vite apud pruden-

,, αὐτοὶ Φίδιος ἐν ταῖς πρεσβείαις
,, συμφορεῖς Διονίσεας οὐκ εἴη
,, ταῖς τοῖς θεοῖς αναμερηταῖς μόνοι
,, ὑμέτεραι οἵτινι, οὐ ταῖς αὐτοφύεσι
,, περιτταῖς πεντακα πεντάσι. οὐδὲ εἰ
,, μετάπτωται ότι οὐκ εἴη οἱ Καρποί^{οι}
,, χρησίους δέ οὖτις, οἱ τοιχώραι
,, μετάπονται καὶ δίκην τῆς περιθωρίου
,, γνωμονικής ὑφίστανται. οὐδὲ μόνοι
,, αναμερητοῖς τοῖς μόνι μόνοι φερούσαις
,, οὐδὲ εἴσοδοι.

Neque enim solum pag. qua hanc proxime praecedit, legimus eō pertinientia (ubi tamen non simpliciter *τὰς μεταβολὰς*, sed *τὰς αἰφνίδιους μεταβολὰς*, habemus) sed etiam pag. 44. Α'λλ' εἰς σωφρόνιον ὑπῆρχε, ὡς Π' αὐτοῖς, *τὰς μεταβολὰς* οὐκ ἐμέτεις *μεταβολῶν* ἔχοντας ἦστο. Sic & 47. *τὰς ἴστριντες ἔξει* εἰς οὐκτὸν *αἰδερπτίνην μεταβολήν*. Illa tamen verba pag. 29. (qua nunc in manibus est), *τὰς τε τὰς σάρης μεταβ. αἰριπτόρος* εἰς *τὰς αἱματ. συμπορίας διατίθεται*, ita Gelen. vertit, ut nullam mutationum mentionem fecerit. Ita enim totum hunc locum redit, Et fortuna beneficio sic in nostris cladibus uti, ut nec deos immortales offendatis insolentia, & apud homines laudem clementie yobis comparetis perpetuum. Atqui quoniam hoc etiam in loco praeципuum id sit, quod mutations illas considerandas his proponit (nimur ut quas & ipsi experiri aliquando possint) earum mentio pratermittenda non suit, & vicissim minimè necesse fuit duas voces iis quae ab Appiano dicuntur, adjicere, videlicet *insolentia* & *clemensia*. Possit autem locus iste mentione illa non pratermissa, & illis vocibus non adiectis, ita reddi, Et circa mutations qua divinitus contingat, ita vos gerere, ut nostra calamitates nullam vobis invidiam conferent. Hinc enim fieri ut iis quae de nobis statuetis, minimè in deos delinquatis, & ea laude digna ab omnibus hominibus judicenter. Scio tamen fore, qui genitive τῷ θεού τριών fortunam significari existimunt: sed hoc interpretatione non placet: sicut nec praecedens genit. τῷ θεῷ fortunam, sed ἐν τῷ θεῷ, id est felicitatem, significare putandum est. Adde quod in illis quos attuli ante locis *μεταβολάς* aut *μεταβολάς*, sineulla fortunæ mentione, dici videamus. Sed enim quandam etiam habemus locum initio pag. 50. ubi τῷ θεῷ *αἰδερπτίνηας* de his dicere mutationibus videtur. Ceterum non dubito quia scribendum sit ὑπὲρ post ὑπέτρεψε. Nec repugnaverim ei qui, sicut ego ex ἄριν facio ὑπὲρ, ita, mutato vici simus in ν, legere malit ὑπέτρεψε. ut τῷ ὑπέτρεψε sonet Res nostra, id est, Ea quæ de rebus nostris statuetis, sive de statu rerum nostrarum.

O*u* *δ*^ό *ει μετανοηται*] Scirobo ε *δ*^ό *μη μετανοητη*.
C^orum f^r *πειραι αγνωστουν*] Non debuit Gelen. omittere in sua interpretatione genitivum f^r *πειραι αγνωστουν*. Eum in hac mea habebis, qui ad tantam parentiam tantasque ingrati animi pœnas rediguntur. multi vero nec ingratis pœnas dicere dubitarent.

^{οὐδὲ οὐδὲ παντεργίας} Pulchritate hoc dicitur, ^{οὐδὲ οὐδὲ παντεργίας τοῖς εἰπόσι} φερον ἡ ἐνθεία φυλακή, τοις δὲ αὔμαρτσι, τῷ περιπατεῖν καὶ μεταρχεῖν. Quanto autem pulchrior est hæc sententia, eo fideliorum interpretationem mereatur: quod vel de Geleniana dici posse videtur, in posteriore præfertim par-

η ἐνεστίναι φυλακή τοῖς δὲ αἰ-
μαρτυροῦσι, τὸ πεποιηθὲν καὶ
μεταγνωναρια βεβαιούσις τὸ εἰ-
κός οὐτὸς τὸς γεννητέρωντος μηδέ-
τον τὸ αποδεῖται. οὐδὲ ἀξέσιος Καρ-
ρος χρηστοῖς ὑπέρθινος ἡ αἰ-
μαρτυρία ἐπικαλεστῶν, ταῦτα
μαρτυρῶσι. τοῖς δὲ τῷ αἰματοχοντι
ἐπίγονοι αἱ μαρτυρίσταις ἀρχοντοι
ταῦτα τὸ δάσκαλον αἱ συμφέρονται,
τοῖς δὲ τὸ αἰματοστον, τοῖς δὲ
στοι τὸ φιλανθρωπὸν οὖν. οὐδὲ
σύλλεκτος τὸ διατελεῖσθαι τὸν αἴ-
ματον οὐκ εἰσι, πολὺ τούτῳ τοῦτο
τραγουδεῖται τὸ ταῖτον τὸ τετρά-
δε αἰματονούς πλὴν οὐκέτι τὸ οὔποτε
εἰων συμφέρονταν τεττάντοις οὐκέτι
οὐδὲ οὐκ εἰς τὸν ιαντὸν τοτελεῖσθαι
nos in defensionem salutis nostrae duo hec potissimum pre-
tendit.

tes custos consiliorum felicitas: prolapsis vero in errorem assert remedium post castigationem penitentia. quos credibile est, constantiores fore in officio, quam qui nunquam disciplinam experti sunt. Nec decet, vos, qui Penorum crudelitatem & iniquitatem insectamini, eadem admittere vitia: nam infelices etiam peccandi occasionem ab egestate accipiunt; felicibus in manu est uti humanitate ac clementia. Vestræ certe reipublice tam honestum quam utile fuerit, tantam civitatem servare potius, quam perdere: Sed quid magis conserat, vestrum esto judicium: nos in defensionem salutis nostræ duo hec potissimum praetendit.

Infelices
peccandi
occasio-
nem ab e-
gestate ac-
cipiunt.

te. Ita enim ille, *Est autem innocentia recteque vita apud prudentes custos consiliorum felicitas: prolapsis vero in errorem assert remedium post castigationem penitentia.* At ego ita; *Facit autem prudentia, ut homines bene morati sibi caueant a peccato: ut vero quam peccarunt, caveant ne iterum peccent, id officium ex eo quod antea penas dederint, & eos paenitnerit.* In qua interpretatione post tois διέργειν repero δὲν νενῦ illa, *Εἶναι ἀναμφιστοῖς φυλακῆς.* De qua repetitione minimè dubitari potest: sed eam adjuvo adiectione adverbii iterum: *quum dico, ne iterum peccent, ut paulo post legitur ἔτερον ἀμαρτητον.* ubi tamen ἔτερον omittit Gelen in sua interpretatione. Ceterum ad nomen φυλακῆς quod attinet, fateor, in priore parte φυλακῆς prima fronte videri de custodia dici: sed eam significationem elegi, quæ utriusque membro convenire posset. Cur vero *ἀναμφιστοῖς φυλακῆς* dicitur: quum porci τὰ αἰματονοῖς (si hæc etiam vox in usu foret) φυλακῆς dicendum esset? Nimirum, ut patiū negationem in sermone Graco supervacaniam videmus esse, & dici φυλακῆς τὸ αἰματονοῦ, sive τὸ μὲν αἰματονοῦ una & eadem significatio, aliaque itidem verba negantem hanc particulam φυλακῆς adjunctam habent: ita quin scripsit Appianus φυλακῆς τὰ αἰματονοῖς simili quodam pleonasto, mihi nequaquam dubium est: ac quin perinde sit ac si quis φυλακῆς τὸ μὲν αἰματονοῦ pro φυλακῆς τὸ αἰματονοῦ diceret. Hoc tantum interesse puto, quid quim quis verbo utitur, pleonasmus ille dici vulgaris possit: at non item, quim aliquod nomen ejusmodi, cui adnexa negatio est, (nam id de voce *ἀναμφιστοῖς* dici potest) sermoni adhibetur.

[Ἐτερον ἀμαρτητον ὅργον] Non animadverterit Gelenius haud dici tantum *ἀμαρτητον*, sed *ἔτερον ἀμαρτητον*. ideoque verit; peccandi occasionem, quum dicendum esset, iterum peccandi occas. sive denus peccandi.

tendimus, imperii Carthaginensium quae fuit, dignitatem, & vestram erga omnes moderationem, quae armis adjuncta vos ad tantam provexit potentiam. Quod autem ad foederis leges attinet, modò pacem detis, contenti eis erimus: de qua non est quod dicamus amplius, quum in vestram potestatem committamus nostra omnia.

Hanc orationem Hædus fletu conclusit. Scipio iussis legatis sedere, diu consultavit cum optimatibus: & post deliberationem revocatos sic allocutus est,

Sciponis responsum ad legatos Carthaginensium.

Vos quidem nulla venia digni estis, toties violatis foederibus, & postremò legatis quoque: quod nefarium facinus tam manifestum, est ut extrema quæque patitis meriti, vestra etiam confessione: quid autem faslos accusare opus est? Ad supplicationes confugitis, qui ne nomen quidem Romanum relicturi eratis incolume, si vobis contigisset vincere. Nos tamen nunquam vobiscum injuriis certavimus:

In gratitudinis ac perfidiae Carthaginensium cum bene ficio Rom. collatio.

tum in urbe morantes, quum vos & nostros legatos violatis & foedera, populus dimisit: ego quoque delatos in castra mea, vobis jam hostibus, intactos remisi. Debet igitur in rebus desperatis lucrum existimare quicquid acciperitis. Ego dico mean senten-

peccandi. Verum & statim post vocem aliam prætermittit, videlicet οὐ μέσον.

[τοῦ ἀντιστρεψάν] Scribendum puto. τοῦ γοῦ ἀντιστρεψάν λέγεται.

[τοῦ δι' ὑπέρ κατατηνόσκοντα] Non recte Gelenius hæc verba κατατη-

νόσκοντα

δύο τοῖς μάλιστα φίσινθε ἐπινταν, ποτὲ Καρχηδονίων ποτὲ τὸ ἀξιωματοῦ ἀρχῆς, νῦν τοῖς μετέπειταν αὐτῶν εἰς ποντικοὺς πετροπάθειαν, ηὔτι τὸ στόλον εἰς τοσσούτον ὑμέας ἐπέφευσαν ἀρχῆς, Εὐδυναμεως. τοῖς δὲ σωματικούς, οὖν ἔχοντας τὴν εὐθύνην, γραμμέτες τοσσούς αὐτῶν πετροπάθειαν, λέγουν τοὺς ἐφ' υμέν τοις εὐταῖς πιθερδάς.

Τοσπούτης εἶπαν ὁ Εὐαφθώ, ἵππικλαστον. ὁ δὲ Σκιτίου μεταποντικός πρώτος αὐτῶν, ἐβουλέυετο μὴ τοις στριτοῖς εἰπει τούτοις· οἷς δὲ ἔχουσαν, εἰκαλέστας αὐτῶν, ἐλεγεῖ μὲν τοῦτο· Εἴτε μὴ εὐθεμίας συγκρίνουσιν, μᾶξοι, πολλάκις εἰς απονοτὰς πολεων οὐδείσταντες, ηὐτοὶ τοις τελεόποιοι τούτην τὴν εἰς περσερίσιαν αἰχμήν, τοις, οἷς μετέπειταν τὸ ομολογουμένων; ιεποτειοις προτεινούστε· οἱ μηδὲ δύοροι Ρωμαῖοι προτελειπόντες, οὖν, εἰς ὑμέας ἐπορθησάστε· οὐδὲ ημεῖς μὴ εὐδέποδες ὑμάντες οὐδεὶς, ἐποιησαμένοι· ἐπειδὴ τοις περισσεῖσι οὐδεὶς ἐπι οὐγεῖσα οὐ Ρωμαῖοι, πατερων αὐτησταν, ὑμάντες, καὶ εἰς περσερίσιαν αἰχματωταν, ποτὲ πολεισταν, καὶ γάρ, πατερων. Θέντας εἰς τὸ στρατόπεδον, τοσσούς, οὐκέτι τολμεσαντας αἰπεπιπλεγμένοις. Καὶ αὖτες, γεννὴ δὲ ὑμέας, προτεριωνοτας αὐτῶν, οὐ, ποτὲ λαζητη.

λάσσητε, πέρδοντες τὸν γείτονα. λέξω ἐ^τ
 ἡ μοι δίκαιος, οὐδὲ οὐγυλητός
 ἐπιψήφιος ἀλλὰ δικηρούσην. Δι-
 δορθοῦ νῦν καὶ ἐπειδὴ τελεῖται
 ὁ Καρχηδόνιος, οὐδὲ τοῖς τε ναυ-
 τοῖς μυκητοῖς παραδοθεῖται Φω-
 ροκίοις, καρβούνοις μόνοις, οὐδὲ
 τοῖς ἐλέφαντας σύσσους ἔχετε, οὐδὲ
 σύσσους πόντιστας τραχύταις, οὐδὲ
 πολωλότων πρωτῶν, (ἔμοι τοι ἀμ-
 φίβολα καθόντων) οὐδὲ κυκλι-
 λωτα πάντας, οὐδὲ αυτομόλους, οὐ-
 δὲ σύσσους Αἰγαίους εἰκότας Πατλίοις ηγα-
 γε. τῶντα πόλεις οὐδὲ τελάνηντα η-
 γέρεις, αἱρεῖς οὐδὲ εἰρίσσων περι-
 θη. οὐδὲ οὐδὲ εἴσιστας μέρηρας,
 Μάγηρα ξενού Λιγύρων διατηναῖ,
 οὐδὲ τοῖς Φιλοφρούροις οὐδὲ γαλαγεῖν
 οὐδὲ τοῖς πόλεσσι, οὐδὲ τοῖς Φοινικι-
 οῖς πάφρεσσιν εἰστος, οὐδὲ σύσσους
 αὐτῶν ἔχετε οὐρανούς διαδομαῖς.
 οὐδὲ εἰς Ρώμην ἐγέιστον ἔτους ἀνα-
 φέσει. Εγγέργη τάλασσαν Διζη-
 ούσια, ἐπὶ πεντάκουτας σύναυτες.
 οὐδὲ μήτη ξενολογεῖν διπλόν Κελτῶν
 οὐδὲ Λιγύρων ἐπι, οὐδὲ Μασανάτου,
 μήτε ἄλλων Ρωμαϊκῶν φίλων πο-
 λεμεῖν, οὐδὲ σρατούσι τοὺς Καρ-
 χηδόνιους ἐπι σκένεους, δοπτεράς
 ποιεῖν. τοῖς οὐδὲ πόλιν οὐδέποτε ἔχειν,
 οὐδὲ τοῖς κύρων οὐδην εἰστος τοῖς Φοινι-
 κοῖς πάφρεσσιν εἴχετε, οὐδὲ Αἴγα-
 οιούς εἰς Διεύσιν. Ρωμαϊον
 τε εἶναι φίλιας οὐδὲ συμμάχους οὐ-
 δὲ γίνεσθαι οὐδὲ διάλογους, οὐδὲ
 tiam: senatus noster approbat
 quæ placuerint. Damus nunc Condicio-
 quoque pacem vobis, Carthagi-
 nenses, si naves longas populo
 Scipione
 Romano tradideritis, decem
 tantum exceptis, item elephan-
 tos quotquot habetis, quæque
 super rapuistis, aut eorum quæ
 perierunt pretium, me judge, si
 quid controversum fuerit: item
 captivos, trans fugas, & milites
 Annibalem ex Italia secutos red-
 dideritis: idque intra diem trige-
 sum ex quo pax declarata fue-
 rit. Intra sexagesimum verò o-
 portet Magonem reycetis εἰ Li-
 guria, & praesidia deducatis εἰ ci-
 vitatibus sitis extra fossas Puni-
 cas, & reddatis eis quotquot ha-
 betis obsides. In urbem quoque
 singulis annis afferatis εἰ τοι
 talenta Euboica per annos 1, nec
 licebit vobis post hac vel εἰ Gallia
 Liguriaque mercenarium inili-
 tem conducere, vel contra Masa-
 niissimam aliisque pop. Romani a-
 micos, bellum gerere: vel Car-
 thaginiensem quenquam contra
 eos militare consensu publico.
 Urbem verò habebitis & agrum
 intra fossas Punicas, his terminis
 quibus habuistis me navigante in
 Africam: coletisque pop. Roma-
 ni amicitiam, & ei terra marique
 submittetis auxilia, si hæc eadem
 senatu

πάσιοντας οὐδέποτε, verit, in rebus desperatis. acc illi venit in mentem, Appia-
 num, hoc significare volentem, dicturum suisse, ξεπομπόσιοντας ἀντῶν. si-
 cit pag. quæ proximè sequitur, habemus, τοῖς πόλεσσι διατηνάτας. at verò ut
 hic dicitur καταγινώσκοντας ἀντῶν, ita etiam in fine pag. 27. καταγινώ-
 σκούσι οὐτανταν, ubi ipsemet καταγινώσκει verit culpare. Satis aliqui no-
 rum est, seddi etiam accusare, nec non condemnare.

senatus nostro placuerint. Quæ ubi rata fuerint, Romanus exercitus decederet ex Africa intra diem centesimum quinquagesimum. Et si volueritis ad legationemmittendam inducias, statim dabis nobis obsides, et pueros quos ipse legero: addetis mille talenta ad alendum exercitum, & commeatus insuper: ubi pax decreta fuerit, recipietis obsides.

31

Hoc responsum legati retulerunt Carthaginem: ubi concionibus per aliquam multos dies habitis, optimates censemant accipiendas conditiones, ne, si graventur quædam amittere, periclitentur de universis. Forensis autem multitudo, magis quantum auferatur, quæcumq; relinquitur reputans, difficilem se reddebat, indignè ferens, principes suos in fame publica malle frumentum dare militibus Romanis, induciarum causa, quæcum suis civibus: itaque circumstanto singulos proceres, minabantur omnibus, direpturos se ac crematuros ad eos eorum. Tandem placuit, Annibalem, qui contraria jam sex millib. peditum, & equitibus diverterat ad oppidum Marthamam, vocari in consilium. Venit ille, & quamvis moderati cives timerent, ne vir bellicosus populum perderet, gravioratione pacem suavit: plebs vero irata & maledica eum quoque convitiis infestata est, minitaba-

Marthama
oppidum.

„ οὐκ ἔντε τῇ βυθῷ. Δύσσαντα „ Ἰ, Ρ' ἀμέσους ὄντας εἰναι τοις Δι-
“ θίνης πεντήκοπτας ἐπιστον ἡμέ-
“ ρας. εἰνεγάδις τε λιὸν ἐδέλατε λα-
“ θεῖν, ἔστε περισσεύσητε ἐς Ρ' ὁ-
“ μιλι, δώσετε ἡμῖν ἀντίγο οὐρη-
“ ερ, πεντήκοπτα καὶ ἑκατόν πη-
“ δις ἡς ἂν αὐτὸς ἐπιλέξαμι^ν
“ δώσετε Ἰ, ἐς διαπίνην τῇ στρατῷ
“ ἄλλα πάλιντας χάλις, καὶ ἀγ-
“ ερίν καὶ φρυγενῶν τὸ στοιβᾶ,
“ δύσλήψεως τὸ ὅρησα.

Ταῦτα Ε' Σκιτιώνῳ εἰπόντω,
οἱ μὲν πεζοῖς ἔφερον ἐς Καρχη-
δίνα τὸς λόγους, οπιστόντως Ἰ τὴν
ταῦθες ἐς ὀπλησίαν ἐπὶ πολλὰ;
καρέσας, τοῖς μὲν δέρισις ἐδόκει πι-
αστρονόμῳρα δέσμαδις, καὶ μὲν, τοῖς
πιῶν απέθεσσαν, κινδυνεῖν πε-
πι απίνταν. τὸ δὲ αγρεζαῖον τοῦ-
δος, καὶ τὸ παρὸν δενὸν ὀπλοκό-
μροι μῆδοιν, καὶ τοὺς ἀφαιστον ὡ-
ήχεσσι ποστοῖς ὅσου, ἡπείρων καὶ
γρανάκτων, εἰ δὲ λιμῷ τὸ σῖτον
οἱ αὔρηροι αἰρεσσαῖς Ρ' ὥραιοις αν-
τὶ τὸ πολιτῶν εἰς τὸς ἀνοχέας πα-
ρεχεῖν. ἐφ' ἔφερον τὸ στοντὸν οπι-
στρόμοι πάντη πάπιλοις τὰς οἰκίας
ἀντανταν διγραπίσιν καὶ κατεπεποίη-
τέλος. οἱ ἔγνωσσοι, Α' μέντοι ἐργά-
μενοὶ ἡδη περὶ εἰσακιδίλιους, ιπταῖς
ἐπι παπιγρίους, σεπτιστόντα δὲ οὐ
πολι Μαρθαμαῖ, συμβολον ἐπὶ
τοῖς παρεγνούσι καλέν. οἱ δὲ τοις, καὶ
τοῖς μετεχον δεδόταν μη πολέμοις
αἵνη ἐπιτείνει τὰ ταῦθα, πά-
ντα σεμνῶς ὀπλίσαντα τὴν εἰσῆλιν δι-
χαλ. οἱ δὲ δῆμοι καὶ τοῖς τοσοὶ ἵ-
ρισταντες εἰς τὸν πόλεμον εἰσι-
σταται.

ἐφ' ἔφερεν τὸν αὐτῶν] Scribe, ἐφ' ἔφερον οὐν τὸν αὐτῶν,

765

766

γῆς βλασφήμου ἐβλασφήμει, καὶ πᾶσιν ἡπεῖται μέχεται, τῷ γνωστῷ τοῦ ρώμῃ εἰς Μασαράκον προπεύσαν, τοὺς δὲ ἐν τοῖς Ρωμαίοις αὐτομολῆσαι, τῆς πόλεως ἀπογνώτας. οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, πυθόρδροι στοιχοὶ πολιῶν εἰς ἐμπόσιον πάντων Αγγίσου σεωρούμενοι,

* * *

türque omnibus, donec nobiles pars ad Masanissam se conferrent, pars ad ipsos Romanos desperatis rebus urbanis transfugarent. Cetera multitudo quum audisset magnam vim frumenti in emporium quoddam congregast ab Annibale,

* * *

iniquum & invidiosum est. Quod
 &c Scipio (ut videtur) suspicatus,
 quum mentem suam nobis aper-
 ruit, adjecit, daturum se Poenis
 pacem etiam nobis cunctanti-
 bus: verisimile est autem illum
 haec melius nobis perpendere,
 plurāque videre quam præsit o-
 minib. Cujus monita si neglexe-
 rimus, offendemus ducem exi-
 milium, & amantem patriæ, qui
 nobis semper autor fuit invaden-
 di Africam, & quum non impe-
 traret exercitum, ipse confecit,
 résque ibi gessit felicius quam
 sperabamus. Quare mirandum
 est, vos bellum quod tam negligenter suscepistis initio, nunc
 tam pertinaciter & immodicè
 velle gerere. Quod si quis cete-
 ra satis probans, hoc tantum ve-
 retur, ne nunc quoque Cartha-
 ginenses violent feedera, verifi-
 milius

32

[πόδις ὄργης βλασφήμης] Ερψυγο βλασφήμου.

ἀνθρακὸν καὶ ἐπίφευκον] Nihil anno in hanc orationem, sive conclo-
 nem: quod sit αἰκίφαλος. Ceterum apud alterum interpretem, P. Can-
 didum, præfigitur interpretationi sequentium hac admonitioncula. Deſi-
 derantur hic pauca quedam de populi tumultu arque Romanorum consultatione
 de rebus Carthaginensium. Id quod ex sequenti orationis fragmento facile con-
 stare videtur.

milius est, doctos quantum maiorum ipsis attulerit perfidia, nunc fidem servaturos sanctius, contemptu religionis pessundatos. Nec est ejusdem consultoris, nunc Carthaginenses spernere, ut nihil valentes amplius, nunc timere, quasi ad rebellandum validos. Nobis vero facilius est cavere ne crescant denuo, quam nunc eos omnino tollere: nunc enim cum desperatis pugnaremus, postea vero metu eos continebimus in officio. Et habebunt vel absque nobis satis incommodorum, infestè urgentibus circumvicinis omnibus ob imperii superbi memoriam: Masanissam amicus Romanorum fidifimus.

„ Φυλακῆς ἐγδύνεας, πολλὰ εἰ
„ τὸ παρθένων παθόντας, καὶ
„ τὴν ἐντοίσιν ἐς τὸ μέλλον ποιη-
„ σαὶς τοῖς πολλάς, ἐξ αὐτοῖς
„ ἐς γένον πεσόντας. οὐτὲ οὐτὶ τὸν
„ ἀντὸν συμβάλλων, ἀρπή ψρυ-
„ ψφρεγῆν τὸ Καρχηδόνιον, οὐς ἁ-
„ δὲν ἐπὶ ιχνόντων, δεδίνει τὸν
„ θεῖον ὡς δηπότην διώσαμενος. η-
„ μὴν ἐπὶ τὸ Φυλάσσειν αὐτὸς ἐς τὸ
„ μὴ πάλιν αὐτοῖς, οὐκ εἴη αἱ-
„ λεῖν ἐνχειστεούντος. νῦν γὰρ ἐξ
„ δηργωνωντος μεχαστούντος, οὐτέον
„ τὸ δεῖ δεδίστος τηρούμενον. αὖτις
„ ἐπικῶν ἔχοντος οὐ κατέχει ἡμῶν,
„ οἷς οὔτε πελούμενοι πάντες ἐπικαι-
„ σονται δυσμενιόντες τὴν πότη-
„ βιας. Ἐπικαινόδος ἀνὴρ πε-
„ τεπτός ἡμῖν ἐφερεός πατέν-
„ τοῖς. εἰ δὲ αὔρα τὸς ἐπὶ δὲ πατέ-
„ τον καταφραγεῖ, ὅποις δὲ αὐτὸς
„ ἀκδέσσεται τὸν Σκυπιάνῳ αἴ-
„ χών, τὸ ἐντὸς μέρον σπιτεῖ,
„ Ἐπικαινός οὐ τὸ τοχὸς αὐτῷ
„ εἰς τέλος ἀπαντούμενος. τι ἐπιχει-
„ σμένεται τῇ πόλει, λαζανότες αὐ-
„ τὸν, οὐδὲ ἐπιλαζανόμενοι
„ αἴσθονται, ὅποις τοῖς ημένονται ταῦτα
„ ηγεπούντος; οὐ μηδὲ πολλῶν αἴσθο-
„ σμένεται δηπότων. η τέτοιο ψρυ-
„ περφέρειν, νέμεσιν τε θεῶν φυ-
„ λαστόμοροι, οὐ ψόγονται οὐδέποτε
„ παντες, Μασανίδος οὐδὲ ιχνὸν διώ-
„ ψρυ; αὐτὸς εἰς τὸ Φυλάσσειν, οὐ
„ καὶ τερροποιεῖ τὸν σπεννον αἴσ-
„ θοντας, ηγεπούντος τὸν ἑστιανταῖς
„ τον ἐς αἰλῆλες τὸ Ρωμαϊκὸν κη-
„ νῆν συμφέρειν. αὐτὸς ἐς περσέτες
„ τὸν κατέχει αἴσθομενος; αὐτὸς οὐ φυ-
„ λαζανότες ορατὰ τὸν αἴσθοντας
„ αἴσθοντας πολλὰς γὰρ, οὐς εἰς πολ-
„ αννους; at eos reditus absument præsidia. magnis enim opus erit

„ λοις

„ λοις τεσσαρισ κή πάσι βαρβά-
 „ ρις, δεπομέναι. αὐτὸν διπλωγού-
 „ πίνθονδρ εἰς μέσους ποσούδε
 „ Νομόδιας; οὐ τὸν διρράχιον
 „ ιχνώντων αὐτὸν δεῖν πεισονται.
 „ Ιδία δ' επικαρπατησον ἀνταν, εἴς το-
 „ μέδαν ημίν ἔσει) Φοβεροῦ Επί-
 „ Φθονοι, θραγη τοπίδε καὶ πολό-
 „ κεράτουν οὐ μετέσχεις ἔργοντες. οὐ
 „ οὐδὲν, μειδεῖς, σωμάν οὐ
 „ Σκιπιόν, κελάσεις δεῖν ημίν δέ-
 „ χειδίας Καρχηδονίων παραχλή-
 „ σθεις, πεθώμενοι ουσίης καὶ τοῖς δεο-
 „ μέναις καὶ τῷ σρατηγῷ.

Ο μὲν οὖτος εἶπε. Πάλιν δὲ οὐ Κορ-
 νίλι, Κορνηλίς Λέντλα συγένεις,
 Επότε οὖν οὐτάπον, οὐδὲ Τί Σκι-
 πιόνα Αγριδέζεως παραδοκῶντος,
 αντέλεξην έπιεν.

„ Τὸν διρράχιον εἰς μένον οὐ
 „ τοῖς πολέμοις, οὐδὲν δέρεις, ζητή-
 „ σιμον, οὐδὲν δικαῖον ἐπικαί-
 „ τον τὸν διπλατησον ἐπι τὸν πόλιν
 „ φυλαξέας, ξενί τὸν ἀπίσταν
 „ οὔτης μὲν τὸ δικαίωσις οὐ τὸν
 „ ιχνῶν παρανέλειν, επει μη τὸν
 „ απίσταν δικαίωμενα. εδεις δὲ
 „ μην καιδέοντες εἰς τὸ λύσαν τὸ διπ-
 „ Καρχηδονίων φόβον, επιτηδεότε-
 „ ρος εἰς τὸ παροντος, εν δὲ πάν-
 „ των εἰσὶν αἰδενεῖς καὶ απορεύ-
 „ πειν αὐτὸν εἰς εἰκότερον

33

P. Cornelii
Lentuli o-
ratio in se-
natū habi-
ta in con-
traria
senten-
tiam.

In bellis P. C. sola spectari so-
let utilitas; & quia confusum est
nunc etiam potentem esse civi-
tatem istam, cavendum est ab e-
ius perfidia, conjuncta cum po-
tentia: & quoniam perfidiam
non possumus tollere, ante o-
mnia debilitius potentiam.
Nec est aliud tempus opportu-
nius liberandi nos à metu Cartha-
giniensium, quam nunc, dum
infirmi & egeni sunt, priusquam
vires & opes recipient. Non nego
tamen

Τὸν διρράχιον εἰς] Pro hoc loco facit illud, pag. 29. εἰς δὲ αἰμενο-
χεις καὶ οὐ μένει τοῦ οὐτέρεον συμφεύγοντων κειται.

τὸν πόλιν φυλαξάντα] Post πόλιν, non post φυλαξάντα interpungen-
dum est: item post δικαίωμας.

πειν αὐτὸν αὐτὸν.] Intellige ἡ τὸν τὸ φόβον; quod Gelenius intellexisse
non videtur. vertit enim, priusquam vides & opes recipient. Sed quoniam
dicit eis ἐνέπειν, ad illa duo, αὐτοῖς καὶ διπλοῖ, respiciens, videtur δι-
πλοῖ non de inopibus, sed de consiliis incertis intelligendum. Alioqui duo
illa αἰδενεῖς & ἀπορεῖ idem pro pomedum valere dici possent. Verum &
de hoc monebo, non immerito suspicaturum quempiam, non πάντων sed

tamen rationem aequitatis habendam, nec est periculum, ne populus Romanus videatur Carthaginenses devictos gravius premere: qui rebus secundis iniqui & insolentes erga omnes sunt, in calamitatibus verò supplices, ac mox impetrata venia discedunt à feedere. Non jusjurandum, non deos esse credunt: & iste postulat ut servemus eos ad vitandam hominum deūmque invidiam: at ego puto i-

Carthaginiensium crudelitas & perfidias exempla.

„ ἀνδρῶν. ἐπέντος καὶ τὸ Φ. δι-
„ κάπου λογισμῷ ἀνθεφέζειμι,
„ εὖλομετερίας μοι δοκῶ δόξαι οἴ-
„ σερηγε τὸν πόλιν ἐπει Καρχηδό-
„ νιας· οἱ τοῦ φύρω πόλεις ἐπιρη-
„ γίας οὐδεποτε τῇ εὐνοήσθειν εἰς
„ απαντας, ὃν ἐπει τοῖς συμφοροῦς
„ παρεγκλησούντες ἀντει τούς τούς, εὖ-
„ θες ἐπει τοῖς συνθήκαις μετα-
„ πιθεντας. οὔτε απονθάνειν εἴναι αὐτο-
„ τοῖς αὐτοῖς, οὔτε λόγω σόζων
„ εἰς ἔπειτα μέχοι απεσάζειν Φέδον
„ νέμεσιν θεῶν εἰς αὐτούς πονητών φέδον
„ πον. ἐγὼ δὲ αὐτοὺς τοὺς θεῶντας
„ γεματούς εἰς τοῦτο τὸν Καρχηδόνα
„ απεινεγκεῖν, οὐα δῶται ποτε δί-
„ πην τὸν αὐτούς· οἱ οὐ πει Σι-
„ πελίαι τῷ Γενέσιν εἰς Ιππιανού,
„ εἰς εὐτῷ Λισσῆ, τῷ ποτε τοὺς
„ προς εἰς απαντας τοὺς ἄλλους
„ λους εἰς σωτηρίαν, τῷ παρέρμαν, καὶ δεινὰ καὶ χειριαὶ ἑσχατο-
„ ὡν τὰ

πάντας Appianum scripsisse: quoniam nomen αὐτῶν cum genitivo, aliquid infolens habere videtur.

[Διεκ νέμεσιν θεῶν] Quum dicat Appianus deorum quidem νέμεσιν, hominem autem φέδον, interpres hic alterum tantum, videlicet φέδον, non minus diis quam hominibus tribuit. Ita enim vertit, *ad vitandam hominum deūmque invidiam*. Ego tamen relinquendam diis nemesis exstimo, & hac ipsa voce in Latino etiam sermone uti licere. Haud ignoro interim, φέδον apud hunc ipsum scriptorem esse etiam deorum, non minus quam hominum, pag. 512. πίστος ἐπει τοῦτο φέδον παρει τὸν ἀνθεψον τῷ θεῶν, εὐεργέτειον εἰς τὸν τοῦτο τῷ ίχνῳ. &c. Verum annon per λεπτάζειν diis quoque vox ita tribuat, querendum esse respondeo. Sed quis ille est locus ubi Asdrubalem ita dicentem audimus? Immo duos esse crediderim: hunc videlicet qui paginam 28 claudit, & 29 inchoat, καὶ τῷτον ἐπει ἀντοῖς νέμεσιν φύλαποδούς; & istum, qui parvo intervallo sequitur, τοῖς τοῦ δεκαμονού μεταξούς αὐτοφέδονας εἰς τοῖς ιησ. αυτοφ. διαπέδει. Ad vocem autem νέμεσιν quod attinet, talem eius usum habemus & initio paginis 82. οὐδὲ εἰς νέμεσιν εἰς θεῶν, ὁ Παρμᾶς. Legimus verò & pag. 50. καὶ τῷ φέδοντος τοῖς δυτικοῖς νέμεσιν. ubi tanquam dea loquitur. Sed ad duos illos priores locos quod attinet, ubi genitivus θεῶν huic nomini additur, iis & similibus adhiberi interdum & φέδον, paulo ante ostendi.

[καὶ παρέρμαν.] Suspectum mihi est hoc quidem loco vocabulum istud παρέρμαν. Nihil certe habet Gelenii interpretatione quo istud voluisse exprimere dici possit: & quod in eadem legitur, *federis violando*, verbo σωτηρίαν respondere haud dici potest.

„ ὃν τὸν ἀλλότερον ἡμῖν τοῦτο τὸν γῆν
 „ μετέγενον διέξεμε, μηδεὶς πάντας
 „ τοὺς ἐφνοθησόμενούς τοὺς Καιρχη-
 „ δονίοις, εἰ δίκην δέσποιν. ἔτοι Ζε-
 „ νενθάψεις, πόλιν Ιεράπετραν ἐπι-
 „ φανῆι, σφίσι τοις αὐτοῖς ἐνστο-
 „ δον ἐφίλου ήμῶν, ἡβοδὲν ἔκπτ-
 „ νευ, καὶ δὲν αδημοσιεύτως· ἔτοι Νε-
 „ κεσκαντιώνος ημῶν ἐπὶ σω-
 „ θῆκη λαβόντες, οὐδὲ μόσχους σω-
 „ δὸν ἴρκυτος ἔγενον δύσπολούσιν,
 „ τῷρι βαλλὼν αὐτοῖς οὐ τὰ βα-
 „ λανεῖα σωμάτιδοι, οὐ τανόκυρ-
 „ τες τὰ βαλλανεῖα απόπιναν, τὸ
 „ δημητριού ἀπόντας πατημόντας. Α-
 „ χερσῶν ἢ τὴν βαλλὸν αὐτοῖς αἴ-
 „ εις τὰ Φρέσκατα σύνεβαλον, καὶ τὰ
 „ Φρέσκατα σύνεχον. Μάρκον τοι Κορ-
 „ νῆλον ὑπατοῦ ημέτερον ὄρηγις α-
 „ πιτίσσωντες, ἥτταριν φύλῳ ἐπι-
 „ σκεψόμενοι αὐτοῖς τὸ σρατηγὸν αφ-
 „ φωσαντα, συνεχεπούσιτες ἢ α-
 „ πήραρχον ἐις Διεύλον τὸ Σκυελίας
 „ αἰχμαλωτούς, μηδὲ δύο τὴν εἴσοδο
 „ νεῶν. ἔκταντον ἢ καὶ Ρήγλον αγν-
 „ στρέμοντοι, σρατηγὸν ἐτεροῦ ημῶν,
 „ τῶν δύορκίας ἐπινεκτίου τοῦτο
 „ αὔτερος. οὗτοι δὲ Αὐτίκας οὐ πολε-
 „ μῶν, οὐ σιερόλαν, οὐ παρορκῶν,
 „ εἰς τε πόλεις οὐ σρατηγοῦ ημῶν,
 „ οὐδὲ λήγον ἐις τὸν συμμαχόντος ἐδε-
 „ σε τοὺς αὐτούς, τάς τε πόλεις πορ-
 „ θῶν, οὐ τοὺς αὐτούς συνεργοῦσαν
 „ μέντος πατημάνων, μακρὸν οὐ εἴη
 „ πατημάνων. απλῶν ὅπερ τετραγ-
 „ στα τὴν ημῶν αἵτησον αὖτις, τοὺς δὲ
 „ αἰχμαλωτούς ημῶν, τοὺς μὴ οὐ
 oppida, captivos nostros partim in fossas fluviósque conjectos, ut

34

Regulus

jusjurandum reli-

giose ob-

servat.

Carthagi-

nienses

quadrin-

præ-

ων δορπας ἐπαναδόντει] Malim hæc ων δορπα ita reddere, Quia tam
 erat obseruans jurisjurandi, ut eum ad se reversum haberent. Vel Qui ser-
 vandi jurisjurandi tam erat studiosus.

genta Ro- præberent usum pontium, par-
manorum tim subjectos elephantis procul-
oppida de-
leverunt.

Forum
mira cru-
delitas.

præberent usum pontium, par-
tim subjectos elephantis procul-
candos, partim digladiari coa-
ctos, compositis fratribus pari-
bus, aut filiis cum parentib. Nu-
per vero legatos de pace hoc mi-
ferunt, per eos jurejurando sunt
obsticti: & priusquam illi hinc
discederent, naves nostræ in Af-
rica diripebantur, milites con-
jiciebantur in vincula: ad tantam
infaniam crudelitas eos adigit. I-
fisis igitur quæ miseratione vel mo-
deratio debetur, qui nihil un-
quam moderatè, nihil clementer
in quenquam fecerunt? qui, ut
ait Scipio, si nos vicissent, ne no-
men quidem Romanum super-
esse passi fuissent? At fides firma
est, ac dextera, que tandem? quod
scodus, quod jurandum non
conculeaverunt? quam pacem,
quam gratiam non rependerunt
injuria? Audio non esse illos i-
mitandos. ecquid imitamur, qui
pacem non violamus? nondum
enim est composita. Sed dices,
non imitandam eorum crudeli-
tatem. ergo amicos & socios fa-
ciemus, homines crudelissimos?
neutrum horum æquum est: sa-
tius est, ut vieti dedant se in no-

, τάφεις καὶ ποτοικές ἐμοιλόπτες,
,, οἱ γεφύραι ἐπέβανον· ταῖς δὲ
,, τοῖς ἐλέφασιν ὑπέβαλλον, ταῖς δὲ
,, ἀδέλφαις μονομάχην ἐκίλειον,
,, ἀδελφάς ἀδελφοῖς συνισάντες,
,, ἐπιτεγέσιοις· τὰ δὲ ἔπαιγκα
,, ταῦθα, ταῖς ἐγένεσι ἐπέτειόν εἰσιν
,, ὄνταντα, καὶ παρεπέλουσι, καὶ
,, ὄμνον, ἐπὶ οἷς πτερόες ἀντοῖς ἐ-
,, παρεπόντα. τὸν δὲ Λιβύην τὰς ναῦς
,, ἡραὶ διέπεπλοσι, καὶ ταῖς τριπλά-
,, ταῖς ποτέδεον. ποστόντας ἀντοῖς καὶ
,, ἀντοῖς ἀφέτω τὴν ὀμότητα ἀσκε-
,, στι. ταῦτας οὐκτὸς εἴην ἐλέφας καὶ
,, μετελοπάθεα περὶ ἐπέρων, τοῖς
,, εὖλοι μετέλονται δὲ ἡμεροὶ εἰς 800.
,, ναὶ εἰρηνούσιοις; τοῖς (ώστερ
,, φη Σκιπίων) εἰς ἐλάσσοντο ημένοι,
,, δέ, ἀπόροις Ρωμαῖοις ὑπολι-
,, πόσιν ἀλλὰ πίσις εἴσι βέσιγχοι,
,, οὐ δέξια; ποιεῖ, τὰς στονήδης, τις
,, ὄρκῳ δὲ τοὺς ἐπιστοπούς; τις δὲ
,, σωθῆκεν καὶ σάρξας, εἰς τὸν οὐκ
,, οὐδετούς; μηδ μιμητομέτα (φη-
,, σιν) αὐτοῖς. πίνει γὰρ σωθῆκη
,, ημένις λύσιμον, οἱ μητὸι τὰ σω-
,, θέρμας; αλλὰ τὴν ὀμότητα (φη-
,, σιν) αὐτῶν μηδ μιμητομέτα. φί-
,, λεξις οὐκ ἐσυμμόχης ποιοποι-
,, έιται τὰς ὀμότητας; ὀδέπτεσσος τα-
,, ταν δέξια. οὐκ ἐπιτεγέψασσον,
,, ημένις αὐτοῖς νόμοι γενικούσιοι,

,, δις

[ἔλεφας καὶ μετελοπάθεα] De his verbis ἐλέφας καὶ μετελοπάθεα dictum est An-
notatione quadam in paginam 49.

[ἔφη Σκιπίων] Verba illa Scipionis habes initio pag 30. οἱ μαζὶ οὐμα Ρω-
μαῖοι καταλαμέντες δέ, εἰ οὐ μετερεψόσθαι. Ex horum autem locorum
collatione colligitur, ἐλάσσοντο hīc dīci posse idem valere quod εὐεργέτου.

[μηδ μιμητομέτα] Pag. 29. dictum fuit ab Asdrubale οὐδὲ ἀλλοι Καρχ-
ησίοις οὐδὲ ὀμότητα καὶ ἀμαρτίαν ὑπεκρίνονται, ταῦτα μιμητοί. hic prius
ad illud quod dixit ἀμαρτίαν ὑπεκρίνονται, respondet: perinde ac si intel-
lexisset Asdrubal, ἀμαρτίαν εἰ τῷ λόγῳ τῶν σωθῆκεν, vel ταῖς σωθῆκεσσι.

25

ως πολλοὶ σφᾶς ἐπέτειον τοιούτην ήμεις, καὶ ὁ, πάντας δύναμι, εἰσανταχθέντας, ἐξ αὐτοῦ θεητοὺς νομίσαντας εἴηνται. Διαφέρει δὲ τὸ τέτοιον ἐνόπτευτον ἀδεῖ μήχεν μὴ τοιούτους, παραγόντος, καὶ θέτεις εἰς πάλαι, αὐτοφεύσιν αὐτοὺς πανταχθεὶς σωθῆκεν φέρεντες, ως εἰς αὐτοὺς ἡλαπτώμενος τὰς οὐρανούς αἱμαφίλορες, ἐνταχθέσισκε. ὅταν δὲ τὸ παραγόντον αὐτούς, καὶ τὰς οὐρανούς πανεξαλάμψῃσθαι, καὶ τὰς σφραγίδας ἐφ' ἡμῖν γεννηταῖς, εἰ παθῶσθαι σιν ὅπερ μηδὲν αὐτοῖς ἔστιν ἴδιον, τὰς μὲν φρεγίζουσαν αὐτοὺς καταβαίνεται, ἀριστήσοντος οὐρανού, πανταχθεὶς παρ' ἡμῖν λαβάσων ως αἱλότητος τελον. Εἰ μὲν οὖτις Σκιπίωνες ἐπέστησαν δοκεῖ, παντούς ἔχοτε συγκέντειν εἰ δὲ σωθῆσται Καρχηδονίος χαρεῖς ὑμέναι, τι καὶ ἐπεστέλλεις ὑμέναι; ἐπών μὲν γένος, ως ὑμέναι πατέρων δόστε τῶνδε κεκληθεῖσι, τινὲς γνώμην εἴπον λιγούσιον σημεῖον σωσοτοῦ τῇ πόλει.

Τοιοῦτα μὲν καὶ ὁ Πέτωλος εἶπεν. ήτοι δὲ βελτίην ἀδεῖσθαι παρ' ἐπέτειον φύγοντας, καὶ εἰ τὸ Σκιπίωνος γνώμην αἱ τολεία σωθῆσθαι μεν. ἐχρηστότερον οὖν αἱ σωθῆκαι τείτην αἵδε Ρωμαῖοις καὶ Καρχηδονίοις, πανταχθεὶς. Εἰ δὲ Σκιπίων εἰς αὐτούς εἶδοκει μεταστῆν τὸς Ρωμαῖον σύγχρονός, εἴτε τοῦ εἰρημένου αισθητοῦ λογοτεμῶν, εἴτε ως δέσμουν Ρωμαῖοις εἰς ἐντοχίαν, τοῦ μόνον ἀφελεόθεα Καρχηδονίοις τὸν ἡγεμονίαν. εἰσὶ γένοις τοῖς τερμίζοντος, αὐτοὺς εἰς Ρωμαῖον σωφροτισμῷ ἐδελφούμενοι γένοται τοιούτους λογοτεμῶν αὐτοῖς φόβον εἰς τοπαλίπειν, οὐαὶ μὲν ποτὲ ἐξεργούσιον οὐ μεγάλη τούτος εἰς αἱμα-

stram potestatem, quomodo ante multi alii se dediderunt: nos interim deliberabimus, & quicquid acceperint, habebunt gratiam, non foederi imputabunt beneficium. Differunt autem hæc duo sic: quandiu foedera nobiscum eis erunt, ea violabunt ut prius, semper aliquid praetextando cur ipsis inique videantur leges foederis: nam facile praetextus nascentur ē controversiis: ubi vero se dederint, ademptis per nos armis, & in potestatem acceptis corporibus, scient nihil ipsiis esse propriū, & demittent animos, contenti quicquid à nobis ut alienum acceperint. Ergo si aliter Scipioni videtur, potestis sententias inter se collatas expendere: quod si absque vobis foedus cum Carthaginensibus facturus est, quid opus erat ad vos scribere? equidem apud vos, quorum judicium est de sententiis, eam dixi, quam ē rep. esse existimo.

Audita hac quoque sententia, Scipionis senatus poposcit calculos: Scipio sententia vicit pluribus suffragiis. Atque ita

ictum est tertio foedus inter Romanum Carthaginensemque populos: cuius præcipius autor visus est Scipio, sive ob antedictas rationes, sive quod satis felicem pop. Rom. duceret ob ademptum Poenorum imperium. Sunt enim qui putent ad contineendas in majorum disciplina Romanos cum voluisse relinquiri vicinam urbem amulam, ne securi nimia felicitate insolecerent.

Cato-

Rhodii.

Trium-
phus Sci-
pionis.

Triumphi
descriptio.

**Lydorum
coloni.**

36

rent. quam Scipionis tacitam
sententiam non multo post Ca-
to in senatu protulit, graviter
admonens patres infenos Rho-
diis.

Scipio, fœdere isto, ex Africa totum exercitum deportavit in Italiam, urbemque triumphans iniit, illustriore pompa quam ul-

lus ante eam diem. Fuit autem
ejus forma, qua etiam nunc u-
tuntur, hujuscemodi: Coronatur
pompa universa, praecedunt tu-
pini, scilicet $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, scilicet

bicines & plaustra ornatae ipsi polis, traducuntur & captarum urbium simulacra, tabulaeque experimentes res gestas: deinde aurum argenteumque, tam rude quam signatum, & si quid est hujusmodi præterea: tum coronæ imperatori ob virtutem datæ à civitatibus, aut sociis, aut ab ipso exercitu: sequuntur deinceps boves candidi, post eos elephanti, mox Pœnorum Numidarumque duces captivi. Ipsum imperatorem præcedunt lictores paludati, & chorus citharistarum ac satyrorum, Etrusco more cinctorum ornatorumque coronis aureis, qui pariter incedunt ordine, cum cantu & tripudio: ludiones ipsi vocant: opinor, ideo,

quia Etrusci Lydorum coloni sunt. horum in medio quidam stolatus ac purpuratus, ornatusque monilibus & torquibus aureis, gesticulatur ad movendum risum, tanquam insultans hostibus. Sequuntur deinceps qui suffitum faciunt. Mox ipse imperator invehitur curru picturato,

ελμίας. ή τόδε γέτε φρεγησαν πέπλοι
Σκιτιώνος, διότι πολὺ μέτεργο ἐξεπέ-
τοις Ρωμαίοις Κάτων, ἐπιτιθήτων
πυροβολωμένοις καὶ Ποδοῖς.

Οὗτος οὐκέτε τοις λαοῖς οὐδὲ τοις αἰγαίοις
πάντα τῷ στρατοπέδῳ διέσπειρε, καὶ
ἐπειδὴ τὸν Γάϊλον ἐσπλάνθη Θεοφάνης
εἶδεν, ἐπιφύνεστε τὸν τοῦ πατέρος αὐτοῦ
τὸν οὐρανόν, φέρετε τὸν θεόντα τοῖς
μέροσι Διόστελλον, εἴτε τοισδέ εἴσεστε
Φάναντα μέρος ἀποντες. ἡρώων τούτων
οὐκέτε τοις λαφύραις οὐδὲ
ἔμαιντες τοις πατροφέροις, μη
μηδεποτε τὸν εἰλημμένον πόλεων, οὐ
γεγραφαί, οὐ κῆρυκος τὸν γερεόνταν
εἴπει λευκός οὐδὲν μέρος οὐδὲν
τοις πατέροις στρατοπέδοιν, οὐ εἴτε
τοις τοποτροφοῖς ἄλλο. Εἰς φάνοις τούτοις
τῷ στρατηγῷ δοτεῖς ἔνεστος αὐτοῦντος
ἢ πόλεις, οὐ σύμμαχοι, οὐ τὰ ιωαν-
τικὰ στρατοπέδα. Βόσις δὲ ἐπὶ τῷ
τοις λαοῖς, οὐ ἐλέφαντες ὅπου εἴ-
πει τοις βουσσί. Εἰς Καρχηδόνιαν αὖ-
τῶν τὸν Νορμάδων ὄστε τὸν ἡγεμόνα
εἰλιφθησαι. Σύντονος δὲ ἡγεμονίας
τῷ στρατηγῷ μαζεύσοις Φοινικούς κατώτατον
οὐδεμίνικτες, οὐρανούς καθευπελῶν τούτοις
οὐ πυρετῶν, οὐ μιμήσαστα Τεύρ-
ρωντας πομπῆς, περιεβαστμόροις τούτοις
οὐ σεφάνους ἀρχοντος ἐπικειμένοι. Ιστορία
τοις βασικοῖς στοιχεῖα μετά οὐδῆς, οὐ
μετά δεκάστερων. Λυδοῖς αὐτοῖς καλεό-
ντοι, ὅπις (οὔποτε) Τιβρίνηντι Λαδῶν
αποκινητούσι, τάσσων τὸν τοις σύντονος πορ-
φυρον πολὺτερον τοις κειμένοις οὐ, Φύλακας
τοις στρατηγοῖς δοτεῖς λευκούν, χυματί-
τιζεῖς ποικίλων οὐ γέλαστε, οὐ εἴ-
πορχεύσθε τοις πολεμίοις. ἐπὶ δὲ
ἀντρὸς θυμιατηρίαν τοις θεοῖς, οὐ
στρατηγῷ ἐπὶ τοις θυμιατηρίαις, εἴ-
φαρμακοῖς κατεγεργαμένες ποικίλας

λαῖς, ἔσπεται μὴ δὸς γένος καὶ λίθων πολυτιμῶν, ἔσπεται δὲ εἰς τὸ πάτερον τεσπόν παρφύσαν, αὐτέρον γένοτον σύνφισμένων. οὐ σκῆπτρον εἴς ἐλέφαντον φέρει, οὐ δάφνην, οὐδὲ Γ' ὥραῖς οὐ μίζουσιν τοὺς σύμβολον, ἐπιβαίνοντος δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ ἄρμα ποῦδες τῷ παρέστοι, καὶ ἐπὶ τῷ παρηγόντι ἐμπειράθεν ηὔθεοι συγκέντοι, οὐ παρέποντι οὐδὲ τοῖς πολεμον ἵστοι αὐτῷ γέμματοις τε οὐ ἴστησται οὐ ποναστοῖσι, καὶ μετ' ἀκένους οὐ στρατὰ κρατεῖ τε ίλαις οὐ πάξεις, ἐπεφωνώμην πάσσοι οὐ δαφνηφοροῦσσι· οἱ δὲ ἀστεῖς οὐ ταῖς αἵρεσιν ἐπικενταύται. οὐ τῷ αρχίτον τὸν μὲν ἡρῷ ἐπεμψόν, οὐδὲ τῷ στάπτυσσιν, οὐδὲ τῷ Φέργυσιν. ἀφελής οὐδὲ τὸ θεάματον, οὐ δὲ εὔσοια λέγον οὐ, πθέλοισι. ἀφίνειρῷ δὲ εἰς τὸ Καπιτωλίον οὐ Σκηνίαν, τῷ μὲν πομπῇ κυρτέπανον, εἰσία δὲ τοῖς φίλεσι, οὐπερ ἐόντων ἐστιν, οὐ τοισιον. Εἰ τέλοις ἐχειτος Π' ὥραῖοις οὐ δούλων οὐ τερποῖς οὐτε Καρχηδονίες πόλεμοι, αἰρεῖσθαι δέποτε Γ' Ἑρειας, ληγας δὲ,

Virga lau-
rea signum
victoriae a-
pud Ro.
manos.

Finis se-
cundi bellū
Punici.

καὶ ὅπῃ τῷ παρείσιν ἐνυπέρθετο οὐδενὶ συγένει·] Perperam interpres τὸν παροιεγούς verterat, *jugale* equos, cum funales fuerint, quibus, qui currum triumphantis comitabantur, veherentur. Suetonius in Tiberio cap. 6. Altico triumphus currum Augusti comitatus est, finisteriore fundali equo, cum Marcellus Octavia filius dexterio veheretur. Erant autem in quadriga quatuor equi, quorum duo jugales erant, dexter & sinistra; duo funales itidem dexter & sinistra; omnesque ita juncti ut aequata fronte currerent. *Jugales* intra jugum ibant, ac *Σήγαι* dicebantur. *Funales* utrimque ad latera jugulum loro annexi, quos στρεφόμενος & στρεψόντος, παρεχθεντος & παρεχθεντος idcirco Graci vocabant, quod sunibus scilicet alligati forent ad latus jugulum. Sed & αὐτοῖς iūdem funales nominabantur, quemadmodum felicissime eam vocem Dioni Chrysostomo in orat. de Cиро, οὐ πάντα Salmas. restituit, pro quo perperam *ἀνεργίης* vulgatum est, οὐδὲ ἀρ-
ματι ἰπποι οὐδεὶς καὶ Ζαχείαν, ζυγαῖς μὲν, φᾶς οὐδὲ δομαστὶ ἀρτη-
ρες, δικυρούσι καὶ αὖθεια. & paulo post: οὐδὲπει αὐτοῦ μέλανες, οὐ-
ζύγιοι μὲν, οὐδὲς καὶ Σείσατο, ἀρτηρες δὲ, οὐδὲπει καὶ απολεια, utro-
bique *ἀνεργίης* editum. Vide Salmas Not. ad Solin. p. 398. & pagg. ali-
quot praecedentibus & sequentibus, ubi plurima observatione ac scitu di-
gnissima, de quadrigis, equorum ad illas applicatione atque agitatione ad-
duxit, ad quæ lectorem remittimus.

ci, quod in Hispania coeptum, in Africa desit, intercedente foedere, centesima quadragesima quarta Olympiade.

Tum Masanissā Carthaginien-sibus infensus, magnam eorum agri partem sibi vindicabat, fre-tus Romanorum amicitia, suum quondam fuisse dicitans. Illi à Romanis petierunt, ut regem placarent: qui miserunt conciliatores cum mandatis, ut quantum possent regi faverent: ita, recepto agro, Masanissā quoque cum eo populo feedus fecit, quod per annos quinquaginta duravit. Quo tempore Carthago pace quieta fuens, multum & viris crevit & opibus, camporum ubertate abundans & commoditatibus maritimis: ac mox, animis (ut fit) felicitate luxuriantibus, civitas in factiones scindebatur, Romanam, popularem, regiam. Erant autem cuique sui principes, viri honore virtute-que nobiles: Romanam Hanno-mus fovebat, Masanissā par-te Annibal, cognomine Passer:

**Carthago
denuo in
factiones
lapſa, in
tres partes
scinditur.**

37
Hannibal
cognomi-
ne Paffer.
Amilcar
Sannis.
Carthalo.
Boethar-
chus, qui
praefect au-
xiliaribus
copiis.

popularem factio-nem Amilcar Sannis cognominatus, & cum eo Carthalo. Hi animadver-tentes, Romanos occupari bello Celti-berico, Masanissām infestari ab Hispanis aliis, persuaserunt Car-thaloni tunc boetharcho ut dum pro magistratu obit regionem, castra Masanissā in agro de quo controversia fuerat invaderet: ille cæsis captisque aliquot regiis, agrestes Afros concitavit contra

εν Λισηή ἐς τοὺς δέ τὰς αὐτὰς Καρχηδόνας πανοδίας. Εἰ διηρα-πιάδες εὐ τοῖς Εὐλυσοῖς η σὺν αἱμα-φι τὰς ἐνεργειὰς τῆς τεοτικούσαντας τοιαυτας.

Μασσανίδες ἐς Καρχηδόνιος τε μηνιῶν, καὶ Ρωμαῖοις θερρῶν, ἐπί-βαντε γῇ πολλὴ τῆς Καρχηδόνιον, οἷς ψυροφῆρη ποτὲ ἔστε, καὶ οἱ Καρ-χηδόνιοι Γαργαλίας παρεγέλλεν σφί-σιν Μασσανίδην συναλλάξεν. οἱ δὲ ἐπειρπον Αλεπαντᾶς, οἵσις ἐγένετο συμπεριφθέσει σὺν διώνυσῳ Μασ-σανίδῃ. γέτω μὴ τὸν γῆραν ἀπεπέ-μπτο Καρχηδόνιον ὁ Μασσανίδης, καὶ συνηρπεκαρχηδόνιος τῆς τοῦδε ἐγένετο, εἰ διέμενεν ἐς ἐπι πεντηκοντα. Εἰ οἵσις μελίσσας η Καρχηδόνιον εἰσηγένετοσα οὐκεῖται, οἱ μέγας διωμένες οἱ εὐνόδεις ἥλ-θεν, ἐκ τη πεδίου ἐνεργειας, καὶ θαλάσσης ἐνεργειας. καὶ εὐθύς (εἰν τούς ἐντυχίας γίνεται), οἱ μὴ ερωμένοις, οἱ δὲ ἐδημοκρατη-ζοντες, οἱ δὲ ηγεσον Μασσανίδης. ἥ-γεντο δὲ ἐνεργειας οἱ Εἴδηζης Εἰδε-τῆς παρεγέλλετες τὴν μὲρον βασιλεῖσσαν, οἱ μέγας Α' παν τὸ δὲ αἰρε-μένον τη Μασσανίδης, Α' νίδης οὐ τοις ἐπικελεύθρων τὸ δὲ δημο-κρατηζόντων, Α' μιλχαρ, οἱ Συν-νίνις ἐπάνυμον ήν, Εἰ Καρθαλοί οἱ φολαδέσσαντες Ρωμαῖοις τε Κελτοπε-ροι πολεμοῦσι, καὶ Μασσανίδης τούς αὐτοὺς τοῦτον ἐτέραν Ι' Σίγαν συγκεντεισθέντων πάνοντι τῆς Καρ-θαλοντα βοηθερχον ὅπει, Εἰ ἐπι τῆ-δε τὴν δέκατην την γένεσιν πελλόντα, ἐπιθέαδη τοῖς Μασσανίδης, πιλω-ρύσις οὐ αἰμφιλόγη γῆ. οἱ δὲ τῆς τοιαυτῶν, Εἰ πειρατες, η τοῖς εὐ τοῖς αὐγεσίς Διενεας εἰτ τοῖς

Nομογ.

Νομοθέτας ηγετερν. ἀλλα τε πολλαὶ αὐτοῖς ἔργα πολέμου εἰς αἰλῆλους γίγνεται· μέχρι Ρ' αρχαιῶν ἐπεργι περισσοῖς ἐπηλθόν εἰς διαδασκαλίας, οἷς ὄμοιος εἴρητο, Μασσανίσην βούθειν ἀδήλως. ήτοι εἰσενίσασσεν οἴδε τῷ Μασσανάτῃ ὅπα τοφειδή- φι, μηδὲ τίχην, ἀδελφὸν μὴ ψόδεν, ἀδὲ ηκουσαν, οὐα μηδὲ πώς ἐπὶ δικῇ Μασσανίσης ἐλαχίστον· εὐ- μέτων δὲ αὐτοῖς θύμοιροι, ταῖς χειροῖς δίεσθον. Εἰ τέτοιοι εἰ- τοῖς κέλεσμοι τοῖς αὐτοτέροις αἵ γε θύλασσεις. οὐ πολὺ δὲ οὔτεσον ὁ Μασσανίσης ἡμεροσεῖδης ητοῦ λε- γεούμενον ενεχάλων πεδίων οὐ χώρας πεπιπτούση πόλεων, οὐδὲ Τύνισσα τοφει- αυτορέσονται· εἴδετο οἱ πάλιν οἱ Καρ- χηδονίοις κατέφυγεν ἐπὶ Ρ' αρχαιῶν· οἱ δὲ ξωτέροις μὴ αὐτοῖς ητοῦ περισσοῖς πειμψεῖν εἰς διαγένει. διέτελ- Φυν ἢ ἔως εισφορούν πολλὰ τῷ Καρ- χηδονίῳ διεφθάρθησαν. Εἰ τοις περισσοῖς ἐπειπτον, οὐ Κάτων· οἱ σις τοῖς αὐτοφίλογοι γεννοῦσι αὐτοῖς, ηγίαν σφίσιν αὐτοτέροις πειστοί απο- τανταν ἐπιτέλεσσιν. Μασσανίσης μὴ οὐδὲ, οὐδὲ τολεονεκτῶν, καὶ Ρ' αρ- χαιῶν εἰς ιαρρίον, ἐπειπτον· οἱ Καρχηδονίοις δὲ οὐπάλισσον ἐπειτα οὐτε τετραγωνοῖς τοῖς διδιπτεροῖς. οὐφορούν οὐδὲ αὐτοῖς σωτήριος οὐτε Σκιπίωνος ἐδὲ λεγέσθεν δικαῖον εἰδείσθωσαν, οὐτοι μηδὲ αὐτοῖς πα- ρεργούσθενται μόνα. οἱ δὲ στοιχείοις μεράδας ἔχονται. εἶδον δὲ

Numidas. Aliæ quoque hosti-
les velitationes intercesserunt
inter partes, donec iterum le-
gatos Romani miserunt qui pa-
cem componerent, quibus a-
quæ mandatum fuerat, ut clam
utilitatem regis promoverent:
hi Masanissam in semel occu-
patorum possessione confirma-
runt arte hac; nec pronuntia-
runt quicquam, nec causam co-
gnoverunt, ne Masanissā videre-
tur vixtus judicio: tantum in me-
dium progressi diremerunt par-
tes, denuntiaruntque ut ab armis
cessaret utrinque. Non multo
post Masanissā litem movit de
magnis campis, qui oppidis L co-
luntur: hanc regionem ipsi Ty- Tyse re-
scam nominant: quamobrem gio.
Carthaginenses denuo conser-
gerunt ad Sen. Pop. Rom.
Promissum est ituros eō lega-
tos ad disceptandum: sed lega-
tio tantisper dilata est, donec
conjectari potuit, succubuisse
Carthaginenses: tum demum
legati, & in his Cato, missi
sunt: qui ubi ad agrum con-
troversum pervenerunt, petie-
runt negotium committi ipso-
rum arbitrio. Masanissa, qui
erat potior, & Romanis sem-
per fidebat, committere nōn
gravabatur. Peccati suspicaban-
tur, nec immerito, quando
meminerant prius etiam pa-
rum sincerum fuisse judicium:
ajebantque scēdera ex Scipio-
nis autoritate ita non opus habere correctoribus, modò ab u-
traque parte serventur. Legati qui nobleant judices esse nisi ex
consensu partium, re infecta reversi sunt: & obiter considera-
verunt

verunt regionem, diligentissime
cultam, instructamque magnis
apparatis: viderunt civitatem
quoque introgressi, & quantum
aucta sit denuo, post cladem non
.multo antè acceptam à Scipione.

Ubi verò in urbem redierunt,
differebant quid ita parum folli-
citi essent de Carthagine æmula-
citate, quæ tam facile recipere
amplitudinem pristinam: præci-
puè Cato asseverabat, ne liberta-

Libertas pop. Rom. in tuto, non est stante Carthagine. tem quidem pop. Romani fore in tuto, stante Carthagine. Quæ ubi senatus cognovit, statuit quidem bellum gerere, sed occasio- nem expectabat, celans proposi- tum. Fertur, Catonem ex eo tempore nunquam non pro sententia dixisse, delendam Carthaginem: ei Scipionem Nasicam contradixisse, imò finendam Carthaginem, ut ejus metu disciplina à majoribus tradita, jam labascens retineatur.

Carthagi- Ceterum Carthagine factio
ne factio popularis ejecit regiam, exilio
popularis regiam ejici- mulctatis circiter xi civibus: à
cit. plebe jusjurandum exactum est,
ne unquam exules reciperet, né
ve de recipiendis ullam mentionem fieri sineret. Illi ad Masa-
nissam confugerunt, ad bellum
eum instigaturi: qui sponte sic a-

Gulussa & nimatus, misit Carthaginem duos
Micipsa, è filiis, Gulussam & Micipsam,
Masanissæ ut postularent recipi actos pro-
ppter ipsum in exilium. Hos ad
portam propinquantes exclusit
boetharchus, veritus ne plebs per
cognatos exulantium flecteretur
tu Amilcar Samnis etiam adortu

καὶ τὸν πόλιν εἰσελθόντες, ὅποι τε
την διώρυξιν οὖσαν, καὶ τὸν θερμόν
ηὔπειτο ἐπὶ τῷ στρατεύματι πολίου οὐχ Σκι-
πιῶνας Διεργούσος. εἰσενελθόντες ἐ-
πειδὴ Φίλιμον, ἐφερούσον τὸ ζήλον μαζ-
λων γέμενον ἀντοῖς τὰ Καρχηδόνια,
πολεως δυσμόνος ποτῆσδε καὶ γειτο-
νῶ, δίχροως ταῦτα ἀνέκανονεν.
Ἐπειδὴ Κάτων μάζιται ἐλεγχό, ψηφο-
τείρων δέοντος τοῦτον ἐλαύθε-
ρους ἔστι, περὶ ἐξελεύσεων Καρχηδό-
νας. ὃν οὐ βουλή πωλεῖταινεν,
ἐπειδὴ μὴ πτλεμεῖν, ἐπειδὴ ἐξελεύ-
σεως φαστον τῷ τοι τοιούτῳ ποτε
Κατωνα δὲ ἐξελεύσεων
φαστιν σε τῇ βαλῆ σπωρᾶ γνάμελον
λέγειν, Καρχηδόνα μηδὲν εἴναι. Σκι-
πιῶνας δὲ τοι Ναστιγνα τὰ σύναπτα
ἀξιοῦν, Καρχηδόνα ἔστι, ἐπειδὴ
οὐδὲν η τόδε Φίλιμον, εἰδιστα-
μένων οὐδεν.

Καρχηδόνιαν δὲ οἱ Δημοκρατίαι τε τῆς τὰ Μασσάλου Φρυγίας ἐξέβαλον, ἐπεισερχόντα μόλιςε πότες, καὶ Ψύφοι ἐπένευκην φυγήν, καὶ τὸ δῆμον ὀδυκοταν, μητε παταδέξεις ποτέ, μη τὸ σύνεδρον τὸ λεγεντὸν παταδέξειθαν. οἱ δὲ ἔξελαθέντες ἐπὶ τὴν Μασσάλουν πατεφύγουν, καὶ ἐξώτερουν εἰς πολέμουν ὁ Ἰωνίαντος βάτος ἤσων, ἐπειπλοῦ τὸ πορθόν εἰς Καρχηδόνα Γελόστην τε Εὐμενίῳ, αἱρῶν παταδέξειθαν τὰς δὲ αὐτοὺς ἐξελαθμάνους. τέτοιοι περιεποῦντο τὰς πύλας ὁ Βοϊδαρχός απέκλεψεν, δεῖσσος μηδὲ τὸ δῆμον οἱ συγχρήσται τῶν φρυγίων πατεποδεκτήρεσσαν. Γελόστην ἢ Εὐπανίοντα Α' μείζονος ὁ Σαννίτης ἐπέβητο· καὶ πιάσθη ἡττεῖν, οὐδακρυμίς: Gulussam verò in redi-
st ex insidiis, & casis aliquot

πὸν ἢ ἐθορίουν. ἐφ' οἷς ὁ Μασανίδης αὐτοφάσεις πάσῃ ποιέιθμεν,
ἰππολίσκει πόλιν Οὐρανοπότα, καὶ τῆς
δὲ τοῦτο τῆς σωμήτου ἐφιέμμεν.
οἱ ἢ Καρχηδόνιοι πεζοῖς ψῆφοι διοινυ-
έσσις καὶ πεντακιχλίοις, ἵπποις
ἢ πολιητικίς πετρωγόταν, Αὐσδρό-
Σα δὲ τότε οὐ πάντα βοῶπέρρου στρατ-
γωντιθεν, ἐπὶ τὴν Μασανίδην ἐ-
σπάτεοι. Εἰ ταπεινούσιον ἀντίοις,
Αὐσδρός τε Σάσιος πεζίαρχος Μασ-
ανίδης, διενεγένετο πάντας πυ-
στοῖς Μασανίδης, αὐτοσέρβωμον ἐπὶ
πομποῖς, ἵπποις ἀγροτες ἐξεπι-
χλίεις, οἷς ἐπαρθεῖσιν Αὐσδρόν, πετρω-
γόταν διεργάτην εὑρίσκεται Φενο-
λίων^{οι} καὶ τοὺς ἀπεργολίους ἐπὶ
κρηισονῶν λό. ὃ ἢ Μασανίδης,
πεντρείον ἀντίον, ὑπερχέει καὶ ὅ-
ληρον, οἷς Φενολίων^{οι} εἰσι αὐτομα-
χοὶ εἰς πεδίον μέρα καὶ ἔημον, καὶ
πανταχοῦεν ὡς τὸν λόφον ἐποιήη-
μενα, Εἰ ἀγροῖς δύοτά τοις οἱ
ἐπιστρέψας, ἐπεργάτην δὲν τοῖς
πεδίοις, ὃ ἢ Αὐσδρός εἰς τὸν λό-
φον, οἰς ὀχυρωτερούς, αὐτορρεε.
καὶ οἱ ψῆφοι ἐπιστοὺς ἔμελον ἐς κε-
ράς ηγεῖν Σκιπίωνος δὲ ὁ νεώτερος,
οἱ τὴν Καρχηδόνα ὑπερέιπον, τα-
σσούσιοι διηρέουσι τὸν Λαδικόλαον Κελ-
πίηροι πολεμοῦσι, εἰς τὸν Μασ-
ανίδην ὀφικεῖτο, πειμαθεῖς ἀλέ-
φαντας αἴτησαν. καὶ ἀντὸν Μασ-
ανίδης, Φενολίων^{οι} εἰς τὸν λόφον
τὰς ἔπι, ταπεινούσιον δὲ ἐπικρετερούς,
καὶ μηδὲν τὸν πάντας πεντρείον
ἐπειρθεῖ, καὶ τὸ παύειν ποὺν ἐπ-
έλασιν, ἐλθότες ταπεινούσιον, ἀν-
τὸς δὲ ἀμ' ἔω τὸ σεργοτὸν ἐξεπο-
στεν, ὄγδοοιηγένεια ψῆφοι καὶ ὄκτονοι λεγ-
ῆρας ἔησαν, ταπεινούσιον δὲ ἐπικρετερούς,
καὶ μηδὲν τὸν πάντας πεντρείον, οἰς

ex comitatu, ipsum perterrefecit.
Per has occasiones rex obsecdit
Horoscopam oppidum, hujus Horoscopae
quoque possessionem prater soci-
deris leges concupiscens. Eò
Carthaginenses cum xxv milli-
bus peditum, equitibus urbanis
c c c, occurserunt, ductu As-
drubalis, qui tunc boetharchus

oppidum
obsecuit.

erat. Ad hos propinquantes Afa-
Afasis &
sis & Suba praefecti Masanissæ Suba à
dissidentes à regis juvenibus, ad Asdrubal
transfugerunt cum VI. M. equi-
balem de-
tum: ob quam accessionem Af-
ficiunt.

drubal factus animosior, admo-
vit ad regem castra proprius: &
in velitationibus plerumque dis-
cedebat superior. Ei Masanissa
insidias struens, quasi fugiens,
cedebat paulatim, donec ipsum
pertraxit in magnam & incul-
tam planitiam, cinctam præru-
ptis tumulis, & rerum vietui ne-
cessariarum inopem: tum vero
in hostem obversus, castra in pla-
nicie posuit, Asdrubal in tumu-
los, ut munitiores, ascendit.
Quumque pugnaturi essent in

raftinum, Scipio minor, qui
post Carthaginem cepit, tunc
legatus Luculli, bellum gerentis
in Celtiberia, venit ad Masanissam,
missus ut elephantes pete-
ret. Ei Masanissa, intentus curæ
corporis, ut mox pugnaturus,
omnes equites misit obviam,
mandavitque filii aliquot ut ve-
nientem exciperent. Ipse primo
mane instruebat aciem, lxxxviii octogenaria
annos natus, adhuc tamen eques rius, eques
validus, non stratum equum ciem in-
more patrio solitus inscendere, & militis pariter ac ducis obire mu-
struit.

39

nia.

Numidae inter Africæ populos valentissimi, & annosissimi.

Ardens ætas apud Indos ac Äthiopas: quapropter etiam feras validissimas fert hæc regio, viri quoque sub divo in continuis degunt laboribus: vino utuntur parce, vietus omnibus simplex frugalisque. Ubi vero Masanissa obequitans coepit aciem struere, à diverso Asdrubal quoque suos produxit: jam enim & ad hunc multi ex agri confluserant. Id prælium Scipio spectavit è sublimi, tanquam in theatro; ajebatque postea, sape se interfuisse variis certaminibus, sed nunquam tanta cum voluptate: non aliud enim securè se spectasse, decem tum supra centum milibus inter se dimicantibus.

Et, quo magis rem attolleret, ajebat duos tantum ante se spectatores tale spectaculum, Trojani belli tempore, Jovem ab Ida, Neptunum è Samothracia.

Jupiter & Neptunus bellum Trojani spectatores. Pugnatum est autem à mane ad noctem usque, cæsoque utrinque magno numero, Masanissa visus est superior. Revertenti in castra Scipio gratulabundus se obtulit; ille: ut avitum amicum, exceptit officiosissimè. Carthaginenses, adventu ejus cognito, rogabant ut pacem inter se & Masanissam componeret. Ille partes adduxit ad colloquium: quumque de conditionibus ageatur, Pœni Masanisse remitte-

nt. οὐδὲ εἰς Νομίσους, ηγετηρῶν, ἐπιχθόνων. εἰσὶ γὰρ Λέβινοι οἱ Νομίσοις ἐνεργοῖσιται, ἐπικλεόποιοι ὄνται μακροστόλαιται. αὐτοὶ δὲ ἴστοι, ὅπερ γάμων καὶ πολὺ κρίσις τὸν, οὐφές εἰς φθείρεται πάντα: ηγετὴ θέρος ἐπικτακούον, ὥσπερ Αἴθιον τε καὶ Γανδάν. οὐδὲ εἰς Ιηείαν τὰ διωκτώπατα ἔχειν γὰρ φέρει, οἱ οἵ αὐτοῖς σὺν ιπατέρῳ τῷ πονοῖσιν αὔτοῖς. οὐδίγετο τε οἱ οἴνοι αὐτοῖς, ηγετὴ πάπιον αταλή τε εἰς ἐντελής. οἱ μὲν δὲ Μασανίσους, ἐπικίνδυνοι πάπιοι, διεπόμενοι τὸ στρατόν ηγετὸν Αἰδρέας αὐτοῖς ἔχειν λαον αὐτοῖς, πολὺ τολμῆσθε. οὐδὲ ηγετὴ πολοὶ συσταλλήθεσσιν σὺν τῷ λαοῖσι. οὐδὲ Σκιπιώνιοι τὸν πάπιον αὐτοῖς οὐφέρουσιν, παρέπειτα διατάξεις έλεγε τε πολλαῖς οὐτερού, ἀλλὰ συνενεχθεῖσι ποκίλοις, ψπότε ὁδὲ ηθοῖσιν· μέροις γὰρ ἔφη τοῦδε τὸνοι αὐθεντητικοῖς, μικράζοντες ἀνδρῶν συνιότας οἱ μάρκοι ἐδέσποι. έλεγε τε σερινινοί, δύο τεσσάρες τῶν θεῶν Σεύτων ίδειν σὺν Τελείῳ πολέμου, τὸ Διαδοτὸν τὸ Ιδηῖον, καὶ τὸ Ποτειδίνια οἱ Σαμαρεῖοις.

Γενεράλις δὲ τοῦδε τὸ μάρκον εἰς νίκητα ἀπό τούς οὓς, ηγετῶν ποιητῶν ἐργατέρων, ἐδύετο ἐπὶ κρεσσοῖσιν οἱ Μασανίσους γλυκέσθαι. ηγεταῖς ταντορεφοντο δέποτε οὐφέρουσι Σκιπιώνιοι ὥφησι. οὐδὲ αὐτοῖς, οἱ φιλοι σὺν πατέτοι, συνεπειτηρούσι. οὐδέποτε οἱ Καρχηδόνιοι μαδοτεῖς, ἐξοδοντο οὐφέρουσι Σκιπιώνοις αὐτοῖς Μασανίσους οφαῖς συναπλάζειν. οὐδὲ οικονήσατε μάρκοι αὐτοῖς γνομένων οὐφεύλησεν, οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Μασανίσου τῶν μάρκοι αὐτοῖς τὸ Ειποτερού

πολέον γην ἔλεγεν μεθ' οὐτόν, καὶ αρ-
χεις τάλαντα δύοτεν Δικαιόστα σύ-
ντοκα, καὶ εκπικέσσα σων χρυσοῦ τες
εἰς αὐτορύθμους αὐτοῖς θεοῖς, ἐκ
τούτους δὲ τοῖς αἴγανοι, αἵλιοι περι-
ποιοι διεκρίθησαν. οὐχ Σηκουάναν ρήμα
ἔστιν, ἔχον τες εἰδέφεντας, ἐ-
πικῆσι. Μαστικάστος δὲ, τὸ λόφον
τοῦ πολεμίου τοῦ περιφερόμενου, ἐφι-
λαξεν μηδὲμιν ἀντοῖς αὐτῷ γε εἰς φέ-
ρεν. εἰδούς δὲ τοὺς ἔργους τῶν ἀδέν, ἐ-
πει καὶ ἀντοῖς μόλις τὸ μακρού σφό-
ρα επιμέλως ἐφέρετο ὅλην. Ασ-
θεάσας δὲ εὐθὺς ωρὴ ἐδίκει δικα-
θαρία διεκπεσσού τες πολεμίες ἐρ-
γωμένων ὥπτον εἰπεῖτε τῷ πρατι-
τερεῖον οἱ ἔχον Μαστικάστον τῷει-
ναι, τοπολεῖσθε τὸν Μαστικάστον
εὑρίσκεις καὶ παρέμβει, πιστωμο-
νώντας αὐτοῦ τῷ Βαρματον ἐπέντεν πε-
σθῆντος εἰς Διλαίνατς. Ἐπειτα δὲ αὐτοῖς,
εἰς Μαστικάστον ἀλλοστάτο, λύσην την
Διφορέαν εἰς δὲ ἐπὶ κρεσσόνων εἴη,
εἰς πιστεζίνων. οἱ ωρὴ δὲ τὰ εὔνταν
ἐπεργάκαν. ὃ δὲ λύκος τὸν Ασδρύσαν
εἰς τες Καρρυλονίους ἐξέτελεν· καὶ
τοῖς σύρμασι πίντα εἶχοντες ἀδε-
ιῶν, βισσοῦς ωρὴ τούς ἐπ τες πο-
que attrivit, ut debilitatis corpori

¶ ab eis rō E' p̄t̄c̄v̄ ū] rō E' p̄t̄c̄v̄, sive rā E' p̄t̄c̄a, utroque modo dicitur, Regio est Africæ ad minorem Syrtim fertiliſſima; in qua civitas una Leptis tam opulenta, ut singula indies talenta vēctigl Carthaginensibus dederit. Quæ opes etiā etiam aliunde, præcipue tamen ex ubertate regionis ipsis suspetebant. Quare Emporia Livio dicuntur, *Ora minoris Syris & agri uberis*. Idem Livius de Scipione l. 29. Emporia ut pterent gubernatoribus edixit. *Fertilissimus ager, eoque abundans omnium copia rerum est regio.* Unde Polybius lib. 1. dicit Carthaginenses spes ferre omnes suas collocatas habuisse in eo comeatu, qui adycehebatur *ex loco quem ipsi vocabant Emporia.* Atque hinc etiam tanta sollicitudine caverunt, ne Romani ultra Pulchrum Promontorium, quod Cartilagini prejacet, navigaret, nec loca circa Byzacium cognoscerent; nec loca circa parvam Syrtim quæ Emporia vocant, propter soli libertatem, ut auctor est Polybius lib. 3.

pellere: & primū jumenta, dein equos mactarunt, lora quoque decocta in cibum verterunt: accesserunt & morborum genera omnifaria, qua incommodo victu & otio augebantur, anniq; tempore: conclusa enim erat intra modicum castrorum spatium turba hominum, aestate ardente qualis est in Africa: & quum ligna coquendis cibis deficerent, scuta urebantur: nec cadavera mortuorum efferebantur, Masanissa non intermittente statio-nes: ac ne cremari quidem poterant lignorum inopia: ita pestis in dies gravescebat, dum versantur inter oientia tabo corpora. Jamque plerique peste absumti erant, quum ceteri nullam salutis spem videntes reliquam, coacti sunt trans fugas Masanissæ dedere, & quinque millia talentorum argenti pendere intra quinquaginta numerum, & exules suos, posthabita jurisjurandi religione, recipere: milites ipsi cum singulis tuniciis sub jugum missi sunt. Gu-lussa memor se paulo antè ab eis exagitatum (incertum an con-scio patre) immisit in abeuntes

Poenorum equitatum Numidicum: cui nec clades ma-xima.

Dux Af-drabal de-sideratus.

λεμίσσις ἐδιώκετο· τὰ δὲ οὐαλέντια περιπτον, ἐπει τὸς ιππονος ἐπὶ τοῖς οὐαλέντιοις ἔθνοι, καὶ μεγάλες εὐ-ψυχίες πήδεν. Εἰς δέσμουν αὐτοῖς οὐαλέντιοι πάσηγι κατελαμβάνον, ἐπει τε πονη-εῖσαν τερψφῶν, καὶ ὀλικηποιοι ἦρχον, καὶ ὥστα εἶναν. οὐαλέντειοι δὲ εἰς τὸν χωρὸν καὶ τὸ δέον στρατόπεδον οὐαλέντιον, οὐαλέντιον, Λιβύην θέρευσαν. Τοτε ξύλων αὐτοῖς εἰς τὴν εὐφυοις απολιπόνταν, τὰ δότα κατέκαινον, καὶ τὸ διαθητοκόντων δέδεις δέδεις εἴ-φερετο, Μασανίσσου τὸν φυλα-κιον σὸν αἰνέντων οὐτ' εἴκενειτο, ξύλων διπεζειν. οὐαλέντιον φέρετο αὐτοῖς λιβύης πολὺς τε καὶ οὐαλέντιον, οὐαλέντοις καὶ σηπορθροῖς οὐ-μογος τό, τε πλεῖστον πήδη τὸ στρα-τον διέφερετο, Εἰς τὸ οὐαλέντοιον δέ-δειν σφίσιν οὐατηρέας ορώντες ἐλ-πίδια, τοις αὐτοῦ μέλοντος οὐαλέντης τὸ Μασανίσση, καὶ πι-ποκιζίλια δέργειν τάλαντα πεντή-πολις επεστον εὐενεγκειν, τοις τε φυ-γάδας σφῶν πεπαδέζασθ, ταῦθι τὸ ὄρκιον τοις αὐτοῖς Δῆμος μιᾶς πν-λης τοις εὔχεροις παρθένοις εἴναι διεξέλ-θειν Δῆμος καταπίκου μόνον. Γελο-θος δὲ αὐτοῖς απίκιος γελεπόρων τὸ στρατόπεδον διώχειν, εἴτε οὐ-ειδέστερον τὸ πατέρος, εἴτε δὲ ίαν-τού, Νομοδότας οὐπάνεις ψηρπει, οὐς ὅτε ἀμινωμόμοντος, ὅτε θάτον ἔχοντας εἰς ἀμινον, ὅτε φυγεῖν τὸν αυθεντικόν διωκόντες *

ἐκ τε μυ-ειδῶν πέντε στρατῶν καὶ ὀπτικοι-λίων αὐθέντων οὐρανοῖς πάκιπταις Καρ-χηδόνα πελεσσοποιον, καὶ σὺν αὐ-τοῖς Ασδρύσας τοῦ στρατηγοῦ, καὶ ἔτεροι τοῦ ἐπιφυλακον. τοισέσθε ρώμη οὐαλέντιον Καρχηδόνιαν πολε-μῷ διατάσσονται.

ΕΚ ΔΕ ΕΧΕΤΑΙ δὲ ἀντὸν ὁ τεῖχος ἢ λίθοι καὶ τελεστέρας ἡ Ρωμαῖοι. η Καρχηδόνοι τῷ Μασσανίσσου πτερίσματι συμπιεστες, αἰθενεστέτης γάρ ἀντεῖ πάλαιος φύλακέντος, ἀντὸν τε Μασσανίσσου ἐδεδίκειον, ἐγένετο ἐπὶ ὅτα μὲν πολλῆς στρατῆς, η Ρωμαῖοι διειδρύνοντες αἵρεσι φίσις, οὐδὲ φασιν θησαύρους τὰς εἰς τὸν Μασσανίσσου γενόμενα. ἀντεῖσθε πλεκτῶν τανείσιν αὐτοῦ γένος οἱ Ρωμαῖοι πολέμορφοι, στρατοὶ ἐπιζήσαντος ἐς ὅλην τὴν Ρωμαίων, τὸν δέρματα καὶ λίγετες, ὡς οἱ ἀντεῖσθε προσειστοντες εἰς τὰ πιστογέννητορφα γένοντο. Ή οἱ Καρχηδόνοι, νομίζοντες ἀπλόντο τὴν αὐτοφασιν, ἐπεκύρωσαν Αὐτορέσατε τῷ στρατηγησαπτον τέλει τὸν αὐτοφασιν πολέμου, η Καρδάλων τῷ βουλαρχῳ, η εἶται ἐφῆπτο τὸν ἔργον, θαυματον, εἰς σπείροντας τὴν αὐταν τῷ πολέμου περιφέρετες, εἰς Ρώμην σπέσσεις ἐπεμπον, οἱ κατηγόρων μὲν ἀντεῖ Μασσανίσσου, κατηγόρων δὲ η ταῦτα τὸν ἄνδρον, οἱ αύριαιορφαν αἴτιον ὅδιον τηντεῖσθε, η τὸν πολὺν ἐς αὐτοφασιν ἔχθρον ἐμβαλλόνταν. οἱ δὲ τὸν βουλαρχον τὸν σπέσσεις ἥρτος ὅπως σὸν ὃν αὔριον τῷ πολέμου τὸν αὐτον, αἴδα μετα τὴν ἥρτον, ἐπεκύρωσαν, η τοις ἴμμοις η βουλὴ πάντας διεγνωκεν πολεμησαν, η αὐτοφασιν ἔργοντες, ἀδε αὐτοφαντο, Καρχηδόνης ἦπο Ρωμαῖοι ινγνᾶς δόπολορχοντας πάλιν οὐδὲ ἀγωνίσαντες πράττον, εἰ προκλαμψαντες δαμνatos: nimirum iām dudum Poenos de inferendo Romanis bello cogitare, & occasiones querere: senatum verò hanc excusationem non accipere: turbati, rogaverunt vicissim, quomodo igitur absolvendi

Initium
tertii & ul-
timi belli
Punici.

Aſdrubal
& Carthalo
publico
præconio
rei
declarati.

essent à crimine, si peccasse vide-
rentur. Responsum est verbo, si
populo Romano satisfeceritis.
De hac satisfactione in senatu
Carthaginensi quæsitum est, a-
liis putantibus Romanos velle
addi aliquid ad præstutam à Sci-
pione pecuniam: aliis, deceden-
dum esse agro, de quo cum Ma-
sanissæ erat contentio. Dubitan-
tes igitur, rursum legationem in
urbem miserunt, que postulareret
ut disertè sibi modus satisfactio-
nis præscriberetur. Responsum
est, ipsos Carthaginenses bene-
scire modum: atque ita legati di-
missi sunt, quæ res Pœnos vehe-
menter turbavit ac terruit.

Utica se-
cunda in
Africa, post Car-
thaginem, ci-
vitas.

Romanis
se dedit.

Bellum
contra
Carthagi-
nienses de-
cretum, M.

διηγοῦσιν ἀμφερταν, πὶ πιθεντες ἀ-
πὸλισσονται τὸ ἔγκλημα. οἱ δὲ γά-
ται ἐφασκου τοῦ ἡμερπι, εἰ τὸ ἱκε-
νὸν πιθενετε Π' αμφιοις. Συγχωταν
εἴ σπενσαν ὁ, πὶ ἐπὶ τὸ ἱκενόν, οἱ μὴ
ἀντο Π' αμφιοις ἐθέλειν τοῖς γεγί-
νεσοι πεφεπιδέην τοῖς ἐπὶ Σκι-
πιῶνῳ αἰετοδροις οἱ δὲ, Μασ-
σωνον τὸ αμφιλόχου γῆς μετεπέ-
νεγ. διπορευτεσ αὐθ, πάλιν εἰς Π' α-
μφιν ἐπιμπον, καὶ παρεκάλουσ ἐγγί-
νει σπεφός ὁ, πὶ ἐπὶν ἀντοῖς τὸ ἱκε-
νόν. οἱ δὲ αὐθις ἐφασκου εἰδένευ Καρ-
χηδονίου καλῶς, καὶ εἰπόντες ἀπε-
πεμψεν. οἱ μὴ δι θόσον καὶ διπο-
ρευτεσ ἵσταν σὺ τέτρῳ.

Ιππον δὲ, η Λιβύνης μερίσιν καὶ
Καρχηδόνα πόλιν, λιμένας τε ἐ-
χουσα σύσσομν, Ε τερπεπόλιν πο-
ταργανάς δαψιλεῖς, ἐξηγοντα σε-
δόνος δόρο Καρχηδόνῳ αἴφεσσοι,
καὶ καλῶς ἐπολεμησαντος ἐπικεν-
μενην τα Καρχηδονίων σέρεα ἐ-
άντη διπορύσσοι, καὶ τὸ πάλιν μισσο-
ις αὐτοὺς σκύφερον σὺ καρφο, πε-
σθεσις εἰς Π' αμφιν ἐπιμψεν, οἱ τιν-
ι τοντον Π' αμφιοις ἐπιτέρπον. η δὲ
βελὰ καὶ τοῖς εἰς τὸ πάλερον ὄρμασσο-
τε καὶ παρεποιησαζόμενα, πάλεως
ἐχυρεσις ὑπάν τη ἐπικισσον γλυκε-
νης, εἴξφινε τε τινον γναθον, καὶ
εἰς το Καπιτάλιον (ἐπει τιθασ
τοι πάλιν ς σποτεν) σωσθέσοι,
εὐφίσιον, Καρχηδονίου πολεμεῖν.
ρωτηρεύς αι τες ὑπέτοντος αὐτην
ἐξέπιπτον, ἐπὶ μὴ δι περδό, Μα-
νιον Μανιδιον, ἐπὶ δι περδό, Λο-
βοντο εσ. Et continuo ad id bellum
administrandum Coss. missi sunt, M'. Manilius cum exercitu, L. Mar-

xiij

Μάνιον Μανίλιον, ὃν δι σόλον Αδίκιον Μάριου Κηρωσεῖνον] Eruditissimus
Pighius ad annum V. C. D C I V. bene obseruat, alterius Consulis Maniliū
nomen

πιον Μάρκιον Κηνοτοεῖνον· οἷς ἐν αὐτῷ πορρήτῳ λέλεκε, μὴ συναχθεῖν τὸ πολέμιον, πειν Καρχηδόνας κατασκεψήσθη, οἱ μὲν δὲ θυσαντες, εἰς Σικελίαν ἔπολεν, οἱ δὲ σύντεται εἰς τὴν Τίνιον Δελφαλωνίτες. οὐαστὶ δὲ ἐφέρεται, πεντηκονταριῶν πεντηπεστιν, ἑπτατὸν δὲ ημιολίους, αφεσάντοις δὲ καὶ περιηγήσεις Ἐπροσύνοις πολλοῖς. Ἐπράτιον ἦργον, ὀπτακιστηρίους πέρισσος, καὶ ἕπτακαὶ ἐς πετροχιδάλης, αἵριστους ἀπανθίσεις, ὃς γαρ οὐδὲ ἐπιφυγὴ σρατειαν, καὶ τασσάντων ἐλπίδα, πᾶς τις ἀστὸς καὶ συμμάχον ὄφεις. Ἐπολοὶ καὶ ἐβελονταὶ παρηγελλοντες ἐπιτάλονται.

Καρχηδόνιοι δὲ ταρσάπεπος μὲν ὑπὲτε κολοις Ἐπολέμους καὶ τὸ ἔρετον ὅμηδὲν ἀγγέλου, ὃ γαρ αὐτὸν ἐφέρε τὸ Φίφιστρον Ἐπολέμιον, καὶ τὰς ναῦς ἐδίλουν τοῖναι ἐπὶ σφᾶς. ἐπωλαζόμενοι οὖν ἀπεξιώσκον ἀντινόμην, ἀποστέλλοντες τε νεάνις Ἐπανωλεῖς τασσοφάτῳ τοσῆςδε νεότητον. Ἐποιημάχους ἔχοντες, οὐ μισθοφόρους ἐτομόντος, οὐ στίτον εἰς πολεμίκαν σπουδευγόμενον, τοῦτο ἀλλοιόν, οἷς ἐν αὐτῷ πράττεται καὶ ταχεῖ πολέμων ἐδόθετο Δελφοκεν διώργησον Ρωμαϊοῖς τε καὶ Μασσαλιαῖς. σπέσσεις οὖν ἐπέργους ἐπ' ὥρισιν ἐπιμπονοῦσιν πολεμούστορας, ὅπῃ διωγνύτο παροντες Δελφαῖς. οἷς ή συγχλητοῖς εἴπεν, έναν τοὺς ὑπάτοις ἐ-

cius Censorinus cum classe, qui Manlio & bus secretō mandatum est, ne L. Marcius prius à bello desinerent quam dirutā Carthagine. Hi votis conceptis navigarunt in Siciliam, ut inde trajiccerent Uticam: vehabantur autem et quinqueremibus, et hemiolii, comitantibus multis aphractis, cercuris, & onerariis; in exercitu erant LXXX M. peditum, equitum lectiss. circa 1111. m. nam ad tam nobilem expeditionem & certani spem, cives pariter properabant ac socii, multis ultro nomina dantibus.

Carthaginensibus bellum simul & indictum & illatum est: nam idem nuntius & S. C. eis attulit, & classem contra eos venire significavit. Ergo attoniti desperabant: quippe qui paulo antea tantum juventutis amiserant, nec classem habebant, non socios, non mercenarios paratos, non frumentum ad sustinendam obsidionem convectum, non aliud quicquam, ut in repentina & non denuntiato bello: nec ipsi sufficere adversus Romanos & Masanissam poterant. Mittunt igitur alios legatos in urbem cum potestate libera utcunque rem componendi; his senatus dixit, si

coſſ.

43

nomen corruptum apud scriptores legi, & nunc *M. Mallium*, nunc *Anzium Manilium*, nunc *M. Manilium* vocari; docetque verum nomen esse *Manius Manilius*. Idem error apud interpretem nostrum qui itidem *M. Manilium* perperam vertit. Livius enim lib 6. tradit, Manlio Capitolino post necem illatam hanc gentilitiam notam quoque additam esse, ut *Manilius gentis* decreto cautum fuerit, ne quis deinde *M. Manilius* vocaretur. Quare ubique in hac historia in textu Graeco *Μάνιον Μανίλιον*, & in Latino *M. Manilium* reponuiimus.

coss. adhuc in Sicilia harentibus, intra diem trigesimum Carthaginenses ccc nobilissimos pueros obsides dederint, & alia imperata fecerint, fore Carthaginem liberam, & usuram suis legibus, obfenturāmque agrum quem tunc in Africa habeat. Hoc S. C. publicē legatis datum est perferendum ad suos: clam autem coss. admoniti, ne discederent à mandatis quae in urbe acceperant. Poeni suspicabantur quidem, vix se impetratos pacem firmam, vel datis obsidibus: tamen tanto periculo urgente, spem habuerunt in obedientia: nobilissimi, & ut celeritate demerentur consules, ante præstitutum tempus adduxerunt pueros in Siciliam, cum fletu dimissos à parentibus ac domesticis, præsertim matribus, cum insano ejulatu li-

Obsides
Romanis
dati, tre-
centi pueri
nobilissimi.
Amor ma-
beros complectentibus, & naves,
trum. ancorásque retentantib. funiculis
quoque diruptis impedientibus
nautarum ministeria. Nec de-
fuerunt quæ abeentes diu natatu
prosequerentur, oculis humen-
tibus & defixis in filios: aliae co-
mas suas evellebant, & plange-
bant pectora haud secus quam in
luctu: videbantur enim sibi no-
mine quidem obsides dare, re
autem vera civitatem dedere,
quum nullis certis conditionibus
hos filios traderent: nam multa
hoc quoque flendo vaticinabat-
tur civitati, traditos liberos nihil
ei profore. Sic illi solverunt à
Carthaginem: in Sicilia verò acce-
pti à coss. Romam transmissi

π ἐτοι τὸν Σικελίαν, τελάνονται π-
μερῶν πένθε οἱ Καρχηδόνιοι τελ-
ιγοῖς τὸς σύδεσμάτες σφῶν πορ-
δας ἐσ ὄμηρεια παρέχωσι, καὶ
πένθε κατακυνόσιν αὐτῶν, ἐξη
Καρχηδόνα εἰλιμένου το ἡ αὐτονο-
μον, ἐ γλώσσην ἔχεσσιν τὸν Λιόνη.
Σύπο μὲν ἐσ τὸ φανερὸν ἐψηφίσα-
το, καὶ τοῖς πρέσβεσιν ἐδόκει ἐσ
Καρχηδόνα φέγει τὸ δόγμα: τὸ
ποτερίτῳ ἐ τοις ὑπάτοις ἐπεζήλι,
ἐχέδει τὸ μέλον σφίσιν σύτελομί-
νων. οἱ ἐ Καρχηδόνιοι τὸ μέρη γνω-
μην ὑπάπτειν, τοις ἐπὶ σωδί-
κῃ βεβαίᾳ τὸ ὄμηρο παρίσχεται
οἵα σὲ τὸ κινδύνῳ τοῦτο τοῖς ἐλ-
πίδας τὸν ὠμηνὸν σύλεψει τὸ πέ-
δρον, περιθετοποιεῖσθαι τὴν πε-
ριφερίαν, τοις πορδας ἡγε-
τεύειν τε αὐτοῖς ἐπικαλού-
ται, ἐ σικείων, ἐ μελίσσων πη-
τέρων, αἱ σωὶ δολονῆγη μενιάδε-
ς τέκνων ἐγκλινοῦσι, καὶ νεον τὸ φε-
ρευτῶν αὐτὰ, τὸ στρατηγὸν τὸ σγυ-
κηρᾶν τε ἐπελαμβάνειν, ἐ καλα-
δηλίστατον, ἐ κατέτης σωματό-
ληγῆ, καὶ τὸ πλοῖον σκάλων. εἰσ
σὲ αἱ ἐ μέχει πολέας τὸ θελατηνη
παρένεον δεδακηρύξειν τε ἡ ἐσ τὰ
τέκνα ἀφορώσει αἱ δὲ ἐπὶ τὸ γῆς,
τοις κόμμαις ἐτίλονται, καὶ τὰ σέρνα
ἐγράπτοιν, αἱς ἐπὶ πενθεῖς ἐδίκωσα-
γησε ὄνυχα μέρη εἰς ἐπιχέπται το
τοις ὄμηρεις, ἐργα δέ, τὸ πόλεας
ἐκδοῖσιν, ἐτὸν διδεμιοῦ σωδίκῃ το-
δε τὸ πορδαν διδρασκεναι, καὶ πολεῖ
το τότο τὸν τοις σιμωνίαις κυρτεμι-
τόσιοτο τῷ πόλει, μηδὲν αὐτῶν
δηνόθι τοις πορδας σκιλδομένεις. σὲ
μέρη τῷ Καρχηδόνι τὸ ὄμηρον ἡ ἀ-
ναγνωργὴ τοιαδε το ἡ. τὸν ἐ τῷ Σι-
κελίαν παραπλεύσοντες αὐτὰ οἱ ὑπε-
ζηλοι

Ει, διέπεμπον ἐς Ράμφου, ἐ τοῖς Καρχηδονίοις ἔφασαν, ἐ πὸ τέλος Σ πολέμου τὰ λοιπὰ ἔζειν καὶ τύκη.

Διαταλασσήσαντες τε ἐς αὐτοὺς, ἐ-
σρψεπέδιον, ὁ μὲν πεζός, ἐνθα
πίλαι τὸ Σκιτιώνῳ λιμνοτόπε-
δινος αἵ γε νῆσοι, καὶ τοῖς λιμέσι τοῖς
Γρυγείον, αἴφινομένων εἰς σπέντε πρέ-
σσαν εἰς Καρχηδόνῳ, οἱ μὲν ὑπα-
τοι τοσοῦτον ἐπὶ βῆμαστρῷ υ-
ψηλῷ, ἡγεμονῶν τε σφίσι καὶ ξε-
λιαρχῶν παρεστῶνταν ἡ σρψεπά δὲ ε-
κπεράθεν ἐπὶ μηκόν πολὺν ὄπλους
τε ἐπιστήμους ἐπονεύσατο, καὶ τὰ οη-
μένη ἔφερεν ὄρθος, οὐαὶ οἱ περισσεῖς
τὸ τλήνῳ εἰς τάπαν συμβάλλοντες.
ἐπειδὴ οἱ μὲν ὑπατοι τῷ σπλαπτιγ-
κῇ ἀσφεταζοῦσιν ιατοτημένης σιωπῆς,
ὁ δὲ κήρυξ αἰπεῖ τες Καρχηδονίων
περισσεῖς αφεσίνεις οἱ μὲν εἰσηγέ-
το Δέλτα σρψεπέδου μακροῦ, καὶ Σ
βῆμαστρῷ δὲ αφεσπελάζον, ἀπλα-
ωσιχωισμένοις καὶ σύρων οἱ δὲ
ὑπατοι λειχθαίσι τοῖς σκίλοσιν δὲ, π-
λεγούσιεν. καὶ οἱ περισσεῖς ἐλεγον ἐ-
λεγον πολλὰ διποικία, σωθηκάν-
τε πέρι τῶν σφίσι αφες Ράμφιον
θυμοφρόνον, καὶ Καρχηδόνῳ αὐτῆς
ζεύσαν, καὶ τολθεύς, καὶ διωάμενας,
καὶ δέρχοντες πολὺ μεγίστους καὶ γῆ-
νη δελεᾶσθη θυμοφρένις, στόν ἐπὶ σε-
μινολογίῃ δὲ ἔφασαν λειχθεῖς (ἐργ-
εναι παιρὸν εἰς συμφορῆς σεμινο-
,, γιας) Αλλ' ἐς σαφερνιστον μέριν

sunt: qui Carthaginensisibus di-
xerunt, audituros ex se apud U-
ticam reliqua quae ad tollendum
bellum pertineant.

Quod postquam trajecerunt,
terrestres copiae castra metatae
sunt ubi quondam Scipio: classis
divertit in portus Uticensium:
eodem & legati Pœnorū vene-
runt. Tum consules pro tribuna-
li federunt, adstantibus tribunis
militaribus: ab utroque latere to-
tus exercitus longo ordine con-
stitutus, insignibus armis ornatus, &
erecta signa præferens, ut legati
ex his possent multitudinem
conjecere. Tum silentii signo da-
to per tubicinem iussu consulū,
præco legatos vocavit ut accede-
rent: illi per totam castrorum
longitudinem adducebantur,
nec tamen ad tribunal accede-
bant propius, sed dirimebantur
quibusdam funiculis. Consules
jusserunt eos dicere quid pete-
rent: qui multa miserabiliter
præfati de pristinis utriusque po-
populi foederibus, de Carthaginis
ipsius antiquitate, frequentia,
potentia, imperio quondam ter-
ra marique amplissimo, subjun-
xerunt, non hæc se jactanter
commemorasse, quum in rebus
calamitosis non sit tempus ja-
ctantiae: sed ut tam repentinæ
mutatio-

In rebus
calamito-
sis non est
tempus ja-
ctantiae.

Αλλ' ἐς σωφερνιστον] Perinde esse puto acsi dictum esset, αλλ' εἰς τὸ σω-
φερνιστον οὐκέτι καὶ ταρπεπέδῳ εἰς μετειποτέλαι. Sic autem principio pa-
gina 29. dicitur μετειποτέλαις χρῆσθαι ταῖς διατρέξεις. Atque ut hic sequi-
tur. ή τὸ ἡμετέρας μεταβολῆς οὔσητος, ibi, paucis interjectis, sequi vides τὰ
τὰ σωφερνιστον μεταβολὰς αντιπρόσωπας εἰς ταῖς ἡμετ. &c.

mutationis exemplo Romani admonerentur humanitatis ac modestiae. Esse autem optimos, qui miserati afflitos, bene sibi sperandum putant, si non insolenter utantur alieno infortunio.

Oratio legatorum Carthaginensium, ad consules Romanos.

Hoc vestram (inquit legatus princeps) pietatem decet, ut praecepit curetis res hominum. Quod si inclemens nocti sumus adversarios, debet esse aliqua calamitatum nostrarum satietas, quando imperium terra marique amissimus, naves vobis tradidimus, alias non paravimus, à venatione ac possessione elephantorum abstinuimus, eximios obsides & olim & nunc dedimus, tributa suis temporibus persolvimus, soliti semper ab aliis accipere. Certè vestris majoribus satis hæc suèrè victoribus:

„ ὁ Γαρμαῖος Εἰ μετελοπάθειν ἡ
„ τὸ ἵμετέρος μεταβολῆς δέξιτος εἴ-
„ σω πρότιστος θεός οὐτοι τοις πτυ-
„ σιντας ἐλεούστες, τὸ σφέτερο
„ ἑυλπι πινούστες, τοις μηδὲ εἰς
„ αὐλας τύχος φέμενται. η τάδε
„ ρέρ οὐδὲν αἴσια, η τὸ ὑψηλεῖος
„ ἐνεπίνειος λόγος περιποιεῖος μελι-
„ στε αὐτόρων. εἰ δὲ ἐπινέποντα
„ τετυκηκαρδίη ἐχθρῶν, περισσοὶ
„ εἰς αὐτούχοισταν, οὗτοι πεπονθα-
„ νται, οἱ τοιν ἡμεροῖν τῷ τε γῆ
„ καὶ διαλόγοις ἀφρίσανται. Εἰ τοις
„ ναῦσιν ὑπὸ πιρεδώνειροι, η ἄλ-
„ λας τοις ἐπιπλάκανται. Εἰ θύραι,
„ η κτίσεως, η ἐλεφάντων εἰπέ-
„ σηνδροῦ η ὅμηρος τὸ περιπτε-
„ Εἰ πτίλαι η γῆ πιρεδώνειροι.
„ Εἰ Φόρους τελέβιροι ἐντάκτας, οἱ
„ παρ επερων εἶται λαμβάνονται. Εἰ
„ ταῦτα ἥρκεστοι τοις πιτερούσιν ὑ-
„ ρῶν, οἵς ἐπολεμήσανται. η σω-

„ Θύραι

τῷ μηδὲν εἰς αὐλας τύχεις αὔξεται. Pro his Gelenii, si non insolenter utantur alieno infortunio, malum ista, quod non insolenter se gessirint erga aliena infor-
tunia. Ceterum non dubium est, quin εἰναὶ τύχεις scribendum sit: quum hanc lectionem aperte sequatur & P. Candidus, his verbis, ne quid in aliorum fortunas indigne agant.

Kεὶ κτίστως καὶ ἐλεφάντων. Videtur expungi debere particula καὶ ante genitivum ἐλεφάντων; ut intelligamus θύραι & κτίστων ἐλεφάντων. Nec aliter intellexi hic interpres, utpote illam particularum non agnosceris. Sed nec aliter interpres agnoscit, qui vertit, elephantorum possessionem vobis li-
quimus. Verum hic non solum voculam καὶ non agnoscit, sed nec ista, καὶ θύραι. Est autem observatione dignum, & ad locum hunc facit, quod videmus pag. proximè sequente, (sicut & pag. 48.) nimiri elephantes ἐπιφθόνους vocari. quod P. Candidus vertit invisos, (id tamen significare Appianus volens, dixisset potius μωτέος, aut μωτυλίους, aut certè ἐπε-
χεῖς) at Gelenius, invividendo. Sed invividios rectius quis dixerit, aut in-
vidia obnoxios etiam si Horatius invividenda aula pro invidia obnoxia dixisse existimari possit. Quantum autem natio illa esse crediderit elephantum in
bello momentum, cum ex aliis nonnullis hujus scriptoris locis (quorum est hic in fine paginae 28. & 29. εἰ τοις ἐλέφασι καὶ ἴπποις) tum verò ex multis
Hispanicæ hujus historiæ appetat: quum interdum vel parvum eorum nu-
merum ducere, rem sibi gloriosem existimarent: etiamque quidam, κονοὺς
πολεμούσε, id est, communes hostes, illos vocaverint, illam ob causam quam
legis in codem illo opusculo, in fine paginae 280. & principio pag. 281.

60X

qui his legibus nos receperunt in
societatem & amicitiam: in eo
fædere utrius ex æquo jurati
sumus. Et illi quidem post diu-
turna bella pacem semel datam
servarunt fideliter: vos, cum qui-
bus nunquam armis certavimus,
quid habetis quod causemini
non servatum in hoc fœdere, ut
merito bellum hoc tam repente
decreveritis, & ne denuntiatum
quidem, nobis inferatis? Num
tributa non solvimus? an naves
habemus? an invidendos ele-
phantos? an non miserabiles vi-
demur, fame amissi nudiusser-
tius L M? At cum Mafanisña bel-
lum gessimus? at ille res nostras
usurpavit, ferebamus tamen
propter vos omnia, sed quum il-
le nullum nefariæ cupiditatis fi-
nem faciens, terram, in qua nu-
tritus & eruditus est, aliis post a-
lia detrimentis afficeret circa
Emporium: nec hoc contentus,
rursum aliam nostræ ditionis
partem invaderet: tandem es-
sic ut pax turbaretur, quam vo-
biscum habuimus. Si hæc bellum
causa prætextum, nos certè etiam
defensores nostros publico præ-
conio damnavimus, ad vos lega-
tionem excusatram misimus,
rursumque alios legatos cum libera
potestate pacem renovandi
vestro arbitrio. Quid igitur opus erat classem ac exercitu contra non

οὐχ ὁμολογοῦντας μὴ μὲν αἱματεῖν] Adhibentur quidem sermoni aliquando duas negantes particulae, sed non in locis hujusmodi. Ideoque vix aliud mihi persuadere possum quām duarum alteram hīc expungi debere. Fortasse autem quum Appianus scripsisset ἑρμηνείαν ταῦτα εἰδὼ μὲν αἱματεῖν aliquis novum esse putans illius particula utrum, ad collocationem quod atinet, & hanc expungendam censens, loco ejus præfixit alterām partcipio ἑρμηνείαν; sed quum hanc expungere oblitus esset, utraque reman-

tam fatentes peccatum, quam
committentes se vestro judicio? Quod autem nec fallendi animo
haec offeramus, nec gravemur ullam muletam luere, satis apparuit, quando lectissimos pueros
expetitos à vobis obsides, mox, ut decretum iussit, non expectata die trigesima misimus. Est autem in eodem S. C. si dederimus vobis obsides, Carthaginem finendam esse liberam uti suis legibus, & possidere quæ habemus. Hæc legati: ad quæ Censorinus assurgens, sic respondit.

Censorini
respon-
sum.

Causas belli, Carthaginenses, non est cur vobis exponam, quas legati vestri à senatu audierunt. Quod autem falso nobis objecisti, hoc coarguam: nam ex S. C. notum est, & jam ante prædictimus vobis in Sicilia, post acceptos obsides, reliqua senatus placita proferenda esse Uticæ. Igitur quod obsides celeriter & cum delectu misisti, laudamus vos: de cetero, armis quid opus est, si pacem ex animo cupitis? afferte omnia quæ vel privatim habetis vel publicè: tela catapultasque nobis tradite. Adhac legati responderunt, velle quidem se & in hoc parere, sed nescire quomodo Asdrubal, damnatus,

temporibus iuriis processus.

O mbr. 8tas epiv' oī ĵ p̄sōs ē-

φas, iōlētū mbr. ĵ tōs īp̄k̄nōs, dōtēn ĵ ūtōs A-

, dōtēn,

fit. Gelen, quiddam velut medium inter confessionem & inficationem quæfuit in sua interpretatione. verit enim, contra non tam fatentes peccatum, quam committentes se vestro judicio. At vero apud P. Candidum, peccatum fatentur, verit enim, contra eos qui nec se peccasse diffidentur, &c. Neutram videlicet negationem agnoscens.

„ ορθίσαν, ὃ δύνατον ἐπικήνεζαν,
 „ δύο κυνηγάδας ἀνέβων ἦδη συνα-
 „ γαγέντα, καὶ αὐτῇ Καρχηδόνι
 „ παρεχρητοπεδίουντα, αμφοτι-
 „ ται. εἰσῆγαν ἢ τὸ ιστάταν ὃν Γεώ-
 μοδίον τετταν ἐπικελησσότες, οἱ οἵδι-
 ἡ γέντες δῶδει ἵστερον, ἐ συμ-
 πειθεντες αὐτοῖς Κορνίλιος τε Σκι-
 πίων ὁ Νασικας ἢ Γεράθη Κορνί-
 λι@, ὁ Ιστανός ἐπικλησιν, παρε-
 λαμβανον εἴκοσι μυριάδας πανο-
 τασιῶν, ἐ βελάνι οὐ πορνίαν τῶν
 Ἀπίδερη, η κατατέλετος ὁξυ-
 θελεῖς τε ἐ λιθοβόλους, ἐς δίχι-
 λιους. η φερετέναν αύτον ἡ μὲρ
 ὅψις λι λαμπρῷ η παρέλογον@,
 σκαρξῶ τοσανδρίστον ἡ αύτον τὸ πο-
 λειμων ἀρρένεν. οἱ ἢ πρέσβεις εἰ-
 ποντο αύτοῖς, η οὖτις τὸ γερυνίας
 ἢ τὸ πόλεων αὔτοι, η ιερεῖς, η ἀλ-
 λοι ἐπιφανεῖς, ἔμελοι οιω τὸς ὑ-
 πάτους ἐς αὐτοῦ πολὺ η ἔλεον αὔτεν.
 εἰσαχθέντες ἢ αὐτοῖς κατέπιεν τοις υ-
 πιτοις παρέσησαν. η οὐ Κιλονοε-
 ρ@ (λι γρ εἰπεῖν ινονάτερ@ Ε
 οιωάρχον) αὐτοῖς Ε τοῖς, Ε σκι-
 θρωπίσσοις εἰπον, ἔλεγον ὡδε-
 „ Τοῖς μὲρ ἐντητέας οὐκος Καρ-
 „ χηδόνιος η περιφυνίας τὸ μέχεν
 „ τοῦ ἐτο πὸ οὐρηρα η πὸ οὐτα
 „ επανιέμεν. λεγον οὐ οὐ τοῖς αἴνεν-
 „ καίριας βροχηλογεν. τῶσσονε-
 „ τε θύμιας τὸ λοιπὸν τῆς συγ-
 „ κλήτου κιλοβούμεν. εἴσηγε τῆς
 „ Καρχηδόν@ ήγέν, καὶ ανακι-
 „ σαθε, ὅπη θέλετε, τὸ οὐμετέρας

capitisi, ac jam collecta habens
 contra Carthaginem virorum vi-
 ginti millia, posset arceri. Quin-
 que respondissent coll. S. P. Q.
 Rom. id curae fore, polliciti sunt
 arma tradere: ad quæ accipienda
 missi sunt Cornelius Scipio Na-
 sica, & Cn. Cornelius Hispalus.
 Fuerunt autem ducenta armatu-
 rarum millia, telorum & jaculo-
 rum infinitus numerus, catapul-
 tarum, quibus vel cuspides, vel
 faxa excutiuntur, duo millia:
 quæ cum adveharentur, aspe-
 ctus eorum præclarus fuit & mi-
 rificus, ipsis hostibus tot plaustra
 adducentibus. Ea sequebantur
 legati & seniorum principes, o-
 ptimatésque alii, & sacerdotes
 ac viri nobiles, ut consules aut
 reverentia moverent, aut misericordia: ad quos introducti, sic
 ut erant ornati, coram eis stet-
 runt. Ibi Censorinus (erat is suo
 collega facundior) tunc quoque
 assurgens, vultu ad gravitatem
 composito, sic locutus est: Quan-
 tum ad promptam obedientiam,
 viri Carthaginenses attinet: quæ
 tum in obfidibus dandis, tum
 in armis tradendis apparuit, est
 quid vos laudemus: sed non est
 multis verbis utendum quando
 urget necessitas: feretis fortiter
 senatus iusta reliqua. Cedit no-
 bis Carthagine: fedes ad quemli-
 bet

Populus
Carthagi-
nensis ar-
ma tradit.

Cornelius
Scipio Na-
sica.

Cn. Cor-
nelius Hi-
spalus.

Catapul-
tae.

ανοκισσαδε, ὅπη θέλετε, τὸ οὐμετέρας.] Loco moveri volebant Romani Car-
 thaginem, quod situ maxime oportuno erat, unde præcipua illi opum ini-
 tia & incrementa, & semper rebellionis metus. Usitatum autem apud ve-
 teres, eos populos, quorum rebellionem timerent ē patriis sedibus in alia
 loca transferre. Augustus fiduciam montium timens in quam se recipiebat

Astures.

bet ditionis vestrae locum trans-
ferte, modò ultra octuagesimum
à mari stadium; certum enim est
nobis hanc diruere. Hæc consulis
verba interrupti clamor tollen-
tium manus ad cœlum, & deos
irritorum feederum testes invo-
cantium, non sine multis gravi-
bus convitis, sive mortem appe-
tebant, sive mentis erant impo-
tes, sive Romanos contra lega-
tos irritabant, procumbendo hu-
mi, & solum frontibus manibüs
que pulsando: alii vestimenta
scindebant præ furore, lacer-
bantque suametipsi corpora: tan-
dem, ubi desit infana illa com-
motio, mœrere obruti, silentes
jacebant, tanquam mortui. ob-
stupuerunt ad hoc spectaculum
Romani: & consules non iniquo
animo tulere confectionem
ex re inopinata ortam, donec in-
dignatio desineret. non ignari
magnas calamitates audaciam
primum afferre attonitis, quam
procedente tempore servire
subigat necessitas. quod & tunc
Carthaginiensibus accidit: nan-
que post longum silentium, ubi
magis infortunium suum per-
fenserunt, omissa indignatione deplorabant cum lamentis suam

47

,,, ὡγδοικόντις ταῦθεν δέποτε θελοίσ-
,, οὐς τινὲς γὰρ ήμεν ἔγνωσται κα-
,, ποσκάψαι. Οἱ δὲ ἐπὶ λέγονται
αὐτοῖς, ταῦς κείρεσσι εἰς τὸ βραχὺν α-
νέγεντον εἴτε βούς, εἴ τούς θεοὺς οἱ
ηπιατημένους ποτεκτίζονται πολλά τε
ηδονήσῃ εἴτε Ρωμαϊάν τολμαφί-
μων, ηδοναταντες, ηδονήσῃσες
ούτες, ηδονάς Ρωμαϊάς εἰς μίσος
πεισθεντας διερεθίζονται. εἴς τε τὴν
γῆν σφις ἐρίπτουν, ηδονήσῃ ηδο-
νεφαλής αὐτοῖς ἐποπτον· οἱ δὲ ηδο-
νας εἰδηπας ἐπερρήγυντο, ηδονάς
σώματος τοῖς ἐκπτωταν σύνδεσμον, οἱς
ιατρὸς αὐτοῖς σύνδρομον· ἐπειδὲ δὲ
ποτὲ αὐτοῖς ὁ οἰστρός ἐληξε, σιω-
πή πολλά ηδονηφεντα λίθοι, οἷς νε-
κρῶν κειμένων. Ρωμαϊοὶ δὲ ἐξε-
πολίσαντο, Εὔποτος Φέρεντος αὐ-
τοῖς ἐγνώσονται, οὓς ἐπὶ ἀλκοκοτο-
κελεύσματι, μέχεται παιώνυμον α-
γανακτοῦντες. καλῶς εἰδότες ὅποι
μέντην δεῖνα ἀντίνει μῆρας θεοπο-
τητας ἀπελήσατε, σωτὴρόν τοι
πόλιντοι τῷ πόλμῳ ηδονάγχη.
δὲ ηδονή τοτε ἐπειδον οἱ Καρχηδόνιοι·
δέδη γὰρ τῷ σιωπήν αποταμένου
σφίντερον κακοῦ μαζίδων, οὐχια-
κτένη ψρός ἐπεπιάσαντο, ανέκλασαν
ἡδονηφελίους ἑαυτές τε, καὶ
παῦδας, Εὐγενῆς, ηδονομα-

Aſſures, caſtra ſua, ſed qua in plano erant, habitare & incoleare juſtit. apud Flor. l. 4. c. 12. Philippus Macedo apud Iuſtin. l. 8. c. 5. Reversus in regnum, ut pecora paſtores nunc in hybernos, nunc in aſſtros ſalutis traiiciunt; ſic ille paſtores & urbes, ut illi vel replenda, vel dereliquenda queque loca videbantur, ad libidinem ſuam tranſerit. ad ſubtrahendam ſelicet rebellionis materiam. Non alia de cauſa Corinthum alterum ora maritima ocellum ſuſtulerunt iudem Romani, opportunatatem loci maxime ſequunt, ne poſſet aliquando ad fa- ciendum bellum locus ipſe adhortari. ut loquitur Cicero Offic. l. 1. Exempla plura videri poſſunt apud Forſtner. in Not. ad Tacit.

Eti p̄d

τον, καὶ πατερίδα ἀντόν, ὡς εἰς
ἄνθρωπον ἀκούεσσιν, λέγοντες οἰκ-
τρεῖς Εἰ πολλά. οἱ δὲ ἵερες Εἰ τὰς
ἱερῶν ἴνδηματα καὶ τὰς εἰς ἀντοῖς
Ἱερῶν ἀνεγειλοῦσι, οἵ παρεστοι κα-
κεῖνοις ἀφερόντες τὴν απάλειν.
Λιβ. τα παρηγόρις Εἰ ἐλεύθερος οἴκτρος
οἰκοδεσπότων ὅρου τὰ τε καὶ τὰ
ἱλιαρά, μέχεις Εἰ Παρηγόρις ἀντοῖς
ἐπιδικεύονται. τοὺς δὲ ἵερατον ἔχει
μὲν οἴκτρος ἀνθρώπους μετεπέλαθεν·
οὐκέτε ποιοῖ οὐδὲν μόνον, Εἰ τάτων
καὶ οὐτοῖς ἐγένετο. οἷς δὲ Εἰ
ἐδυρμῶν ἐληξαν, αὐτὸς λοιπὸν
Εἰ λογοὶ ἀντοῖς διδόντες, οἷς οὐ μόνον
πόλις εἰσιν ἀνοτάτοις, ἔγημοι, Εἰ
τυντοῦ, Εἰ πατερέλτων, Εἰ βέλτρον,
Εἰ φίλοι ἔργους, Εἰκὸνος οἰκείου
ἰνηγρέως διατελεσθεῖσαν, πάτερ μετελέ-
σθεν ἔμαχοις διεφθαρείσαν. ἔγει-
τον δὲ εἰσιν, Εἰ φίλοι, Εἰ συμ-
μεροῦσι, Εἰ ποιεῖσι ταῦτα ἔχε-
σι οὐδὲν εἰ πολιάριστοι, Εἰ τὰ τέ-
κνα, Εἰ τὰ σπλαχνά, Εἰ τὰς χειραν-
τικὰς ἀναγένθεις) τὰς αὐτὰς ἔντολοι,
κανοτοί, καὶ πεζοί, καὶ μηχανικού-
σι, καὶ ιπποις. Μαστιχάδος Εἰ
ἔχεισος ἑτεροῖς εἰς ταλαρεῖσις. θορ-
κου μόνι έπι τῇ ἀγανακτητως ἐπέ-
ζον, (οἷς εἰδεῖς εἰ τοῖς συμφοροῦσι
ωφελεούστων) εἰς δὲ λόγους αὐτὸς ἐ-
τρέποντο. Εἰ Αἴγανον (Ἄγιον Γίλλας
ἐπικουρεὺς ήτο) ἐπιφανεῖστρος ἀντὸν
τοῖς τούτοις παρεστοῖσιν, αὔτιστος εἰπεῖν,
Ἐλεξεν.

„ Εἰ μόνι εἰσκατερρεύσεισην-
„ μένων εἰς τοὺς ὑμάτοις, Εἰ Παρηγόριοι,
σιμοις, imperata dicendi venia,

Si licet, principes Romani, jam ante dictis aliquid addere, di-
cendum est.

vicem, liberos uxoresque nominatim inclamando, ipsam denique patriam, tanquam percipientem voces miserabiles: sacerdotes quoque sacra deosque invocabant, tanquam praesentes, approbrando eis suum interitum: fuitque tam miserabilis gemitus promiscue privatam publicamque fortunam dolentium, ut Romanis ipsis elicet lacrymas. Consules quanquam subibat miseratione humanarum vicissitudinum, tamen incesti finem expectabant. Tandem post lamenta rursus silentium rediit: reputantesque civitatem exarmatam esse ac desertam, non navem, non catapultam, non telum, non gladium superesse, non domi pro-pugnatorum satis, nuper amissis millibus: nullum praesto esse mercenarium militem, aut amicum, aut socium, & quominus parentur excludi se angustis temporis: in hostium potestate esse liberos, arma, agrum: urbem suam terra marique obsideri classibus, machinis, pedestribus equestribusque copiis: ex alio latere Massanissam infestum imminere: compresserunt tumultum ac indignationem, ut omnino in tali casu inutilem: rursusque ad ordinandum versi sunt. Ibi Hanno,

Hannoniis
Gilla or-
atio ad Ro-
manos de
non ever
tenda Car-
thagine.

Ei μόνι εἰσκατερρεύσεισην-
εισις verba, Si licet, principes Romani, jam ante dictis aliquid addere, dice-

mus;

Intempe-
stiva est
miseris
contentio.

48

cemus, non quod velimus ex jure vobiscum contendere; Intempestiva enim est miseria contentio; sed ut cognoscatis esse causas & rationes cur debeamus videri digni vestra misericordia. Nos certe Africæ quandam marisque domini, & per multos annos imperii vestri æmuli, tandem Scipioni cessimus, quando naves & elephantes quotquot habuimus, vobis tradidimus; tributa quoque tunc imposita, persolvimus præstitutis temporibus. ergo per deos foederis testes parcite nobis, parcite jurejurando Scipionis,

λόγῳ, ἐργῷ, οὐχ ὡς δικαιο-
τεσφέροντες (ἢ γὰρ εἰνὶ σύνημοι
τοῖς ἀποχθόνιοις ἀντιλογία) αὐτοῖς
ικαρίηστος ὡς ἐκ αὐτοφάσιον
εἰσὶν οὐδὲν ὁ ἔλεγος ἐφ' οἷς,
ἔδει ἀλογῷ ημεῖς γε Διὸντι
ἀρρωτοῖς Καλασσῆς, οὐ πλέον
σοις τοῖς ιητροῖς οὐδὲν ἐπολε-
μοπορῷ καὶ ταῦτας ἀποτηρύδη
δοῦτο Σκιπίωνῷ, ὅτε τοῖς νοῦς υ-
πὸν παρεξέριμοι, Εἰ ἐλέφαντας ἐς
ἐνηρόμηροι, Εἰ φόρες ἐπαράμετα δα-
σὺν Εἰ ἐνδόμηροι σὺν κυροῖς. τοῖς
οὖθις θεῶν ταῦτα τοτε ὄμροσμένων,
φειδεόθε ρόροι ημῶν, φειδεόθε γε
τῷ Σκιπίωνῷ οὔκων, ὅμροντε
εἴσεσθαι

mus. Neque enim hæc, εἰ τῇ λόγῳ τῷ φερτερῷ εἰρηνάδιον, sonant, si licet jam ante dictis aliquid addere: verum, si quaratio à vobis habetur corum quae jam dicta sunt. Videtur certè & P. Candidus (cujus alioqui passim infidelis & multis in locis-barbara etiam est interpretatio) sensum assequuntur esse, sed loquendi genus non satis aptum ad eum exprimendum adhibuisse. Veritatem enim, Si qua apud vos dictorum per nos ratio constat.

οὐχ ὡς δίκαια Hic δίκαια sunt τὰ δικαιάσεται: & ab illo nomine, quum hanc significationem habet, sit verbum δικαιολογῶ, sive δικαιολογοῦμαι, neque aliud est hic δίκαια πεφέρονται, quam δικαιολογούμενοι, sive εἰς δικαιολογίαν πεφέροντες. Quia δικαιολογία appellative usus est suprà, in medio pag. 28. Ac optimè convenientia ea quæ illuc dicuntur, de iis qui nihil pecarunt, & de iis qui peccarunt, cum iis quæ hic leguntur: ubi tamen, quum sequendo præcedentia deberet sequi illud idem vocabulum δικαιοσύνα, subiungi videmus ἀντολογία. Nam quum dictum esset, οὐχ ὡς δίκαια πεφέ-
ρονται, rationi consentaneum erat ut sequeretur in parenthesis, & γε τοις εἰ-
ρηνάδιοι τοῖς ἀποχθόνιοι δικαιολογία. Simil autem observa, non dicere hic τοῖς
ἀποχθόνιοι, ut illuc, sed τοῖς ἀποχθόνοις: quasi videlicet τῷ αἰματηρῷ contige-
ri εἰς ἀποχθάνοντος.

οὐντινέπολεμοιδη] Malim ὑπέβη, ut hic genitius cum ὅπι πλείστοις jun-
gatur. P. Candidus, cum pluribus ex vestris de principatu contendimus. At Gelenius, per multos annos. non secus quam si ἔτεοι additum invenisset, aut subaudiendum putasset. Cuius tamen subauditionis exemplum in memo-
riam mihi non venit: ut omittam, videndum esse an & hic scriptor non ac-
cusativum tantum, sed dativum etiam locis hujusmodi adhibeat.

ὅποι Σκιπίων[ῷ] An τοῦ Σκιπίων[ῷ], à tempore Scipionis sonat? id est,
Jam ab eo tempore quo Scipio vestri exercitus imperator erat. An potius
τοῦ Σκιπίων[ῷ] scribendum est? ut videlicet ita dicatur τοῦ της απεγνώμη-
νοῦ Σκιπίων[ῷ], sicut alia quedam verba neutra & significationem & con-
structionem passivorum habent. Atque hoc Latinii imitantur etiam in verbis
interire & Mori.

ἔπειθεν Ρ' αμαρτίους Καρχηδόνιος
 συμμάχος καὶ φίλονος. ωδὴ ἐστὶ^ν
 ἐς Σαρδίαν, παῖς οὐρανοῦ, καὶ ταῖς
 ἔργοις, τὸν ἐλέφαντας, καὶ τὰς
 Φορές ὀπλεῖσθαι, αἷλα καὶ σω-
 ερισχύονταρι ὑμῖν ἐπὶ ταῖς βα-
 σιλίσιος, μηδὲ τῷ παρεχθῆ κατέβα-
 γνώσκειν, εἰς Σαρδίαν τῷ ποτίσιον εἴ-
 πορδίῳ ὅπε τὸ σῶμα πέτεσθε, αἵ
 τε γὰρ συμφοραὶ ποιεῖσθαι μοχευ-
 λογεῖν, Εἴ δικα σωτηρίκων ἐδέν-
 σε ταῖς ικετίαις δικαιάτερον.
 ωδὴ ἔργοις ἐστὶν ἐπεργοῦ ἀντὶ τῆς
 λόγων καταφυγεῖν, οὐ την διασ-
 μιν ὑμῖν αἴποτεν ἐξεδόθηρι. τὰ
 ρρὸν δὲ αὐτέρευ ποιῶντα, ὡδὴ
 Σπιτίων ἐστὶν ἡμῖν, οὐ Ρ' αμαρτίοι,
 βεβαγαντίς τῇ ἐπιστοταν ὑμεῖς,
 οὐ νύπται, δημιουργοὶ Εἰ μεριστέρες
 ἐστὲ ἡμῖν, ὄμηρος ηγοποιεῖ, Εἴ τα-
 κορπταν ηγερθεῖτεν ὑμῖν τὸντα π-
 ηγοπεῖτε, Εἴ ποντα ἐλάσσετε τῶν
 ὃδέοι ληφθεῖτεν ταῖς πολιορ-
 κίαις ἔκοντες μεθιεῖτεν, ἐπι-
 σενοταρθρὸν δὲ ὑμεῖς τῷ Ρ' αμαρτίον
 οὐδὲ τῇ τερπτῷ. Εἴ γὰρ οὐ συγκα-
 τῷ ημῖν ἐπειστελλεῖ, οὐ ὑμεῖς τὰ
 ὄμηρος εἰποῦτες, ἐφατε τὸν
 Καρχηδόνα αὐτόνομον ἐστὸν, εἰ
 λάβοιτε. Εἴ τῇ παρεσκέψει, καὶ
 τὰ λοιπὰ ὑμῶν αὐτοῖς κελε-
 ὄνταν, τὸν εἰκὸν λιβύην ὑμῖς ἐπὶ
 ρρὸν τοῖς ὄφεσσι, αἴτιον τη σο-
 facienda, non decebat vos pro

qui juravit pop. Romanum pop. Carthaginensi amicum sociūm que fore. contra id foedus nihil peccavimus. non naves, non elephantes habemus. tributa non desideratis. contra tres reges vobis auxilio sumus. nec est cur quemquam vestrum tēdere debeat, si haec etiam prius memoravimus, quium arma petebatis. nam plerunque miseriis loquaces miseris lo-
 reddimur: nec est in deprecatio-
 quales nibus quicquam validius quam
 leges foederis, & ad solas preces
 habemus refugium, quandoquidem potentiam universam vobis
 cessimus: hactenus de prīcis pa-
 cis legibus, quas nobis confirmavit vester Scipio. quod verò ad
 præsentem statum attinet, vos
 cōsī autores teste sive habemus,
 obsides petiūtis, præstantissimos
 omnium vobis adduximus. arma
 petiūtis, & accepisti omnia,
 quae ne expugnati quidem solent
 sponte tradere. credidimus Ro-
 manorum consuetudini & morib-
 us. nam & senatus ad nos de-
 dit literas, & vos, quum obsides
 peteretis, affirmabatis Carthagi-
 nem suis legibus relinquendam,
 si eos acciperetis. quod si adje-
 dum fuit, alia quoque imperata
 acceptis obsidibus libertatem ci-
 vitati

ἀν τὸ λόγον καταφυγεῖν] Fortasse autem λόγων scribendum est. Id est, εἰ
 δὲν ὑμῖν ἐστὶν αὐτὸν λόγων εἰς οὐναίματα αἱ καταφυγεῖν. sed voci ἐστὶν addit
 ἐπεργοῦ.

αὐτόνομον εἶστεν] Pro his, αὐτόνομον εἶστεν, fuit potius dicendum, suis
 legibus relictum iiri, vel, fore ut suis leg. relinquoretur: quam, suis leg. relin-
 quendam.

εἰς εἰκὸν λιβύην] Malim εἰς εἰκὸν λιβύην interpretari, verisimile non erat.

vitati pollicitos, ultra obsides, imperare subversionem ipsius Carthaginis: quam si fas est vobis diruere, quomodo liberam sicutis uti suis legibus, quemadmodum dicitis? Hac sunt quae habuimus dicenda pro vetere novoque foedere, quae si audire non vultis, omittimus omnia, & quod unum miseris est reliquum, ad querelas precesque recurrimus. Est autem tanto calamitatum agmine circumventis ampla deprecandi materia. Rogamus enim pro urbe antiqua, iussu deorum condita, & pro ejus in immensum aucta gloria, pro nomine cuius universam terram pervasit celebritas: pro tot facris eius disque nil commeritis, ne illos solennibus mulieretis & pompis ac festivitatibus: ne defunctoris vobis non obnoxios sepulchris privetis & parentationibus. Quod si nostri quoque mi-

49

Carthago
iussu deo-
rum con-
dita.

φεῖ, τὴν πόλιν ἀντόμον ἔσεδε
τρουγγάσσου, ὃν ἢ τρεπτήνη τῆς
ἐμέλων ποτίσατο Καρχηδόνας
αυτοῖς προστροφίαις. οὐδὲ εἰ θύμις οὐ-
μῖν ἐτίν ανελεῖν, πῶς ἐλαύθερη
ἐπὶ αφίστε, η̄ ἀντόμον, οὐδὲ
λέγετε; πάδει ωδὴ ἔχοδη εἴπειν
η̄ τοῖς τρεπταῖς τρεπταῖς συμπτων,
εἰ τοῖς τρεπταῖς οὐκέτι θυμόμφων,
εἰ ἢ η̄ τρεπταῖς στοιχείοθε, πα-
τέοιδη ἀπινέα, εἰ δὲ τοῖς ἀν-
θυμοῖς ἐτίν λοιπὸν, οὐδὲν μετέπειτα εἰ
διομέδην πολλὴν οὐδὲ η̄ ικεσίαν δι-
αφθορίαν κακῶν. τοσοῦτος τε γὰρ
πόλεως παραγγελτόριδην δύσκασιν,
δευτερομορφίαν τελείων συνακιστέων,
εἰ τοσοῦτος δόξης ἐπὶ μέρει τρεπτα-
θέσης, η̄ οὐρανοῦ ἐπιφυτή-
σαντος ἐπὶ την γῆν ὅλην τοσέρ
τε ιερῶν τοῦτον αὐτῇ τροποῦδε, εἰ
τελώνιαν εἰδὲν ἀδικοιωταν. εἰ μὲν
παντηγνώσις αὐθέληδε καὶ ποι-
πάς καὶ εργάσις μηδὲ τοσαν πά-
φρες, τὴν συγγένειαν, εἰδὲν οὐ-
μῖν ἐπὶ τοῦτον επιζημίαν οὐ-

των

εἰ δὲ τρεπτήνη] Non expressit Gelenius vim & proprietatem horum verborum, εἰ δὲ τρεπτηνής οὐδὲν οὐκέτι την Καρχηδόνας ἀντίο κα-
τατροφάς. Quibus significatur, non debuisse everzionem Carthaginis esse
velut actuarium alterius petitionis, qua videlicet petebantur obsides.

τοσοῦτος τοῦ πόλεως παραγγελτοῦδην αὐτήν, ζητομ. &c.] Quorundam tot
Carthaginis laudes? dicet quippiam. Sed is meminerit hujus loci, quem ha-
buit initio paginae 29. καὶ τὸ Καρχηδόνια ποτὲ τύχειν αἴτια τρεπταῖς nec
non ejus qui in ejusdem paginae medio legitur, ubi qui illa nomine Cartha-
ginensem dicit legatus, hoc etiam ait, ipso saluti suae consulere volentes,
Romanis proponere eam quae olim fuit Carthaginem dignitatem, & Ro-
manorum in omnes moderationem. Quinetiam addit, hanc, adjunctam
armis (id est, virtuti bellicae) illos ad tantam exultisse potentiam.

μηδὲ τοσαντες] Us scriptum habemus hunc locum, cum his verbis, μη-
δὲ τοσαντες, τε εὐαγγέλη, oportet nos εἰπειν καὶ, ρεπετε αὐθέληδε
τοσαντες, vel αὐθέληδε αὐτες. tanquam haec quoque ad deos pertineant.
Aliter tamen hic interpres: qui etiam εἰδὲν οὐμῖν ἐπιζημίαν οὐτον, quod
de mortuis dicitur, reddit, vobis non obnoxios: quum potius dicendum es-
set, qui non amplius vobis sunt noxii; vel, qui non jam vos ullo danno afficiunt.

83

„¹¹ των εἰ δὲ ἐ ήμεων ἐστὶν ἡλέος,
 „Φατέτε γὰρ πῆγες ἀλεῖν, εἰ συγ-
 „χωρέτε μετοικίσθε, φεύσαθε
 „πολιτικής ἐστιν, φεύσαθε ἀ-
 „γοράς, φεύσαθε βαλανεῖς θεῖς,
 „πλέντε τε τῷ ἄλλῳ ὅπερ τοῖς ἔπι
 „ζώντοις τερπνά ἐ πίνει. πί γδὴ δῆ
 „ἡ δέος ἐστὶν ὑπὲν ἐπι Καρχηδό-
 „νῷ, οἱ δὲ τὰς ναῦς ἔχετε ἡμῶν,
 „ἡ τὰ ὄπεια, η τὰς ἐπιφθόνους
 „ἐλέφαντας; οὐδὲ δὲ τὸν αὐτοκι-
 „νεως, εἴτε δικῆς τοπεῖς παρη-
 „γεῖσιν ἕκαντες, ἐστὶν
 „τοῦδε ἀνηγματον, ἀνδρόσιν ἐς ή-
 „πληρού ἀνανισταθεὶς ταλαιπωσία-
 „τοις, ὃν ἀπέργει τοῦδε τοῦ ἐργα-
 „ζετητὸν θάλασσαν. Μηδέμη δὲ
 „ὑπὲν αὐτοῦσιν αὔξετοτεραν οὐκιν,
 „η δέκατεσσεμαν ὑπὲν τὸν ρόδον
 „πόλιν ἔστε τὸν ἀδενὸς ὑπὲν αὐ-
 „τιναν, ἀντεῖς γὰρ ηγεῖσιν αὐτοκι-
 „νετε, ἐθέλετε Αλαζηνίας. ἔ-
 „τας ἀνθρώπους δέξετε γαλεόποι-
 „νειν, ἐξ ιεροῖς ἐ θεοῖς τοῖς φαινο-
 „μένοις πολὺ μακρὸν δέξετε,
 „δὲ ἀγαθὸς ἐ δύσοντος ἐφίεσθε,
 „Ἄριστοις, τοῦδε πάντα ἔχετε,
 „η honeftæ existimationis pietatisque rationem habere ante alia, Modestia
 Romano-
 rum.
 & in

καὶ τὰς ἐπιφθόνους] Sic τὰς ἐπιφθόνους de elephantibus dictum audimus
 & suprà, pag. videlicet 45. Vide annot. in quandam locum qui legitur in
 fine pag. 44.

ἦν δὲ τὸν αὐτοκινητὸν] Alium usum habet præpositio in hoc verbali nomi-
 ne αὐτοκινητος, deinde in αὐτοκινητῷ & αὐτοκινητῷ, quām putat Gelenius, eum
 autem ostendit adjectio ista εἰς ἀπειρον, ante illud αὐτοκινητον, simulque no-
 men θαλασσινον, quod velut per antithesin ponitur.

ἐν ἀπειρον πλῆθει ἐργάζεται τὸν θαλασσαν] Pro his habet Gelenii inter-
 pretatio (ut vides) quorum infinitus numerus deditus est rei nauticæ: sed latius
 extendi illud Gracum loquendi genus videri potest: ad eos quoque videli-
 cet qui εἰ mari questum faciunt: etiam si novus hic verbi ἐργάζεται usus mul-
 tis sit futurus; & non omnino absimile vero sit, Appianum scripsisse, ἐρ-
 γάζεται τὰ περὶ τὸν θαλασσαν. Conveniret certè cum hac scriptura quod
 legitur pag. 52. Κεράντα τοιοῦ θαλασσινον.

καὶ δύσοντος.] Fortasse scripsit καὶ τὸ δύσοντος: ut τὸ δύσοντος dicatur pro τὸ
 δύσοντα. Comperi autem & interpretem mihi assentiri.

παρεῖ πάντα ἐργα] Non intellexit usum præpositionis παρεῖ hoc in loco?
 quum

& in rebus latēis p̄tēis vobis ferre | „ καὶ μετεποπλέων ἐν τοῖς ἑ-
modestiam, idque erga omnes | „ τυχήμασιν ἐπιγνώσθε, καὶ τοῦτο
„ οἰσ-

quum πάρη πόντη ἔργα sonet εὐ πάσῃ τοῖς ἔργοις, id est, in omnibus factis
vestris. Ceterum hac ipsa μετεποπλέων appellatio de Romanis Appia-
nus saepe utitur: (quam miror hic Gelenium modestiam potius quam moder-
ationem reddidisse) atque ut eius laudem Romanis tribuit hic Hanno Gillas,
Carthaginensium legatus, sic eandem illis tribui vidimus ab alio eorum le-
gato, Asdrubale, pag. 29. his verbis, καὶ τῶν ὑμετέρων ἀντὸν εἰς πάντας
μετεποπλέων. Quinetiam in ejusdem pag. principio, idem eos hortatur, ut
velint μετεποπλέων χρῆσθαι τοὺς ὑπερβάσιους, & iis quae statim subhingit,
hoc convenire eorum μεγαλοφροσύνη innuit. Ibi enim legitimus (sed repeatam
paulo altius, à fine pag. praecedentis initium sumens) ἀλλὰ διεσχίνεται ὡς
εἶδος, καὶ τῶν ἐπ' ἀντοῖς νέμονται φυλακοφρόνοις, μετεποπλέων χρῆσθαι τοὺς
ὑπερβάσιους καὶ τὸ σφετέρων ἀντὸν, ὁ Ναυαρίνοις, μεγαλοφροσύνης, καὶ τῆς
Κερκιδονίου ποτὲ τύχος ἀγάπη τοφοφροσύνης. Non enim hoc aliiter accipendum
est quam si dictum estet, καὶ τέτοιο πατέρων (videlicet μετεποπλέων χρω-
μένοις τοῖς ὑπερβάσιοις) τὸ σφετέρων ἀντὸν, ὁ Ρωμαῖοι, μεγαλοφρόνος &c. Hanc
autem μετεποπλέων, id est animi moderationem, proficiunt διπλαὶ μεγα-
λοφροσύνης, id est à magnanimitate, non tantum hic Asdrubal, Carthagi-
nensium legatus, censuit, sed idem & philosophi censuerunt. Eodemque
modo eadem de re philosophatus est Ovidius. hic enim, postquam dixit,

Quo quisque est major, magis est placabilis ira;

Et faciles motus mens generosa capit.

hæc addit,

Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,

Pugna suum finem, quam facet hostis, habet.

Verum, ut ab hoc poëta ad Appianum, id est ad vocem eius μετεποπλέων
revertar, animadvertisendum est, eum pag. 34. vocem hanc, necnon vo-
cem ἔλεον uni eidemque loco adhibere: sed tamen ita ut has disjungere poti-
us quam conjungere videatur, & quidem data priore fede nomini ἔλεος.
Nam ibi legitimus, πόντος ἐν τοῖς ἔργοις ἔλεος ἐν μετεποπλέων περὶ ἔργων,
τοῖς δὲν μέτερον εἰσὶ μητροὶ εἰς διδέας εἰρηνούντος. Hic inquam ἔλεος &
μετεποπλέων potius disjungi videmus quam copulari: quum non dicatur
ἔλεος καὶ μετεποπλέων, sed ἔλεος ἐν μετεποπλέων. Scimus tamen ejus-
dem hæc duo esse, & quidem μετεποπλέων in eum non cadere qui nihil
ἔλεον habeat: sed hīc ἔλεοι dici puto de illis qui omnino velint ignoscere,
perinde acsi Latinè diceretur. His igitur qua esse debet miseratio aut saltem
moderatio ab aliis. Ne hoc quidem tacebo, αὐτομέτερ ab hoc ipso scriptore
hūic μετεποπλέων opposni, pag. 33. ubi dicens fore ut Roma ob Carthagi-
nenses tamam αἰματολογίας non incurrat, innuit etiam tacitè, id facturam pre-
ter suum morem: quum ejus mos sit, μετεποπλέων erga hostes superatos
adhibere.

ἐπαγγέλλεσθε. Videtur hoc verbo significari polliceri, hoc etiam in loco,
potius quam p̄tēis ferre. ut sit sensus. Et in prospera fortuna vos moder-
atione uleros pollicemini. Nisi quis, profitemini dicere malit. Idem valet au-
tem hic ὑπερβάσιος, quod διατρέχει, in illo pagina 29. loco, cuius in
præced. annot. mentionem feci. Sed in eo magis peccatur circa hujus loci
interpretationem, quod, sequendo qualēm habes hic scripturam, verbum
καταλογίας abstrahitur ab iis verbis cum quibus jungi vult & debet. ni-
mitum ab illis, καὶ τοῦτο oīs d̄r aīēt nōdūt. Intelligit enim, καὶ τοῦτο κα-
ταλογί-

οὐδὲ τὸν πατέλοντες πατέλονται
ζεόθε μὴ δή, αὐτὸς Δίος ἐγένετο,
τὸ τε αὐτῶν, καὶ σὺν Καρχηδόναις
επέχεσσος τε, καὶ μή ποτε μητ-

quos armis subigitis. Sinite vos
exorari per Jovem deosque ce-
teros qui Carthagini adhuc præ-
sident, & desinete infensi esse, vel
nobis

πατέλονται οὖτε τὸν πατέλονται. Is autem aliquid alicui καταλογίαν, qui
vult illum id sibi acceptum ferre.

[καταλογίας] Locus hic possit crucem figere nonnullis etiam qui in Græ-
ca lingua sunt exercitatissimi: sed hoc illis, si hanc meam annotationem con-
suluerint, haud eveniet. Spero enim fore ut ea lecta, nullus de loco isto
scrupulus relinquatur. Primum igitur dico, (ut etiam antea dixi) verbum
καταλογίας cum praecedentibus jungendum, (vel ipsa Græci sermonis con-
suetudine id evincente: quæ vult ut μὴ δὴ καταλογίας, non autem κα-
ταλογίας μὴ δὴ dicatur. ut omittam verbum hoc nullum posse usum ha-
bere loco huic convenientem, si sequentibus jungatur) & post ipsum τελείαν
stigmatis esse colloquandam. Deinde, ex duabus vocibus μωσηκάντοις εἰ sie-
xi volo unam, μωσηκάντοις. Sed ubi erit verbum quod cum illis particu-
lis μὴ δὴ jungatur? erit in fine totius periodi. id enim erit διαβάλλεται, per-
inde acsi dictum esset μὴ δὴ διαβάλλεται, αὐτὸς Δίος καὶ θεός, &c. deinde,
repetito eodem verbo, sequeretur, μὴ διαβάλλεται δέξαν ύπερ ἀντών εἰ μην
μωσητοῖς διαβάλλεται. Cui secundo membro apud Latinos adhiberetur vox
inguam: & diceretur, ne inguam. At Gelenius lectionem illam sequens,
quæ verbum καταλογίας, cum illis voculis μὴ δὴ jungit, & quidem id
præfigens (quod contra sermonis Græci consuetudinem esse dixi) verit, Sine-
nite vos exorari. quod verbis illis qui significari potest? Paulò post verò,
verbum μωσηκάντοις, quod de diis dicitur, de Romanis dictum existimat.
Sed libet primum quidem totam hujus loci interpretationem Gelenianam,
deinde verò & meam tibi ob oculos ponere. Ita igitur ille, Sinite vos exo-
rari per Jovem, deosque ceteros qui Carthagini adhuc præsident: & desinete in-
fensi esse vel nobis vel nostris liberis ob injuriarum præteritarum memoriam. Ca-
vete ne præclaram existimationem, quam de vobis habent homines, propter nos
primos labefactatores. In qua interpretatione observandum est, cum hoc quo-
que sibi permettere ut pro ὕπνῳ & ὑπερέγραψεν scribat ήταν & ὑπερέγραψεν, nimi-
rum ut quod de diis dicitur ab Appiano (vel potius ab Hannone Gilla, Car-
thaginensis legato) de Romanis dici possit. Sed jam & meam interpreta-
tionem, ut pollicitus sum, oculis tuis subjiciamus. Ne per Jovem, & deos,
tum alios, tum verò eos qui Carthaginem adhuc tenent (qui utinam nec vobis nec
vestris liberis unquam succenseant, injuriarum memores) ne inquam præclaram
de vobis existimationem in nobis primis ludibrio exponite. Fortasse autem reddi
etiam possit. Ne suspectam reddite. Scio διαβάλλεται esse non solum Calu-
mniari, sed & Calumniæ exponere: verum potius dicendus sit aliquis ca-
lumniari aut calumnia exponere cum de quo bona sit existimatione, (aut e-
tiam, invidiam illi confare) quam ipsam bonam existimationem. Nisi for-
tè, quoniam legitimus, Imminuere bonam existimationem, & Violare bo-
nam existimationem: etiam illa dici posse aliquis arbitratur. Ceterum vides
me in hujus loci interpretatione parenthesi quædam verba includere, quam-
vis de parenthesi Græcis adhibenda tacuerim. De hoc autem tacui propter
particularē τε, quæ est post ἔχουσι. alioquin enim, hac sublata, aptum & i-
bi locum parenthesis haberet; hoc modo, καὶ σὺν Καρχηδόναις ἐπέχουσι
(καὶ μή ποτε μωσηκάντοις μητῶν, μηδὲ παῖσιν ὑπερέγραψεν) μὴ διαβάλ-

nobis vel nostris liberis ob injuriarum præteritarum memoriam, cavete ne præclaram existimationem quam de vobis habent homines, propter nos primos labefaciatis: ne honestam famam contaminetis tanto facinore, dictu factuque horrendo, exemplique nunquam antè auditio. Multa bella gesta sunt à Græcis contra barbaros, multa à vobis contra gentes alias: nunquam tamen quisquam diruit urbem manus dantem ante prælium, post arma & charissima pignora tradita, paratamque ad referendum quamvis mulieram aliam. Rogamus vos per deostestes foederis, per fortunam humanaam, per timendam felicibus Nemesin, ne velitis vel felicitati vestrae hanc notam inurere, vel miseras nostras in extremum exitium adducere, quod si urbem nobis admittis, saltem permittit ut per legatos apud senatum deprecari liceat, breve tempus postulamus, sed magnum curarum tormentum secum ferens, propter eventus incertitudinem: vobis aquæ liberum est vel nunc vel paulo post quicquid libet facere, pietas modò adsit & clementia.

Ad hæc Censorinus,

„ Θραπον ἐπιγινεται. Τοιωτη μὲν εἶπεν ὁ Αὐταν. οἱ δὲ ὑπεισί δῆλοι μὲν ποιησι. ἐσυνθραπτόμενοι τοιδέ πάντας τὸ λόγον, ὅπι μηδενὶ σύνδεσμον σιν ἀντοῖς. πινσαριθράντι, ὁ Κλωνελοντο ἐλεξε, Περὶ μὲν ἡνὶ

περφέρονται δι' ὑμῖν ὄρκιους θεοὺς] Intelligere videtur illam metabolam, seu illas metabolas, quarum & in præcedentibus facta sapienter fuit mentio. De his quadam dixi duobus locis annotationum in paginam 29.

Νέμετο] Vide quandam annot. in pag. 33. ubi hominum quidem φόρον, at deorum dici γέμετο ostendo.

„ σπουδῆσιν εἰ νῦν, μηδὲ πα-
„ σιν ὑμετέροις· μὴ ἀργαθεὶ δόξαι
„ ἔργον ἀνταν τοιούτοις αεροῖς
„ Διχοάλητο· μηδὲ τοσῷδε ἕγγον
„ τοι ἐνκλήμαν ὑμῶν καταπιεστη-
„ τε, χαλεπῷ μὲν ἐγραυθῆμαι,
„ χαλεπῷ δὲ ἀκριβῶναι, παρε-
„ τοι αεροῖς ἡμῖν ἐξ απαιτο-
„ Ε βίου γένοσται μέρος. πόλεισι γέ-
„ πολλοῖ μὲν Εὐλογοῖς ἐρύσσοτο γέ-
„ βαρύσσοις, πολλοῖς ἢ ὑμῖν, ὃ Ρω-
„ μαῖοι, αεροῖς ἐπέργους· ηδὲ δέ τις πο-
„ κυτέσκυψε πόλιν κατέρευτο τοι αεροῖς
„ μέρχοις προθίστοις, καὶ ὅποις ηδὲ
„ τοιαν παραδόσιον, οὐ εἴπεις εἰν
„ εἰς αὐτοφύοντας αἴλαι Σηρίας, καὶ
„ Σετον παθεῖν πανομόρθονταν. αεροῖς
„ Φέροντες δὲ ὑμῖν ὄρκιους θεούς,
„ ηδὲ τύχην αἰνθερπεῖαν, ηδὲ τοι
„ φοβερωτέτων τοισ δίτυχοις Νί-
„ μεσον, δέομενοι μήπετε εἰς τοι ἡ-
„ μετέργουν ἐνπαροίαν ὑμέσις ὑβρί-
„ ση, μήπετε ταῖς ὑμετέροις συμφο-
„ οροῖς εἰς αἴπεισιν αεροπαγῆν·
„ συγχρωτοῦσι δὲ, εἰ μὴ διότι τοι
„ πόλιν ἐχον, εἰς γε τοισ σύγκλη-
„ τον ἐπι περισσόδους περὶ αὐτῆς,
„ Ε δειπνῆσιν βραχιονοῖς ἐσθίετο το
„ Διεστημός Εχονος, βάστανοι μὲν
„ ημῖν Φέρον μετεχόντες εἰς δίλιγον,
„ Διέ τοι τοισθμουν αἱμφιβολίαιν
„ ημῖν ἢ τοι μὲν αἰσφαλίς ἴστον, η
„ ταῦτη μὲν ὅλιγον τὰ δικαιῶτα
„ δρᾶν τὸ δὲ ἐνεπέσις ηδὲ φιλάν-
„ θραπον ἐπιγινεται. Τοιωτη μὲν εἶπεν ὁ Αὐταν. οἱ δὲ ὑπεισί δῆλοι μὲν ποιησι. ἐσυνθραπτόμενοι τοιδέ πάντας τὸ λόγον, ὅπι μηδενὶ σύνδεσμον σιν ἀντοῖς. πινσαριθράντι, ὁ Κλωνελοντο ἐλεξε, Περὶ μὲν ἡνὶ

συγκλη-

„ σύγκλητοι ταφεσταῖς, τί δέ
„ πολλάκις λέρου; αποσταῖς γέ,
„ καὶ χρὴ θνεῖσθαι, εἰδὲ αἰαθαῖς
„ διωκεῖσθαι τὸν πεκχλευσμόν
„ θνεῖσθαι. πῶτα γέ εἰ μὴ οὐ εἴχει
„ θρεῖς ἀπεκλεψαρι, εἴδε μόνον εἰ-
„ πεινεῖ, οὐ ποιεῖ ἀπαγγεῖσαν ἐπει-
„ γέ ἐπειδήσει ποιῆι, πάχει μόρι
„ παὶς ηὔραν, τοῦ γέ τολέον, θύμον,
„ ἀ Καρραδόνιον, γινεῖ, τόπον ὄντον
„ στὸν τὸν λογισμὸν οὐ μή εἰπεῖν
„ ήν δινοῦσθε ποθίνην μόριον ή
„ βιασθῆναι. ή τάκσαν οὐ μήσει
„ δέ, μεμηρύκης τῆς σὺν αὐτῇ πο-
„ τέ δέχεται οὐ δυναμένως, ἀλλοιού
„ ἐπιφερεῖ, οὐ δέστη τοδε εἰς συμφο-
„ ρος θεωρίας. Σικελίαν τὸ γέ δί-
„ αντλίῳ ἐπεξεργάσατε, οὐ Σικελίαν
„ ἀπαλέσσατε εἰς τε Γαληνόν διε-
„ πλεύσατε, οὐ Γαληνόν αὐθίζητε
„ θέσην τε ταχὺ οιωθηκας ἐλπί-
„ ζεσθε τὰς ἐρεπόσχυς, οὐ ταῖς ημε-
„ τέρσυς μάρτισα, οὐ ταῖς λανθάνοντες,
„ κατεποντεῖτε. οὐδὲν αἰλούτες ποιῶν
„ ημέραν ἔδοτε Σαρδὼν τῶν ή Σαρ-
„ δὼν αὐθίζεισθαι οὐδὲ τὸν τάκσα-
„ σαν ή πεφυκε πειθεῖν ἀπαντεῖς
„ οὐδὲ γέ πλεον θεραπεύοντος, οὐδὲ την

Quæ senatus jussit, quid opus Censorini est sapienter dicere? jussit enim & o- responsio portet fieri, ac ne differre qui- Hannonis dem nobis licet quod mandatum orationi facta. est; id si vobis imperaremus tan- quam hostibus, edicto tantum o- pus erat, & cogendi violentia, quoniam autem ita res publica, & fortassis etiam vestra, postulat, vestraque, Carthaginientes, utili- tas agitur, non pigebit rationes quoque vobis reddere, si persuaderi potius quam cogi possitis. Hoc mare quoties vos admonet veteris imperii potentiaeque, toties ad peccandum provocat, & inde in calamitates conjicit. huius enim occasione Siciliam invasistis & amisistis: in Hispaniam trajecistis, ut aliquanto post ex ea pelleremini. feoderis quoque tempore negotiatores, praefer- tim nostros, spoliabatis, &c, ut scelus lateret, mérgebatis in ma- re, donec deprehensi à nobis mulctati estis Sardinia. sic & Sar- Carthagi- diniam amisistis propter hoc ma- nieses Sardinia mulctati, hoc

Oὐδὲ ἀναθέτει[!] Hic ἀναθέτει non puto esse differre, sed retractare. seu revocare. Quendam autem & Suidæ læculo huic verbo illam significatio- nem pro hac dedisse, conjecture est ex iis quæ in meo Thesauro Græce linguae ex eo affero.

η δέλλασσα οὐ μέση ήδε μ. τ. ι. α. π. ε. ι. δ. άδιναι επαλπεῖ.] Juvit sci- licet, imo non parum promovit Pœnorum vitia, mare vicinum, portuum celebritas, ad insulam accedens situs, forma, fertilitas agrorum, & quod omnia superat, mercaturæ frequentia. Hinc Cicero in Orat. in Rullum: Non ingenerantur hominibus mores tam à stirpe generis ac seminis, quam ex iurebus, qua ab ipsa natura loci & à vita consuetudine supeditantur; quibus alimur & vivimus. Carthaginenses fraudulentiores & mendaces: & quidem non genore sed natura loci: quod nempe propter suos portus, multis & varia mercatorum adver- sariorumque sermonibus ad studium fallendi, quæstus cupiditate vocentur. Plura & egregia ad hauc rem apud Alexandrum ab Alexandre peti possunt.

Quid A- hoc & Athenienses quondam rei
thenienses natalis studiosos valde auxit, ac
auxerit, mox dejectit: sunt enim maritimis
quid statim deje- questus negotiatoriis similes, a-
cervatum & veniunt & abeunt.
cerit.

Maritimis scitis illos ipsos quorum modò
quaestus memini, imperio prolatō ultra
negotiato. riis similes Ionium mare usque in Siciliam,
acervitam non prius cupiditati modum im-
& veniunt posuisse quam totum amiserunt
& abeunt imperium, traditisque hosti por-

51

51 tubus & navibus, in civitatem re-
cepserunt praesidium, & longos
illos muros diruerunt suis mani-
bus, propemodum facti mediter-
ranei, quæ res diu servavit eos
incolumes, est enim, viri Car-

*Terrestris thaginienses, terrestris vita stabi-
vita stabi- lior, intenta securis agriculturae
lior.*

Civitas maritima quod sentio, civitas maritima
navis potius videtur mihi navis potius esse
est quam terra solida, ita jactatur
quam terra variis negotiis subinde mutabili-
ra solida. bus: mediterranea vero absque
periculo fructus ex agris percipit.

εν αυτῃ παχυεργίαιν. ὅ τη Αἴθο
νεύσις, ὅτε ἐγένοντο νυκτικοί, με-
λισκ τὴν ἡγέτη τε τῇ κρατεῖλεν. οὐ-
κεὶ τὸ διπλάσιον τοῖς ἐμπορ-
κτισ κρέδεστιν, ἀ τῇ τινι σύνεξιν
ἐχει τὰ τιὰ ἀπόλειν αἰτίον. ί-
τε γενν αὐτές σκέψεις ὥν ἐπειμή-
θην, ὅπ την αἱρέωντο επὶ τὸ Γένον
ἐκτείνοντες ἐς Σικελίαν, καὶ πελ-
ἀπέσπουν τῆς πλεονεξίας, πελ
την δέκαν ὀπισσον αἱφαρεβίην,
καὶ λαμενας καὶ ναῦς παραδίδουν
τοῖς πολεμίοις, καὶ Φρυγενὶν συ-
δίζαντ τῇ πόλι, ἐπι τα τεκμ
σφῶν αὐτοῖς τῷ μακρῷ κρατεῖλεν.
Ἐχεδὲν ὑπεριάτην τότε κακέ-
νοι χρισταὶ, ὁ καὶ διέσωντο ἐπὶ
πλεῖστην αὐτές εἰςαθέτερον γό,
ῳ Καρχηδόνιοι, ὁ δὲ ὑπειρώ βίθι,
γεωργία τῇ πρώτη σφεσπονῶν ἐ
σκιαροτείρι μὴ ἰστος τὰ κέδρη,
βεβαύοτερο δὲ τῇ αἰκινδυνωτερο
κρατηπικ τὸ τὸ γεωργίας τῇ ἐμ-
ποριν. ὅλως τε μειδεικοί πόλις
ἢ μηδὲν τῇ διπλάσιῃ, ναῦς τις
ἢ μάχλιον ἢ γῆ, πολὺ τὸ ση-
λον περγυρισταν ἔχουσα ἐπι τα
μεταβολάς, ἢ ἢ σὺ τῷ μεσογείῳ
γῆ. Διὸ τὸτ ἄστε ἐπι τα πάλια βα-
σιλεια

*Zone 70° τε Σελίσαται] Mirum hoc videri possit, quæstus è mari prove-
nientes distingui à mercatorum quæstibus. Quid an nihil mercatoribus cum
mari, & cum iis quos asserre solet quæstibus? Immo credibile est mare ab
iis primum tentatum fuisse: credibile est (inquam) illi mercatori qui fragi-
mentum truci, Committit pelago ratem Primus, nec timuit præcipitem africum Decer-
tantem aquilonibus. Nec trifiles Hyadas, nec rabiem noti. Unde igitur illa di-
fluctio? Exstimo discrimen ponat inter mercatores & eos maritimorum ut-
rium incolas, quibus, domi etiam manentibus, (id est, in ipsa urbe com-
morantibus) quæstufum est mare. dum à mercatoribus appellentibus vil-
pretio emunt, quod aliquanto pôst certe vendant. Sed videndum est an τα
Σελίσαι absolute dicatur, an vero ita ut νέρη subaudire oporteat.
nam de iis quos mare assert quæstibus loqui volens, potius dicturus fuisse
videtur, *Zone 70° τε Σελίσαι νέρην τοῖς εὐρωποῖς.* Verum & alterius
strukturæ verborum inveniri exempla (multo tamen pauciora) sciendum est*

στάλεισα οὐ ἐπίπνων λόγον τὸν μέσον
 τὸν δὲ τὸν μέρισμα τούτου τὸν
 Μηδικὸν ἘΑὐτούς τὸν Περσῶν,
 καὶ ἑτέρων. ἀλλὰ βασιλικὸν μέρον
 παραδεγμάτων πανόμοια, εἰδεν
 εἰμῖν ἐπὶ Διαφέρονταν εἰς τὸν τόνον
 μετατόνον Διένειν αὐτίστετο, ἢν
 τὸν ἄλλον εἰδέλπετε γείτονες ἔστεθε,
 ἵνα τόνον ἐρεθίζεσσον ὑμᾶς ὅψιν
 τε τὴν μητρὸν αἴφητε τὴν τοῦ
 οχλωστῶν πολιών, ὅπου εἰς τὸν
 Σαλαστανὸν κενὸν σκαφῶν αἴφο-
 ρωντες, ἀναμεμυκόντες. Φτιά-
 θοντος ἀντίτοπον τοῦν, ἐλαφύρων
 στον εὐφέρετον εἰς οἴους τὰ τετρα-
 λεμνον κατηγόρεο τοῦντας· καὶ
 τὰ τετράγλα τὸν τὸν τοῦν το-
 μεῖον σπειρίπλατον. τί δὲ αὐτὸν
 τοῖς τεχνοῖς παραδεχεται σρατοπέ-
 δῶν τε τὴν ἱππων τὸν εἰδέφανταν;
 τί δὲ ἡ ποιητὴ τάπτοι παραπο-
 μηρός; τί τοις μηνημέναις ὑμῖν

hanc ob rem & veteres regiae
 fuerunt omnes mediterraneæ.
 hinc ita crevere Medi, Persæ, As-
 syrii, & ceteri. discedam ab ex-
 exemplis regiis, quæ jam nihil ad
 vos attinent. Vestram Africam
 respicie, in qua vicinos habebitis
 quos elegeritis, ubi prospèctu qui
 vos nunc irritat, carebitis; nec e-
 rit vobis molesta præteriorum
 malorum memoria, videntibus
 mare vacuum navigiis, remini-
 scientibusque numerosarum clas-
 sium cum spoliis venientium, &
 magnificentia portuum, arma-
 mentariorum, navalium. jam in
 mœnibus, exercituum, equo-
 rum, elephantorum receptacula,
 & propinquæ his ætraria, cuius rei
 vos admonent? aut quid aliud
 quam dolorem vobis afferunt, &
 εἰναι; ή τὸν ἄλλο πλωτὸν διδούντο, η
 irri-

εῖς δὲ τὸν μετέπειτα Διένειν] Scio fore ut hic alii quoque hærent,
 dum, quid referat vox relativa ἄν, quærent. Hac enim scriptura manen-
 te, εἰς δὲ τὸν μετέπειτα Διένειν αἴπετε, ἄν δὲ ἡ διατάκτη γέτονες εἰσαδε,
 quid ea referri dici potest? Nec verò id cognosci ex interpretibus potest:
 quorum uterque, ut ex hoc se extricare loco posset, viam sibi vi fecit. Nam
 Gelenius ita, Vestram Africam respicie, in qua vicinos habebitis quos elegeri-
 tis. At verò P. Candidus, prior interpres (quamvis autem ejus quoque
 interpretationem afferam, absit tamen ut cum Gelenio illa in parte confe-
 rendum existimem) Ad Libyam vestram referte oculos: cuicunque finitimi esse
 volueritis, per nos licebit fore. Hac certè interpretatione ut habere locum pos-
 set, non de una Libya sed de pluribus loquutum esse Censorinum oportet.
 nam tunc aptè sequeretur, cuicunque earum finitimi esse volueritis, &c.
 Ad Gelenium autem quod attinet, ut Græci sequuntur verbū dici posset, ita
 legi locum hunc necesse esset, εἰς δὲ τὸν μετέπειτα Διένειν αἴπετε, εἰ δὲ
 ἄν διδούντο γέτονες εἰσαδε. Sed tandem & ipse aperiam quid de eo sentiam,
 decessi pauca quædam luspicor, ad quorum unum pertinet illa vocula relati-
 va. Suppicor enim ita scriptum ab Appiano suisse (Φύσισμα, ή εἴπειν ε-
 πέσα;) εἰς δὲ τὸν μετέπειτα Διένειν αἴπετε, πολλὰς τάξεις ἔχουσι, οὐ δέ δι-
 δούντο γέτονες εἰσαδε. Nemini autem (ut de hoc obiter moneam) novus
 videri debet hic concursus diuarum vocum quas eadem syllaba inchoat,
 quam passim apud Græcos scriptores hic in his ipsis vocibus inveniatur: e-
 tiam si aliqui hunc concursum κεκοφανίας aliquid habere, delicate multo-
 rum aures judicature sint.

τοῖς ταῖς μηνιαῖς ὑμῖν ὥστιν.] Scriptum suisse arbitror, τί ταῖς ταῖς μην-
 iαῖς

Remedium ad
versus ca-
lamitates
est oblioio.

irritamentum ad repetendam, si fieri possit, eandem potentiam? Humanus affectus est, memoria fortunæ pristinæ sperare ad eam redditum. remedium autem aduersus calamitates est oblioio: quæ non potest vobis contingere, ni aspectum amoveritis, cuius rei argumentum est manifestissimum, quod sapienter veniam pacemque adepti, non mansuetis in foederem. ergo si adhuc affectatis imperium, & nobis qui id abstulimus iniqui, expectatis occasionem, opus habetis tali civitate, talibus portubus & navalibus, & structis in castrorum modum mœnibus. & cur parcamus deprehensis tam infensis hominibus? quod si non solis verbis, sed ex animo abdicatis vos imperio, contenti ditione quam habetis in Africa, & sincerè fœdus nobiscum inistis, agite, comprobate id opere, in vestram Africam migrate à mari, cuius excidisti imperio. Nec est quod simulata miseratione deploretis sacra, penates, fora, sepulchra, manebunt immota sepulchra, & licebit ea parentandi causa invisiere: sacris etiam operari, quotiescumque li-

„ ἐρέποντο ἐπινελθεῖν ἐς αὐτὰ, εἰ ποτε διώκοσθε; πάντοτε ἐστὶν αὐτός οὗτος τοῖς μεμνημένοις τὸ ποτὲ τύχοις, ἐλατίζει τῶν τύχων ἐπινελευσθεῖς. Φαρμακον, ἐπικαλῶν ἀκεσήριον, λόγῳ. οὐ σοῦ ἐν μετατέχειν ὑπάγει, οὐδὲ μὴ τῶν ὄψιν δοπλοῦσθε. Εἰ τοταν συφίσσεται ἐλευχῶς, ὅπι πολλακις συχνάμενος. Εἰ σωματικῶν τυχάντες, παρεγαπονθήσεται. εἰ μὴ οὐδὲ ἐπιδέχεται ἐφιεσθεῖς, καὶ δυσρηματικοὶ γένοις ὡς αἴφηρημάνοις, καὶ παρεργοφυλακεῖται, δεῖ τῆσδε τὸ ποτὲ λεων ὑπάγει, καὶ λιμόνων τοιῶνδε, καὶ νεωρίου, καὶ τόχου ἐς τρυπανά, πέδου τρέποντος μεταπέμπεται. καὶ τί ἐπιφειδόμενος ἐχθρῶν εἰλημένος γένεται; εἰ δὲ τῷ φρέσκῃ δέχεται ποτε ποντικῶν, καὶ λογισμοῦ μεταπέμπεται, καὶ λογισμοῦ μεταπέμπεται. Λιούντος ἀρχετοῦ, Εἰ ποτὲ απεφασίσας συνεδεῖται ἡμῖν φίρεται, Εἰ γα ταῦτα ἐπιδέχεται, εἰ μὴ Λιούντος, Εἰ τοὺς λίθους ἔχεται ανοικοδόμημα, τὸ δὲ ταλάσσης σύνεσται οὐ απέτηται τε. μηδὲ ἵππος γίνεσθαι ἐλεύθερος, Εἰ εὖ, Εἰ εἶναι, Εἰ ἀρρεγές, Εἰ ποτὲ Φερές ἀντί πέρφοι φρέσκαις αὐτίνης, τοι, Εἰ συναγέστηται ἀντοῖς ἐπεργασθεῖται, μηδὲ, καὶ τοὺς ιεροὺς θύσειν ἐξέλεγκται, τοι ποτὲ τοιόντες τοῦτο λατπέται παθεῖται, λαμβάνει.

μετα τούτην ἐστιν; vel, τι δὲλο ταῦτα, aut πι ταῦτα δέλο οὐ μν. At Gele-nius vertit, cuius rei vos admonent? (sequitur autem, aut quid aliud quam dolorem vobis afferunt, &c. tanquam scriptum esset, πάντα ταῦτα ρημάτα τούτην ἐστιν; Alter autem interpres, P. Candidus, duo membra in unum confundens, (ut sæpe & hoc & alia multa peccat) qua juncturam nisi magna cum mutatione habere non possunt, ita hunc locum reddit, quid autem haec aliud mentibus vestris fuggerunt, quam dolores & incitationes quasdam ad ea redendi, quam licuerit.

ἐρέποντο ἐπινελθεῖν] Malim, ἐρέποντα τοῦ ἐπινελθεῖν εἰς αὐτῷ.
εἰροτε διώκετε] Non dubito quin scriptum ab Appiano fuerit, εἰποτε διώκετε.

λαρδού, ὃ γῆ καὶ νεωσίοις θύεται,
 ἐδὲ σύναγεται τερχεσθαι. εἴσις δὲ τοῦ
 ιεροῦ ἀλλακῆ ἀγέρας ἐν τοῖς μετελ-
 θαῖσις ἐργάσιοι, οὐ τούτῳ κάκη-
 ται ὑμῖν εἰς πάτερα φόδοντο
 τὰς οὖτε Τυρούς καπταλιπότες, πλ-
 ατέρους Λισσίου τὸν τε ἐπίκτην
 υμῖν τότε θρόνον, οὐδὲ πάτερα
 πάτερα. Θρησκεῖ τε λογοῦ, μηδ-
 θετε ἀντὶ αὐτοῦ τοῦτο δυσιδύνεις,
 ἀλλὰ ἐπὶ βασιλεὺς τε ὄργοντο καὶ
 ἀμετέλην ποιητὴν πάτερα πατεστα-
 σοῦτο. εἰ ἀναμνησθε τὸν καὶ
 Αἰλίαν ημεῖς τοῦτο ἐχθρὸν ἀλλα-
 μηδόπολιν ἔσσον, ἐδὲ διερρά-
 νοντες, ἀλλαζόποιντες, περιπ-
 μαντες, ἐπὶ τοῦ συμφέροντον κε-
 ταριστόντες ἐς Ρώμην. Εἰ ἐλυτ-
 τελοντες ἀμφοτερούς. αλλὰ εἰσὶ γῆ
 υμῖν ἐπὶ ξεράντες πολοὶ θυ-
 λασσοσιώτες. Εἰ τότε περιπ-
 οκράδη, οἷς ἀντὶ ἐνικλωτῶν ἐπιμι-
 γνοῦστε τὴν θαλάσσην, Εἰ τοὺς τῶν
 ὥραντα Διερθεσίν τε τὸν αὐτόλι-
 ψιν ἔχοντες ἐνυκαρπή. Σὺ γάρ μα-
 κόφην ὑπέστη δὲ τηλασσοῖς, αλλὰ
 ὑγδατίκηντα σεῖδοντας αὐτούργαμην.
 κελεύομεν. ημεῖς δὲ οἱ Καρθη-
 γεῖνοι ποτες υμῖν, ἐγκατόντες
 θαλάσσης απέρχομεν. κακοῖς δὲ
 ιμεῖν διδόμενοι ὃ θέλετε ἐπιλέξατε,
 Εἰ μετελθεσίν ἀντινόμως εἴητε.
 τέτοιο δὲ εἰς τὸν τοῦ περιπλέοντος
 πόνοντεν ἐσόντες Καρχηδόνα, εἰ πε-
 θετο ημεῖν. Καρχηδόνα γαρ δέ
 μόσιος, οὐ τὸν θεατρόν, οὐ τούμενον.
 Τοσαῦτα εἰπων οἱ Καρθηγεῖνοι,
 ποιήσαστε καὶ τὴν Καρχηδόναν τὸν
 επιπλέοντας ἐδὲ διπλεγματεύαν, οὐ
 πεπινοῦσθε μήδη πειθόντα καὶ

buerit eō accedere. reliqua dirua-
 mus. non enim sacrificatis nava-
 libus, neque parentatis moeni-
 bus, focos verò & aras & fora
 potestis aedificare aliubi, & brevi
 illam quoque habebitis patriam:

quemadmodum prius relicta Ty-
 Carthagl.
 ro commigrasti in Africam: &
 nientes re-
 solum quod tunc fuit acquisiti-
 tum, nunc existimatis patrium.
 in Africam
 commi-
 utque compendio dicam, discere grarunt.

potestis hæc nos non inimico a-
 nimo jubere, sed ad tuendam se-
 curitatem concordiamque pu-
 blicam: si in memoriam revoca-
 veritis, Albam etiam, non ho-
 Alba urbs.
 stilem urbem, sed veterem pa-
 triam, non ab infensis nobis, sed
 à coloniis officiosis, ob commu-
 nem utilitatem esse translatam Romam
 in nostram urbem: & id factum
 translata.

utriusque populo bene cessisse. sed
 habetis adhuc multos opifices
 qui ē mari viatum parant, & huic
 rei prospectum est, ut facile sit
 vobis commercium cum mari,
 & possitis fructus exportare im-
 portare. quæ haud magno nego-
 tio. non enim longè à mari,
 LXXI stadia, jubemus vos rece-
 dere, quum ipsi ab eo absimus c
 stadii. locum ut ipsi eligatis con-
 cedimus, simulque libertatem in
 novis sedibus. & hoc est quod
 jam antè prædictimus, liberam
 fore Carthaginem si nobis pa-
 reat, vos enim, non vestrum so-
 lum, putamus esse Carthagi-
 nem.

His dictis Censorinus tacuit.
 Quumque Carthaginenses atro-
 dixisse quicquid ad suadendum

consolandumque pertineat, de cetero, inquit, senatus iussa peragenda sunt, idque sine mora abite igitur, estis enim adhuc legati. His auditis submovebantur per apparitores: & quia praevidebant futurum motum Carthaginensium, petierunt iterum dicendi veniam, tum introducti, sic locuti sunt, Videmus parendi necessitatem, quando ne legatos quidem mittere in urbem sinitis, ceterum ad vos redeundi spes nulla est, quia necabimur a civibus priusquam sermonem absolverimus. quapropter oramus, non propter nos, paratos ferre omnia, sed propter ipsam Carthaginem, si forte metu possit ad serendam calamitatem adigi: admoveatis ei classem interim dum iter facimus: ut audiendo & vidento quæ jubetis, si possunt fertant: quandoquidem id à nobis

„ παρηγεροῦται εἰπεῖν τὸ ἃ δέσ-
„ ταγμα τὸ βουλῆς δὲι γρίβαδ, καὶ
„ αὐτοὶ γένεσθ. ἀπίτε οὐδ. εἰσ
„ γὰρ ἐπ τοῖς θεοῖς. οἱ μὲν εἶπον ς-
τασι, οἱ δὲ ἔξωθενδροι τοὺς τὸν θεο-
ποτα, καὶ τὸ μέλλον τὸν Καρχηδό-
νιον ἔρεδον τερούτες, ὑπτάντων
εἰπεῖν, καὶ εἰπεῖντες ἐφισταν-
„ Τὸ μὲν ἀπικεστητὸν Εἰ κελδί-
„ συνετῷ ὄραρδι οὐ γὰρ οὐδὲ
„ προσέδονται οὐδετε εἰ Πόλις. ἡ
„ μηδὲ οἱ ἐπικυλεούσθεντες τοὺς ς-
„ μηδὲ τὸν ἐλπίζορδι, ἀλλ’ ὑπὸ^{το}
„ Καρχηδόνιον ἐπ λέροτες διπλεῖ-
„ θει. δέομενοι δὲ ὑρῶν, εἰς τούτη
„ εποτῶν ἐξρήμην πάντα πι-
„ θεῖν ἔτοιχοι) αἵλιοντες αὐτοῖς
„ ἐπ Καρχηδόνιον, εἰ διώσατο πα-
„ πτωχαγείσας τας συμφοράς υ-
„ πονητι. ἀθετήσατε αὐτὴν τας
„ ναις, εἰς οὐδενότες ἀπίρροι ινα
„ καὶ ἀγονότες τῇ θεωρούτες ὡν
„ προσεπιδίκατε, σύγκωτιν, οὐ δ-
„ ορθωνότες. εἰς τότο δὲ ημῖν α-
„ νάγκης ἀφίκηται Εἰ τύχοι, οὐ
„ αὐτοῖς

[τὸ μέλλον τὸν Καρχηδόνιον] Qum dicat Appianus, εἰ quum praeviderent id quod facturi erant Carthaginenses, Gelen. hoc ipsum quod facturi erant voluit exprimere, ita reddens, & quia praevidebant futurum motum Carthaginem. (Neque enim dubito quin motum Gelen. scripsiter, non metum, ut habet Basileensis etiam editio) At vero P. Candidus, futurum nobis sortem prævidentes, perinde acsi non ἔτοντο Καρχηδόνιον sed ὅπῃ aut τοι Καρχηδόνιον, legerisset, quanquam de hoc etiam dubito, an Appianus, illud significare voleans, alterutro horum loquendi generum fuerit usus.

[αὐτοῖς προσεπιδίκατε] Non immerito (meo quidem iudicio) suspectus fuerit hic genitivus ἀντι, præcedente participio θεωρούτες. At si particip. αὐτοῖς πρæcederet, θεωρούτε sequeretur, suppicione fortasse carere videri posset hæc lectio. Rationi tamen consentaneum esse puto ut præcedat αὐτοῖς: perinde acsi diceretur, non solum audientes, sed etiam videntes quæ imperasti. Adde quod videtur dicturus fuisse potius αὐτοῖς εἰ προσεπιδίκατε.

[αὐτοῖς καὶ τύχοις ἀφίκηται] Deesse puto hic vocem προσγυμνατα, & scriptum fuisse, εἰ πότῳ δὲ ημῖν αὐτοῖς καὶ τύχοις αφίκηται τα προσγυμνατα. Alioquin necesse fuerit ut dicamus αἴτιας ημῖν dictum esse eo modo quo Latiní dicerent, Eò ventum est à nobis, pro Eò venimus,

, αὐτοὶ παρεγκλέων ἡμῖν τὰς ναῦς
,, ἐπάρχου ἐπὶ τὴν πατερόν. Οἱ
μὲν ἐν τοσαῖς εἰσόντες αὐτοῖς
καὶ οἱ Κλινοεῖν Θεοὶ πενήνταν ἔγρατο
παρεγκλέων, αἰεκάλιδες τῷ Ιδρῷ
τὴν πόλιν. ταῦτα ἐπέστησαν οἱ μὲν
ἐπὶ τὸν διεδίσκον, οἱ δὲ τῷ πατέρῳ

extorquet fortunæ iniquitas, ut
ipſi vestram classem vocemus
contra patriam, his dictis abie-
runt. Censorinus cum xx quin-
queremibus profectus, circa ur-
bem oberrabat, legatorum pars
diffugiebat exitinere, plures ta-
men pergebant taciti.

Carthaginenses è mœnibus
prospectabant quando illi veni-
rent, & impatientia morarum
capillos sibi vellebant: alii pro-
currebant obviam, cognoscendi
desiderio, & quum mœstos re-
verti viderent, plangebant ora,
& percontabantur, quidam ex u-
niversis, quidam ut quisque in a-
micum notumve inciderat, pre-
hensando & sciscitando. & ne-
mine respondente ingemisce-
bant ut rebus perditis, id qui ex-
audiebant in mœnibus, conge-
micebant, ignari cur, magni ta-
mèn alicujus mali præfigio. Por-
ro in aditu portæ conferti pene
conculcabant se invicem: nec
multum aberat quin legatos dis-
cerperent, nisi hoc tantum pro-
tulissent, sibi opus esse primū
seniores alloqui. tum verò alii
decedebant eis de via, alii turbam
etiam dimovebant, quo matu-
rius rem cognoscerent. Ubi verò
introgressi sunt in curiam, senio-
res alii semotis soli considererunt:
plebs curiam foris circumstetit,
legati ante omnia renuntiarunt
iussa consulū, moxque conclu-
matione orta, in curia, plebs
quoque foris clamorem reddidit.
deinde legatis narrare pergenti-
bus quid pro sua causa protulissent in medium, quibusque pre-
cibus

cibus conati sint obtinere ut Romanam legationem mittere liceat, rursum fuit altum silentium, expectantibus exitum senioribus, plebs quoque simul conticuit. Ut verò audire ne legationem quidem sibi permitti, ingentem ululatum ediderunt: ad quem

PopuliCar-
thaginien-
sis furor
& insania.

Populi im-
petus in
primores
& legatos.

plebs irrupt in curiam, jamque nihil aliud erat quam furor & insania, qualis mulierum bacchantium, & non uno modo furentium. Nam quidam in senatores qui sententiae de dandis obsidibus autores fuere, impetu facto, tanquam ab illis ortum fuisse circumventionis initium, excruicabant, & dilaniabant miserios. quidam eos qui arma tradi suferunt, traetabant similiter. alii legatos lapidibus impetrabant, ut rerum tristium nuntios: alii rapabant per urbem etiam. alii rursum Italos, qui etiam tum apud se, ut in repentina improvisoque malo, haeserant, mulcabant modis variis, dicitando se ultionem obsidum & armorum ademptorum ab eis expertere. erat enim tota urbs plena fletu, ira, metu, minisque. per vias clavore ciebant suos quisque charissimos, & in fana tanquam a-syla confugiebant: nec à convitiis in deos abstinento, qui ne sua quidem sacraria tueri valent. alii petentes armamentaria, flebant quum viderent vacua. alii decurrente in navalia, traditas. quidam elephantes, quasi adhuc praesentes, vocabant nomine: & vituperabant seque suosque maiores, qui nec elephantes, nec naves, nec tributa, nec arma dare debuerunt: quum

δέομφροι, ή ες Ρώμην πεσούσαις της παραγέμφροι, ανδις λινή τη βεληνη σημη βαθεια, το πέλευ μαρτινούς φέμφροις ή δημιουργού αντη σωματωπι. οις ή εμφένονται μηδε πεσούσαις επιπεζειν, ηλαίας ηγάπτων οδυρόμφροι. ή δημιουργού επεργαθρού εις αντεξος ή δηπτη τερεις λινούσιρος αλογούρος Ε μανιάδης, οιον εν τοις βακχειοις πιθεοις φασι της μαρτινούς απολογηται καινοτηγέν. οι δρη τη βουλαρτων της ασθει τη ιρηγεων ιστηγησαρθρούς, οις έρχετος την ενέδρας, ηκινόν τε ή διεσπασον οι ή, της συρρεβλεύσιντος ταξιδεύονται τη ζηλανηιον οι δέ τες περισσεις κατελανον, οι κυκλων αγγέλους. οι δέ ή της ασθείσαντος αντεποντης πολιν, έπεργοι ή της Γαπλανης, ει επι περι αυτοις, οι εν ογφιδιοι Ε απηγκυτα κακηι, ή ποιη, έλυμανοντο ποικιλων επιλεγοντος, ομηρων ταξιδεύονται η όστων και απίστους αγγειον. οιμαργης τε άμυναι Ε δερης ή δέσις ή απτηλης η πόλις συνεπωλησο, ή ίν της άδειας ανεγκάλιαν τη φίλητα, Ε έτι τηι ισχει οις ή της θεος ανειδέλειον, οις ωδε σφίσιν αντοις επιχειρηση διναιδηφροι. έπεργοι ή έτι της άπτοληγης ιαντες, έπλειον, έρωτες κενάς. οι οι' έτι τηι νεώτερη παθητηνοις, αδιδευτο της νεάς, οις απίστους ανδεστροι επιδεδμένας. ή τη ένομαζε την τη έλεφονταν ανεγκλωσι, οις επι παρισταν. της τη αποργηνοις ή σφάλικτες έποιδεσι, οις δέον, μητε έλεφαντος, μητε νεάς, μητε Φόρους, μητε τη lamentabatur naves perfidis nomine: & vituperabant seque suosque maiores, qui nec elephantes, nec naves, nec tributa, nec arma dare debuerunt: quum

σπλα

σπλα πιστούνται, διποθνεν οὐκ
τῇ πατερὶ ἀπλισθήτη. μάλιστα δὲ
άντες εἰς δεργίου αἰνεῖσαν αἴ μητέ-
ρες αἴ τῇ οὐρῆρον, οἷα πνεὺς στιχο-
γανδιάς ἐχανεῖς, στυγογενούση
μετ' ὀλολυγῆς ἐγέισθ, Καὶ τὸν ἔχ-
δοσιν τῷ παρόντι καθφέρουσα, καὶ
τὴν ἑαυτῶν διπέρποτιν ἐπεξέλον δὲ
ἄντοις, οἷς θεῶν αρματωμέναν ἄντοις
ἄντη τῷ πατέρῳ. ὀλίγην δέ οὖν ἐστιν
φρόνει, τὰς πύλας ὀπεκλειστοι, οὐ
τὸ τεχθεὶς λίθον ἀντὶ καταπελτῶν
ἐπιλήσσουν.

Ηὕ βασιὴν πολεμεῖν μὲν ἐνηφί-
σατο αὐτῆς ἡμέρας, οὐ τὰς δύοις
ἔκπειζεν ἀλλαζόντος ἐναντίον. σρατη-
γὸς δὲ εἴλοντο, τῷ μὲν ἔξω προσέζεων
Ἄσδρον, οὗ Σανατῷ ἐπικρυ-
πτότει, λιγότα δισμυλάνων ήδη
οικεῖσθαι ἀνθρώπων. οὐ περ ἐξετελεῖ,
αὐτῷ δεκτούμενῷ μηδὲ μετακαθῆ-
ση τῇ πατερὶ δὲν ἐχέστοι κιδίνια,
μηδὲ ἄντιστοι ανάγκης ἀδηπάτη Ρω-
μαίοις δέσι τοῦ ἀναφέρειν. εἰπότε δὲ
ταχῶν ἡρεθή σρατηγὸς ἐπερ Αἴ-
σδρούνας, θυγατερῶν Μασανί-
σου. ἐπεμψαί τοις εἰς τὰς ψάλιττας,
εἰπούστας αὐτὸς ἡμέραν τελείωντα
ἀνοικῆς, οὐα πρεσβεύσαντα εἰς Ρω-
μην. διποτυχόντες δὲ τοις, ἐπὶ
ταυματοῖς ἐγίγνοντο μεταπόλεις τε
καὶ τόλμης, ὅποις παθέντες μελ-
λον ητο τὴν πόλιν ἐκλιπεῖν. ταχῶν δὲ
Σανατούς εἰς τὸ μεταπόλεις συ-
πεπτλανεῖσθαι δημιουργεῖα μὲν, τὰ
δημιουρα πιμένται, Καὶ ιερά πάντα, οὐ
εἰ πάλλοι ἐνεύρουσαν οὐ, ἐγένετο. εἰρ-
γάζοντο περὶ μονοῦ αἰδρεῖς τε Καγιανῆ-
σσας, ἡμέρας τε η νικτὸς (μη ἀνα-
παύσιμοι), οὐ στον αγρούμενοι πα-
τέοι μέρος, ἐπὶ δέῃ πατερῷ) θυρεύς
ἐκποτού ἡμέρας ἐνέστης, Καὶ ξύφι τελικοῖσι, Καὶ καταπελτηφέ βέλη χίλια,

præstisit set armatos mori pro pa-
tria. Sed nihil æquè accendebat Matres ob-
iram populi ac matres obsidum :
quaæ haud secus quām furia tra-
gicæ singulos aggrediebantur, probrante
exprobrantes filios ablegatos, i-
primori-
psis frustra reclamantibus. Pauci,
ceteris magis sobrii, portis clau-
sis, in mœnia lapides pro cata-
pultis congregabant.

Senatus eadem die bellum de-
crevit, & servos per præconem Servi ad
pronuntiavit liberos, duces au- libertatem
tem elegere, foris Asdrubalem, vocati.
quem daminarant capitis, haben- Asdrubal
tem jam armatorum xx. m. mox prius capi-
tus damna-
tus, eligit
rogaturus ut accepta injuria vel-
let oblivisci in extremo patriæ
periculo: quæ metu Romanorum
coacta in immerentem pec- Carthagi-
caverat, intra mœnia verò alte- nensium.
rum Asdrubalem, Masanissæ ne-
potem ex filia, rursumque à coss. alter, Ma-
sanissæ ne-
rum inducias ut legatos Romanum pos.
mitterent, repulsi autem tunc
quoque versi sunt ad miram au-
daciā, quidvis passuri potius
quām urbem desererent: mutatis
enim animis omnium, templo fa-
naque & alia loca spatioſa verte-
runt in officinas publicas, ubi in-
terdiu noctuque viri pariter ac
fœminæ incessanter operabantur,
cibum per partes accipiendo
certo tempore: efficiebantque
singulis diebus clypeos centum,
trecentos gladios; tela quæ ex ca-
tapultis mittuntur, mille; tragu-
tas

Carthaginenses & lanceas quingentas, catapultas quotquot poterant, has ut tendere possent, raserunt suas feminas, quum aliorum pilorum esset inopia.

Dum Pœni tanta cura bellum apparuit, consules, vel quia non libebat statim rem tam insolentem aggredi, vel quia facile videbatur, exarmatam urbem, quan- docunque placeret, vi capere, cunctabantur etiam, rati remis- furos impetum præ inopia: ut in angustis rebus solet fieri, ut qui primum contradicunt, pro- fende tempore considerata re melius, timeant potentiores of- fendere: quando & Carthagi- niensium unus, conjiciens cives jam metu tentari, & in concio- nem progressus, quasi acturus aliud, ausus est dicere, è malis eli- genda minima inermibus, nil dis- simulans sententiam. At Mala- nissa Romanis indignatur.

Malanissa
Romanis
indigna-
tur.

σώνια ἐπί λόγχας πενταγονίας, κα- κρατητέας σύσσις διωγμένην. Εἰς δὲ τὰς ἐπιτάφις αὐτινὰ ἀπέκεισαν τὰς γυνάρχες, τελέχον ἐπέρων δοσεῖν. Εἰς οἱ μὲν σὺν τοτῷ αὐτοῦ ηγε- σθοκῆντος ἡμέρας.

Οἱ δὲ ὑπάπτοι, τάχα μὲν πε- σκυνθεὶς εἰς ἐνθύεταις ἐπί τρεῖς ἀλλούτου, ἄμφοι ἐπί, καὶ τὸν πόλιν ἀνοικον ὅπου λήψασθαι οὐκείσθησαν θέλοιν ἡγενύμνατο, διέμελον ἐπί. Εἰς αὐτούς αὐτοὺς σύνοικος ἐπί τὸ δοκεῖνος οἷον σὺν τοῖς διπλοῖς γύρεας φιλεῖ, ἐνθύεταις μὲν αὐτό- γενος, αποιόντος ἐπί τὸ λογο- σμόν, φόβον ἀπτελεῖς τὸ ἀπτελεῖ- τον. ἀλλὰ καὶ τὰς Καρχηδονίας τὰς αὐ- τῶν εἰκόσιας σφῶν ἥπη τὸ δέσμοντες, ἐπελμησον ὡς ἐπί δὴ τὸ ἀλ- λο παρελθεῖν εἰς τὸ μέσον εἰπεῖν, οὐ- περ δὴ τὰς ικανὰς ἐπιτέλεος τὰ με- τελεσθεῖσα, ὄντας αὐτούς τας, επει- οφίνες εἰπόντες τὴν γνώμην. Μα- σσανάσον δὲ ἤχετο Ρωμαῖοις, καὶ ἔφεζε βαρέων, οὐπερ, τὰς Καρχηδο- νίαν διώκειν αὐτοὺς εἰς τὸν βαλανό-

ἄλλους

[εἰς δὲ τὰς ἐπιτάφιες αὐτῶν ἀπέκεισαν τὰς γυνάρχες.] Factitatum id sibi- etiam ab aliis. Capitolinus in Maximo & Balbino: Non tacenda hoc loco de- votio est Aquileiensum pro Romanis, qui etiam crines mulierum pro nervis ad sagittas emitendas totundis dicuntur. Cœsar l. 3. de B. C. de iis, qui ob- servaverunt Salonis: Praeletis omnium mulierum crinibus tormenta efficerunt. Talia tormenta, ejusmodi funium genere instructa apud Rhodios quoque olim o- fferabantur in testimonio virtutis mulierum ejus civitatis, ut tradit Ari- stides in Oratione Rhodiaca. Et Byzantii, referente Dione, rudentes e ca- pillis mulierum fecerunt. Romani etiam antiquissimis temporibus, cum Galli Capitolium obseruerint, iisdem inopia aliorum pilorum usi fuerunt, malueruntque pudicissimæ feminæ, deformata ad tempus capite libere vivere cum mari- tis, quam cum hostibus integrō. ut loquitur Vegetius. In cuius rei memoriam Veneri calvæ edem consecraverunt. Apti autem ad eam rem erant mulie- bres capilli & nervorum vicem supplebant: siquidem cum longi ac tenues essent, atque oleo inter plectendum perfunderentur, vires & intentionem validam accipiebant, adeo ut parum à nervorum robore abessent. Vide porro qua Stewechius ad Vegetii lib. iv. c. 9. adduxit.

άλλους έναρε τοῦ ἐπιτρέψαμεν αὐτοῖς ἐπιτρέψαντας τε, οὐ καὶ ποιῶσιντος τὸν πολὺν ἐπελθεῖν, αἰς τοῖς πάλαι πολέμοις ἐποιεύν. ὅμως δὲ ἀυτὸν τὸν ὑπάτων διπλωμάτων εἶναι Εἰ πολούσιον ἐπὶ συμμαχίᾳ, ἔφη τὸν συμμεχίαν πάμφεν, ὁπαν αὐθιτικὰ δεομέναν. οὐ μετ' ἡπολὺ πάμφας, πέρητο ἐπὶ πάντας ἡδὶ δέναντι. οἱ δὲ, φέρουσες ἀντίτο τοσούπορον, ἢν δέ τοι Εἰ ἀπίσωστες αἵ δυνάμειραντι, ἀπεκλινατο ταφερψίαν ὅτε δημιεῖν. τοῦτο δὲ ἀγερεῖ τὸν στρατὸν Εἰ πάντας ἴφράτιζον, εἰς μόνην ἔχοντες Ἀδριανῆς καὶ Λέπτεων, Εἰ Σαξονί, Εἰ Γάτικον, Εἰ Χολλανδίας, τοῦτο δὲ διὰ λοιποὺς Διεῖντος λιγότερον ἐπὶ τοῦτο Ασφρόσ, ὅπερ εἰκόνη Φραγκού ἀγερεῖν εἰς Καρχηδόνα ἐπεμπεν. δὲ γάρ δὲ ἐς ταῦτα θλιπτερφετοῖς ἡμερῶν, οἱ μόριοι υπατοτοσφερούσι μέρφα τῇ πόλει τῷ Καρχηδόνιων, ἐς μαχών εἰσκαταπίνοντο, οὐ ἐπεκείσθησαν. λιγότερον δὲ τὸν μεντόντον μερίσουν, ξέρεντος τοι μαλισκαντοσκηνα. αυτούχοι δὲ ἀντίτοντο τὸν ἄπειρον διηρέφεν, διεργοῦ ἀν πέντε Εἰ εἴησι ταξιδίον διπλὸν τὸν αὐγάνθο, ταχινία σεῖν καὶ ἐπιμήκις, ημιτελές μαλισκα τὸν παλατό, ἐπὶ δυσμάς ἔχοντα, μεταλλινά τε καὶ τὸν Ιαλάστοντα, απλῶτερον τοῖς κρημναῖς ἔσται τοῦτο τὸν αὔγανθον μεσημβρίαν ἐπιτείχου, ἔντα τοῦτο τὸν αὐγάνθον τὸν Βύρωνα λιγότερον ἐπὶ τὸν αὐγάνθον, τετραπλότον τετράπλοτον τοῦτον δὲ ποδῶν τελάνοντα. διόρεσφον δὲ τοῦτον τοῖς τείχεσσι τὸν αὐγάνθον, οὐ καὶ αὐτοῖς τετραπλότον τελάνοντα, βαθέα δὲ ποδῶν τελάνοντα. διόρεσφον δὲ τοῦτον τοῖς τείχεσσι τὸν αὐγάνθον, οὐ καὶ αὐτοῖς τετραπλότον τελάνοντα, βαθέα δὲ ποδῶν τελάνοντα.

tes usurpare victoriae titulum,
non communicato consilio
priusquam tracierent, sicut su-
perioribus bellis solebant facere,
attamen consulibus animum e-
jus pertenantibus & auxilia po-
scientibus, ait se missurum ubi o-
pus eos habere senserit. nec mul-
to post misit qui percontaretur
ecquid opus habeant. Qui non fe-
rentes ejus superbiam, & ut irato
jam dissidentes, responderunt se
postulaturos, si opus habuerint.
de commeatis autem valde fo-
liciti erant, qui subvehebantur
tantum ex Adrumeto, Saxo,
Lepti, Xolla & Utica. nam Afri-
cae reliqua tenebat Asdrubal o-
mnia; & inde commeatus mitte-
bat Carthaginem, inter haec pau-
cis diebus absumptis, ambo coſſ.
ad eam admoverunt inſtructum
exercitum, oppugnare parati. Si-
ta erat in intimo ſinu magno, pe-
ninsulae ſimilis, cervix enim eam
à continentē separabat, lata vi-
gintiquinque ſtadia: ab ea quæ-
dam lingua oblonga, ſemifla-
dium lata, excurrebat versus occi-
denter, inter ſtagnum & ma-
re, rupibus undique munita &
muro ſimpli. versus meridiem
& continentem, ubi etiam Byrsa
erat in cervice, murus triplex
fuit, altus triginta cubitos, abſ-
que propugnaculis & turribus:
quæ binorum jugerum ſpatiis in-
ter ſe diſtabant per circuitum, ni-
xæ fundamētis triginta pedum,
ſingulæ contignationum qua-
tuor muri verò ad ſecundam
contignationem pertingebant.
erant

Mafanissæ
superbia.
Mafanissæ
diffidunt
Romani.

Saxus
Urbs.
Leptis.
Xolla.

Situs Carthaginis.

erant autem fornicati & capaces, in quorum infima parte ccc ele-phantib[us] stabulabantur, adjunctis pabuli promptuariis: superioris e-rrant quatuor millium equorum stabula, cum hordei penuariis. virorum quoque diversoria, vi-ginti millium peditum, quatuor millium equitum, tantus appara-tus bellicus ordinarium locum habebat in solis mœnibus. angu-lus autem qui ab hoc muro præ-ter dictam linguam ad portus fle-ctebatur, solus erat debilis & hu-milis, neglectus à principio. hi portus sic erant dispositi, ut na-vigatio esset ex alio in aliud, & ab alto unum commune os pate-bat, latum pedes septuaginta: quod claudebatur catenis ferreis. Primus portus negotiatorum e-rat, & in eo tabernae in nautarum usum, multæ, variæ generis: inte-rioris verò portus in medio fuit insula, quæ, sicut & portus, per-petuas habebat crepidines ma-gnas, navalibus refertas, quæ c c x naves caperent: his cellæ imminebant, ubi condebantur instrumenta triremium. unum autem quodque navale in fronte habebat duas columnas operis Ionici, ut circumspicientibus re-præsentarent speciem porticus tam in portu quam in insula: in qua erat & præfecti classis præto-rium, unde tubicen solebat ca-nere classicum, & præco edicere, & præfectus prospicere. erat au-tem hæc insula ori portus oppo-sita, & in longum spatiū pate-omnia quæ in alto fierent, ce-

ταὶ οὐλὰ τε ὅντα ἡ σεραῖν, καὶ ποιητὴ ἐσθιμέσιον ἐλέφαντες τελαγ-
σίοις, καὶ Ἰποκαροὶ παρέκεντο ἀυτοῖς τὸ τρόφων. ἵπποτασσία δὲ ὑ-
πέρ αὐτὸς ἦν τετραγωνιζόλιος ἵπ-
πος, οὐ παμίδιον χλοῦ τε οὐ κελ-
λῆσι. ἀνδράριον τε καταγωγή, πε-
ζοῖς μὲν ἐσ δισμενίους, ἵππουσι
τε τετραγωνιζόλιος. τούτῳ παρα-
σκονὶ πολέμου διεπιπτοῦσα
μενύνται τοις τεχνεσι μόροις. γάντια
δὲ η Ἀρχῇ τῶν γλώσσων ἐπι τε
τεργοῖς ἐπὶ τὰς λιμένας ὠβεί-
καμπτεν, ασθενής λινὸς μόνη ἢ τα-
πινή, καὶ ἥμελητο ἐξ δράχμης· οἱ δὲ
λιμένες ἐσ ἀλλήλους διεπαλεούτο, οὐ
ἐπαλεγάντες πελάζειν ἐσ αὐτὸς λι-
νοῖς εὑρθεὶς ποδῶν ἐσδημήκηντα· οὐ α-
λιστοὺς ἀπέκλιψον σιδηροῖς. οὐ μὲν
δὲ τρισστός ἐμπόροις ἀνέτο, καὶ
πτίσματα λινοῖς ἐν ἀντρὶ ποκινὰ πο-
ποκιλίας· οὐ δὲ σόντος οὐ μάστιγος
τοις λινοῖς, οὐ κρηπτὸς μεγάλαις· οὐ
τε γάντιον τοις λινοῖς διεπαλεπτο.
νεωχλῶν τε ἔγειρον αἱ κρηπτῖδες αἴ-
δε, ἐσ νεανὶς Διονυσίας καὶ εἴδος
πεποιημένων, οὐ παμίδιον ἐπὶ τοῖς
νεωχλοῖς, ἐσ τελερεπτικὴ στούντη. κιο-
νες δὲ ἐγένετο νεωστίκας περιφύλακτοι· οὐ
νηγοὶ διόν, ἐσ εἴκονας στοῦς τῶν ὄψιν.
Ἐπὶ τε λιμένες ἡ τὸ νησῖς περιφέ-
ρούτες. ἐπὶ δὲ τὸ νησῖν σαλινὰ πε-
πικτὸν ναυαρχοῖς, οὐδενὶ δέδη καὶ τὸ
σπλαγχνικὸν σημανίεν, οὐ τὸ κνη-
ματικόν πεφέλειχν, οὐ τὸ μαυροχρόνον
εφορεύ. ἐκείνοις δὲ η νησῖς οὐδὲ τὸ
ἐπαλεγάντες πιστεύεται ισχυροῖς· οὐαί
οἱ, τε ναυαρχοὶ· τοις ἐπὶ πελάζειν
πιστοὶ ἐφορεύ, οὐ τοῖς ἐπὶ παλεύειν
ἀφίνεις η τὸ ἔνδον η σύνις η αἰρε-
τατ, ut prefectus procul videret
terum adnavigantibus non essent

Ετι. εὶ μὲν ἔδε τοῖς ισπλεύσασιν
ἐμπόρους ἐνθὸς ἦν τὸ πάσχα σω-
στῆς τεχνὸς τε γαρ αὐτοῖς διπλεύ-
σαις τεχνοῖς, Εἰ πόλευ ἢ τοις ἐμπό-
ρεσι δύο τοῦ τοπέτων λιμένων ἐσ τὴν
πόλιν ἐστέφερον, εἰ διερχομένους τῷ
πάσχα, τοῖς μὲν εἶχεν τὸ πόλις ή
Καρχηδονίαν η τότε. οἱ δὲ ὑπερβο-
διελούρδιοι τῷ ἔργῳ, θεσσαν ἐπὶ τῷ
πολεμίους, Μασίλιοι μὲν δύο τοῦ
ἡπίσης η τὸν αὐχένα ἐγκάρδιον τε
τὸν πάφεσσον, η βασιλικὸν ἐπιτείχι-
σμόν τὸ ἐπὶ αὐτῷ βιαστόρθρῳ, η
ἐπὶ σκένῃ τῷ υψηλῷ τεχνῷ Κλω-
νωσαν οἱ κλίνακοι ἐπὶ τῷ γῆς η
γεῶν ἐπίφερε η τῷ πόλει τῷ τει-
χεῖς χανιαν. οὐφα οἱ οὐσ αὐτὸπλαν
κατεφρόσων, τοις εὐτυχόντοις ὄστοις
τε πανοῖς Εἰ ἀνδρῶν τοπετυρίας πα-
ρελόγω, κατεπολάγονται η τοπε-
τυρίασσι. Εἰνθὸς αὐτοῖς τοῦτο τοπε-
τυρίας αὐτεκενράκει, ἐπιποστον ἀρκα-
χεὶ λήψεσθαι τὸν πόλιν. οὐ δὲ η
αὐτοῖς ἐπιχείσουν, η αὐτοῖς αὐτε-
πιγγενον, τα μὲν η Καρχηδονίαν
Φρονήσασι τὸ πρότονον οἱ δὲ ὑπερ-
διδότες Αὐδρύσιαν, ἐπιθεν σφαι
τῶν τὸν λίμνην τοὺς εἰ μηκός
Διεστήσασι τὸ πρατόπεδον μερινον, οὐ-
χόσαν η αὐτοῖς δύο τρατόπεδα.
Κλιωσαν οἱ λίμνην ιστὸ
τοῖς πικήσοντες πόλεαν, Μασίλιοι
οἱ εὖ τῷ αὐχένῃ η εἰ τῷ ηπέρει
οὖν. οἰς η αὐτοῖς ἐγγέρτο τῷ τοπε-
τυρίᾳ, οἱ Κλιωσαν η πόλη εἰ
πικήσαν διετάσσοντες τῷ λήψει,
η αὐτοῖς εἰσελεύσαις ὑποτέρειαν ἐπιποσ-
τον αὐτοῖς, ὅπλα το πολεῖ, Ι-
ριάλιαν οὐφενδον αὐτοῖς η Καρ-
χηδονίαν πατέρων τοπετυρίαν,
οἱ Φαμαίσιοι επανυπονήσαν η. ηρίσασι
οἱ οἵματα πολλὰ οὔλια, μηχαναὶ ε-

conspicui recessus portium, imo
ne mercatoribus quidem por-
tum suum intrantibus statim in
conspectu erant navalia, nam
circumdata erant muro dupli-
ci: & porta negotiatores ē primo
portu in urbem transmitebat,
non transeuntes per navalia, hec
erat illo tempore facies Cartha-
ginis. Coss. partitis operis hostem & Censori-
aggressi sunt, Manilius per cervi-
nus aggregati sunt, Manilius per cervi-
diuntur Carthaginum à continente, repleturus
follam, & expugnaturus par-
nem. Manilius
vum murum ei superpositum, ac
deinceps alta mœnia: Censori-
nus scalas à terra & navibus ad-
movenis in illo neglectum muni-
to angulo. Ambo autem hostem
ut inermem contemnebant, do-
nec oblatis sibi novis armis & vi-
ris mirè alacribus, miraculo ter-
riti, retrocesserunt, offendendo
mox in limine, quum sperassent
sine certamine se urbe porituros.
iterato deinde conatu, quum
rursum non succederet, creve-
runt Poenorum animi. coss. verò
timentes Asdrubalem, qui à ter-
go super stagnum non longè ca-
stra posuerat, & ipsi bina castra
muniverunt: Censorinus ad sta-
gnum sub urbis incœnibus, Mani-
lius in cervice quā in continen-
tem itur, castris permunitis Cen-
sorinus stagnum trajecit, petens
materiem struendis machinis,
ubi amisit circiter δ fabros ma-
teriarios, & arma multa, repen-
tē invasus ab Himilcone Cartha-
ginensis equitum prefecto, Phameas
Carthaginensis equitum prefecto, nienium
cui Phameas cognomen erat, equitum
abstulit tamen materiam quan-
præfectus.

tum potuit, fecitque scalas & machinas: ac rursus frustra tentata est oppugnatio. Manilius, mediocri conatu vix primi muri parte dejecta, desperans, ab incepto destitutus, ratus incuspugnabilem eo latere. Censorinus agere factò juxta Linguam in stagno, ut spatium esset amplius, admovit duos vastos arietes: alterum à v. i. m. peditum impellendum tribunis instantibus, à remigibus alterum, triremum præfectis urgentibus. quinque per æmulationem ab utrisque tum principibus tum ministris certatum quateretur murus, parte ejus collapsa prospectus in urbem patuit. Pœni tamen sic quoque hoste repulso, noctu reficiebant quod corruerat. & quia nox non sufficiebat operi, veriti ne & id quod effecerant interdiu, Romani recens adhuc & udum dejicerent, eruptionem fecerunt in eorum machinas, partim armis instructi, partim foliis facibus: quas eti non omnino concremare potuerunt, succurrentibus Romanis, tamen inutiles reddiderunt: atque ita se receperunt. ubi vero illuxit, Romanos cupido subiit irrumpendi per id spatium quod Pœni nondum permunierant, apparebat enim intus quædam apta ad pugnam area, in qua frontem tenebant armati, post quos constiterant inermes cum faxis & fustibus. alii dispositi circa aedes proximas expectabant si quis irrumperet. mi-

τίνος καὶ πλήρωσεν. καὶ πάλιν ἐπεχείρου ἀμφα τῇ πόλει, Εἰ απετέλεσαν ὄμοιών. Μανίλιος μὲν οὐ, μηρὸν ἐπιστρέψαμόν, Εἰ μόλις πέρι τοστάχισματος πεπάσαλαν, απέγνω μηδὲ ἐπεχείρεν ἐπιτητη. Κλιονέων δὲ ἐχόσις πέρι λιμνῆς θέρετο τὴν τακτιαν, οὐαὶ ἐνριπτεροῦ ἐπι, δύο μηρανάς κελυφόσεως ἐπιτητη μεγάλας τὴν μὲν, ἀπονεύσιν εἰκονικούλοις πεζοῖς, μῆνυμένων τῷ χλιαρχῷ, τὸν δὲ τινὸν τὸν ἑρετῶν, ηγεμόνων ναυαρχῶν. Φιλονεκίας δὲ ὡς εὖ ἵστη καὶ ὄμοιώ ἔργω τοῖς τε νοστρέταις καὶ τοῖς ἀρχοντοῖς τοῦ τῶν γενομένων, συνέπειτα πέρι τερενοῦ, καὶ τὰς εὐτὰς πόλεις ποταφέρετο. Καρχηδόνιος δέ, καὶ ὡς αὐτὸς ἀποστρέψας, τὰ πεπόντα νυκτὸς ὠκεδόνης. τὸν δέρκιον δὲ ἐπι τὸν ἑρετῶν αὐτοῖς τὸν νυκτὸς, δεδιότες τοῖς πόλεσιν, μηδὲ τέτοιο μετ' οὐ μέρεσαν αἵ Γαρμανίων μηρανάς ποταφέρειν. καὶ ὑπέροπτος μὲν ἐξ ὅλης (ἢ δὲ ἐφθισσον, Γαρμανίων ἐπιστρέψαμέν) ἀπεβεβεῖ δὲ ὅπλα ποιησαντες, ἀνεκράσων. οἷς δέ τοις τοις Ρωμανοῖς ἐπέπειτο ὄρμη, οὐδὲ τοις πεστοῖς, οὐ πελέως ἐγγέμεινον, βασισμοῦς δὲ ἐσδιψαν. Εἰ δὲ πεδίον εὐτός ἐφάνετο σύνφωνος ἐς μηχάλια, εἰ δὲ τοὺς εὐτόλιτους ἐσπούσι οἱ Καρχηδόνιοι καὶ μετόπου, τοὺς δὲ αὐτοῦς αὐτοῖς ἐπεπέζαν σὺν λιθοῖς ὀπίστοις καὶ ἔλοις. ἐπερεψες τα πολεις Αρεθέντες ἐπὶ τῷ φειδεμένων οἰκιστῶν, ανεβρύθον τὰς ἐπερρεμένους ἐσδιψαν. οἱ δέ ἐπι μοιλον πρεδ-

ζούσι,

ζοντο, ὃς ὅτῳ κυρινῶν αὐτὸν πα-
πιφεγγόλημι, καὶ θεσπιος ἐπεπή-
δων. Σκιτίου δὲ, ὃς μετ' ὀλίγῳ
εἶτε Καρχηδόνι, καὶ τὸ δέ τέτο
Ἀφελεγονός ἐπεκλίπθη, χαλικερῶν
τοτε, ἄκη, καὶ τὰς ἔαντα λόχους
εἰς πόλια διεῖσθαι, καὶ σύνος εἰς Δι-
στύμετρον ἐπὶ τῷ τερψίῳ, καπίνα
μδρες εἰς τὴν πόλιν τοῦ εἰς τὸν δὲ
ἐσελθόντας, ἐξωθουρένους τὸν τῷ
Καρχηδόνια, πάντας ἀντοῖς ἐπι-
πεστρατεῖ, ταπεδέχετο, καὶ ταῖσιν
ζεῖς τὸ τέτο περιπτονάς αὐτὸν ἐπὶ δό-
χης ἐποίησεν, δίστολοτερον τῷ τερψί-
τηγε φανέντα. * οὐνος δῆλος ἐπι-
σολή, καὶ τὸ Κλιονεῖναν προτετένου
εἴσισθι, σεθεινον ἐπὶ λίμνην ταχε-
εῖσθαι βαρεῖσθαι ὑδατον, καὶ ὅτῳ τέ-
χεστι μετεπεινεῖν, εἰς περιπτολέμημον εἰς
τὸ θελαστήν, ὅπερ ὁ Κλιονεῖσθαι
εἰς τὸ θελαστὸν δέποτε λίμνην με-
τεπειποτέμονε. Εἰ οἱ Καρχηδόνιοι,
ὅτε γέρνοιτο πιθίκοις εἰς τὰς Ρ' α-
μαίνεις ἐπίφορον, σκάφας φρυγά-
νων τὸ συττίνειν εἴλοντο τὸ τέ-
χεστον, εἰς κιθηρώλημον τοῖς πολεμίοις,
δέποτε κάλαντο εἰς δὲ ἐπικίνδυναντες ε-
πειλούσθαις κιτταφανεῖς, θεῖον
αὐτοῖς τὸ πιονινόν ἐπιχέοντες, ανέ-
την τὰ ισία, τὸ πληνούτες ἀνέψια,
πῦρ σύεβαλλον εἰς τὸ σκάφη. τὰ δὲ
ταῦτα τε αἴτησαν καὶ τὴν βεττὴν τῷ πυρος
εἰς τὰς Ρ' αμαίνεις ταῦς ἐσέπειτο καὶ
ἔλυμον οἴνετο, καὶ ὀλίγῳ τὸ σύλον κα-
τέφλεξε.

Μετὰ δὲ τὸ πολὺ Κλιονεῖσθαι
μδρες εἰς Ρ' αμαίνον ὥχετο δέσχαρεσού-
σταν οἱ Ἰ Καρχηδόνιοι τὸ Μανιλίων
τερροτερον ἐπικεντο. καὶ νυκτος, οἱ
μδρες, ὅπλα ἔχοντες, οἱ Ἰ, γυμνοι,
οικιδεις φέροντες, ἐπεπήδεσσι τῇ μῆτῃ
σφές ταφρῷ τῷ Μανιλίου, καὶ τὸ χαράκωμα διεπαντο. δέπορμένων Ἰ Καί-

lites, ut videre se contemni ab
inermibus, infilierunt alacriter.

Scipio verò, qui paulo post Car-
thagine capta cognomen Africa-
ni meruit, tunc tribunus, se con-
tinuit, & suos divitos in centurias
per intervalla muro admovit,

non passus in urbem descendere:

tantum eos qui repellebantur à
Poenis undique irruentibus, reci-

piebat servabātque. quod ejus fa-

ctum primum comparavit illi
gloriam, viso plus quam consul

fapere. * communis autem erat
epistola. Censorini castra tum la-

borationab morbis, ut stagnanti-
bus aquis apposita, & à mari dis-

clusa magnis adificiis. quamob-
rem consul ea transmoverit ad ma-

re. Carthaginenses, observato
vento qui ad Romanos ferret,

scaphas fermentis stuprāque re-
plerunt post sua mēnia, ne vide-

rentur ab hostium classiariis.
deinde circumactas priusquam

in conspectum venirent, perfu-

derunt pice ac sulfure, & oppan-

sis vento velis ignem inniserunt
in eas. Illæ vento ac vi flamma-

rum ad Romanas naves appulse
penè totam classem concrema-

ta.

Censorinus paulo post in ur-
bem comitorum causa profe-
ctus est, tum Poeni audacius ur-
gebant Maniliū, erumpentes
que noctu, partim armati, partim
inermes, tantum pontes feren-

do, aggressi sunt fossam Maniliū
proximam, & vallum cœperunt

σφές ταφρῷ τῷ Μανιλίου, καὶ τὸ χαράκωμα διεπαντο. δέπορμένων Ἰ Καί-

Scipio
Carthagi-
ne capta
cognomen
cepit Afri-
cani.

59
Scipio
consule
pruden-
tior habi-
tus.
Censorini
castra
morbis la-
borantia.

Tota pene
clasis Ro-
manorum
concrema-
ta.

Censori-
nus comi-
tiorum
causa in
urbem
profectus.

convellere. turbato autem intus propter nocturnum tempus militie, Scipio procurrit cum equitibus per aversam portam, quia nullus hostis aderat: circumventusque Poenos perterritus atque ita in urbem se receperunt. in Scipio iterum egressi servat exercitum. Manilius castra magis etiam muniit: muro extructo ubi vallum fuerat, & ad mare castello navibus recipiendis erecto, quo commecatus appellerent. deinde ad mediterranea versus, decem peditum, duobus equitum millibus agros populatus est, additis lignatoribus, pabulatoribus, frumentatoribusque: his populatoribus tribuni per vires praeerant. Phameas autem praefectus Afrorum equitum, juvenis ad pugnas impiger, equos in usu habens parvos, celeres, herba contentos, si desint alia, sitis famisque quoties opus esset patientes, in arbustis aut vallis latitans, quoties videret hostem agere dissolutius, advolabat è latibris, in morem aquilæ, & danno dato in tutum se recipiebat: sed quando ad Scipionem vires eius praefectura redibant, nusquam apparebat. Nam ille semper pedites in ordinibus, equites in equis continebat: & inter frumentandum non prius solyebat ordines, quam campum quem demessurus erat, circundaret equitibus & scutatis peditibus. tunc quoque ipse obequitabat cum turmis aliis, & messores sedentes à ceteris, aut excedentes circulum, severè castigabat.

Scipio ita nocturna formidine Scipio viri est iterum egregiè servasse exercitum: Manilius castra magis etiam muniit: muro extructo ubi vallum fuerat, & ad mare castello navibus recipiendis erecto, quo commecatus appellerent. deinde ad mediterranea versus, decem peditum, duobus equitum millibus agros populatus est, additis lignatoribus, pabulatoribus, frumentatoribusque: his populatoribus tribuni per vires praeerant. Phameas autem praefectus Afrorum equitum, juvenis ad pugnas impiger, equos in usu habens parvos, celeres, herba contentos, si desint alia, sitis famisque quoties opus esset patientes, in arbustis aut vallis latitans, quoties videret hostem agere dissolutius, advolabat è latibris, in morem aquilæ, & danno dato in tutum se recipiebat: sed quando ad Scipionem vires eius praefectura redibant, nusquam apparebat. Nam ille semper pedites in ordinibus, equites in equis continebat: & inter frumentandum non prius solyebat ordines, quam campum quem demessurus erat, circundaret equitibus & scutatis peditibus. tunc quoque ipse obequitabat cum turmis aliis, & messores sedentes à ceteris, aut excedentes circulum, severè castigabat.

εἰς τοκπὸν ἡ ἔνδυσ, ὁ Σκιπίων ἐξέδρης σὺν ἵππεῦσιν εἰς τὸ σχητόπεδον, καὶ πύλας αὐλας ἕγειται ἀδεῖς πόλεμον. Ἐπειδὴ γράμμων τὸς Καρχηδονίου πατέφθοντος οἱ δὲ ἀνεκάρσιοι εἰς τὸν πόλιν τῇ δεύτερᾳ ὁ Σκιπίων εἴδεις τῷδε τῷ ἑργῳ περισσοτέρου Ρωμαῖον: εἰς τοκπὸν ἤρσησθαι. ὁ δὲ Μανιλίος τὸ ψρό τοῦ σχητόπεδου ἐπὶ μυλῶν ὄψισιν, τοῖχον ἀντὶ γάζεων ἀντὶ πετρῶν, ἐπειδὴ γέρας φρέσον ἐγένετο ἐπὶ τῷ Ιταλοτόπῳ, οὐδὲ τὸν κυπεταλέοντα ἀγέραν. περιπτέλος δὲ ἐστὶ τὰ μεσόγεα, μεγίστοις πεζοῖς ἐπιπέντε διχιλίοις τὸν καθώσαν ἐπορθεῖται, ἔνδιορδήν τε τῇ καρτολογῷ, τῇ ἀγράφῃ συλλέγεται. οὐγέτο δὲ ἀεὶ τὸν αεροφεμένονταν καλιαρχόν. ἔπειρον παρ' ἐπέρφῳ. Εφαρμαῖας ὁ ἵππηρχός ὁ τῆς Λισσών, νέφος τε ὃν ἐπὶ τῇ θερούποτερῳ ἐστὶ μείζων, ἐπιποτοῖς γεωμήδρῳ μηροῖς τῇ τοχείσι, τῇ πονηραργυρᾷ, ὅπερ μηδὲ εἰπεῖ, Εφέρουσι δίψην, εἰ δένοιτο, Ελιμήνιος πανορμπότερῳ τὸν λόχημας ἢ φάεγγην, ὅπερ πὲ ἀμελεομήδρον ἔστι, ἐφίππητο καὶ ἀφανές, ὡς τὸ σφέτος, Ελυμηναίδρῳ ἐπεπίδαιοτε τὸν Σκιπίωνα ἀφρεῖ, ἀδειάς τοι δὲ ἵππηρχοντος. Ὅγε τοι Σκιπίων μεταστρεψαίδρος: ἥτε τὸς πεζοῦ, τὸς ἵππηρχος τὸν ἵππηρα ἐπιβεβηκότος· ἐν τε τοῖς αεροφεμένοις, οἱ πεζοὶ δέλνει τὸν σωτηρίαν, η το πεδίον δὲ ἐμετέλεις θεραπεῖ, ἵππεῦσις ἐπωτίτης πεπλάσσεται. Επειδὴ γελῶν ἀντὶ ἐπέρφων ἴλιος ἵππηραν εὑρεῖ πεπλέονται, Επειδὴ γέρας τὸ διποτοῖδρον ἢ ἔξοντας τὸ κύκλον, πικρᾶς

εκόλαζεν ὅθεν ὁ Φαρμακίας τοῖς ἐπεχέρες μόνοις. καὶ εὐορέων τοῦτον τοῦ συνεργῶν, τὸ μὲν κλέψαι τὸν Σκιπίωνα οἱ δὲ ἔτεροι καλύπτοντο φέροντες ἐλογεπάσια, ζετίαν εἰς πατέρους ἐῷ Φαρμακίας τοῖς Σκιπίωνας τὴν τοῦτον πάτερον. Διότινον ἢ τοῖς εἰς πύργους τῷ φρούρῳ (ἀποδει-
λῶ σὺ τῇ χώρᾳ) καταφεύγουσιν, οἱ μὲν ἄλλοι καλύπτοντο πανδύριον. Ἐ-
μβολίστες, ἐπεπλεύσασθαι τοῖς Σκιπίωνας εἰς τὰ οἴνοι παρέπεμπον, καὶ διπλή τοῦτον καὶ πολεμίοις. ἐπινελθόνταν δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πανεορῶν εἰς τοῦ σρατόπεδουν, οἱ Καρχηδόνεις νυκτὸς ἐπεδεύτησαν τὸ ἐπιτέλον, καὶ θερόνται τῷ ποικίλῳ σωματικούταν εἰς ἐκταλήσιν τῷ συνέδρῳ Καρχηδόνειν. ὁ μὲν οὖν Μανίλιος τὸ σρατόν ἔδυν συνειχεν, οἷς τὸ ἄγνοια τὸ πηκτόν. ὁ δὲ Σκιπίων ἵπτειν ίλας δύν λαζῶν, ἐπῆρε μεταπλεύσαν δύσλαν ημερέων, παρεπιποντος, ἀφετοντο μὴ συμπλέξεσθαι, πλεύσασθαι τὸ σωματόν τοῦ πατέρος, καὶ τὸ πλεύσασθαι ἐπιφάνειαν, καὶ φέροντες παρέχεντον αἵτινα μίκης παραστόριοι διχόνειν οἱ Καρχηδόνεις, πατεριαστοί τοις Σκιπίωνος κατορθόμενοι παραστήσαντο. Λίγον δὲ ἀφετοντο τὸ πηκτόν εἰπειν πατέρος θερόντος τὸ Μακεδονικόν θεού τοῦ Παύλου, καὶ τὸ Σκιπίωναν, εἰς τὸν προτέρον θεούν ἀγείλησαν.

& Scipionibus, in quorum adoptatus fuerat familiam,

quamobrem Phamaeas hunc solum non audiebat aggredi. quod Scipio-
nem non audet ag-
gredi. Scipionis
rumores, avitum hospitium esse gloria in-
vidiae obnoxia.

Virtus &
fides Sci-
pionis.

A populatione autem rever-
sis ad castra, Pœni castellum na-
vale noctu sunt aggressi magno
tumultu, constrepente ad incu-
tiendum terrorem etiam urbana
multitudine. tum Manilius mili-
tem intus continuuit, periculum
non satis intelligens: Scipio ve-
rò, assumptis duabus aliis equi-
tum, excurrit cum accensis faci-
bus, præmonitis suis ut propter
noctem abstinerent a pugna,
tantum circumcurrando cum i-
gnibus præberent multitudinis
speciem, & terrarent quasi jam
jam invasuri, donec Pœni ab u-
troque latere infestati metu in
urbem refugere. Et hoc quoque
accessit ad alia Scipionis præclara
facinora: ob quæ in ore erat o-
mnibus, ut solus dignus patre
Paulo, debellatore Macedonie, Macedo-

Scipio mi-
nor in fa-
miliam
Scipio
num ado-
ptatus.
Paulus de-
bellator
Macedo-
nix,

61
Nepheris.

Manilio verò Nepherim eun-
te aduersus Asdrubalem, molestè
id ferebat Scipio, videns iter esse
per abrupta faucium, & præoc-
cupata celsiora loca. ut verò tri-
bus stadiis ab Asdubale aberant,
& ad fluminis cuiusdam alveum
progressus per acclivia suis
ascendendum ad eum, magnope-
re suasit ut retro reverterentur,
dictitans, opus esse alio tempore
aliisque artibus aduersus Asdruba-
lem, sed quum ei tribuni aemuli
contradicerent, putarentque
ignaviam magis quam pruden-
tiam esse viro hoste retrocedere,
atque ita occasionem ei præbere
ut contemptim terga fugientum
invaderet, secundam protulit
sententiam: saltem in ripa cite-
riore castra ponerent, ut, si fo-
rent impares contra vim ho-
stium, haberent locum receptui,
quem tunc nullum habebant. illi
riserunt hoc quoque consilium.
quorum unus minabatur abje-
cturum se gladium, si non Mani-
lii, sed Scipionis parendum esset

Manilius,
rei milita-
ris imperi-
tus.

Manilios dñe ēs Néφesχn ὁδεύον-
το ἐπὶ Ασδρύζαν, ἰδυχέσμεν ὁ
Σκιπίων, ὅραν πάντα διπληγμα
ἡ φάσεγμας, Ἐ τὸνψηλὰ φε-
λλημενα. ὡς δὲ στόσιων τελῶν
ἐχρόντο Ἐ Ασδρύζα, καὶ ἐς πέν-
την κατεβάντας ἐχρῆν αναστίνεν
ἐπὶ τὸ Ασδρύζαν, σκεπτο δὲ πάτη,
καὶ σωσιοῦλος εραφίσα, ὡς ἀλ-
λα καὶς καὶ μηχαῖς ἀλλας ἐπὶ^{τὸ} τὸ Ασδρύζαν δεομένου. ἀπτλερη-
των ἢ καὶ ζῆλον ἀντεῖ τὸ ἐπέρων κι-
λασχαν. Ε κρελανιαὶ ἐ τοι δι-
εσλίαι πηγεμόνων, εἰ τες πολεμίας
ἰδοτες ανακαθήσονται, σὺν ὃ καὶ κα-
τηφροσιῶτες φεύγεσιν ἐπικείσον),
δεύτερη τέτταν ἡξιον, στρατόπεδον
τεστο Ἐ μέματο ἐγέρεια, ἦν εἰ
βιασθεῖν, ἔχοντες ανακαθησονται, τούτο
ὄντο ἀντοῖς καὶ ἐδήλωτο ποτε
φεύγοντες. οἱ δὲ ἢ τετο ἐγέλων, Ε
τὸ ξιφῶν πέπειλαν διπρόρριψεν,
εἰ καὶ Μανίλον Ὅ μάλισ Σκιπίων ἀρ-
χοι. διέβαντες οὐκ ὁ Μανίλον, δι-
δὲ τέλλα ων ἐμπειροπόλεμον. καὶ
αὐτῷ περιστάντο ὁ Ασδρύζας ἀπ-
ίπτει, φοντο πέπειλαν διπρόρριψεν,
εἰ καὶ Μανίλον Ὅ μάλισ Σκιπίων ἀναδρομὴν.
εἰ τὸ φρούριον, ἐντο μηδὲν πα-
θεῖν ἰδωστο, ἐφορδεῖν ἀπιστον
ἐπιτίθεμα. οἱ δὲ, σὺν μετανοίᾳ τὸ
μηνονταν, απετράχωσαν, ἀκελ μη
ἐπὶ τὸ βού μη, σὺν πάτη δυνό-
ντο δι τὸ ὄντο Ἐ ποτερεῦν, καὶ
Διεβάσσονται διλόγων τε καὶ δυναγών,
εἰς ἀπαξίαιν διηγοῦστο ἐξ αναστη.
καὶ ὁ Ασδρύζας παθοῶν, ἐπέν-
το λαμπτερῆς τότε μολιστε, καὶ
usque flumen integris ordinibus.
quod quum moram afferret in transitu, propter pauca vada, εἴ-
que difficilia, necessariō turbabantur ordines. id conspicatus
Asdrubal, tum maximē incubuit: multosque cædebat fugæ magis

πλῆθος ἔκτεινεν, οὐδὲ ἀμυνομένον, ἀλλὰ φύγονταν. ἐπεσύν δὲ καὶ τὸ χιλιάρχων τέλος, οἱ τὸ στρατηγὸν μορίου ἐπεπέμπον εἰς τὸν μάχην. οἱ δὲ Σκιπίων, τελευταῖς ἵππαις διέβησαν ἀμφ' ἀντὸν, καὶ οἵσσους ἄλλους σωματοῖς ἐφέπεισε, διελὼν εἰς δύο, τοῖς ἐχθροῖς ἐπῆρε σωὶς δέρματα πολλά, τῷ δὲ μέρῃ ἀπογνωστές τε καὶ ἴνδος δόποχο-
γονίτης, εἴτε αὐδῆς ἐπιόντας, καὶ πάλιν ἐνθὸς δόποχοντας. ὅπως γε εἴρητο ἀντοῖς, τὸς ἡμίους εἰς τὸ δέρμα μισθῷ ἐπέίνει, καὶ ἀκρι-
σταῖς απελαύνειν, ὥσπερ οἱ κύ-
κλων τελεούντας. προνομόθεν ἢ τεθέ-
πυκτικός, καὶ Διογένης ἐδένεις
ἐντῷ, οἱ μὲν Λίβιοι εἶσάλλοντο
σωματῶν, καὶ ἐπιστρέψοντες εἰς τὸ
Σκιπίωνα, ἤστον τοῖς πεζώσιν ἐ-
πικεντρεῖσθαι εἰς τὸν ἑρμηνεῖον διελθεῖν τὸ
φέυγοντας καὶ οἱ Σκιπίων εἰς τὸν αὐτὸν
αφίπτωσε, βαλλόρθος τε καὶ κα-
λεπός. πείρας δὲ ἐν δέκτῃ τεθέ-
πυκτοῦ τέσσαρες δόποχοιθείσαις τὸ
μάχην ἰστὸν τὸ πολεμίαν, εἰς τὰ
λόφουν ἀνέδραμον· ἐπίστης οὐ Α'-
δρύζας τελειεπίθητο, αἰγαοσιταν-
τὴ Ρωμαῖον, ἦντος ἐσάρθρωσον.
ἐπεὶ δὲ ἐκράτησαν, ἀπόδουσι, οὐ τοῖς
μὲν ἐδίκαιοις φασκόν, οὐ μὲν πιστωταῖ-
σιν ἀπανταῖς δὲ ὀλίγους· οὐ δὲ Σκι-
πίων οὐδέποτεν, αρχομένων μὲν ἐπί-
χων ἴνσονταις ζητᾶσθαι, πιστωταῖ-
σιν δὲ ἀνόρθων ποτεπέρην οὐ πρεσβει-
τολημῇ παρεχόσιλον. αὐτὸς δὲ ἐπιλε-
ξαίρθεις πινάκι τὸν πιπίνον ἵλας, ἐ-
πικνίσθη ἐφι σκέψεις, οὐ γειραν ἀν-
τοῖς σωματολεῖσθαι. δύναται τὸ ἡμερῶν
υτεῦνται εἰς extrema audacia.

quām pugnāe memores in his ce-
cidere tribuni tres, qui praeципui
suo duci autores fuerant prælii. Clades
Scipio verò trecentos equites Romanos
quos circa se habebat, & alios
quotquot dabatur colligere, in
duas turmas divisos, immisit in
hostem magno impetu, admoniti
os ut per vices afflarent jacu-
lando, móxque cederent: ite-
rūmque invaderent, ac mox re-
trocurrent. sic enim fore aje-
bat, ut semper dimidia pars suis
vicibus hostes invaderet, & jacu-
lis abigeret, tanquam in orbem
pugnare coactos. Id quum re-
peteretur sæpius, & Afri, ut in
angusto, telis configerentur con-
tinuè, in Scipionem aversi, mi-
nus molesti erant vadum trans-
euntibus. atque interim superata
est fluvii ripa ulterior. Scipio
quoque ad eos tranfœctus est in-
ter tela hostium. Hujus pugnæ
initio quatuor cohortes inter-
ventu hostium exclusa à fluvio
recurrerant in quandam tumu-
lum, has obsidebat Asdrubal,
Romanis etiam tum ignoranti-
bus, donec ad stativa ventum est.
tum verò cognita re, hærebant
ancipites consiliis, quibusdam fu-
giendum censentibus, nec expo-
nendum periculo propter pau-
cos universum exercitum, at Sci-
pio monebat, antequam opus
aggrediaris opus esse recto confi-
lio: adductis verò semel in peri-
culum tot viris, cum suis signis,
móxque pollicitus est, seipsum
acceptis aliquot turmis equitum, quos ipse cuperet, aut erupturum
illos, aut una cum eis libenter moritum. Assumptoque duo-

rum dierum commeatu, mox inter ingressus est, valde solicito exercitu ne & ipse non rediret. ut vero pervenit ad obsecsum tumulum, alium ex adverso cursim occupavit, angusta valle diremptum. Afri vero totis viribus incubuerunt in obsecso, rati non posse succurrere Scipionem, fessum ex itinere, at ille, ut vidit radices duorum tumulorum in vallem prominere, transcurrit per eos in locum superiore hominibus: qui jam circumventi, diffugere turbatis ordinibus, Scipione non persequeente, quod superarent numero. ita hos quoque jam deploratos servayit. quem postquam procul videre milites prater spem & ipsum incolumem & aliorum servatorem, ingentem jubilum ediderunt praegaudio, certa opinione concepta, cum nihil sine numine gerere: quod & olim ejus ayo Scipioni creditum est futura praedire, sicut & cere. Manilius in castra suburbano avus, na reversus est, multa perpefus creditur.

Scipio nigrum: quod non paruisse Scipioni, dissuadenti eam expeditionem. quumque omnes molestè ferrent reliquos inhumatos milites, præcipue tribunos, Scipio, captivum quandam, solutum vinculis, misit ad Afrubalem, rogans ut sepeliret tribunos. ille quesitos inter cadavera, & auctorum annulorum agnitos in dicio (his enim differunt a vulgo

63

Scipio ro-
gat Afrubale-
mum ut
sepeliat
tribunos.

Tribuni
annulo-

στίχα φέρων, ἐνθες ὡδίοις, θεοῖς
τοῖς πάντα τῷ σρατῷ μὴ ἔσῃ αὐτὸς
ἐπανίθει. ὡς δὲ ἦκεν εἰπεῖ τὸ λόφον
εἴται ἡσυ οἱ πολιορκουμένοι, τὸ μὲν
ἀντηρευς ἀντεῖ δρόμῳ ποτέλαιος,
Ἐ μία τές δύο χαραρέσσει διεῖχεν.
οἱ δὲ Λίβυες πάντα μελίσσα ἐπεκέντο
τοῖς πολιορκουμένοις, Ε τοὺς ἀν-
τεῖς ἐνενθέσαντο, ὡς ἔπει διπλα-
φρους Ε Σκιπίωνος ἐπικράτειν οὐδὲ
οὐδεποτέσσα σωτίσαν. ὁ δὲ Σκιπίων
ὡς ἔδει τὰς πίχας τὸ δύο λόφων
τῶν χαραρέσσει τελείσσαν, τὸ κυ-
ρεὸν δὲ μετέπει, ἀλλὰ τελείδεσσα
δὲ αὐτῶν τελεῖ τὰς πολεμίους. οἱ
δὲ ἤδη κυκλεύριοι διέφεύγεν ἀ-
κρομένοις, μεδίνην οὖτας απέντε
Ε Σκιπίωνος αἰδεῖσσι πολὺ τολειό-
ντας ὄντας. ὅταν μὲν δὲ Ε τέσσερες οἱ
Σκιπίωνοι τελείσσαντο, οὐ δύογνάσ
θρομένους. η ἀντεῖς η σρατοὶ με-
γαζεῖν ιδεῦσαι οὐδὲποτε αἰλιπτον τελε-
σαμένον τε η σώσαντες τοὺς ἐπέ-
ρευς, μέχεται πλαναχεῖν, ηδερόρι. Ε
διηγματοις ἀντεῖς συλλαμβάνειν ἐδίζα-
ζον, οὐδὲ τὸ ποιτων Σκιπίωνοι τε-
σσαρεμένοις οὐδὲποτε τὰ μετέποντα. οἱ μὲν
δὲ Μανίνηι οὐδέζωγυνεν εἰς τὸ τετρά-
την πόλην σρατεπέδων, πολοῖς ποιεῖ-
ποχάν Ε μὴ πεισθεῖσι Σκιπίωνοι τού-
τοι σρατεῖας διπλέποντι. οὐδὲ θρόνον δὲ
τελεῖσαν εἰπεῖ τῇδε ποιόταν αποφίξει,
καὶ μελίσσα ἐπεῖ τοῖς χιλιάρχοις, οἱ
Σκιπίων ποιεῖσσας τῷ αἰχμηλότατῃ
ἔπιμψις τοὺς Αἰσθέρας, η παρηγή
τελεῖται τὰς χιλιάρχους. οἱ δὲ ἐρδυ-
πορθροῖς πεντεζεῖ, Ε δέποτε τὸ σφρα-
γῖδον οὐ ἔνδιν | χεινοσφορεύσας οὐδὲ
σρατοδομεῖσαν οἱ χιλιάρχοι, τῷ εὐθ-

τελε

πον ἐλαττίνων στηνερφορεύντων] Usum annulorum Romanis varium fuisse
neminem, qui vel primoribus labiis eorum antiquitates gustavit, latere po-
test.

DE BELLIS PUN. LIB. IO5

τόνων σιδηροφορεώντων] ἔπαψεν αὐτές· εἴτε τὸ ἐργον ἀνθρώπου καὶ κατέδειν τὸν τοῦ πολέμου θέραυδρον, εἴτε τὸν Σκιτίωνα δόξαινον δέδιος τε ἐδεσπόσαν. Ρωμαῖοι οὖτις ξενιγύνοντο μὲν δὲπ τὸν Αἰσθετικὸν ἐπικεπτον Φαρμακίαν, οὐδὲ τὸ πταιστικόν θερυθεμένοις· εἰστάστησι οἱ Καρχιδόναις τὸ πόλεως εὑδαινούντες υπῆρχαν, καὶ πιστὰν σκευοφόρους διέφευγον.

'Εν τούτῳ δὲ καὶ οὐκ γέλετον τὸ σρυγτόποδον ἐπεμπει τὸς εἰσομένους ἐπιτελώνοντες αὐτὴν τὰ αἰγαλεῖσαν· ἐφ' ὃν δέ, τε Μανιλίον, ἐτὸν οὐδείσλον, καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ Χι-

Manilius & consistoriorum & tribuni superstites, extinēta jam
contineat an-

militum, ferreos gestantium) rum an-
sepeleit; sive humanum hoc ratus reorum in-
& à belli jure non alienum: sive dicio agni-
metuens jam tum Scipionis glo-
riam, & tantum virum hoc offi-
cio demereri cupiens, ceterū ferreos ge-
stare ab Asdrubale digressos Phamaeas
infestavit, propter acceptam cla-
dem trepidos. jámque castra
subibant, quum Carthaginenses
ex urbe procurrentes obviam,
interfecerunt aliquot ex caloni-
bus.

Interea senatus in castra misit
qui rebus inspectis diligenter re-
nuntiarent omnia. apud quos &
extincta jam

test. Alii enim aureos, alii ferreos gestabant, iisque ordo plebeius ab equestri distinguebatur. Aureis autem equites, non solum domi, sed & militia utebantur, ut & tribuni; plebes vero ac pedites & gregarii milites ferreos habebant. Hinc Punico bello secundo cum Mago Annibal's frater victoria quam Poeni ad Cannas obtinuerint, nuncius, Carthaginieibus res in Italia gesfas exposuisset, ad fidem tam latarum rerum effundi in vestibulo curiae iusserit annulos aureos, qui tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium su-
per tres medios explesse, sint quidam autores. Fama tenuit, quae propior vero est, haud plus fuisset medio. Adjectis deinde verbis, quo majoris clausi indicium est, neminem nisi equitem arque ipsorum primores id gerevere insigne. teltis Livius I. xxxiii. Plinius quoque lib. 33. c. 2. tradit, Annulos distinxisse alterum or-
dinem (equestrum nempe) à plebe, ut semel caperunt esse celebres: fecit tunica ab annulis Senatum tantum, per ἑλαττονēs igitur hoc loco pedites & gregarii milites intelligendi sunt, qui ferreorum solum annulorum usum habebant, quibus etiam plebs in urbe utebatur. Cuius tribuni, narrante nostro lib. 2. Εμφυλίον, ob cædem Clodii tumultantes, cum armata multitudine in foro irruperunt, ac obvios quoque trucidarunt, & præsertim eos, διότι τοῦς ἐδίδοντο οἱ σφεζήσι διότι ζευσοῦ διέφεγον. qui vestitu annulisque aureis ab aliis distabat.

[Ἔπαψεν αὐτές] Eadem humanitate multi usi fuerunt. De Romanis ob-
servat Varro, eos recuperata urbe, quam Galli Senones possederant, ossa Gallorum coacervasse & in media urbe condidisse, eumque locum Baθa Gallica appellasse. L. Cornelius Consul Hannonis Carthaginensem ducis, cum pro Olbia oppido occubuisse, corpus ē tabernaculo suo ample funere extulit, atque hōfis exsequias ipse celebravist. Et Cn. Pompejus missum ad se Mi-
thridatis cadaver non modo humanum, sed & regis Sinopenium sepul-
chris sumptu suo inferri jussit. Simili pietate in Archelai ac Brutii corpore humano usus est Antonius, referente Valerio Maximo lib. v. c. 1. & nostro Appiano lib. iv. Εμφυλ. extremo.

Extingui-
tur conti-
nus suc-
cessib. in-
vidia.

continuis successibus invidia, preclarè de Scipione testati sunt, simùlque universus exercitus, & insuper ipsius egregia facinora. itaque reversi legati uno ore celebrarunt Scipionis soleritiam industriamque, & quām propensus in eum sit favor exercitus. id senatui pergratum fuit, sed quia non una clades accepta fuerat, petuit à Mafanissa per legatos, ut auxilia valida contra Pœnos mitteret. Verū ea legatio vivum non invenit, fessus enim senio morbōque, & plures filios habens illegitimos quibus multa

Auxilium
à Mafanissa
petunt Ro-
mani.

Mafanissa donaverat, tres verò ex matrimonio, diversis ingeniis moribūs que præditos, Scipionem, ut avitum amicum, accersit, consulturus eum de regno committendo liberis, qui sine mora profectus est; sed paulo antequam veniret,

Mafanissa
mortur.

Mafanissa agens animam filiis præcepit, parerent Scipioni, quomodo cuncte patrimonium eis diviserit, hoc elocutus, obiit yir fortunatus per omnia: qui deo favente paternum regnum à Carthaginiensibus ac Syphace occupatum recepit, & in tantum auxit, ut à Mauritania vicina Oceano Cyrenensem usque regionem per mediterranea ditionem propagaverit, magnimque tractum terrarum ad mihiorem cultum redigerit, Numidis antea plurimū olere visitare consuetis, & agriculturam negligentibus; reliqueritque magnam pecuniam repositam, & copias exercitatis suas: illatas etiam ab inimicis injurias ulciscendo: Syphacem manu sua ceperit, Car-

λισέργων, ἵσσοσμίνε θ φθίνε άλητη σύπεργιαν, ἐμφετύσου τῷ Σκιπιόναι, Ε ὁ σράτος απας, καὶ τὸ ἔργα ἐπ' ἀνένοισ. ὥστε ἑπανελθόντες οἱ στρατεῖς διεδέσποισ αποντες τὸν ἐμπέριαν ἐπίπεντο θ Σκιπιόναι, η τὸ σράτος της ἀντὸν ὄρμοις. ἡ ἢ βελλή τετοις μὴ ἔχοντες, πολλῶν ἢ γενυημάρων παυσομέτον, ἐς Μαυρικίου ἐπερπετε, η παρεγέλθει συμμαχεῖ ἀντὸν ἔρρωμένας ἐπὶ Καρχηδόνα. οἱ οἰ ταῦτα μὴ τὰ πετσεῖσαν τοὺς ἀπιλῆθητοι παραν ἢ γῆρας Ε νοση, η πορνοὶ ἤχον, νόθες μὴ, ταλαιοντας, οἰς δεδώσῃσ πολλα, γηνοῖς δὲ, τρέσι, εὐεὶς ἀλκίλοις τὸν ἔργα λικοτας. σκάλῃ τῷ Σκιπιόναια φιλίαις ἀντεῖ τε καὶ θ πάτηπον, σύμμοιλον οἱ τοῦτα τὸ τέκνων η τῆς αρχῆς ἐσόμρων. οἱ ἢ ητε μὲν ἀπιλητοι, μικροὶ ἢ πελεύθεροι, οἱ Μαυρικίους διπούχους ἐποκοπτε τοῖς ποροὶ πειθεῖσ τῷ Σκιπιόναι, οἰς ἀντοῖς διαψή η ὑστε. Ε ὁ μὴ τέτεπον, ἐτελόπτον, ἀνης ἐς πολὺ επιτυχεῖ, οἱ τὸν μὴ δέχειν τὸν πατέσσων θεὸς ἔδυκεν, αφαιρεσέντως Καρχηδόνα θ Συφακί, αναλασσεῖν, η πασχαγεγεν ἐπιμένον, δέπο Μαυρικίου τὸν παρ Ωκεανῷ μέχει τῷ Κυριακῶν αρχῆς έτε πεσούμας πρεξῶση δὲ γῆρας πολλοί, τὰ πολλὰ τῷ Νομόδων πονηραζωταν άλει τὸ ἀγερητον. Ιπουρασέν τε χρημάτων παπειτέν, η σράτων πολλοί γε γυμνομένοι. τὸ οἰ ἔχθρον, Συφακη μὴ αγχωστωτον ἐλειν ἀντοχει: Καρχηδόν οἱ αἴποι τὸ ἀνα-

στιώσεως Μνιάδ., πέμπτην αὐθε-
ντή Ρωμαίοις δοπλιπόντα. ἐψυ ἵ ε
τὸ σώμα μέγας τε καὶ ἔνδειξις, ἐν
γῆς πελού. Ε μέχρις ἐπέρεστο μέ-
χες ἐ θεατῶν. ιππου τε χρεῖα
ἀναβολέων ἐπέβανε. η μεγίστη δέ
τελέ τεκμηριώσυν την ἔνδειξιν ἀν-
τει μάρτισκ. πολλῶν δὲ αὐτῷ πε-
δῶν περινόμενος τε καὶ ἀποδημονί-
των, εποπτὴ ψρ., πόσιν ἀντηι μείζης
δέκα. περιφέτες δὲ περιόν συνε-
κυντότας ὁν ἀπέλιπεν. ὁ ψρὸς δὲ
Μασανάδης, ἀδειούσος τε καὶ σώ-
ματος ἔχον, ἐπεδυκει. Σκιπίων
ἡ τοῖς ψροῖς νόσοις ἀντει παριτι φε-
ρέντεν ἐπέρεστο μάρτισκ, τοῖς ἡ γυν-
σίοις τοῖς ψροῖς θυσιαρχούσης καὶ φόρος,
η τὸ ὄνομα τὸ βασιλεῖα ποιὸν ἀ-
πίφηνε, τὰ δὲ ἀλλα διεκένεν αἴ-
ματον τοὺς δὲ ἰσούλετο ἔνδειξις.
Μικρίψη ψρὸς (δι περισσότετος ὁν,
εἰσικινότας θεοῦ) Κιρρηνίζει-
ρετον ἔχον, η τὰ βασιλεῖα τε σὺν
ἀντῃ. Γελόση ἵ, τερεπωποῦ τε
Ὥρη, η δειτέρῳ καθεδρᾷ οὐκινού,
πολέμου τε καὶ εἰρίων ἐναγκείω.
Μασανάδης δέ, δι νεκταρῶν ὁ
ηκει δικαιοσύνην, δικεῖται τοῖς
ιστηκοῖς τὰ αἰματοῖσα. Στῶ ψρὸς
ὁ Σκιπίων τῶν αἰχλῶν η τελεστίαι
Μασανάδην δεῖει τοῖς πατοῖς η
Γελόσην ἐνθὺς εἰς συμμεχκίαν ἐ-
πιγνετο. ὁ δὲ τοῖς Φαρμαίοις καίλι-
σει σύνδεσμος (αὶ πολλὰ Ρωμαίοις
ἐλοποια) ἐδύναμηρος, πετελεση.
Ἐν ἵ τοις ζειμαστοῖς Σκιπίων η Φα-
ρμαίοις ἀντιπατρῶν αἰκίλοις,
μετοι ἔχοντες ἀστον γερασέσαι, η
δέδει εἰς αἰκίλοις διανόμευος δε-
διώς δὲ ὁ Σκιπίων μη τοῖς σύνδεσμο-
ιη τὸ αερόδει ἔη, τοσιδὴ ποτε-
σκεπτετο σωτεροὶ φίλοις. Ε αὐ-

thaginiem adeo debilitarit, ut à
Romanis dirueretur facile, cor-
pore quoque magno ac robusto
ad multum ætatis fuit: quamdiu
vixit, interesse prælii solitus, &
equum sine ephippiis ascendere. Equum si-
ne ephip-
piis senex
ascendere
solitus.

Nonage-
narius
quadriennem pue-
rum reli-
quit.
Scipio re-
gnum & o-
pes Maf-
nissæ inter
eius filios
distribuit.

eritatem attigit,
quam egregie ferens tandem
vivis excessit. Scipio filii aliis pa-
ternam munificentiam cumula-
tè reddidit: legitimis verò pecu-
nias addixit & vestigalia; nomen
quoque regium eis commune es-
se voluit, cetera divisit pro digni-
tate ex ipsorum sententia: Mici-
pfæ, natu maximo, amantissimō-
que pacis, assignata præ ceteris
Circa regia: Gulussæ, viro milita-
ri & proximo ætate, belli pacif-
que cura commissa. Mastanabal
natu minimus, affuetus iura di-
cere, controversiarum inter sub-
ditos finiendarum accepit judi-
cium. Ad hunc modum regno
patrimonioque diviso inter Ma-
fanissæ liberos, Scipio confestim
Gulussam adduxit in auxilium,
qui perscrutatus loca insidiarum
a quibus Phamæas Romanos in-
festaverat, suffulit id incommo-
dum. accidit autem ut tempesta-
te quadam Scipio & Phamæas si-
bi occurrerent, dirimente vora-
gine insuperabili; tum Scipio ve-
ritus ne ulterius laterent insidiæ,
dispecturus processit cum tribus

Mastanab-
bal.

Scipio &
Phamæas
sibi occur-
runt.

comitib.

comitibus, quod ubi vidit Phamaeas, è regione processit cum uno comite, Scipio, sperans cum velle aliquid dicere, ipse quoque prosecutus est uno comitatus, quinque jam exaudiri possent mutuum, sic Pœnum assatus est,

Scipionis Quid ita saluti tuae non prospicis,
cum Pha- quandoquidem publicæ non po-
mæa col- tes? tum alter. Et quæ mihi salus
loquium. est reliqua in hoc statu Carthagi-
nensium, post illata vobis à me

65 tot incommoda: tum Scipio, Evidem, si quid putas in me vel opis vel fidei, pollicor tibi Romanorum nomine non solum salutem & veniam, sed etiam gratiam. Poenius vero laudavit eum, quod tantum fidei sibi haberet præ ceteris. Deliberabo, inquit, & si id fieri posse putavero, significabo tibi. his dictis discesserunt.

At Manilius, ut aboleret acceptam ignominiam, rursum contra Nepherim profectus est, assumpto cibo dierum quindecim, & in propinquuo castra muniit, fossa circumducta, sicut Scipio priori expeditione monuerat: & quum nihil proficeret, majus decus admisit, cum periculo ne rursum abeuntes adoriretur Asdrubal. Quo sic hærente anxio, quidam è Gulussæ militibus Scipioni literas attulit, has ille, ita ut erant, obsignatas ostendit exercitui, his apertis scriptum invenirunt: Ad talem diem ego tallem locum occupabo. tu cum quoteunque libuerit adesto, & excubitoribus edicito ut noctu

Summum
dedecus
Manilii
consulis.

τὸν ὁ Φαρμακίας ιδὼν, ἀγνοεῖ
μεδ' ἐνὸς φίλου. ἐπίστοις δὲ αὐ-
τὸν ὁ Σπιτίων εἶπεν τῷ Θέλειν,
ἔπιπτος κεφάλην ἐνὸς καὶ οὐδὲ φίλου.
καὶ οὐδὲ ποτε πεινεῖν εἴδινταν οὐ-
λλήλων, ταῦτα Καρχηδονίων οἱ συ-
λλόγοι, Τί δὴ τὸ ιδίας σωτηρίας
ἢ ταύτην, εἰ μὲν τὸ κρίνεις θύ-
νασμοῦ ὁ ἄρτιος, Τις ἔστιν, ἔφη, μεθ-
σωτηρία, Καρχηδονίων μὴν εἴσος
ἐχόντων, Πάρωνταν δὲ τῶν ἑμέ-
ραν πολὺ πεπονθότων; καὶ ὁ
Σπιτίων, Εξιδύονται σοι (Φίσιον)
εἰ πέτοι ἡγώ νοι αἰδοῖς πεινεῖν, καὶ
σωτηρίαν καὶ συγχάρωμα ταῦθι
Πάρωνταν τῷ γένεσαν ἐπεσθεῖν. Οὐ
δέ, Επίκρετοι μὲν οὐδὲ ποτε πει-
νατοῦ ἐπιπάτοντο κελεύοντες,
ἔφοντο καὶ διωκτὸν τοῦτον μετεπι-
νερδόν ἤγαν σοι. Καὶ οὐ μὲν ἐπὶ
τάπτοις διεκρίθησαν.

Ο' ἡ Μεσίλιθο, αἰδούμηνθο τὴν
δυσπιστίαν τὸν εἶναι Αστράχανί αὐτῷ
ψυχεῖν, αὐτὸς εἶ Νέφελος ἐγε-
τεῖ, πεντεκαθάπτει καὶ μεριῶν τηροφάς
ἐπιγούμενος. τοιαντασσας οὐ ἔτελος
χρίσκει, καὶ ὥκησεν οὐταφένει,
καθέτη Σκιπίωναν τῇ ποστέταιρᾳ σε-
τεῖα παρέβασιεν. ἀλλὰν ἡ ἀνάνια,
οὐ μίδι μειζοῦντο εὔγνωτο, καὶ Φράν-
τη πτελίν αὐτοῖς απίστος τὸν Ασ-
τράχαντον ἐπιτέλει. οὐδὲ οἱ μῆνες το-
δεῖ οὐδὲ ποτέ. ἐπιτολῶνται πάντας
Ἐγγειότας συρράχεις ἔφερε τὸν Σκι-
πίωνα, οἱ δὲ οὐδὲ στομαχομένην,
ἐπειδεῖξε τὸν συρράχην οὐδὲ λύσοντες
οὐδέγνη, Εἴ τινος τὸν θύμοιςτι εἴ-
πει, γαρ μήν τοδε τὸ χωρίον κατελα-
ποντας
„Ψομαρ” σὺν δὲ ἐλάτῃ μετ’ θυσι-
„Βάλδη, Καὶ τοῖς πεσφύλαιξιν εἴπι,
„δέλχεθαι τὸν κυκτὸς ἀφικενδρόν,

Η μὲν ἐπισολὴ χωρὶς ὀνομάτων ποιεῖται ἑδηλοῦ. οὐαῖτε εἰ τὸ Σκυπίων ἔναν τῷ Δῆμῳ Φαρμακεῖον. καὶ τὸ Μανιλίον ἑδεδίκειται τῷ Σκυπίων, μὲν τὸ ἀπότην πιθεῖται ἀνδρὸς Φύροιο πιθανωτάτη πίντων ἐπιστολῇ. ἔνεδει τοις ἀντὸν ὄφει, ἐπειπεν, ἐπιπέψας, τὰς μὲν τὰ σωτηρίας δεινῶν πίστιν ἀσφαλῆ τῷ Φαρμακεῖ, γέλει δὲ μὴ οὐδείς εἰν, ἀλλ' ἐπαγγέλλεται Ρωμαῖον τὴν πεπτόντα ποιησόν. οὐ μέν ἑδεδίκειται ἐπαγγελτέοντος ὁ γέροντος Φαρμακείας ἡδὲ τὸ συγκένδρον, ταῦτα μὲν τὸ σωτηρίου ἕφη πιστεύειν δεξιούμενον Σκυπίωνα, ταῖς δὲ γέλεταις Ρωμαῖοις ἐπιπέπτει. Καὶ τὸ εἶπον, ἐξέποιτε τὸ ἐπίστον ἐπιστολής εἰς μέχλων. οὐ ταχυπέδεοντος μηδὲ τὸ ιπερχάντος τὸ μεσοτείχιον, οὐδὲ ἐπὶ πινέαν τούτους ἐπέρρευν, εἴπεν. Εἰ μὲν ἐπὶ τῷ πινέαν μηδὲ μέρον εἴ εἰ, ἔχει τὸ σύνειν αὐτὸς ἔχει, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ τὸ ιδίως ταύτην τοις οὐρανοῖς. οὐ πίστιν ἔλαβον εἴτε τε ἐμοντότο, οὐ δόσσις πειστημένη μέσον καρπούς, οὐδὲ τὸ σύμμετρον ἐπιδέγεας τὸ συντελεῖται. Οὐ μὴ τοσούτην τοντοῦ λαρχῶν οἱ μηδὲ σωτὸς τοῖς ἀνταντούτοις μάλησαν, καὶ ἐζήνοτο πάντες τοις. Διακοπές οὐδὲ διχλείους ἀποτίνεταις οὐδὲ Άννων κρατερώντων, οὐ Δεύτερον τοῦ ἐπικλητούς. ἐπαναύται τὸ τῆρα Σκυπίων μηδὲ τῷ Φαρμακεῖον ὁ συρτός ἀπήντη, οὐ τὸ Σκυπίωνα ἐνφύρωσαν αὐτὸν ἐπὶ τοῦτον τὴν ἡγεμονίαν. οὐδὲ Ασδρυάδην εὔψαρτος φερόντων κρατεπεπληγμένον, αἰνεῖσθαι τοὺς ἀντίκτης διέβιαν, ἐπιπάντη

venientem admittant. hæc erat epistola sententia, nec addebantur nomina. id Phamaea commentum sensit Scipio. Manilius, quamvis timebat ei ab homine versutissimo, tamen quum bene sperantem videret, dimisit; mandavitque ut Phamaeam in fidem acciperet, sed nihil de gratia definiret; tantum polliceretur, fenantum eam pro dignitate relatum. nec tamen opus fuit pollicitationibus. nam Phamaea, postquam ad præstitutum locum pervenit, ait se salutem suam Scipionis dextræ credere: ceterū de rependenda gratia totum iudicium Romanis committere. His dictis, sequenti die suos instruxit ad prælium, mōxque ante aciem cum præfectis prosiliens, quasi consideraturus aliquid, sic eos allocutus est: Si ulla spes est succurrendi patriæ, paratus sum id verbo ad vobiscum facere: sin verò in tali suo statu est qualem scitis, ego mea saluti consulam: fidem enim accepi mihi & vobis quotquot persuasi fueritis: vos quid in rem vestram sit, ipsi videritis. Hæc ubi dixit, præfecti cum suis transfugerunt, fermè bis mille & ceteros ad Romanos transfixi, reliquos Hanno, cognomine Albus, cohibuit. Scipioni cum Phamaea revertenti exercitus prodidit obviaim, faustis acclimationibus velut triumphantem excipiens. Manilius verò supra modum latus, nec turpem jam redditum existimans, quod Asdrubal territus haudquam persecuturus videretur, castra movit propter

Compre-
cato exer-
citus pro
Scipione
Romam
abeunte.

Phamæam Senatus Rom. do-
senatus nis ornat. Senatus Scipionem laudavit pu-
blicè : Phamæam honoravit pur-
pura & bulla aurea, equóque or-
nato phaleris aureis, & armatura
integra, inspérque xiiii. hs. ad-
didit argenti facti pondo cen-
tum ; & tentorium instructum
supellestibus, jussítque amplio-
ra sperare si ad bellandum attule-
rit strenuam operam, ille omnia
pollicitus , in Africam trajecit in
Romana castra.

Romanæ caria.
Calpurnius Piso Ineunte vere, Calpurnius Piso
& L. Man. cos. eò venit, simùlque collega

δένεισθαι ίμερούσαν ἀπὸ πετεινωδεν-
τος ἔχων· τελοὶ δὲ αὐτοῖς ἐχόμενοι
κακοποιῶντα ἐπινελθεῖν. ὁ οὖν
Σκιτίων, τὸν τε Φαρμακεὺς καὶ Γε-
λλόσην οὐ τούτους ἐκπέτερων λαβὼν
ιπτώσεις, προσλιπάνω τε πιάς καὶ
τὴ Γαλεῖνων, ἐς πεδίον ἵστησθε το-
νελένδρου Μέρχα βασιλέων· οὐ πολ-
λῶν ἐξ αὐτῶν ἀγρεψον τὴν Φέραν τῷ
σφυρῷ τοῦτον νυκτα. Μανίλε^Θ δι,
πυθοῦμε^Θ δι οἱ Αἰγαῖοι ἐπίνευκα Καλ-
πέρωνος Πίσσωνα, προσέπεμπεν οἱ Ρ' ὄ-
μης Σκιτίωνα καὶ Φαρμακεύ^Θ. Εἰ στρατὸς
ἐπὶ τῷ ταῦτῃ καταβαίνεοντες
εὐφίμωσα Σκιτίωνα, οὐ πυροτοῦ-
πιτον εἰς Λιβύην ἐπινελθεῖν, οὐ
μόνον αἰρόντα Καρχηδόνας. Σειλη-
πτ^Θ γὰρ τις αὐτοῖς θέλει δέξαται
ἐπιπτεῖ, Σκιτίωνα μόνον αἰρόντα
Καρχηδόνα. οὐ πολλοὶ τοιτο τοις
οἰκεῖον εἰς Ρ' ὄμης ἐπεξελλον. οὐ δέ
Βουλή Σκιτίωνα μὴ ἐπήγειρε. Φα-
ρμακεὺς δὲ ἐπιμησαὶς σλουνγεῖς οὐ
ἴπιπτορημάτῳ χειροῦ, οὐ πιπτο-
χειστοφαλάρῃ, οὐ πιπτοπλικῇ, οὐ
δέργυεις δεργαχυσίαι μυρχαῖς. Τε-
λεῖον γάρ οὐ μόνον ἐπιτον δέργυθρον,
οὐ τοικινόν, οὐ καταποιοῦντα στελ-
λῆ ἐπίπτισιν τοῖσι τοιάδεν, εἰ πο-
λειπετε τοὺς πολέμους σπουδησθεί-
αυτοῖς. οὐ δέ τασσόμενο^Θ, οὐ Λι-
βύην διεπελευσεν εἰς τὸ Ρ' φαρμακεύ^Θ
σρεπτοπέδον.

Ἡκι δὲ Καλπούριος Πίστω
ὑπερθέ αὔμα τῆς, καὶ στο ἀντί^τ
Λευκίος Μαγκίνος επὶ την ταυ-
ga L. Mancinus classis praefectus,

¹⁰ οὐδὲ τὸν Λευκόν. **Maynūs**] Male interpres Lucium Mancinum Calpurnii Pisonis Confulis Collegam vocat, cum Mancinus non Consul, sed Praetor anno V. C. D C V. cladem fortitus atque in Africam profectus ad Carthaginem nihil memorable gerserit.

ερχιανοι οι Καρχηδονιοι μηδε τοι επιχειρουσι, εδε Ασδραβεις τοις ιπολεις επισιντεις, Ασδραβεις ρηματισσανουσι, εις γης Ε θελασσης διστρεψασινεις επειγον οι εγγυεις ειλει ο Πισσων, η διηρηπαζει, απαιμειλινοι ειναι συνθηκεις αντων επειδειν, διπλοι δε παντεις εις ιππιανα μετηλθειν, η μεταδινη τε λιον, εις τερπησι και απορηται ει λιμενος ει νεωροις ιται Α γαλακτεινος Ε Σισιλιανην τυχοντο πατεσκενιασα πολησι. μιον οι έπαιον Καρχηδονος Ε Ιτύνης, την άλεσσαν ει λιγενη την Παρμενίος Διατωλιονοντος οδειν η πινη επιλεπτων. εις ο Καλπογνιτος αρμινασι τε αιντεις επεινεις, η τοις κερδοις αφελεσια. ειπα ο μηδε το θερρος ολον εφερειν, τοις ινδεις οις οι οιδηρωμοντεις οι ιππαγειποι, Καρχηδονιαν αντοις διδιτ: obfessi vero, bis eruptione facta, Carthaginensibus quoque

cinus con-
sules in A-
fricam
missi ad
bellum.

Ab urbe
Clupea re-
pulsi.

67

Hippon
Zaretum.

Agatho-
cles.

[Σπολεις ταυτης εις ιππαγεια μετηλθειν.] Hippagretam præter Appianum nemo veterum agnoscit. Est autem Hippo antiquior, quem Diarrhytum vocaverunt, ac post promontorium Apollinis in Africa in magno sinu collocaverunt, distinxeruntque ab Hippone Regio, quod in altero sinu post Rubicatum amnum. Utrumque Græcos equites condidisse vult Solinus. Sed errat. Graci enim in eam Africæ partem colonias nunquam deduxerunt; multo minus equites in colonias transmarinas translati fuerunt: Graci denique sermonis aut ritus in illis locis vestigium nullum apparuit. Verius Salustius, qui Hipponem Phœnicum urbibus accepserat. Dicebatur eadem urbs etiam ιππων ιππεις ab Hippi promontorio, cui imminebat, unde & Incolæ Hippocritæ Stephano & Polybio dicuntur. Fallitur porro noster Appianus cum dicit μέσην οὖσαν Καρχηδόνα την Ιτύνην: Nam Utica, non Hippo, medium situm obtinebat. Verum docti tam pridem observarunt Appianum Geographia non almodum peritum fuisse. Hipponem hunc Diarrhytum media latitudo postea Zaritum vel Zaritum vocavit. Hinc Hippzaritum legimus in Victore Uticensi, & in Africæ notitia Marianus Hippzaritenus, & in collatione Carthaginensi Hippo Zaritorenis. & in concilio Carthaginensi sub Cypriano de baptizandis Hæreticis: Martyr Petrus ab Hippone Zarito. Sed verum nomen Διαρρυτος, id est Karaiρυτος irrigans. Vere igitur Plinius: Hipponem Diarrutum vocant, Διαρρυτον a Graci didicton propter aquarum irrigua. Nempe in vicinia est λιμνη ιππωνις palus aut stagnum Hipponense, de quo præter Diodorum Siculum Plinius junior ad Caninium lib 9. Epift.

que opem ferentibus, incenderunt machinas hostium. consul infecto negotio discessit in hyberna, Uticam.

Bithyas.

At Carthaginenses, quum & Asdrubalis exercitum haberent incolunem, & ipsi ex confictu Hipponensi Pisone superiores discessissent, aucti etiam D C C C. equitibus Numidis, qui Bithya duce à Gulussa transfugerant: viderentque Massanissæ alios filios Micipsam & Massanabalem semper quidem Romanis polliceri arma & pecunias, cunctari tamen, & de futuro circumspectare: animosiores redditi, per Africam vagati sunt intrepide, regionem muniendo praefidiis, & apud populos ejus multa contumeliosa in Romanos memorando pro concionibus. &c, quo ignoravam illorum sugillarent, exprobabant eis res ad Nephirim parum feliciter gestas semel atque iterum, & ad Hippo nent acceptum recens incommodum: tum ipsam Carthaginem frustra oppugnatam, quamvis inclem & immunitam, miserunt etiam ad Micipsam & Massanabalem, & ad Mauros liberos, qui monebant, cavendum ipsis quoque ne sublata Carthagine à Romanis subigantur. Misérunt & in Macedoniai alios ad vulgo creditum

Persei filium, qui tunc bellum gerebat adversus Rom. populum, hortantes ut in bello persisteret gnaviter: non before illi pecunias & naves à Carthagine, in summa nihil jam cogitabant modicum, postquam se armaverant, sed indies crescebat eis animus, apparatus, audacia,

ουμμαχεισιαν, τις μηχανας άν. τη κατεπειναν. καὶ ὁ μέρ, ἀποκτηθεῖσις ἐς Γ' τίκην επιτελθεῖν, ἔχει μάζευσι.

Οι Καρχηδόνιοι δὲ, ἐπειδὴ σφίσι καὶ τὸ Α' σορόβαν σερπίπεδον απαθέτης ήσαν, Εἰς αὐτοὺς κρείττονες εἰ τῇ μάχῃ ἐγενήθησαν Πίσσων οὐκ φέρει τὸν πάντας. Βιθύας τε αὖτοις ἡ Νομαρχία καὶ ὀκτακοσίαις ἵπποισιν δὲ Γελδούς τε οὐκετεχωρίκει, καὶ Μικίνην καὶ Μασανάσαν τὰς Μασανίσους πάγδας ἐώσαν θεωρητικάδες μὲν Ρ' αρματοίσι στάλαι καὶ χειροποιοί, βραχιωνατας δὲ, καὶ τελεοραμίνοις αὔρα τῷ μέλλοντι επήρητοι Τοῖς φροντιστοῖς, Εἰς Διονύσιον ἀδεῶν ἐπέκεινα, καρστινούρμοις τοὺς ζεῦσεν, Εἰς πολλὰ οὐελατοῖς εἰς τοὺς πόλεις καὶ Ρ' αρματοίσι σκληποτοικίσσοντες. Οἱ τε τούτης αὐτοῦ εἰκόνας αὖτοῖς γενούμεναι, καὶ οὐσας ἐναγκαῖος ἐς Γ' πάντας: καὶ τὸ αὖτον Καρχηδόνα, αὐτούς τε ζώους Εἰς ἀφεκτούς, μὴ δεδιηθῆσθαι κατατίχειν. ἐπειδὴν δὲ καὶ εἰς Μικίνην καὶ Μασανάσαν, καὶ εἰς τὰς αὐτονόμας Μαυρουσίας, παρεγκλωπίτες οὐκοῦν, καὶ διδάσκοντες οἵ τις σφίσι μετ' αὐτοῖς ἐπιχειρούσοντο: Εἰς Ρ' αρματοίς, ἐσελοντο δὲ καὶ εἰς Μακεδονίους ἄλλους τεοῦς τὸ νομιζόμενον γένοντα Περσέων, πολεμούστης Ρ' αρματοίς καὶ αὐτέρθιον ἔχεισθαι τὸ πολέμου πρετερός, οἷς τοῖς ἐλλειψόντος αὐτοῦ ἀρχηγούσταν καὶ τεῦχον τὸν Καρχηδόνα. ὅλως τε μικρὸν ἀδὲν ἐπιέφεγοντας τοις αὐτοῖς μέροις, αλλὰ θυμῷ καὶ τόλμῃ καὶ παρασκευῇ πειραστούσιν επιτελθεῖν, ἔχει μάζευσι.

καπέλ μικρὸν πούξεντο. ἐπῆπετο δὲ σὺ
μίσης ἢ Ασδρύβας ὁ καὶ τῶν χό-
ρων σφατηγέσ, τῷ δὲ πολεμοῦ
Μανιλίᾳ, τῶν τοῦ πόλεως σφα-
τηγίων αποστάλειν ἐπειχειρώ,
Ασδρύβαν τὸ ἀρχεῖται αὐτὸν, α-
δελφοῖον ὄντα Γελόσα, διέβαλε
τῇ βασιλῇ, τὰ Καρρυδονιαναν Γελόσην
αποδίδειν· ἡγέτης δὲ λόγου σφατηγέ-
τος ἐς μίσον, ὁ φρήν πορείης ὁ
ἐπ' αδεκτῷ, οἱ δὲ, τυπωτες
αὐτὸν τοῖς ψωτοσφατηγίοις, ποτέσα-
λον.

Ἐς δὲ Πάρις εἶναι μικρὸν τὸ
πείστων απορεῖσις, ἐκ Καρρυ-
δονιαν παρασκευασθεῖσαν, ὃ δῆμος ἦ-
χετο, ἢ εἰδεδικτόν, ἀνέσυνθρόν πο-
λεμον μετάλλα τε ἐπ' ἀδεκτάτου,
καὶ γεντοῦ. ἐγένετο δὲ πάντα Δέλταν
απερεδοκαν, ἀπίστας απειποιοι πε-
λόσωντες. τῷ δὲ τῷ πολέμῳ Σπι-
τιανῶν ἤργαν τὸν Διονύσιον πληρώ-
στον ἐπιμεριζόντος, ἐπιμεριζό-
λοντες ἀντανταὶ τοῖς πασχοῦσι, τῷ τε
ἐπεισαλμόν σφισιν τετο τῶν σπι-
τιοποδέων φίλων καὶ οἰκείων ἀνα-
θεότες, ὀφείλοντο ὑπατιανὸν τὸν Καρ-
ρυδονα πατέριν Σπιτιανα. σύντηρε
οἱ δέκαχεσσοι· ἡδὲ Σπιτιανοί (δι
πλικινούς τοις αὐτοῖς εἰς συν-
τάξεις οἱ γόρις) σύγερανοισιν πε-
τενει, ἢ ὁ δῆμος αὐτὸν ὑπατιανὸν
ρέστο. παρασκευασθεῖσαν δὲ ὄντος, καὶ
τὸν τοις απεφερόταν αὐτοῖς τὸ
νόμον, ἐπιπέδων οὐ σύντετο· ἡ
σύντετος σφατηγέσ, εἰς τὸ Τυλίσιον καὶ
Πάριδεν νόμαν ἢ δῆμον ἔνει κυ-
ειον τὸ ἀρχαρεστῶν, καὶ τὸ πολέ-
μοντὸν νόμον ἀναγεννὴ πονοῦσιν
θελούσεν. τέλος δὲ τὸ δημοτερχόν τοις
legibus à Tullio Romulóque la-
tis factum comitiorum arbitrum & posse leges ad ea pertinentes
vel ratas habere vel irritas. tandem unus tribunorum plebis mi-

cia: nec minus alacritatis erat
in Asdrubale, qui foris bellum
administrabat, bis prosperè con-
gressus cum Manilio: & urbanam
quoque præfecturam affectans,
Asdrubalem, qui tunc eam ob-
tinebat, Gulusæ ex sorore nepo-
tem, falso criminabatur apud
senatum, quod rem publ. Gulus-
sa proderet. quod crimen post-
quam objectum est ei publice, in-
minatur. opinata re territus, non habuit
quod pro se afferret: moxque
subsellii est obrutus.

68

Asdrubal
Asdruba-
lem, Gu-
lussæ ne-
potem ex
sorore, cri-
minatur.

Asdrubal
subsellii
obrutus.

In urbe vero ubi nuntiatum
est de Pisonis scgnitic, dēque ap-
paratu Carthaginensium, popu-
lus moleste id tulit. timens aug-
menta belli tam ardui suscepit
contra vicinam gentem infen-
simam, nullam enim jam pacem
sperabat, qui priores in jubendo
fides parum servarant, erat au-
tem tunc recens tribuni Scipio-
nis in Africa gestorum memoria,
quaæ conferebantur cum rebus
præsentibus, quūmque passim re-
citarerentur quaæ à castris prescri-
bebantur ad amicos ac domesti-
cos, omnes optabant illum in
Africam mitti consulem, & in-
stibat comitiorum dies, sed ob-
stibat ætas viri, nondum ad tan-
tum honorem legitima: ædilita-
tem enim ambiebat, quum po-
pulus consulatum obtulit. con-
tradicentibus autem coll. & le-
gem objicientibus, populus per-
stebat in precibus, clamitans se
offert.

Ædilita-
tem ambit
Scipio,
quum po-
pulus con-
sulatum
offert.

natur con- natus est ademptum se pot-
sibus. statem comitiorum consulibus,

ni assentirent populo, ita confu-
les permiserunt tribunis pleb. ut

Necessitatib-
leges ali-
quando
posthaben-
dae.

Dictum
Lacedae-
monio-
rum.

legem hanc in annum unum ab-
rogarent, quo exacto ferrent

eam denuo. Quod exemplum vi-
detur sumptum à Lacedæmo-
niis, qui quum, necessitatib-
coastileges posthabere, captos ad

Pylum absolverent ab ignomi-
nia, feruntur dixisse. Dormiant
leges hodie. Ita Scipio perens æ-
dilitatem, consulatum adeptus

est: cum quo Drusus collega pro-
vincias sortiri postulavit, donec

unus tribunorum pl. rogationem
tulit ad populum de bello Puni-
co, quem ei præfessè jubeat: po-

pulus Scipioni dedit eam provin-
ciā, permisitque ut ex delecti-
bus supplementū conscriberet,

præterea voluntarios quotquot
posset acciperet à sociis, & ad re-
ges ac civitates arbitratu suo lite-
ras daret, inscriptas pop. Romani
nomine. Et imperavit hoc

modo ab aliquot regibus atque
populis auxilia. His ita dispositis,
in Siciliam, & inde porro navi-
gavit Uticam.

Piso interim oppugnabat op-
pida mediterranea: Mancinus
stans ad Carthaginem, animad-
vertit muri partem quandam
neglectam, quid effet ob conti-
nuas rupes penè inaccessibilis, &
sperans se posse latere, scalas pa-
ravit: quibus admotis, milites al-
iquoi impigrè murum ascende-
runt: sed Pœni, contempta ho-
rum paucitate, portam aperuerunt, & in

69

έφη, τὰς ωσάτους ἀφαιρέσθω
τὸν χειροπίδαν, εἰ μὴ συνθέντο τῷ
δῆμῳ. Εἰ δὲ βελὴ ποὺς δημόσιοις
ἐπειδέτο λύσαι τὸ νόμον τούτῳ, ηγ
μένη ἔτι ἐν αὐτῖς αναγράψῃ. οἴη
τι τοὺς Δακοπάτηνούς, λόντες ὡν
χειρὶς τὸν ἄσπιναν τῷ ἀλόνταν πε-
ει Πύλον, ἔφασον, κομιζόσθων οἱ
νόμοι τήμερον. Στατις μὲν ὁ Σκιτιανός,
ἀγρεσομέναν μεπόν, ὑπέντη ὑπά-
των, ηγάπτων ὁ συναρχῶν Δεξό-
στρος τοῖς Λισσίνοις αὐτὸς ἀντίον
λαβεις Διακληροῦσθαι. μέρεις τοῦ το
δημόσιον εἰσογόνωτο, τησδε τὸ σε-
μηριον τὸν κείοντα. Εἰ δῆμοι γνω-
ραγοῦσι, ηγάπτων εἴλετο τὸ Σκι-
τιανόν. εἰδέντη δὲ ἀντίον στρατὸν ὡν
μὲν καταλόγου, οὗτος λιγὸν ἀπὸ το
πολεολόγων, ἐθελοντῶν δὲ ἄρχο
στους πεισθεῖσθαι τὸ συμμέρον. Εἰ
εἰς βασιλέας καὶ πόλεις οἵσις δοκι-
μάσθε πέμπεται, τὸ Ρ' αρμοίον δῆ-
μον τούτος ἐπιστολῆς ἐπιγράφονται. Εἰ
εἰς δὲ ἔλασεν ὅπτα αὐτῷ τε πο-
λεων ηγάπτων. οἱ μὲν δῆμοι, πολε-
μοικοποιηθεῖσται, εἰς Σικελίαν εἰς δῆμον
Σικελίας εἰς τὸ τοπικόν ἐστατι.

Καλπούρνιον δὲ Πίσων ἐποιέ-
ρε τὰ μεσογαγοῖς ηγάπτων εἰ-
φορμῶν Καρχηδόνος, μερέστη πὲ
τεχες ἀρελεύδρον ιδών, ἢ κερματο-
σφύκεντο σπωμένος ηγάπτωτοι,
ηγάπτων ἀνταν λιγὸν εἰς ἀρελεύδρον,
ηλπίος λαζῶν κλίμακος ἐποιήση
εἴπι το τοχῶν. ηγάπτωτον διτόλ-
μων. εἰ Καρχηδόνοις δὲ ἀλίγων ἐπ
τὸ ὄντα καταφρονοῦσαντες, σύνεωξην
πύλων εἰς τὰς κερματος σινεργουσιν,
ηγάπτων τὰς Ρ' αρμοίους εἰξεδρομον. Εἰ
εὐτούς

αύτοὺς οἱ Ρ' αγωνίοι πενθέροι τε
καὶ διωγότες, ἐσ τὸν πόλιν Δῆλον τὴν
πόλην συστέμασιν. βοῦς οἵ ὁ εἰ-
πὲ νίκης θυρόφυντος, ὃ, τε Μαγνή-
νῳ, εὐφερόμερῷ ιππὸν τὴν ἡδονήν,
Ἐ τὰ ἀλλα τεχνοῦ ἀλλα Κουφονοῦ,
Ἐ οἱ αἴτῳ οὐραλότοις αὔτοι τῷ Μα-
κίνῳ, τὰς ναῦς ἀφίνετο, ἐσ τὸν
τεῖχον ἑσοπόρονων, ἀνοσοῖ τε
Ἐ γηνοῖ. οὐδὲν ἡ δέ θεος τοῖς δεῖλοι
ἐπείσαν ὄντος, ὀχυρῷ πατέσαι τὸν
τεῖχον καταβαλόντες, πούσασθον. τρο-
φῶν οἵ δοπεῖν οἱ Μαγνῖνοι, εὐα-
λι Πίσονα. Ε τὸς Γτυγαίων ἀρργυ-
τος ἐπινηυσαν αύτοὺς κινδυνεύοντα,
καὶ τροφᾶς φέρειν οὐδὲν αποδήμοντο οὐδὲ
μὲν εὔπλευν ἀλλα ἔστιν τῷ Καρχη-
δονίων ἑραθέρῳ ἐσ τὸς κρηνών
σωτερούστος. Σκιπίων οἱ επιέγεις
ἰς Γτύκλην κατῆλατο, Ε αὐτοὶ με-
σας νίκης εὐτυχοῦν οἱ οἱ Μαγνῖνοι
ἔργαφο, τὸν τε στοληπυκτὸν
εὐέλουεν εὐδόντος ἐπὶ πόλεμοι οὐκέτι,
Ε τὸς κηνυκού συγκριεῖν ἐπὶ θά-
λασσαν οὐδὲ Γταλίας αύτοῦ, Ε τὸς
ιδῶντας Γτυγαίων· οὗτοι οἱ ιασεγ-
λικοι, ἀγροῦν οἱ αὐτῶν τετράεις
καλεύσειν. αἰχμαλωτοῖ τε Καρχη-
δονίων πολλὰ λόσσοις, εὐφίκην ἐξαγ-
γελεῖν αύτοὺς ἐπιτάχειν Σκιπίωνα.
Ἐ τε τῷ Πίσονα ιππεάς ἄλλους ἐπ'
ἄλλοις ἐπειπει, καλλάν αύτοὺς κατα-
τέχοντο. οὐδὲντος ἐχέτης φυλακῆς
αύτούτοις, οὐδένοις, οὐταν ταπεικά-
ζοσιν, ὅρθες ἐπὶ τῷ καταστραμέστον
ἴστεναι, Ε ταλέσοντα τὸν οὐρανὸν εὐ-
ποιεῖν τοῖς πολεμοῖς; οὐδὲ δι τοῖς
ὑπορρεοῦσιν. Οἱ οἱ Μαγνῖνοι αὖτοι
τῷ Καρχηδονίων αύτοὺς πατεριζόντον
ἐπιπικτυνταν, πεντεπότες μόνοι
ἐσ εἶχεν οὐσιώλας, μεταίησε τοῖς
bus, orbem fecit ex d. quos solos armatos habuit, quo inclusit

Romanos procurerunt, qui-
bus fuisse fugatiisque milites à ter-
go harentes per portam in ur-
bem irruperunt pariter, edito-
que ut à victoribus jubilo, Man-
cinus latitia gestiens, vir &
alibi levis ac temerarius, simili-
que turba cetera, nayibus reli-
ctis semiernes concurrebant ad
moenia, suis opem laturi: jám-
que sol ad occasum vergebatur,
quum occupata munitione qua-
dam in pomeriis, ibi quieti se
continebant. sed quia Mancinus Mancinus
carebat cibaris, Pisonem voca-
in sum-
bat & magistratus Uticensium, inum peri-
culum
ut periclitanti succurrerent, & conjectus.
cibos afferrent properè. Sic ille
in periculo erat ne primo ma-
ne Poeni precipitem per rupes
impellerent. Scipio verò eo ve-
sperē Uticam appulit, & circa
medium noctem acceptis Man-
cini literis, continuo jussit si-
gna canere: milites advectos re-
vocavit per praēcones ad mare,
similique juventutem Uticen-
sium, seniores jussit commeatus
in triremes comportare: solutis
que aliquot captivis Carthagi-
nensium, dimisi eos, nuntia-
turos Scipionem cum classe ad-
vehi: Pisonem quoque alii post
alios equitibus ad eum missis vo-
cavit, ut veniret celeriter, ipse
ultima vigilia solvit, jussis mili-
tibus ut appropinquantes recti
starent in tabulatis, quo major
numerus appareret hostibus.
Mancinus prima luce undique
oppugnatus à Carthaginensi-
bus, orbem fecit ex d. quos solos armatos habuit, quo inclusit

inermium tria millia: jamque vim telorum & crebra vulnera vix sustinens compellebatur in prærupta mœnium, quum naves Scipionis plenis velis in conspectum venerat, plenæ armatis militibus, non inexpectata Poenæ, qui à captivis præmoniti fuerant, Romanis vero nec opinata salutem afferentes. cedentibus enim aliquantum Carthaginensisib, periclitantes in classem

Serranus recepit Scipio: moxque Mancino classem successor ad classem yenerat. ipse non longè à Cartagine castra metatus est. Poeni quoque ad quintum stadium progressi à mœnibus ex adverso sua castra posuerunt. in ea convenere Asdrubal qui foris militie præcerat, & Bithya præfetus equitum: adduxeruntque sex millia veteranorum peditem & mille exercitatissimos equestres.

Corrupta
militum
disciplina.

Lex ca-
strensis.

μυνοῖς, τελεχλίοις ἔσται. πιπωκό-
μηρῷ δὲ σκεναν, καὶ σωματέ-
μηρῷ ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἢδι κατεκρη-
μίζετο. Εἰ αὖτις ἀφῆσαι αὐτῷ
Σπιτιοῖς, ρεδίᾳ τὸ Φούσεῖον
ταπελέκου, καὶ μέσην πινακοθεῖον
οὐτοις ἐφέστατον. Καρχηδονίον μὲν
ἡδηρόβιον Αἴγα τοις αἰχμαλωτοῖσιν
αὐτοῖσιν, Ρωμαῖοις δὲ ἀγνοεῖον
ἀδόκητον οὐτοῖσιν φέρουσαν. μικρὸν
δὲ ἀποχωρούστων τοῦ Καρχηδονίου,
οἱ Σπιτιοὶ τὰς κινδυνεύοντας εἰς ἀν-
τίστασιν αὐτοῖς οὐ Μαρκίνον μὲν ἀν-
τίκης τοῦ Φάρμου ἐπειρυψε (καὶ γὰρ θ-
ην αὐτῷ Σέρρας ἐπὶ τῶν ναυαρχίων
Ἀγρόδοχοι) αὐτὸς δὲ ἐπὶ μακρεῖον
Καρχηδονίον ἐφραστοπόδιον. οἱ δὲ
Καρχηδονίοις, τὸ τάχων ἐπέντε στα-
δίους προσελάσσοντες, αντίγενες αὐ-
τῷ καθέσσαν. Εἰ αὐτοῖς εἰ τούτῳ τῷ
χαρακτήριον ἀφίνεντο Αὐδρούσας τὸ
τοῦ κάρεος στρατόν τὴν Βυθίας ὁ
ιππικός, ἐξακινήλιον τοξούς
ἀφέντος, τοῦ πτώσεως ἐγκλίον,
χρύσον δὲ μελέτην γερουμενούς φέρει.

Οὐ δὲ Σπιτιοὶ, ἀλλὰν ἐντοσμον
ἐν τοῖς στρατοῖς ὄρῶν, ἀλλὲ πε-
τυγμένον, ἀλλὰ εἰς δέρμαν καὶ πλεο-
νέσσιν ἐφραγγόντες ταῦτα τὸ Πίστονος
ἐπιτετραμμέναν. ἀλλὰ τοις πλῆντοι
αὐτοῖς σωμάτων αὐγεροῖον, οἱ τοῖς
λειός κάρειν ἐπόμησον, τοῖς θραυ-
στέοις σωματέσσερον ἐπὶ τοῖς αἴρη-
γασι, οἷσιν παραγγέλμενοι τοις εἰσοις,
τὸ νόμον λειπορραπτικὴν εἰ τοῖς
πολέμοις ἡγεμονίουν τὸ ἀποχωροῦ-
το πορρωτέων σπιλπίζοντες αὐγῆς ὅ-

στα τε

νεὶ γὰρ ἔπειτα τοῖς Σέρρας] Legē Σέρρας, quod & interpres recte ob-
servavit, & Pigius ad annum v. c. DCVI. bene notavit ipsum Prætorem
classem Africanam fortitudine obtinuisse, & L. Mancino successorem datum
fuisse.

152 de

στί τε πτέρων ἔτοι, πάντα εἰ τοι
τρεπτὸν ἀναφρόμενον καὶ οὐτα Διηρ-
πισθαν, ἐπεγεις ἐγένετο μάντοις προ-
καν γυνώνδρα δέχεται· (πολλοὶ γέ-
νεται συνοικίαν πατερέσσουν Διετοῦ
κερδό, οὐτοὶ εἰς ἀνόργανον πλήγαν καὶ
τραύματα ἐν αὐτοφρονίᾳ ἔχονταν)
ῶν αἰσθόμενος ὁ Σκίπιος, Ἐπιπ-
λούμενος ὑποτοπεῖον τῶν πολε-
μίων, εἰ μὴ τῶν ιδίων ποτεπούρε,
σωτήρας εἰς ἐκκλησίαν οὔτετος, ἐπί-
πληξεν ἄδει.

„Εγαλμιθ ὑμῶν, οὐ ἄνθρες, ταῦτα
„Μανιάτιον σργητηγῷ πατέροιμον,
„τῆς ἐντρέσιας σὲ ὑμῖν μαρτυροῦ
„ἔδωκε περάντα λιγὸν ὑμέσι αἴ-
„τοι σργητηγῷ, πλάσου μὲν εἰς ε-
„χατον ἐξαντίαν ἔχον τες απει-
„Φαστικός, ὀφέλειμον οἱ ἡγεμόνες
„νος περιγραφενούσι. οἵτε γένεται περιγ-
„τετε· καὶ τί περιδέξεις αἴ-
„χιώδης; ληστείεται μάλλον ἢ πο-
„λεμεῖται, Ἐ Διελοδέσποτε, Ἀ
„ερατοποδεύεται· τὸ παντοχείδιον
„σιν ταῦτα τῶν κερδῶν, καὶ πολιορ-
„κοῦσιν, τοικατε· καὶ τερψάν θε-
„λετε πολέμουσις ἐπι, εἰ νεκρη-
„κότες, τοιζάρτοι τοῦ πολεμίων
„ἔξι αἰελποτον Ἐ βραχέον, εἰ πο-
„τέλειπον, εἰ ποστύτον ἐπῆρε δυ-
„νάμεσσας, οὐ ποιεῖ ὁ πονος εἰς
„τῆσδε τὸ μετώπον γέρεας γελεπά-
τιαν labor redditus fit difficilior.

queant: & quicquid hi commit-
tant, imputari exercitu: tum,
res raptas fieri contentionum in-
juriarūmque aliarum materiam
(nam multi propter lucra contu-
bernalibus contemptis, non ab-
stinebant à digladiationibus &
cædibus) Haec, inquam, animad-
vertens Scipio, & cogitans nun-
quam devicturum se hostes, ni
firos in potestate habuerit, advo-
cata concione pro tribunal, his
eos verbis castigavit:

Ego vobiscum, milites, Mani-
lium ducem fecutus, obedientia
vobis testibus præbui specimen,
suos de
quam nunc pro imperio postulo
militum
a vobis: quamvis in contumaces
animadverendi extrema poena
potestatem habeam, tamen præ-
monere ducens satius. Scitis au-
tem ipsi qualia committatis:
(me certe pudet ea proferre in
concone publica) latrocinia ma-
gis quam bella geritis, & desertis
castris discursatis, nundinationi-
bus magis assueti quam oppu-
gnationibus: & delicias expeditis
durante bello, ante victoriam:
propterea hostium res præter
spem brevi quo absui tempore in
tantum auctæ sunt, ut nobis suc-
cessoribus, per tantam negligen-
tiam labor redditus fit difficilior.
Quam culpam si mihi constaret
vestram

[τοι δὲ ἀ πεγέτε] Scribe τοι. Perinde est autem acsi diceret, Satis
vobis elitis consci, me tacente.

[οὐ κατέλαπτο] Libenter scriperim, αφ' εὗ κατέλαπτο. Ut enim d' εὖ
quam εἴσι οὐ malum legere, facit præpositionis ejusdem usus, qui trium vo-
cum intervallo præcedit. Hoc quoque animadverendum est, scribendum
esse ἐπίτρεται, ut legitur γέγονε. Quod si ἐπήγον dicendum fuisset, certe &
ἐγέγονε.

vestram esse, statim poena sequetur; sed quoniam in alium eam refero, nunc remitto vobis errata praterita. Ego certè non ad latrocinandum, sed ad vineendum venio: nec ante victoriam pecunias exigam, sed confessis prius hostibus. Ergo quotquot non militatis, abite omnes è castris hodie, præter eos qui potestatem manendi à me acceperint: nec ullum reverti volo, nisi qui comitatum afferat, cùmque milita-

„ μαχ , τῷν ἐι πολεμεῖσθαι φέρει , τῇ πάτητον σφιπωτικήν τε καὶ „ φίλην .

[πώς δὲ οὐ λησεύσων] Ad illud redit de quo illos initio suæ orationis reprehendit, quum dicere, λησεύεται μέλλον ἢ πολεμεῖτε. Quum autem dicat hic, πώς ἐι λησεύσων ἔργοι, αἰδεῖ νικήσον, & in altero membro præcesserit, τοῦτον ὑμᾶς ἀφίμει τὸ μέλλον τῶν γεροντῶν, hac particula, εἴδος respondentē illi ἐι: non aliter hæc accipienda sunt quam si ita loquutus esset, τοῦτον ὑμᾶς αφ. τῷ μ. τοῦτον γεροντῶν, διότι τὸντον λησεύειν, οὐδὲ νικᾶν. Perinde acū dicere (si quadam paraphrasi uti hic conceditur) Nunc remitto vobis (sicut condono) quod peccavi: sed ea lege ut in postera, exemplo meo, non latrocinemini, sed vineacui. Eftque hoc quoque observandum, eum, quum dicendum esset, πώς ἐι λησεύσων ἔργοι, αἰδεῖ πολεμισθω (sicut repre- fendens illos his usus verbis fuerat, λησεύεται μέλλον ἢ πολεμεῖτε) maluisse γενισθεῖν dicere, bene ominandi causa, & ex ea spe quam ipsum concepit esse jam videbant, iis quoque spem injiciendo. Alioquin certè primo aspectu visu derū posset scribendum hinc, πώς ἐι λησεύσων ἔργοι, αἰδεῖ πολεμισθω. Hoc enim optimè conveniret, (ut jam admonui) cum illis quæ parvo intervallo precedunt. Verum & hoc γενισθεῖν ita resolvi potest, εἴ τω πολεμήσων δίcte τοι νικᾶν.

[εἴδε γενιστέλλομεν τοῦτο τὸν τίνον] Hæc Scipionis verba respiciunt itidem ad alia ipsius, parvo intervallo precedentia: ita inquam, καὶ τοῦτο γέλετε πολεμοῦντες ἐπι, & γενισθεῖτε. Neque enim τρυφᾶ possunt milites, nisi precedat τὸ γενιστέλλειν. hoc autem jam significaverat sub appellatione τοῦ περδῶν. Sic autem κέρδη & τρυφᾶ ab eo conjungi videbimus in fine hujus orationis.

[ἀπτε πάντες.] Aptum sibi, meo judicio, locum haberet particula τοῦ, post τοῦτο.

[τοῦ δὲ εἴδεντον.] Græci sermonis consuetudo non permittit ut ita quis loquatur, τοῖς δὲ εἴδεντον εἰπαντεῖται, βέλουσθαι: sed hoc modo, τοῖς δὲ εἴδεντας εἰπαντεῖται, βέλουσθαι. Concedit quidem illa consuetudo & dativo uti, dummodo & secundum infinitivi modi verbum addatur. ut si, exempli gratia, diceretur, τοῖς δὲ εἴδεντον εἰπαντεῖται εἴδενται βέλουσθαι. Ac magis verisimilis fortasse videbitur multis hæc emendatio, qua verbum oī milium reponitur, quam altera quæ dativum in accusativum mutat.

φιλίων. ἵσας ἡ τοῦ τετράδος θέσης
ώχει μένος, τὸ δὲ σύντονον Αἴγα-
θοντας, οὐ τοῦ πεντάδος αὐτῶν
ἐγώ οὐ τοῦ τετράδος εἰπειληπτόνε-
ται. Εἰ τοῦ μὲν εἰρήνης τοῖς πε-
ντάδοις θέμιν δὲ τοῖς εἰρηνευτοῦ-
μοῖς οὐτοῖς παραγέλματος κοι-
νῶν ἐπὶ πάσιν ἀρχεις, οὐ ἐμρι-
τοῦ πεντάδος οὐ πόνος. τοῖς δὲ τοῦ
πενταδικούς αὐτούς, γέτε τοῦ
θετικού αὐτοφεύτερος, γέτε ξε-
κτος αὐτοχθόνετο. Καὶ οὐ τοῦ μὲν
πονεῖν, τὸ δὲ κινδύνευσθεντὸν τοῦ
κερδὸν, τοῦ τευφίλου οὐ τοῦ πε-
νταδικού αὐτοφεύτερον. ταῦτα
οὐδὲ τοῦ πεντάδος οὐ τοῦ
πονεῖν, τὸ δὲ κινδύνευσθεντὸν οὐτοῖς
πολλῷ εὐελπίων ἀργεῖται, τοῖς
οὐδὲ τοῦ πεντάδος, μετανοεῖν.

Oὐ μόνο δῆ Σπιτίων ποτέ ἔπει,
οὐδὲ ἐνδος ἀπηλαυνον τὸ τολμῆσθαι αὐ-
τῶν ὀλγάσια, οὐδὲ σὺν αὐτοῖς οὕτοι
τολμηταὶ οὐ μάτια οὐ τευφεόις οὐ.
καθαροῦ δὲ τοῦ εργατοῦ θύμοιν, οὐ
τελεσθεῖν, οὐ οὐ τοῦ πενταδικού
μηρα οὐδὲ, απεπειρεῖσθαι τοῦ πεν-
ταδικού Μεγάρων νυκτος μηδεὶς διχρῆ-
λανθάνων. καστον οὐ ἐπὶ ιουμέρεσθαι
εἰ τοῦ πόλεω τοῦ Μεγάρων, τοῦ τε-
τραπεντάδον οὐ δὲ τοῦ μὲν επέ-
ρι τοῦ πενταδικού, τοῦ δὲ αὐτοῦ συ-
πελίκησον οὐ κλίμαξι οὐ μοχλοῖς οὐ
βαλίζειν εἴναις στάδιον αὐθοφεύται,

rem ac simplicem: verūm his
quoque tempus præstiuam in
quo disponant res suas, quarum
venditionem ego & quæstor cu-
rabimus. Hoc dictum sit super-
numerariis: vobis militibus u-
num mandandum habeo, suffi-
cientum ad omnia quæ aggredie-
mur, ut à me sumatis exemplum
morum ac industria: nam si ad
eum scopum vestros conatus di-
rixeritis, nec alacritati successus
debet, nec operi gratia. Nunc
laborandum est dum urget peri-
culum: lucra & delicia differan-
tur in sua tempora. Hæc ego, hæc
disciplina postulat: obedientes
magna præmia manent, inobe-
dientes pœnitentia.

Hæc locutus, continuò su-
pervacuum turbam expulit, &
cum his quicquid non tam ad
victum pertinebat, quam ad de-
licias. Sic repurgato exercitu,

& ad mandata reverenter ex-
equenda composito, una nocte purgat ex-
erctum.

Scipio re-
quenda compiso-

Scipio Me-
gara aggre-
ditur.

72

lentio

οὐδὲ τοῦ πεντάδος οὐ τοῦ πεντάδος] Jam antea, tanquam hæc duo, suum τετράδον & suum πόνον, in exemplum illis proponens, dixit illa, οὐδὲ οὐδὲ λη-
σεύσθαι έργα, αἰλαῖς νυκτοῖς.

τοῦ δὲ κερδὸν] Scribo, τοῦ δὲ κερδὸν καὶ τοῦ τευφίλου οὐ τοῦ πεντάδον.

απεπειρεῖσθαι οὐδὲ κατεύθυνται Μεγάρων νυκτος μηδεὶς διχρῆς λανθάνων] Ita pas-
sim tertiam urbis Carthaginis partem vocat Appianus, quam Magalia, seu melius Magaria Servius & Ifidorus appellant. Erant autem Megara seu Magaria, portu Cethone & arce Byrsa demptis reliquum civitatis Carthaginensis habitationi civium destinatum. Videatur Strabo.

lentio sine omni strepitu : ubi
vero appropinquantem sensi-
re dispositi per moenia , con-
clamantibus illis ipse primus ,
moxque totus ejus exercitus ,
clamorem reddidit : diversa quo-
que parte maximus exortus est :
qui primus terror Carthaginien-
ses perculit , tot hostibus no-
ctu repente exortis ab utroque
latere . Sed moenia , quamvis
magno conatu , superare non
potuit : ceterum privati civis
turri desertam , extra muros
sitam , & his parem celsitudine ,
juvenes audaces jussit ascendere : qui submotis jaculando pro-
pugnatoribus , ligna & pon-
tes transversos injecerunt , per
quos transcurserunt in moenia ,
& inde in Megara desilierunt ,
distractaque porta Scipionem
admisserunt : qui cum quatuor
millibus introgressus , celeriter
Carthaginenses intra Byrsam
compulit , quasi capta urbe reli-
qua : in quo tumultu ac strepitu
vario nonnullis captis , etiam qui
foris in castris erant , his desertis
in arcem se cursu receperunt u-
nā cum aliis . Scipio , quia Megara
consita erant hortis & arbustis
estivis fructus ferentibus , dis-
tinguit etiam maceris & sepibus
vivis alisque sentibus , roris quo-
que flexuosis interfluentibus , ve-
ritus ne difficile militibus esset
hostem per ignotas viarum am-
bagies persequi , neve nox occa-
Asdrubalis sionem daret insidiis , receptui
inaudita cecinit . Ubi lux redit , Asdrubal
crudelitas erga capti . indignè ferens eam audaciam , quotquot ex Romanis captivos ha-

πει σιγῆς βαζυττίνης . αὐθίσεως δ'
ανάδει , ὅπε μούλις ἐωλησίας , Ε
βόης δὲ τεχνὸν θυμοκέντης , αὐτε-
βοησεν , ἀντος τε περιφέρει καὶ ὁ
στρός ἀντός , οὐ οἱ ἐπι θάτερα ἀ-
πειπλαύοις μέγιστον , οἰς τῷδε περι-
τρά τες Καρχηδόνιος καταπλαγή-
ναι , ποσούταν ἐχθρόν εἰ ταῦθι-
εστις ἀφίων ποτέος ἐπιθυμοφρων . Η
μὴ οὐδὲ τὸ τέχνη , εὖλον , κακοπέ-
ἐπιθυμέων , ηὔνεν ἐδὲ πίνοις ιδιώ-
του πυργον ἐρημον , εἰκάστος ὑπάντη
τεχνός , Ε τὸ οὐψὶον ὕπαντη τὸ
τεχνή , κακοπές αἰεσίσσων εὐτόλμεσσι
οἱ τούς ἐπὶ τὴν τεχνήν αἰγαγνίοις ἀ-
νετελλον . ξύλα τε οὐ σπινδιάς ἐστο
Ἀλέξηνης ἐπιθέντες , οὐ δὲ ἀνταν
εῖ τὴν τεχνήν Αἰδηραμόντες , κατά-
λαντο ἐσ τὰ Μέγαρα οὐ πιάδα
κύρφαντες , ἐδέχοντο τὴν Σκιτίωνα .
οἱ δὲ εἰσῆλθε μὲν οὐσιοῖς πετεχ-
κιστιλίαις Ε φυγὴ ταχέα τῆς Καρ-
χηδόνος ἐσ τὴν Βύρων λόδον , οὐ τὸ
ἄλλον πόλεων οἰλάτον . Βοή τε ἐρ-
γαστο τοπίλη , οὐ πιῶν αἰχμολιθ-
σια καὶ θορηγός . οἰς Ε τες ξύλα
σφελπεδόντας εὐλιπτεῖν τὸ γαρ-
γαρίαν , Ε ἐσ τὴν Βύρων ἄκρα τοῖς
ἄλλοις αἰγαγνίοις , Ε οχετοῖς βαζέ-
σιν ύδωτον ποικιλοῖς τε Ε σπειλοῖς
κηπεύτασσον λόδον) ἐδεισε μὴ δύστον
οὐ δυσχερεῖς οὐ στρατὸν διάκοπη , οὐ
ἀγνωστας μούλιστα διοδούς οὐ τίς εἰ
ποτε σύνερα θυμοτο . αἰεσίσσων δὲ
Ε θυμοφρων ἡρείας , οἱ Αἰδηράς
χειλέπιοι ηγῶν δὲ ἐσ τὰ Μέγαρα επι-
κειρησεν , οὐτοις Π' αγριων εἶχεν αἰχ-
μαλώσει

μελάναι ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀχαγῶν (σό-
γειον ὑπεισιστέοντα Ρωμαϊκοῖς ἔργοις πὲ
δράμνον ἕστεια) τῷ μὲν ὁφθαλμός,
ἡ γλώττας, ἡ νεῦρος, ἡ αὐδία σι-
δηγλώτος ἐξείληκε παριπύλων· ταῦτα δ'
ἰστετέμενα τὰ πελμάτα, καὶ τὰς
διατύλους ἐξέσπειτο, ἢ τὸ δέρμα.
Ἐλαποῦ σπόρον ἀπέπομενοι
πάντας ἐμπικρέας ἐπικτεχνήμενοι,
ἀδιάλλοκτα τοῖς Καρχηδόνιοις τὰ εἰς
Ρώμην ἐπιποιῶν. Εἰ δὲ αὐτὸς οὗ-
τος ἤρετος τὸν σωτῆραν ἔχειν σὺ
μόνη τῇ μάζῃ, πεισθεῖν δὲ αὐτὸν εἰς
τὸ συντονόν ὥν ἐπιποιεῖ, ταῦτα δὲ συ-
ειδὼς οἱ Καρχηδόνιοι ταῦτα τὰν
ἀλεπίστων ἔχοντας πέιδες αὖτις πε-
θύνοντας ἐνίγοντο, καὶ τὸν Αὐδρύ-
βαν, ὃς τῷ τοινούτῳ συγνόρῳ σφὸν
ἀφγενησάντος, ἐμίσοις· καὶ μελισθ-
ὴ βουλὴ αὐτὸν πιστεύειν ὡς ἀργὸν καὶ
ἰστερφανα δεδοφεκτόν τὸν συμφο-
ρεῖς οἰκεῖας τοσούτοις. οἱ δὲ τῷ τῷ
βαλσάταν πιᾶς ἔκτην συλλαμβά-
νον· καὶ εἰ πάντας ὥν ἄρδη πέιδες,
ἴσι τυραννίδα μάζαν ἢ τερπητικαν
πειπλεῖν, ὃς σὺ τοῦτο μάρτυρ τοῦ
ἀσφαλέστερον, εἰ φοεῖσθαις αὐτοῖς εἴη,
καὶ δὲ αὐτὸν καὶ δύσπειχεντόν. οἱ
ἐπι Σκιτίουν τῷ μέχρου τῷ ἔχθρῳ,
οἱ τῷ περιπέραν πιστελεῖσθαισαν εἰς
τὸν φεύγοντας, σύντηρον· ὅλοι
οἱ δὲ ιδμύν περιστάν, διεπάφρον
αὐτὸν σὺν ταλασσην ἐπὶ ταλασσαν,
απέκρην τὸ πλευριόν ὅστιν ὄρειν βέ-
λους. οἱ δὲ ἐπικεντόν, καὶ λίγοντες
ἔχοντας τελέοντας θετάπουν πέν-
τε καὶ εἴκοσιν, ἐργαζόμενοι τε οἷς
εἰ μαχιμένοι. ὃς ἡ αὐτὸν ταῦτα ἐξ-
τετέλεσθαι, ἐτέρην ἀρέτην πέφευται
ον, καὶ πολὺ τῷ περιπέραν Μαρζα-

bebat, productos in moenia, un-
vos Roma-
de suis poterant esse conspicui, nos.
aut oculis, aut linguis, aut ner-
vis, aut pudendis, mulctavit, un-
cis ferreis ad hanc pecnam adhi-
bitis: aliorum succidit plantas, a-
liorum amputavit digitos, aut
pellem detraxit toto corpore: at-
que ita vivos precipitavit per ru-
pes, ne Carthaginensibus ullam
spem pacis à Romanis impetrar-
dæ relinqueret: utque exasperatis
animis, in solis armis salutem re-
ponerent. At res cessit in contra-
rium, nam Poeni, tam nefario-
rum facinorum sibi consciæ, ti-
midi potius quam audaces red-
deabant: & Asdrubalem ode-
rant, qui venie spem eis preci-
derat, præcipua senatus indigna-
tione, qui eam immanitatem ac
superbiam intempestivam esse
vociferabatur in calamitatibus
publicis. At ille senatores etiam
aliquot comprehensos occidit;
jämque omnibus formidandus
tyranno quam præfecto erat
propior: in eo tantum securita-
tem collocans, si timeretur à po-
pulo, & ideo non appeteretur
facile cuiuscum insidiis. Scipio
castra hostium pridie deserta
quum in urbem fugerent, incen-
dit: & in universum isthmo po-
titus, fossam à mari ad mare per-
duxit, ad teli jactum ab hoste se-
motus. Illi tamen opus impeditre
conabantur, quod per stadia vi-
gintiquinque, militibus operan-
tibus simul & propugnantibus,
absolutum est, quo perfecto a-
liam fossam parem fodit, non multum à priore dissitam, spe-
ctantem

73

Asdrubal
senatores
quosdam
Carthagi-
nenses oc-
cidit.

fossam parem fodit, non multum à priore dissitam, spe-

H 5

stantem ad mediterranea: additissque duabus transversis, ut totus ambitus haberet formam quadrangulam, omnia vallis acutis muniit, post quos effodit fossas alias. Ea vero parte quae spectabat Caithaginem, murum etiam exstruxit, xxv. stadiorum longitudine, altitudine pedum duodecim. turribus ac propugnaculis per intervalla eminentibus: latitudo muri æquabat altitudinis dimidium: in medio turris erat altissima, tecta quatuor fastigis, unde prospicere licebat quid in urbe fieret. His operibus totius exercitus labore absolutis intra dies noctesque viginti, militibus vicissim nunc arma, nunc ferramenta sumentibus, nec nisi necessariam curam corporis admittentibus, in his castris collocavit copias: quæ alterum quoque usum præbabant, muni-

74

Commeatus obfessis
Carthaginiensibus
interclusi.

stantem ad mediterraneum: addi-
tisque duabus transversis, ut to-
tus ambitus haberet formam
quadrangulam, omnia vallis a-
cutis munit, post quos effudit
fossas alias. Ea vero parte quae
spectabat Carthaginem, murum
etiam exstruxit, xxv. stadiorum
longitudine, altitudine pedum
duodecim. turribus ac propug-
naculis per intervalla eminen-
tibus: latitudo muri aequaliter
altitudinis dimidium: in medio
turris erat altissima, tecta qua-
tuor fastigis, unde prospicere
licebat quid in urbe fieret. His
operibus totius exercitus labo-
re absolutis intra dies noctes-
que viginti, militibus vicissim
nunc arma, nunc ferramenta
sumentibus, nec nisi ne-
cessariam curam corporis ad-
mittentibus, in his castris collo-
cavit copias: quae alterum quo-
que usum praebant, munitionum videlicet: quarum lon-
gitudine intercludebantur com-
meatus obsecsis importari soliti
terrestri itinere: nam hac cer-
vice excepta reliquum urbis mari
alluebatur. Quod primum ac
principium malorum famisque
fuit initium: nam ex quo popu-
lariter ex agris in urbem mi-
gratum fuerat, nec egredi quis-
quam audebat, metu obsiden-
tium, nec urbs frequentabatur
propter bellum à negotiatori-
bus: Afrorum tantum commer-
ciis raro annona subveniebatur
mari, quoties per tempestates li-
cebat; major pars per terram afferebatur. que via postquam ob-

εἰς τὸ γῆς ποιμάνος, ἐπίπονας γῆς
θεόντων τῷ λιμῷ. Βιθύνος τε (οὐ-
πέρ τοποχεῖται) καὶ ἀντοῖς, καὶ ἐ-
πειπετοῦ ἐπὶ σῖτοι) εἰς πόλες αφ-
ελθεῖ μὲν ἡ βιώσασα τὸ καυρωματοῦ
τὸ Σκιτιῶντος εἶτα λέγεται τοι-
φέσιν ἐπὶ τοῖς ἀγροῖς εἰς τὰ πόρρω
Δέλτα μεγάρου, μανσοῖς ἐπικερπετε,
ἐφορμησοῦσαν μὲν τῇ Καρχηδόνι νεῶν
τὸ Σκιτιῶντος. ἀλλ᾽ εἴ τε διληκότες,
ἔτε πυκναὶ σπειρίτησιν, ὡς εἰς
αἰλιδήρης καὶ τελεκείνα ταλασσητηρίη.
πιστοὶ τε τοῖς πόλισι ἀντοῖς εἰς
διδυκά ἀνακαρχούσιν, τῇ Καρχηδό-
νιον τοῖς τείχοσιν ἐφεστάντιν, καὶ τὸ
χύματος εἰκεία μερίσαται Δέλτα τὰς
πετραὶς περγασοφόρας. ὅθεν αἱ Φρί-
πεδες αἱ Βιθύνοι, καὶ εἴ τις οὐκ
εμποτὸς τὸν δέλταν κέρδεις δελεοποιοῦ-
σις πάτερζε, φυλάσσοντες ἀπέμριγον
οι ποτοὺς πλασι, πεπονμένους
τοῖς ισισιοῖς διέθεντε. μιδιαῖται τὸν δέλταν
εἰπεν τὴν τειχῶν ὀλιγάδας φρεγμόφας
ισισιοὶ εἰ πενύμενοι διάκενοι. αστενίας
μὲν εὖ εὐγίνεται, Εἰ μένοι δὲ τις ζεῖται
εἰπεντεροὶ τὸ πόνεν. Εἰ δεῦται δὲ
οἵσα φέροντες αἱ γῆς, Αἰδησσος
τελετούσιοι καὶ σφόδρα μόνοις διένε-
ριοι, εἰς τοὺς μεγάλους κατεφρόντες. ὅθεν
εμβρύσθων μελίσα τὸν τῷ λιμῷ.
Εἰ οἱ Σκιτιῶντος οἰνοπόδοι, ἐπε-
νοεῖ τὸ ξαπλωσιν ἀντοῖς τῷ λιμῷ τοῦ
εἰς δύσιν τε αἴφορονται, καὶ εἰ πινο-
πόρων τῷ γῆς ὄντες, ἀποκλεῖσαι χα-
μέρῳ αὐτοῖς τοῖς ταλασσαῖς ἔχον, με-
χρόν, δεργάριμοι τῷ μέρῃ δέπτη τῆς τα-
νάκης, η μεταξὺ τῷ λιμῷν δύσα καὶ
τῆς ταλασσῆς, γλώσσα ἐκπλαγεῖται
αποτελεῖ δὲ εἰς τὸ πίλαιον, Εἰ δι-
θύνονται εἰπεν τὸ θεματον, ἥρεισε
μη τὸν τοῦ τελευτῶν Μελαφέτερον

septa est, fame laborare cceperunt. Bithya quoque, præfectus equitum, ad frumentandum missus, diu nec accedere Scipionis castra, nec perrumpere ausus est: sed è longinquò tardè mittebat in urbem frumentum navibus impositum, quamvis naves Romanæ prope urbem starent: sed nec continuæ, nec densæ, ut circa importuosa præruptaque littora, nec poterant fluitare propius, flantibus Poenis supra mecenia, & fluctibus ibi maximè propter saxa sevientibus: ideo naves onerariæ Bithyæ, & si quis negotiator lucri causa contemnebat periculum, observato vento quoties à mari flaret vehementior, plenis velis pervadebant, tutæ à triremibus, que cursum eorum æquare non poterant: sed occasio hæc raro se offerebat, nec nisi quum à mari ventus flaret vehementior. Et hos ipsos maritimos commeatus Asdrubal distribuebat solis tringa millibus virorum, quos ad militiam selegerat: reliquam multitudinem contemnebat, quæ maximè fame laborabat. Id ubi sensit Scipio, conatus est claudere os portus, ad occidentem spectans, & non longè remotum à littore: produxit igitur in mare longum aggerem, ab ea lingua quæ inter stagnum erat & mare, per altum rectâ versus os pretendens, dejetis & confitatis saxis prægrandibus, ne fluctibus cederent: ejus

Aggere in
mari facta
portum
Carthagi-
nensium
claudit
Scipio.

75

aggeris latitudo vigintiquatuor pedum fuit in superficie, in fundo vero quadrupla. Id opus initio Poeni ridebant, contemnentes, ut tarde aut fortasse nunquam absolvendum. sed quum totus exercitus certatum conferret operas, non interdiu, non noctu laborem intermittendo, tandem territi, aggressi sunt diversa portus parte, qua peninsula procurrit in medium pelagus, fodiendo aperire os aliud, quod nullus agger procedere poterat propter maris altitudinem & vim ventorum saevientium, fodiebant autem populariter una cum mulieribus & pueris, intus incipientes, & occulte versantes in opere, simulque triremes ac quinqueremes aedificabant in materia vetere, summa cum alacritate ac audacia. Et adeo celabant omnia, ut ne captivi quidem possent Scipioni quicquam manifeste dicere, nisi strepitum in portibus esse die nocteque continuum, ceterum, in quem usum, se necire: donec apparatis iam rebus omnibus Carthaginenses aperuerunt os portus circa diluculum, & eruperunt L. triremibus: cercuris vero, myoparonibus & aliis minoribus navigis multis, ad terrorem ornatis egregie. Romanos & novum os repente apertum, & classis inde erum-

Poeni clas- pens in tantum terruit, ut Poeni, sem Roma- si continuo classem aggressi fuis-
torum posse- sent, neglectam absentibus, &
tam sub- ad oppugnationem versis tum sociis navalibus, tum remigibus,

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

(αλλαγὴ δὲ οὐδεὶς Καρχηδόνα) τὸ τε
ῦτος μοῖραν ἐπιθεῖν εἰπάτοισον,
καὶ σοῦσαρῶν ἐπιταθμούσας αὐτέρε-
φου τείτη δὲ ἡμέρα μὲν τέτο ἡς
ναυμαχίαν προδίσαντο καὶ οἱ Π' α-
μαχοί, τὰς τε ναυς καὶ πλάνα εὐ-
τεπιστρέψαντο ἀντανήνετο. Βοῦς δὲ
καὶ παραγκελούσας ἐκπατέρεψεν θρό-
μοντας, καὶ αναθυμίας ἔργων τε ἐ⁷⁶
κυρεύηται ἐπὶ τραπεζῶν, οἷς σὺ
τῷδε λοιπὸν Καρχηδόνιος ρήμα τῆς
ουτοχείας θόνης, Π' αμαχοίς ἐπὶ νί-
κης σύντελες, πληγαὶ τοιαύταις
τελείυσται ποικίλα ἔγινετο παρ'
αμφοῖν, μέχεται μέσος ἡμέρας. σὺ
δὲ ταῦ πονώ ταῦ σκάφη τῷ Διέναι
τὰ σημικά ταῦς Π' αμαχοῖς ναοῖ
μεγάλας θόνους ἐπὶ ταῦ περούς υ-
ποτείχενται, διεπέπειται στύμνας, καὶ
ἐξηκοπτεῖ πολεῖλας καὶ καπάσις καὶ
ἄλλα πολλὰ ἐπιποίησαντα, δι-
μηρούς τε ἐποφθεγγυτα, καὶ δι-
μηρούς ἐπιπλέοντα απειτον οἱ ἑ-
πταναυμαχίας θόνης, καὶ τὸ ἡμέ-
ρας ἐδίλλιον τρεπορθόντις, ἐδέξε-
τοις Καρχηδόνιος ὑποχρέων, ἥπ
ποτὲ πάτιον, αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἐπιούσαν
ὑπερπιθερμοῖς. καὶ αὐτῶν τὰ σκά-
φη τῷ βραχίονεσσος αφύφδομε, καὶ
τὸ ἐπιπλων αφρασάντο, ἐπὶ ἄλλη-
λα ἀθέτο, ταῦτα τὸ πτήσιον, καὶ
τὸ σύμμα βιβλίον ἀπίκλεσαν. ὅπερ εἴ-
μεῖτος ἐπινίσσοντα τὸ ἐπιπλευν ἀφί-
ελτο, τὸ εἰς τὸ χῶμα πατέφυεν,
δὲ αὐτὸν τὸ τέρατον ἐνεγκέφαγεν ἐμπό-
ροις ἐπὶ Αἰθέτον Φορπάντον ἐγέρησαν
επι πολέων. καὶ παρατείχισμα ἐπ'
αὐτῷ βραχίονι τῷδε τῷ πολέμῳ
ἐπιποίητο, οὐαὶ μὴ οὐσὶ ἐνρυγώ-
ρῳ σραγτοπεδεύσαν ποτὲ οἱ πολέ-
μοι. ἐπὶ μὲν δὴ τοῦτο τὸ χῶμα αὐτὸν
hic propter amplitudinem occuparetur ab hostibus. Ad eum

fatale erat deleri Carthaginem, contenti ostentatione, insultationeque superba in portum reverterunt. Tertia vero die naves provexerunt ad prælium, & Romanis apparata classe, rebūisque præliam ceteris, ex adverso promoverunt: concurrent autem marinorum & Carthaginis utrinque hortantium claniensium. moribus, & remigum simul ac gubernatorum animis, dum alteri de salute, alteri de supremâ manu imponenda victoriæ dicimant, multis ultiro citroque illatis istibus ac vulneribus in medianus usque diem. In quo prælio navicula Poenorum subeuntes Romanas, tanto maiores, nunc puppis, nunc gubernaculis, nunc remis detritis, mulctabant modis variis, pari agilitate suffugiendo incurvantibique denuo. Quinque dubio Marte certatum esset usque vesperam, visum est Carthaginensibus, satius esse retrocedere, non quod victos se faterentur, sed quod certamen differrent in crastinum. Eorum minora navigia celeriore fuga occuparunt portus ostium, & constipata præ multitudine resertum occluserunt, adeo ut majoribus redeuntibus in portum non patet aditus: refugerentque ad aggerem, qui ante moenia spatiösus, dudum ad excipiendas negotiatorum sarcinas extruetus fuerat, in quo loricula non alta hujus belli tempore fuit addita, nequando locus aggerem

aggerem naves Pœnorum portu exclusæ ubi refugere, steterunt proris in hostes obversis, militibus aliis è classè, aliis ex aggere, aliis è lorica antemurali propugnantibus. Romanis verò expeditus in eas erat impetus: nec difficile fuit pugnare cum navibus stantibus: sed quoties se recipieren, quia propter longitudinem circumagebantur tardius, tantundem recipiebant damni quantum dederant: nam aversæ fiebant obnoxiae Punicarum incurrentium istib;: donec quinque naves Sidensium, Scipioni missæ à sociis, ancoras in altum longo intervallo jecerunt: à quibus ubi longos rudentes refigurunt, in Punicas invehebantur remigio, & inficta plaga rudenter a puppi legebant: rursusq; repetito impetu, eodem modo in puppim retrocedebant. Id Sidensium commentum tota clas-

Naves Si-
densium
Scipioni
missæ.

Sidensium
commen-
tum.

sif imitata, multum incommodavit hostibus, continuatòque in noctem prælio, quotquot superfueru naves Carthaginensium, in urbem suam resugerunt. Scipio mane invasit aggerem, quod esset locus ad portum infestandum idoneus. incussis igitur in loriam arietibus, & admotis multis machinis, partem ejus diruit. At Pœni, quamvis fame variisque molestiis pressi, noctu excurrerunt in Romanorum machinas: non per terram (non enim erat transitus) nec navibus (erat enim ibi vadofummare) sed nudi, non accensis facibus, ne è

νης αγ̄ τ̄ Καρχηδονιαν, δπεσι λιμένω, παλαιφυλου, μεταπηδον σφράσαντο. κα τας ἐκθρας ἐπικλέντας οι βι απ̄ αὐτων τ̄ νεῦν, ει δι δι τ̄ Χαμψαν, ει δι επι Λαστρίσημαν απεμένοντο. Ρωμαιοις δι οι βι ἐπιπλεοντες λιβαδιώ, κα το μοχλον ναυσιν ἐστρατευειν ενθαρρεις αι δι αναχαρηδος, δι αναστροφίων των νεῶν μακραν χόσην, βροδεις τε κα δυνατερεις ἐπεγιγνοντο. οὗτοι αι τε πολειχον το μεριαν. οὗτοι δι τησφεοντο, ἐπλήσσοντο ιππο τ̄ Καρχηδονιαν ἐπιπλεόντων μέχρι νης Σιδητων ποτης, ει φίλια Σκιπιωνεπιοντο, τας μινχηρες καθηγουν ει πολει Λαστρίσημαν ει το πελαγω, αιψυνηρης δι απ̄ αὐτην καλικον μονηρης, ενεστων τοις Καρχηδονιοις ἐπιπλεον, κα οὗτοι ἐγχειριζειν, πτερωχων τας καλικον ἐπιπλεόντων αιψυνων αιδησι τε φοιτων καλιπλεόντων, παλιν ανήρετο ιππο πεύμαν. ποτε γαρ ο σόλος απαν, τ̄ νη τ̄ Σιδητων ορατες τε Ειμιριμενοι, πολλα τας ἐκθρας έβλαπτον. κα το ηρογον εις νηκτα έτελεστο. Ει ει την πόλιν διεφυγον αι τ̄ Καρχηδονιαν νης, ουτοι γε ει ποτι ξεσόλοιποι. Σκιπιων δε, θρομενης ημέρας, ἐπιχειρει τοις Χαμψαν και γαρ λιβαδισαν επιτειχισμενος οι λιμενω. περοιοι οιω τη παρετειχισμενη την πλω, Ει μηχανημενη ποικιλας ἐπιχων, μερος αυτην κατεβαλειν. ει δι Καρχηδονιοι, κατεπει τασ λιμεν Ει ποκασεως ποικιλης συνοχλοηρηροι, νηκτης εξειδοσμοι επι τη Ρωμαιων μηχανημενη, ει δι γην (ει γηρ λιβαδισ) ειδει ναυσιν (αιτησι γηρ λιβαδισ εφερον, οικη μημενας, ινα μη μηκεροιεν

μετακρίθεν εἶν τοις καταφανεῖς. εἰς δὲ τὴν
θύλακον ἐμβάντες, οὐ μηδὲ τὸν
αποστόλοντος, οἱ μὲν ἀχει τὸ με-
στὸν βεργάμφρον διέσπειζον, οἱ δὲ τὸ
δίδυνον εἴσι επὶ τῷ μηχανήσασται ἐλ-
έσσοντες, ἔξηνται τὸ πῦρ, Εἰ κατά-
φαγη γενόμενος, πολλὰ μὲν ἐπι-
δον, ἄτε γυναικὶ πρωτοσόληρος,
πολλὰ δὲ ἀπειργονται τὸν τολμητόν.
εἰ δὲ τὸς αὐτῶν τὸ βελών τὸ τολμητόν
χιούς τὸ σέρνοις Εἰ δέ φερες φέροντες
σὸν αἵματον, ὥσπερ θηρία πληγῆς
ἐγκειμόφρον μίχηται τῷ μηχανήσασται
εὑπερποντοι, Εἰ τὸς Ρωμαίους ἐπέ-
ψαντο θεριζόμενος, ἐπιτλητοῖς τε
Εἰ πάραχθοι λίθοι δόλον τὸ στρατό-
πεδον, οὐ φέρειν οὐτοῦ τὸ πεντη, ὑπὸ^{το}
μονιας γυναικῶν πολεμίων. ὥσπερ
δίεσπειρος ὁ Σκιτιών, μετὶ ἵπποις εἴχεται
τολμέειν, οὐ τὸς αἰγαίου, εἰ μὴ
λιξανεὺς τὸ φυρῆς, σκέλους βάλλει.
εἴτε δὲ δύο ἴσσαλες τὸ ἀπέκτηνεν εἴσοις
οἱ πλεῖστοι διοπόθησαν εἰς τὸ στρατό-
πεδον τὸν αὐτόγκυν, οὐ διενυκτή-
σθοντο ἐνοπλοι, τὰς ἀπογνωστας τὸ
ἐχθρὸν δεδίοτες. οἱ δὲ τοῖς μηχα-
ναῖς ἐμπειροῦντες, ἔχεντο μῆδον εἰς
τὸ αἰγαίον. ὥμηρος δὲ ἡμέρα, Καρ-
χηδόνος μὲν, σὸν εὐχλεπτον σφάεις
εἰπον μηχανῶν πολεμίων, τὸ Διαπε-
πτανος Εἰ Διατάξισματος ὀνομά-
μασι, οὐ πάντας τὸν αὐτὸν πολ-
λοὺς ἐποιουσι εἰς Διγενήσιτο.
Ρωμαῖοι δὲ ἑτέρους ἐργασταῖμον
ρεπουνάσ, κώμηται τῆραν αὐτούς
ποιοι πονηροῖς δάδεις τοιγ-
κεκμούρφρον καὶ θέσαι τὸν καθώ-
σι, οὐ πάσαν, εἰπον αὐτοὺς ἰσφε-
δονάων καὶ εἴσι εὖς τὸ πύρων σε-
πιρπερον. οὐ τὸς Καρχηδόνιος
φύλαγνας ἐδίδωσι. διλοθηρός δὲ ἦν
δρόμος, ὃς ἡμεριτος πιπηγότος ὑπεγένετο τῷ πολλῷ. ὥσπερ τὸ φοινίκιον

longinquo essent conspicui. Ce-
terum ingressi mare quā nemo
exspectarat, alii vadis transibant,
mersi usque pectora, alii nata-
bant, donec ad machinas ventum
est; ubi accenso igne jam conspi-
cui, multa, utpote nudi, accepe-
runt vulnera, multa etiam intu-
lerunt incommoda præferocia:
quippe qui spiculis & cuspidibus
confixi facies ac pectora, non re-
mittebant impetum, sed more
ferarum in vulnera ruebant: do-
nec incensis machinis propugna-
tores earum verterunt in fugam
trepidos, nudo ac furente ho-
ste tota castra turbante magis
quā unquam antea. Itaque ter-
ritus Scipio, circumequitabat eā
cum turmalibus, iussis suos ni
fugam sisterent, configere: &
confixit quosdam: donec plures
hac necessitate redire in castra
compulit, perituros alioquin: &
pernoctatum est in armis: tan-
tum terroris furor desperatorum
intulit, illi machinis incensis na-
tatu domum reversi sunt. Ubi
verò dies illuxit, Pœni jam tuti
a machinis, instaurabant partem
antemuralis dirutam, addendo
multas tress certis intersticiis.
Romani, fabricatis aliis machi-
nis, aggeres excitabant ex adver-
so turri: è quibus in eas jacu-
labantur faces, & sulfur ac pi-
cem in fistilibus, incenderunt
que nonnullas, & Pœnos fusos
persequebantur: erat autem so-
lum, quā currebant, fusō recenti
cruore lubricum, ut fugientes

Nudi Pœni
hostes in
fugam ver-
tunt.
Scipio suos
fugientes
configuju-
bet.

non

non licet assequi. Scipio vero toto aggere occupato, fossa cum muniit, & muro laterito parum hostium mœnibus altitudine, nec longè ab his distante: quo absoluto quatuor millia militum ascendere jussit, & tela jaculaque contemptim in adversos hostes ingerere: qui quoniam pares erant celsitudine, feriebant eos non irritis ieiibus, atque ita ætas absumpta est.

Hyemis autem initio Scipio statuit Carthaginensium copias & auxilia quæ foris habebant, primum tollere, unde illis commeatus submittebantur: dimissi igitur alii alio ducibus, ipse contra Diogenem, Asdrubali fayentem, Nephirim per flagnum profectus est, iusso illuc terrestri itinere accurrere C. Lælio. quò postquam pervenit, castra duobus stadiis à Diogene remota posuit: ubi Gulussa ad illum continenter infestandum relicto, ipse properavit Carthaginem, subinde ultro citroque cursitans, ut quæ gerebantur inspiceret. Quimq; corruiissent duo castella Diogenis, Scipio mille selectos averia partē locavit in insidiis, ipse à fronte cum tribus millibus æquæ selectorum ascendebat per ruinas castellorum, non uno agmine, sed scorsum, iussis oppugnare militibus adeo constipatis, ut primi nullo modo repelliri possent propter impetum sequentium: Afris autem ad clamorem irruentum occurribus, & luc intentis omnibus, mille alii, sic ut

ἀπελείποντες ἀμοντες. οἱ δὲ Σκιπίων, οἱ κάρυστοι δὲ κατηχόν, απεπέφρδεν αὐτόν, καὶ τειχῶν σὺν πλινθῷ, γέτε κολοβώτεροι. οἱ δὲ πολεμιῶν, γέτε σὺν μάχης Διεγέρμυστοι αὐτοῖς οἱ δὲ εἰσερχοτοι αὐτὸς καὶ τὰ τείχη, τερψικρήδιον ἐς ἀντό ἐπεμπει, ἐπιφένεια τοῖς ἔχοντος βέλῃ τε καὶ ἀμόνταις οὐκαφρούντο δὲ, ἴσομεταποιοῦσι, ἔβαλον αὐτὸς ἐπιτυχόν. οἱ δὲ θέροι ἐς Γεωταίς ἀναλάθη.

Χειμῶντος δέ χορδόν, τὴν σὺν τῇ κύρᾳ τὸ Καρχηδόνια διασχιν τε ἐ συμμόρχης οἱ Σκιπίων ἔγνω περιπλανεῖν, οὗτον αὐτοῖς διεπεμπετο. πεπλεύσθωσι οὐκ ἐπερώθεντες εἴρεται, αὐτὸς ἐς Νέφεσαν ἐπι Διογένην τὸ καὶ Αὐδερόν φερούστα, τὴν Νέφεσαν ἐπείρετο Διογένης, καὶ Γαῖον Λαϊλιον κατὰ γῆν φέρειπεν. οἷς δὲ ἀφίκετο, δύο σεδιους δύοχον. οἱ Διογένους ἐργοτοπεδοί. Εἰ Γελοστηνικαπλάνη ἐγχρειν ἀπιέντων τῷ Διογένει, αὔτος ἐπι Καρχηδόνιο τὸ πείρετο. οὗτον ἐς Νέφεσαν τε καὶ Καρχηδόνα διεζόχειν, αἵτινα μεγανορύθμα ἔφορων. δύο δὲ οἱ Διογένους μεσοπορώνια καταποσθταν, ἦκεν οἱ Σκιπίων, οἱ χίλιοι ἐπιλέκτους ὅπισθεν οἱ Διογένεις ἐνθρεπούσας, ἐτέροις σὺν μεταποιοῦσι τελιχίλιοις, δριστινοῖς οἱ τοισδε ἐπιλεγέμενοις, ἐπέσαγεν ἐπὶ τὰ πεπτακτατα τούς μεσοποργίων, σύν αὐτοῖς εἰναιστέζων, αἵτα καὶ μέρη πυκνέας ἐπ' ἀπλήσιοις. οὐαὶ μηδὲ βιασθέντες οἱ περιστοι φυγεῖν δύνανται, Διογένεις ἐπομένεις, πολλοῖς δὲ βαῖσις τοῖς οἱ πόνοις, οἱ δὲ Λιβύαι οἱ Γεωταίς ἐπεργαμμέναι, οἱ χίλιοι, καθάπερ αὐτοῖς περιέκητο, γένεσις οὐ-

Scipio
contra
Diogenem
profici-
tur.

εἰς ἀντεῖς δοπολέποντι, σοὶ ναυ-

κοῦστι, εὐέπεστν εἰς τὸ καστ-

χαρμό εὐτόλμεα, οὐ διέσπαν αὐτὸ-

ντὴ ταστρέσαιρον. ηδὲ τῷ περιττῷ εὐ-

δην γλυπορθρῳ, αὐθησις εὐγίνετο πε-

χίου· καὶ ἔφεδρον οἱ Λιβεῖς, οὐχ

σούς εἴρων, ἀλλὰ ποὺς πλείστας

τὴρούμεροι τέσσερες ἐπελθόντας ἔνεγκ-

λοσσος οὐδὲντος επιτάχειν σωι Νο-

ματος πολοῖς ηδὲ ἐλέφασι, πολῶις

ειργάζετο φόνον· οὐδὲ δοπολέας μὲν εἰς

ἐπιποιομενούς σωι τοῖς ἀγγείοις,

οὐλᾶς δὲ οὐ μυέλους, Δλαφυγέν-

οι· ἀμφὶ τοῖς πετραχιδίοις. ιδ-

λω ἢ ηδὲ η πόλις η Νεφελος ἐπὶ τῷ

ερατόπεδῳ, δύο ηδὲ ἔπιστοι ημέραις

ἀλλαγῆς πολιορκεῖσθαι τοῖς τῷ Σκι-

πιῶντι, πάνι καμπανῶις, οὐ γι-

μάνι, ηδὲ ψυχεῖσθαι κατεῖν. τοῦτο ἡ

τοῦτο τοῦτο μεταίσια συντεγμένη εἰς τὸν

τῷ Καρχηδόνι οὐλωτον. ηδὲ γηδὲ

τραπεζή τοις ἀγροῖσιν ἀντοῖς δειπό-

θεισίσι, ηδὲ εἰς τὸ σερπόπεδον

Λινίους ἀφορώντες ἐπειρροιον. τότε δ'

ἀντεῖς ληφθέντοι, οὐ πάλιν τοῖς

Λινίους κατεῖν τοῖς σερπητοῖς Σκι-

πιῶντι περιεχόμενοι· οὐδὲ δυναμένοι

ἐλαυνίσαντο. ηδὲ ἀγροῖς τοῖς Καρ-

χηδόνιοις ἐπέλιπε, οὐδὲν εὔτ' οὐ

Λινίους, αὐλοτείας ηδη γλυποτύπου,

οὐτ' αὐλαχούτεον αὐτοῖς κατατελεῖν

δύνατο, Δλίστη τῷ πολέμῳ ἀν-

τὸν, οὐ τῶισι σύργοι κατείλεσον.

Ἀρχαρέας οὐ ἔσπειρον, οὐδὲ Σκι-

πιῶντις ἐπειχεῖσθαι τοῖς Βίρσῃ ηδὲ λι-

μενον τῷ πελομενού Καθαροὶ οὐ δι-

jussi fuerant, nemine observante,

ac ne suspicante quidem adven-

tuum eorum, intra castra irruperunt

audacia maxima, convulso

vallo transcensoque. Id quam

primum senserunt Africi, fugam

arriperunt, multo plures intus

esse rati quād quos videbant.

Hos Gulussā cum Numidis mul-

tis & elephantis persecutus, in-

gentem stragēm edebat: perie-

runt enim LXX millia connu-

meratis paganis: capta sunt de-

cem millia, evaserunt circiter

quatuor millia, Nepherim deinceps

decepit Scipio, labore magno

per vigintiduos dies oppugna-

tam loco ac tempore frigido:

quaē victoria plurimum ad expu-

gnationem Carthaginis contulit.

nam ab hoc exercitu com-

meatus suppeditabantur obsef-

sīs: hæc castra fiduciam Afris

addebat: quibus captis etiam

reliqua regionis ejus loca dedide-

rent se Scipionis ducibus, sine

ullo negotio. Ita commeatus

apud Carthaginenses defecit,

quam neque ex Africa jam alienata,

neque aliunde quicquam

importari posset navibus, ob bel-

lum pariter ac hyemem.

A frorum
ingens cla-
des.

Nepheris
urbs oppu-
gnata &
capta.

79

Ineunte deinde vere Scipio

Byrsam simul & portum, quem Cothon

Cothonem vocant, aggressus est. Portus.

Asdrub-

καὶ τῶιν λιμένιν τοῖς πελομενοῖς Καθαροῖς] Carthaginis tres erant præcipue

partes, Καθαροὶ, Μέγαροι & Βίρσαι. Cothon varie describitur. A Strab. lib. 17.

ποτὸν περιεφερεῖ, θελήτῳ περιεχόμενον, ἔχοντα νεωτερούς ἐκστέγες πύλας.

insula parva, rotunda euripo circumdata, utrimque habente in orbem navalia.

Portum suisse ex hoc Appiani loco constat; & quidem partem unam habui-

Aſdrubal verò noctu incendit portus eam partem qua erat quadrangula & quum expectans novum in eam partem à Scipione impetum, intentus eſſet eō cum civibus, Lælius clam aſcendit rotundam inde aversam: quāmque clamor editus eſſet à victoribus, terruit adversarios. jāmque contemptim milites aſcendebant, undique injectis trabibus, machinis pontibūſque ſuperando loca hiantia, invitis pro-pugnatoribus, exhaustis fame ac defectis animo. Occupato muro qui Cothonem cingebat, Scipio forum propinquum irrupit, ubi quia nox imminens non ſinebat procedere, pernoctavit armatus cum omnibus: ſequentis verò lucis initio vocavit quatuor milia recentium militum, qui ingressi templum Apollinis, auratam ejus ſtatuum & fastigium o-

Apollinis
ſtatua.

Α'σδρους νυκτὸς σιεπίμπην μέ-
γος ἐπὶ Καθανῷ τὸ περγανον.
ἐλπίσας δὲ ἐπὶ τὸ Σκιπιόνα επιβ-
οῆς, οὐδὲ τίδε τὸ Καρχηδονιον
ἐπεισφεύμενον, ἔλατο Λαύρῳ ἐπὶ
γάτης ἐπὶ Καθανῷ οὐ πολεφ-
εῖς αὐτὸν μέγε οὐελθάν. οὐδὲ
οὐς ἐπὶ νύκτος θυμόνεν, οὐ μὲν
οὐ, οἱ δὲ πεντακόδεκα ηδη κυπ-
φογοιστες, ἐβιάζοντο τὸν ἀνά-
στην, ξύλα ηγενανίματα ηγε-
ναδας επιπλίνεται ἐπὶ τὸ Διγενήμα-
τον ἀσθενῶν τὰ σώματα τὸ φυλά-
κων ιστὸν πληροῦνται, οὐ τοῖς
γνόμενος ἀπιεγράσονται. Ἀπόθε-
τον δὲ τὸν Καθανα τεῖχον,
τὸν ἀγρεψίν ιερὸν θυμὸν οὐ Σκιπιό-
να κατέλαβεν. ἐδὲ τε, οὐδὲ τὸν ο-
πλον ὑπὸ διωκέμενον μετ' ἀπέτανον.
διχρυμένος δὲ τῆς ημέρας, ἐπέρευ-
σικοπεις σκάλαι πετρακηιχίλιοις εἰ-
ποντες ιερὸν Α'πόλων, ἢ το, πε-
γαλμος καπέρηνον οὗ, οὐ δικρά-
σεντο

fe rotundam, alteram quadrangulam, muro quoque circum etiam ex his Appiani locis colligere possumus. *ἐντίμων μέρες τὸν Καθανὸν τὸ περγανον.* incendit partem Cothonis quadrangulam. Item: *οὐδὲ τεῖχον τὸ Καθανόν*: *ἐπὶ περγανοῖς ἀντὶ μέρος εἰνεῖσθαι*, ad alterum Cothonis laius ad partem ejusro-tundam aſcendens. Et rursus: *ληφθέντος οὐδὲ τὸ Καθανὸν τεῖχον*. occupato muro qui Cothonem cingebat. Diodorus Siculus lib. 3. de portu Charnutha in Arabum Thamudenis: *ἐμφερέστατος δέ τοι κατὰ τὸν Καρχηδόνα ληφθεῖν, ποσ-
τορευμένον Καθανόν*. Similiſimus est poruui Carthaginis Cothoni nomine. Hirtius libro V. aliquoties Cothonem nominat non Carthaginis, ſed Adrumeti urbis Africæ notissimæ. Quare veriſimile eſt, Cothonem non peculiarem Carthaginieni-
ſum portum fuifse, ſed ita Afros appellati omnes portus manu & arte fa-
ctos. Et Festus ſcribit, Cothones appellari portus in mari interiore arte & manu
factis. Et in illud Poetae En. l. i. *Hic portus alii effidunt*. Servius: *id eſt,*
*Cothona faciunt. Cothona ſunt portus in mari non naturales, ſed arte & manu
facti*. Eſt autem & masculini & neutri generis. Nam & Cothon hujus Cothonis
facit, & Cothonum hujus Cothoni. Cothonem porro Carthaginensem Afros
Tunetem uisque produxit, quaē Urbs à Carthagine CXX itadia diſtabat,
autor eſt Geographus Nubiensis de Tunete clim. 3. part. 2.

οἱ ἐπόντες ιερὸν Δ'πόλωνος τὸ δημητρα καρχηδόνον ιστάνεν] Valerius Ma-
ximus tradit acrem ſui numinis vindicem fuifſe Apollinem, qui Carthagine
a Roma

DE BELLIS PUN. LIB. 131

αντιπ. χειροίλατον δὲ τὸ χίλια παλευτὸν στρατεύματος απέσκεψε, ἐσθίαν, καὶ τὰς μεγάληρας ἑγεμόνας, ἀμελογούστες τῶν ἐφεξετῶν ἡνὶ ἔμεσος οὐκοῦ, οὐ ἐπὶ τὸ ἔγχον ἐτρέψαντο. Σκιτίωνος δὲ λίβη ἦταν τὸν Βορσανὸν απονήντι τὸ γῆραχροντανὸν τὸ πόλεως λίβη, καὶ οἱ τολμεῖοι ἐστύπιοι συνεπιφέροσσιν. τετρανὸν δὲ βόσαν απὸ τὸ ἀγροῦσσος ἀνδρῶν ἐστύπιον, οἰκίαις ποιηταὶ καὶ ἐργάζομενοι πειναχθέντες ἤσθενοι οἱ Γαρμαῖοι Βατάλληροι, ταῖς τοσούτας τῇ οἰκίᾳν κρατήσαντο, καὶ απὸ αὐτῶν ἡρισμόντο ταῦτα ἐπὶ τὴν ταλπησταν. οὗτος δὲ αὐτῶν κρατήσαντος, ξύλα οὐ στενίδας τοῖς Διαγνηματοῖς τῶν σεωποῖν ἐπιτίθετες, διέβιοντο ὡς ἐπὶ γεφυρῶν. καὶ οὐδὲ μὲν ὁ πόλεμος λίβη ἐπὶ τοῦ τερψοῦ ἀνώ, ἐπερθετὸς δὲ σὺ τοῖς σεωποῖς καὶ ταῖς ἀπαντήσισις. τούτος δὲ τῷ βορεῖ τῷ οἰκιαρχοῖς πάντας τὴν ποικίλων παθῶν ἐπεντυπλατοῦ, πτηγομένων τὸ σύζερον, καὶ λίνταν ἐπὶ μητρούμενον αισθεῖν δὲ τὴν περγᾶν ἐσ τὸ ἑδικόν, καὶ θεραπεύονταν στίλων ἐπὶ δορυτάς οἴδη, καὶ αἰχμαὶ ἀλλαγῶν, η ἔιφον. στεπτιμέτρον δὲ ἀδελφὸν ἔδει ποιεῖν το, Διάδει τοις ἐπὶ τὴν τερψοῦ, εώς ἐπὶ τὸν Βορσανὸν ἥκει ὁ Σκιτίων. καὶ τότε ταῦτα τέλος ὁ μερὸς σεωποῦν ἐπειπομένην καὶ τὸ αἵτινα πιπταρχόμενον ἐπεργάσις ὁδοποιοῖς σκέλεσιν, οὐαὶ εὐκράτεος ὁ στρατός ἀλλοσάρματος Διάδει, ἀλλαν δὲ λίβη σὺ τεθεὶς ὄψις ἐπεραν πηκῶν, οὐ incensi sunt, militibus viam nrum, ut exercitus posset uno a-

perm laminis auris , pondo
mille talentorum , depravati
sunt , concidendo gladiis , quan-
tumvis praefectis reclamantibus ,
donec divisa præda ad reliquam
oppugnationem versi sunt. Inter-
rim Scipio properabat ad Byr-
sam : nihil enim erat in tota urbe
munitius , & eò plurimi confu-
gerant. Ad eam tribus clavis a-
scendebatur à foro , circa vias
continuatis ædibus celsis undi-
que imminentibus : ex quibus
quum Romani telis impeteren-
tur , primoribus expugnatis , ex
eis defendebant se à proximis :
& quoties vincebant , transver-
sis trabibus ac tabulis impositis
super angportuum interstitia ,
transbant tanquam pontibus at-
que ita bellum gerebatur in solarii ,
interim aliis , utcunque sibi
occurrebant , dimicantibus in i-
mis angiportibus. Erant autem Clades &
omnia plena clamore , gemitu , e-
julatu inter casus varios , dum a-
lii ceduntur cominus , alii vivi è
rectis in humum dejiciuntur ,
nonnulli cadentes rectis hastis
excipiuntur , aut lanceis , aut gla-
diis. Nemo tamen ignem injicie-
bat ædibus , propter eos qui pu-
gnabant in solarii , donec ad Byr-
sam evasit Scipio: tum verò mo-
mento eodem tres angiportus
unire jussis per ruinas incendio-
gmine transcurrere. Inde alia ca-
lamita-

et Romanus oppressus, ueste aurea nudatus, id egit, ut sacrilega manus inter fragmena ejus aspersa inventaretur. Sed de co ne 750 quidem Appianus. De Scipione tamen referit, eum diruta Carthaginie militaria dona omnibus distribuisse, eorum ratione non habita, qui fanum Apollinis violarant.

lamitatum extiterunt spectacula, dum ambusta aedificia corrunt, & viri adeo non succurrunt, ut reliquias etiam funditus diruant: nam strepitus quoque hinc augebatur plurimum, & cum ruderibus confertim in publicum decidebant cadavera: quidam etiam vivi, prasertim senes, mulierculae, pueri, qui se in aedium latebras intimas abdiderant, pars vulnerati, semiustulati, edentes clamores tristissimos: alii rursum è tanta celsitudine inter lapidum lignorumque fragmina propulsiti, lacrabantur cadendo modis variis membratim frustantiumque. Nec hic finis malorum fuit: nam purgatores ruderum, securibus, dolabris, furcis tum vivos tum mortuos congregabant in foveas tractim, ceu ligna & lapides ferramentis versando: atque ita hominum congerie complebantur foveae: in eas alii præcipites datiu palpitabant cruribus supra terram extantibus, aliorum humi defixis pedibus eminebant solo capita. Horum facies & cerebra dissipabantur unguis equitum, non temere, sed dala opera: nam & clementarii viæ purgatores data opera faciebant omnia. Verum contentio certaminis, & opinio propinquæ vicitoriarum, tum properatio militum, accendentibus ardorem præconibus ac tubicinibus, & tumultus tribunorum centurionumque catervatim discursantium, omnes velut lymphatos averte-

μη πυρὸς ἐπιφλέγοντο πάντα καὶ πυραιφέροντο, τῷ δὲ αὐδρῶν τὰ οἰκοδηματικά διασχίσαντας εἰς ὄλιγον, ἀλλὰ σεῖρας βιαζομένων ἀντέπειν. ὅτε δὲ κτύποι οἱ τεθεὶ πολὺ πλεισταν ἐδίχνετο, καὶ μᾶλι τὰ λίθων ἐξπιπτοντα εἰς τὸ μέσον αὐθόροι νεκροῖ. Ζωντές τε ἔτεροι, πεσόντες μάρτισαν, καὶ πτυχίαν, καὶ γυναικα, ὅποι τοῖς μυρκίοις τὴν οἰκίαν ἐσκευαστα φέροντες, οἱ δὲ ἡμίφερκτοι, φωναὶ ἀνδεῖς ἀφίενταις, ἔτεροι δὲ οἱ αἰσθάτοι ποσθόδες ψήνοντος μηδὲ λιθῶν καὶ ξύλων τῇ πυρὸς αἰθούμνοι καὶ καταπίπτοντες, εἰς πολλὰ χήμετα ποιῶν διεσπάντο, ἐργυνόρμοντες καὶ πυππασόρμοντο. καὶ εὖλοι εἰς τέλος ἐντοῖς ζωταὶ ἀπέκηρον. λιθολόγοι γὰρ οὗτοι πελεκεῖσθαι τοις ἀδειναῖς, οἱ δὲ ταῦς χρηματος τὴν κρήτην, τός τε νεκρὸς καὶ τὸς ἐπὶ ζῶντας εἰς τὰ τῆς γῆς κρήτης μετεβαλλον, οἷς ξύλα τοις λιθοῖς ἐπισύροντες, ή αὐταπέποντες τῷ σιδηρῷ λιθῷ τε αὐταρτῷ αἰαπληγώμενοι βάθρους μετεβαλλόμενοι οἱ δὲ οἱ μὲν εἰς κεφαλαῖς ἐφέροντο, τῷ τὰς πιέζειν σφῶν ὕστεροντα τὸ γῆς ἥπατον εἰποι πλείστον οἱ δὲ οἱ μὲν τὸς πόδων ἐπιπτον κρήτων, καὶ τοῖς κεφαλαῖς ὕστεροντον ὕστερον τὸ ἑδαφόν. ἵπποι οἱ αυτοὺς Διαδεόντες εἰς τὰς ὄψεις ή τῷ ἐγκεφαλον σύνολαπτον, ἀλλὰ ταῦτα σπεδόντος. ἐπειδὴ οἱ λιθολόγοι ταῦτα ἐδρόντες ἀλλὰ ὁ τοις πολέμου πόλῳ ή δόξα τὸν νίκην ἐσῆσθαι, καὶ η τὸ στρατόν, οἱ κηρυκεῖς ὄμροι η τὰ σπατικτάτα πάντας θορυβοῦντες, γειταροῖ τε οἱ λοχαρεῖ μηδὲ τὸ πόλεμον αἰλουρόμοντο καὶ Διαδεόντες, ἐνθεούσι οὐ πει-

τὸν πόντον τοιούσιον καὶ αἰμελέσι τῷ ὁ-
ρμήνῳ, τῶσι σπουδῆς. καὶ Σωτη-
πονευμένων ἴδια παιδίσκων τῇ ἡμέ-
ρᾳ τε οἱ νῦντες· τῷ μὲν σερπῖνος σύ-
μιλασσορθίνῳ, οὐα μὲν κύριγεν τῷ
αρχεπινίας, Εἰ καπνῷ, Εἰ φόνῳ, η
ὁψεως αἰεδές· Σκιπίωνος δὲ ἀ-
πινέως ἐφεζώτῳ, ή Διοδίτεωτῷ,
αὖ πνε, Εἰ σινον ἄποι τῇ ἔργῳ
αἰχμορθίνῳ. μήκει κάριμων η πα-
ρεισθρῷ, σπαθέζετο ἐφ' οὐφηλος,
πάκηρόμηρα ἐφεζών. πολλῶν δὲ ἐπ-
πορθουμένων, η θεον κακοῦ παρό-
ποδε δοκοῦτῳ ἵστοι, απεσέφυ-
γεν ἐδόμητος ἡμερογεντοῖς πνεύτεροι
δεμούμ quidam supplices confugerunt ad eum, præferentes Supplices
verbe- præferen-

[Μετατέλευτον ἐξέδημος ἥμερος ἀντοῦ πνεύτης ἐσεμένου τε σέμιστα.] Quinam coronarum usum dedicaverint, docet Tertullianus de corona militis cap. vii. Saturnum, inquit, Pherecydes ante omnes refert coronatum; Iovem Diadornus post devictos Titanas &c. habet tragædiam Cerberis, habet Pindarum, atque Callimachum, qui & Apollinem memorat interfecto Dracone, lauream induisse sup-
plicem. Erant enim supplices coronati apud veteres. Supplices certe manibus lærpiis velamenta καὶ σεμέναι præferebant, unde iuræcœr καλέστιν ἐσ-
εμένου dicuntur à Sophocle, sed & coronas capite præferentes quandoque adibant. Noster de bello Hispaniensi: της δὲ ἐπιστολος οἱ προσεύτες σεφωνισμένοι τε καὶ φέροντες λινεπίτας, τὰ λούσαντας δύσις θερόν, τι ποιοῦντες ἀνθρώποις. Polybius lib. 3. scribit apud omnes pene barbaros coronam & olear ramos amicitiae signum esse, quomodo τὸ ιπρίσιον apud Græcos. Sic existimabant sacrosanctos esse se & inviolabiles. Sane & vela-
menta à supplicibus ad eorum, quibus supplicabant, genua erant deposita, ut vel hac ratione, quasi Deorum interventu, eos mollirent ac flecterent. Hinc & ad aras aliquando confugiebant, & ea loca quæ existimabant sanctio-
ra & religiosiori obseruatione culta, ut adversus hominum injurias se tue-
rentur, & quo inibi essent tutius ibidem sedebant, ut sine vi & majori numi-
nis contemptu deripi non possent, cuius rei exempla apud scriptores paucum
obvia. Illi etiam qui alicuius genua comprehendebant sic se solebant statue-
re, ut sederent. Euripides in Orest.

ταπενοί
Εὔοιδε, οὐ μὴ τὸ κεῖθεν, οὐ δὲ τὸ κεῖθεν,
Αἴλατος ἀλλατει περφερεμένοι.
Περὶ δὲ τοῦ Κέρκεως ικεσίους
Εὐαλλοι.

Noster paulo inferius de Asdrubale, καὶ ἀντὸν ὁ Σκιπίων ἐκάθιστος πο-
σσῷ ἑαντῷ. Heliodorus Äthiopicarum hist. l. 9. διὰ δὲ τὸ ζευγματος οὐ-
τοῖς. Αἴσιος τοιότερος λινεπίτης γονυπετῶντες ἐκάθιστο. Supplices
perro eas quoque ædium partes quandoque occupabant, quas existimabant

bat ab his spectaculis. In eos la-
bores continuae dies noctesque
sex insumptæ sunt, submissis in
vicem sellorum recentibus, ne
perpetuis vigiliis, laboribus, ex-
dibus, & spectaculis tristibus
deficerent: solus Scipio sine Scipionis
cessatione urgebat & discurre-
bat insomnis, fortuitum ci-
bum obiter capiens: donec pre-
lassitudine sedit in loco edito:
inspiciens quæ fierent. Quim-
que multa etiam tum vastaren-
tur, & videretur diu duratu-
ra hæc calamitas, die septima
præferentes Supplices
verbe- præferen-

tes verbe- verbenas Aesculapii: cuius tem-
nas Aescu- plum prædives erat in arce, no-
lapii. bilius ceteris. Has illi prætenden-
Templum tes, de salute tantum pacisci cum
Aesculapii. Scipione petebant, concedenda
his qui vellent arce excedere: &
imperatum est, exceptis trans-

Supplices fugis: exiveruntque mox quin-
salutem imprestant quaginta millia virorum promi-
à Scipione, scè ac mulierum, transmissa per
exceptis angustam portam antemuralem:
transfugis, quibus statim addita est custodia.

Transfuge autem ad summum
nongenti desperata salute, in
Aesculapii templum se recepe-
runt cum Asdrubale & uxore
duobusque filiis: unde facilè re-
pugnabant, quamvis pauci nu-
mero, ut è loco edito & imposi-
to rupibus, qui etiam pacis tem-
pore sexaginta gradibus ascende-
batur. Tandem famis, vigilia-
rum, pavoris, exitio jam propin-
quante, impatientia, fano deser-
to in summam adem sese proti-
puerunt: & interim Asdrubal
clam fugit ad Scipionem cum ra-
mis oleæ. Eum Scipio iussum
assidere sibi ad pedes, ostendit
transfugis: quo viso postula-
runt silentium, & impetrato,

Asdrubal fugit ad Scipio- nem, cum ramis oleæ.
Transfu- garum, vi. post effusa in Asdrubalem mul-

tiplos te sámprati A' oiklptiaco. tò
δε ή δι το iερὸν εν ἀρχητοι μά-
λαις το ἄλων ἐπιφυλεῖς ε πλεστον'
οὗτον οὐδὲ τοις ικτημάς λαβοντες ε-
δεντο. Β Σκιπιόνος τοις μόνης
οικιαδις αποτελεῖς τοις θέλεσον ε-
πὶ τοῦτο το Βίρον εγένετο. ο ἵ έθι-
δυν, κανεις άνθρωποι. η εγένετο
αντηκο μοιαζεις πετρούνταν α-
κρο η γυμνάν, ανοιχθεντο ει-
τοις τον Αγριχθομαρτο. η ετοι
μρ εφυλασσοντο. οσοι ει αντόρφ-
λοι Γ αγιαν ήσαν, αμφι τοις οικι-
ανησσοις μάλιστα, διποντες αν-
τοι, η το A' oiklptiaco ανελεγμενο
μη A' σδρβον η το γυμνάς αν-
το, και διο παύδαν αρρένων. οὗτος
σικαρβος αει εμάχεντο, κατεπ ογ-
τες διλιγος, Αγρο το οψι Β πε-
ριενος. Ε το διακρημονο ει δικ
αδρι το εριθειν Αγρο βαθμαν εγή-
γνηται ανεσσον. οι δε ο, το λιμεν
αντοι κατηρρε, η η εργαστην, η
ο φορος. Ε ο πονος Β ποιησι απε-
πιλαζοντο, το μρ τερμον εγέλι-
πον, η δε τοις αντοι ε το πί-
γος ανεσσον. και τοτο λαδων ο
Ασδρβον εφυγε το Σκιπιόν
ιπτα διδων η αντοι ο Σκιπιόν
οιδιον αποι ποδον ειντο, Ε τοις
αντοι μάλιστα επεδικνεν. οι ει οι ι-
δι, γηπονη πουχιαν σφιτο μηνδρο
η μηνδρο

sanctiores, veluti focum, ubi etiam Di penates. Unde επιστο supplex
Herodoto, & Jupiter επιστο, ad focum se statutus, vel foci præfes, cu-
jus gratia sancti & inviolati supplices. Jam si quando supplicum, qui ad a-
ram confugerant, habebatur ratio, eos ab aris benigne abducabant, quod
αναστηνει Græci dicunt. Si contra, diripiabant eos de ara & abducabant, ut la-
tini loquuntur, quod Græcis αναστο. Interdum tamen non audebant
supplices de ara abducere, sed igni atque incendio circumseptos inde absec-
dere eos cogebant. Supplices denique qui repellebantur, φυλαδον ac rela-
mentorum luorum disceptione, iis à quibus fuerant repulsi, invidiā fa-
cere conabantur, atque ita testabantur sibi αυτοι ερινοντο διαι νιτι.

καὶ θυσούντων, Αὐτόροιςα μὴ ἐλο-
δηρούσεν πολλά καὶ ποικίλα, τὸ δὲ
νεών συνεπηγότων τε Εἰ κατεπεινθότων.
την ἡ γυναικῶν Φέρα' σδρέβα λέγε-
σιν, αἴποινεν τὸ πορέος, αὐτοκρὺ^{τὸν}
Φειπιτιώντος θυσιεύνα, παλαιο-
σμηνονταί τε ὡς εἰς συμφοράς ε-
δικιστο, καὶ παραστησαρδήνα τὰ
τεκνά, εἰπεῖν εἰς ἐπῆγον Φειπι-
τονός, Σοὶ μὴ εἰς νέμεσος εἰς
τεῖν, ὁ Ρώμαιος (εἰπεὶ μὴ πο-
λεμάσων εἰς σχήσεων) Αὐτόροιςαν
τὸ πορέος, πατερός τε εἰς τεῖν,
ἡ ἐμβούτη καὶ τεκνάν, πατερότην
θυσιεύνων, οἱ τε Καρχηδόνος διά-
μονες αἱμαντυγότο, καὶ σὺ μὴ τὸ^{τὸ}
δαμάσκον. Εἰπεῖς τὸ Αὐτόροιςαν
ἐπιτρέψασθ, εἰπεῖν, Ω μαρτύρε,
ἡ ἀπίστε, η μαρτυρίαντες αὐ-
τὸν, ἐπεὶ μὴ εἰς τοὺς ἐμες πεγ-
μένας τιδε τὸ πορέον θάψει. σὺ δὲ
τοὺς ποτεμένους θείαζεσσον, ο της
μεράλην Καρχηδόνος ἡγεμονον; π-
τα δὲ εἶνας δίκην τιδε ὡς πα-
ραγονθεῖτο. Τοσούτοις ὄντεσσοντο,
κατεσφάξει τοὺς πεύδας, καὶ εἰς τὸ
πῦρ αύτοὺς τε Εἰ ειστὸν ἐπέριψεν.
ώδε μὴ φεοι την Αὐτόροιςα γυναι-
κον, αἰς αὐτον ἐχειν Αὐτόροιςαν,
εἰπούσην, ὅποτανεν. ο ἡ Σειπιόν,
πολὺν ὄρον εἰπειγοσίοις ετεσιν αὐθί-
σαντα δέ τὸ Φειπιτιώντος μεταστρέψαντο,
τοποῦδε εἰς τοὺς ηγελασσοντο εἰπει-
ρχοστον, ὅποταν τε Εἰ νεών εἰλεφάν-
των η κεηηικάτων διποτησοστον, ι-
στο τοὺς δρόσαις τοὺς μεράτους, τολ-
μηὶ δὲ η πεφυμένη πολὺν Διαχρή-
στον, (ητος Εἰ ναυς Εἰ ὅπλα πάντα
πεφυμένη, τελείν ὄμως ἔτεσον
ἀντεχει πολέμοι ποσθόδε καὶ λιμῷ)
ποτε αρδόντι τελεύτησον εἰς πανωλε-
θειαν ἐχάτιν, λέγεται μὴ δακρύσσει,

ta variáque convitia, templum so Asdrubal
incenderunt, & se concrema-bale, in
verunt. Fertur, dum accendi-
tum con-
victia.

tur ignis, uxorem Asdrubalis, Transfu-
ornatam pro tempore, consu-
gæ se cum
tisse ex adverso Scipionis cum templo
duobus filiis, & clara voce di-
mant.

82

Tibi quidem, Roma-
ne, dii sint propiti, qui ju-
re belli uteris: ab hoc autem Uxoris
Asdrubale, patria, sacrorum, verba, ad
mei, filiorumque proditore, Scipo-
genii Carthaginis, tūtique cum nem.

Convitia
in maritum
Asdrubalem versa, Scelleste, & impre-
nunt, perfide, effeminitati-
cationes.

me virorum omnium, me qui-
dem & hos meos filios hic i-
gnis sepeliet: tu vero ad quem
triumphum servaris, dux magnæ
Carthaginis? quas non pœnas
dabis huic cui nunc suppplex asli-
des? His exprobratis jugulavit Asdrubalis
filios, conjectaque in ignem, & fe-
miserabilis interitus.

Uxoris &
Asdrubalis
filiorum
ipsam insuper. Hunc ajunt fuisse
uxoris exitum, qui magis decui-
set ipsum Asdrubalem. At Sci-
pio, urbem, qua per annos, ex
quo fuerat condita, septingentos
floruerat, maris & insularum im-
perio, armis, classibus, elephan-
tis, pecunias, conferenda cum
quovis regno maximo: auda-
cia vero & alacritate præferenda
etiam, quando ademptis navi-
bus armisque, tamen per trien-
nium famem & bellum sustinuit:

tunc funditus deletam videns, il-
lacrymæ dicitur, & propalam lacrymatur
desflevisse fortunam hostium:
capti Car-
thagini.

quippe qui diu multumque co-
debet εἰχάτιν, λέγεται μὴ δακρύσσει, Εἰ φανερὸς γένεσθαι κλαίων ο-

gitans, considerabat, civitates et iam gentesque ac imperia mutationibus obnoxia esse omnia, haud fecus quām fortunas hominum. Accidisse id quondam illo, fortunatae civitati: accidisse deinde Assyriis, Medis, Persis, quorum deinceps latissima fuerunt imperia: idem passos nuper Macedonas, quorum imperium maximum & illustrissimum fuerat: itaque sive volenti, sive imprudenti, hoc carmen excidit,

Scipio va-
ticiinatur
Roma ex-
cidium.
*Iamque dies aderit quo concidat
Ilion ingens,
Et Priamus Priamique ruat
plebs armipotens.*

Polybius, Certe familiariter à praecitore Scipionis Polybio rogatus, quid sibi vellent ea verba, fasilius est ingenuè, cogitationem incidisse sibi de patria, cui timeret, vices rerum humarum considerans. id quod ipse Polybii hi-Polybius in historiis suis memorat.

83 Diruta Carthagine, præda per aliquot dies concessa est militi, exceptis, auro, argento, & donariis; deinde militaria dona multa imperator distribuit omnibus:

συμβούλιον ὅπις καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ ἀρχὰς απάνται δέ μεταβαλλεῖν, ὁπότε αὐτοῖς πάντα δίδινται.] Seneca Epist. 71. Omnes qua usquam rerum possuntur urbes, queque alienorū imperiorū magna sunt decura, ubi fuerint aliquando querantur. & vario existū genere tollentur. Et paulo ante: certis eunt cuncta temporibus: nasci debent, crescere, extinguiri. Velleius Paterculus l. 2. c. xi. Ut paulo ante Domitiae familia, ita Caecilia notanda clavitudine est: quippe intra XII, ferme annos hujus temporis consules fuere Metelli, aut censores, aut triumpharunt amplius XII. ut appareat, quemadmodum urbium imperiorūque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senectutem, nunc interire. Familiare est scriptoribus hac comparatione uti, & dicere civitates mori, nasci, vivere, reviviscere, agrotare, maioresque habere ut homines, ut docet Petrus Faber erudita & eleganti dissertatione lib. 1. Semestr. c. 9.

πέρι πολεμίων ἐπὶ πολὺ οἷς ἕπους ἐφ ἑντεῖ θύρωμά τε, καὶ σωμάτων ὅπις καὶ πόλεις καὶ ἔθνη καὶ δέρκες απίστεται δεῖ μεταβολῆν, ὡσπερ ἄνθρωποι διάμυγναι καὶ τέττ' ἐποδή τὸ ίλιον, ἐντυχήσομεν πότε πόλις, ἵπατε γέ εἰς Αἴσυχον τὸ Μίδαν τὴν Περσῶν ἐπὶ σκενοῖς δέρκη μεταπονθοῦμέντοι καὶ τὸ μελίσσα ἐναγκάσθαι λαχανίσαται τὸ Μακεδόνων. εἴτε ἐκάνει, εἴτε απεφυγόντες αὐτὸν ταῦτα τὰ ἔπους,

Ἐπειτα γῆρας ὅπα ποτὲ ὀλάλη γίλιστρον,
Καὶ Πειάδες, καὶ λαὸς ἕγκειν
λία Πειάδειο.

Πολεμίων οἷς ὁντον ἐργάζεται σὺν παρέποντά, (ἐ φθιντοντας τὸ διδούσαντα) ὃ, π. βοσκότο τὸ λόγον, φυσιν, ἐ φυλαξάντορον, ὀνομαστο τὴν πατερίδα σαφέστερον, ψάνετε τὸ ἄστρον, εἰς τὰ διάφορά τοι φοροῦν, ἐδεῖται τῇ πάτερι οὐ πειλεῖσθαι αὐτὸς ἀπόντος συγχρόφει.

Σκητιών οἷς, ἐπεις κατέποντο
Καρχηδὼν, ἐπὶ μὲν πολὺ ἡμερῶν αὐτοῦ μηδὲ πέτρεψε τὴν στρατεῖαν Δερπατίσειν δοὺς μὴ ζευσός η ἀγρού τοι η σεισθίσατε λία. μηδὲ τέττ' αὐτοῖς πολεμεῖσθαι.

Ελεύθερος

φυλαξί-

επεικεία πολλά διδύνεις αὐτοῖς, χωρὶς τὸ εἰς τὸ Αἴτοιόνειον ἀναφέρονταν· ναῦν μὲν ἐξυπάτεται προμηνύσας λαζαφύρους, αὐτῷ λογίᾳ τὸν νίκην ἔσθλεν εἰς Ρώμην· εἰς δὲ Σικελίαν ἐπέμπεν, ὅπερ Καρχηδόνιοι σφῶν αναθήματα ποιοῦσαν πολεμοῦστες ἦλασσον, ἐλαστητας ἐπιτιμώσασιν τὴν ικαρίαν εἶδον. ὃ μέλισσα ἀντοι εἶδημεν γέρυνσεν, οἷς κατὰ διατάξιν φιλάνθρωπον. Διπλῆ μέρισμα δὲ τὸν λειτουργὸν επεισόντα, ὅποια ἐν μηχανήμασι, τῇ ναῦς ἀκρίσιον Αἴτοις Αἴτοις Αἴτοις Αἴτοις ἀντοι ἔκαψε, ποταπά την πάτερα.

Οἱ δὲ εἰς Ρώμην, ἀποιντας τὴν ναῦν ιδόντες, καὶ τὸ νίκην τοῖς δείλιοι εἰσέργον πυθόμενοι, εἰς τὸν ιδόντας ἐξεπέιδον, ἐν διενεπέιδον μετ' ἀλλήλων, ἴδομενοι ἐν συμπολεμοῦσοις, ὡς ἄρτι μὲν ἐλαστητας φόβος γεγονότες, ἀρπαὶ δὲ ἀρρωτεῖς ἐπέραν αὐτοφαλλοῖς, ἥρπις δὲ βέβαιον τὸν πολὺν ἔχοντες, καὶ τεκμηρίστες οἵαν ὕπνα σφέτερον ἔδιδον. πολλὰ μὲν γὰρ αὐτοῖς οἰωνίδεσσον ἔρχαν λαμπάρη, πολλὰ δὲ τοῖς πατροφόσιν, εἰς τα Μακεδόνας καὶ τὸν Εὔπολην, ἐν εἰς Αἴτοιον τὸ Μίζαν ἔντυχον, καὶ τοῖς αὐτοῖς Γαλίταις πόλεμον δὲ γένεται ἀλλοι οἴτας εἰπειδὲ θύρας εἰπόντον αὐτοῖς μῆδοις, οὐδέ τε αὐτοῖς καὶ φροντίσαι καὶ τολμανεῖσθαι, καὶ απίσταις εὐσφίσιν, ἐπικινδυνοῖς γενόμενοι. εὐέφερον δὲ καὶ ἡ ἐπαγγεῖλας ιπάδη Καρχηδόνιον, εἰς τη Σικελίαν, καὶ Γένεσιν, τῇ τοῖς αὐτοῖς Γαλίταις επικινδυνεῖστοι, Αἴτοιον τετραγωνία εἰπέποντες αὖτις, ἐν μηνολόδοις αὐτὸραν τελείωνται εἰς μηναῖς αὐτοῖς ἀνελοντες, ἐπὶ τη Ρώμην πολλάκις ἐλασσοντες, καὶ εἰς ἔχαστα κίνδυνοι συναγαγόντες.

eorum tantum ratione non habita, qui violarant fanum Apollinis: exornataque spoliis navi bus fani celerrima, in urbem eam misit Apollinis dona non dat Scipio. Siciliæ quoque populis denuntiavit, ut crepta sibi à Poenis, insulam bello infestantibus, donaria repetenter quæcunque possent agnoscere: id quod maximè conciliavit ei favorem popolorum, ut qui benignitatem exerceret quantum poterat. Præda deinde præda crevit supererat, divendita, scuta, mata, machinas, & naves inutiles, Marti Minervæque sacras, accinctus creavit, more patrio.

In urbe quoque postquam navis conspecta est, & victoria nuntiata sub vesperam, vulgo procursum est in publicum: & nox ea exacta inter gratulationes complexusq; mutuos, quasi tum primum redditia confirmataque securitate publica, & victoria parata qualis ad eam diem nulla contigerat. Norant enim multa à se gesta egregiè, multa item à suis majoribus, contra Macedonias, Hispanos, & novissimè contra Macedono- Hispani. Antiochus magnus. Annibal quadrigenta Romanorum oppida detinere non semel exercitu, in extre- levit & cecidit hominum millia. Quæ reputantes vix satis crede- bant de victoria, rogiantes ite- mōνας μάχας αὐτοῖς ἀνελοντες, εἰπειδὲ Ρώμην πολλάκις ἐλασσοντες, καὶ εἰς οἰστηρούμδοις μηλίσσα εξ- rum

rum atque iterum alii alios, num certò constaret dirutam esse Carthaginem. Atque ita nostrum totam traducebant fabulis, quomodo exarmati Pœni, præter opinionem fabricarint arma alia: quomodo nayibus ademptis novas adificaverint è materia veteri: occlusoque portus ostio, diversa parte fodiendo, intra paucos dies aperuerint os aliud. Celebrabant & moenium altitudinem, exstructorum saxis ingentibus, injectumque aliquoties ignem in machinas: in summa, totam recens gesti belli faciem quasi representabant auditorum oculis, adjuvantes narrationem etiam gestibus: ut sibi viderentur spectare Scipionem in scalis, in navibus, in portis, in præliis, cursitatem hic illuc: atque ita eam noctem exegit populus.

Ubi verò dies illuxit, sacrificia & supplicationes pro Scipione victoria. Senatus decem legatos in Africam mittit, ut ordinent eam provinciam una cum Scipione. Dira Romanorum super Carthaginem. Byrsa. Megara.

Sacrifica & supplications pro Scipione victoria.

Senatus decem legatos in Africam mittit, ut ordinent eam provinciam u-

nicolesque tributum agebantur circa deorum pulvinaria: inde ad spectacula itum est variorum certaminum. Senatus decem legatos, lectos è patrum numero, misit in Africam, ut una cum Scipione ordinarent eam provinciam; hi si quid Carthaginis supererat, decreverunt id Scipionem diruire: interdixeruntque ne quis ibi habiteret, additis etiam diris devotionibus si quis contra faciat: præsertim si quis Byrsam Megaravè condat deuino: ceterum aditus ejus nemini negatus est. Placuit & civitates, hostium eo bello socias, omnes ad unam delete, & agros earum quæsitos bello attribuere

σαντο τοις τοις νησις εις απεισιν αντης. Ει ανθις ανεπιωδουντο αλικαιον ει τοις ουτι Καρχηδονι κατισκεπτο. ελεχηνδιν τε δι' ολις νηκτας όπως μηδ αιτων τα ουτα σφεληρεθη, καὶ όπως αιτει τοις δοξαν επεκτριπτο έτερος όπως οι τας γαυς αφηρεθησι, Ει τόλον επηγένετο παλιον εις υλις παλαιας. το, τε σομος ή λιμενοι οις απειλειθη, καὶ σομηροις οις σούνιαντο έτερης ημέρας διηγευσι. Η το Τετραν οψιοις αντοις Διορισμοις ιω, η τη την λιθων μεγεθη, Ει το πυρ ή πολλακις τας μηχαναις επηγεγκρη. Ολος τη Το πολεμον, οις ορώντες άρπη μηχανημον, αλικαιοις διεγένουσι. Η εις της φυτωσικης των λεγεμφων τας χήματα Θ ανιστροι συνεφεστο. Ει τη Σκιπιωνα ορεις εδονεια επι κλικησιν, επι νεων, σι πυλαις, σι μερκαις, πανταχοι Διεγίναται. Εται μηδ οι Ρωμαιοι διεντητεοσι.

Α μηδ η μέρεσ, θυσιας τε η πουπου της θεοις εργυνοτο Η φυλης, η οιωνες επι τετοις, η θεια παικιλη. δέκα δε σφην αιτων η βασιλη της θεοτους έπειπε, Διαδοχημένους Λιβενια μη Σκιπιων οις το Ρωμαιων συνεφεστο. οι Καρχηδονοι μη, ειπ περιλοιπην έπι ιω, εκεινην καταπλακη Σκιπιωνα. η οικει αιτων απειπον απαισι, η επηροπιντο, μειδισα τοις τοις Βορσης, ειπον οικησεν αιτων, η τη παλαιεμφη Μεγαρευ ηπισανει οι τοις απειπον. ουτη δε πολεις συμμερηχησιαν τοις πολειοις επιμονων. εδοξε πειθειν απαισι. η οικη Ρωμαιοις βεβοηηκεσι, χα-

εαν ἔδικτον ἐπέστη τὸ δουκιτής, οὐ
τερού μεθίσαται τυραννος τὸν με-
χεα Καρχιδόνιον αὐτῆς τῇ Ἰππω-
νῷ, ἐπὶ θάτερον τοῖς δὲ λοιποῖς
φορσῃ ὥστοις ἐπὶ τῇ γῇ τῇ τοῖς
σύμμαχοις, ἀνδρεῖ καὶ γυναικὶ ὄ-
μηλοις. Εἰ στρατηγὸν ἐπίστοις αὐτοῖς
εἰς Ρ' Ἀρενας ἐπικέπειτο ἔκστασις. οἱ
τοῦ δὲ, οἵτοις αὐτοῖς πάρα πολὺ^{τι}
πλεονεκτεῖσθαι εἶπον, οὐτε τοῖς
σύμμαχοις, οὐτε Καρχιδόνοις ξύνα πολ-
λῷ τῇ συνεργείᾳ τοῖς τοῖς
γηνὶς συνενηνόστοις οὐτε Λιβύην. τότε
οὐδὲν, οὐτε εἰς Μακεδονίαν ἀλο-
ντῷ Αἰδεστον τῷ Φεδονικί-
πον, τείσοντο θράσιον, τῇ
κατὰ τὴν Εὐλαῖδας περιττῷ τινὶ^{τι}
Μομμιον. καὶ τὸν τοῦτον αἱρέ-
τος ἐξῆνοτε τῇ ἐκετίν οὐλυμπιά-
δας.

Χρόνον δὲ ὑπερργον Γαῖον Γεράκη
δημιουρχοῦσθαι εἰς Ρ' Ἀρενη, τῇ στε-
σαντον ἐπονομαζόσταις, ἐδοξεῖ κλη-
ψυχος οὐτε Λιβύης πεμπονταί εἰσαγό-
λισσ. Διογονοφορδραν οὐδὲ φί τη
Καρχιδόνα τῇ θεμέλιον, λυκοὶ τα
θεριδιανάθροις διεπασσοι, οὐ συ-
έχαν. τῇ τοτε μὲν αὐτοῖς η Βουλὴ τῷ
συνοικομοιρικῷ χρόνῳ τῇ αὐτίδι, οὐ πό-
τε Γαῖα Καυταρ, οὐ τῇ διεπάταρ
ὑπερργον αὐτῆς Διόνικην οὐρανόντο,
Περιπτον οὐτε Αἴγυπτον ἐδίκασε, τῇ
τοῖς Πειμπτοῖς φίλοις οὐτε Λιβύην αὐτ
Αἴγυπτον, λεγεται, τῇ Καρχι-
δόνιον στρατοπεδίων, τινὶ σύντοιν
τραχτον πολλῶν ιδίων κλασσοῖς, οὐτο-

sociis Romani populi, maximē
Uticensibus, quicquid ab utro-
que latere Carthaginem & Hip-
ponem usque protenditur: cete-
ros tributarios fecerunt, & stip-
endiarios, tum viros tum mu-
llieres: decreverūntque ut præ-
tor ad eos ex urbe mitteretur an-
nis singulis, his ita ordinatis in
urbem reversi sunt. Scipio man-
data illorum executus, sacrificia
ludōsque voti compos persolvit
dīs immortalibus: perfectisque
ritè omnibus, clāsse reiectus in
urbem, triumphum egit omnium
nobilissimum, resertum statuis ac
donariis, que Carthaginenses
per totātates, ex totā victoriis, to-
to orbe partis, comportaverant
in Africam. Incidit autem in id
tempus quo de Macedonibus &
Andrificeo, qui Pseudophilippus
vocabatur, tertio triumphatum
est. De Græcia verò primum
triumphavit Mummius, circa
centesimam sexagesimam olym-
piadā.

Sed aliquanto post in C. Grac-
chi tribunatu exortis in urbe se-
ditionibus ob inopiam, placuit
in Africam mitti colonorum sex
millia, cui coloniae quin fun-
damenta designarentur in solo
dirutae Carthaginis, lupi signa
confuderunt, quo factum est ut
senatus rem inhibuerit. Rursum
aliquanto posterius, quum Cæ-
sar, qui adeptus mox victoriam,
dictator creatus est, Pompejum
in Aegyptum persecutus, inde
contra ejus amicos profectus es-
set in Africam, dicitur in somnis
Julii Cæsa-
ri vidisse.

Trium-
phus Sci-
pionis qua-
lis.

De Mac-
donibus &
Andrificeo
trium-
phus.

De Græcia
primum
triumpha-
vit Mum-
mius.

85

Colono-
rum sex
millia in
Africam
missa.
Omen.

Senatus rem inhibuerit. Rursum
aliquanto posterius, quum Cæ-
sar, qui adeptus mox victoriam,
dictator creatus est, Pompejum
in Aegyptum persecutus, inde
contra ejus amicos profectus es-
set in Africam, dicitur in somnis
Julii Cæsa-
ri vidisse.

Somnium
Julii Cæsa-
ri.

vidisse magnum exercitum appellantem se flentemque: & per motum eo somnio in memoriales tabellas retulisse confessum de

Consilium
de con-
denda

Carthagi-
ne Corin-
thoꝝ.

Cæſaris in-
teritus.

Cæſar Au-
gustus.

Carthago
vens religiosissimè. Eò Romano-
nova.

condenda Carthaginè Corintho-

que. Quo celeriter occiso ab ini-

miis in Romana curia, filius il-

lius, Cæſar Augustus, quum for-

te fortuna tabellas illas reperiſ-

set, condidit eam, qua nunc est,

Carthaginem in proximo illius

veteris, antiquas devotiones ca-

rebus, & reliquias.

rum colonorum compertum ha-

beo missa ferme tria millia, reli-

quos additos è circumvicinis op-

pidis. Atque ita Africa redacta in

formam provinciæ, Carthago

tunc à Romanis diruta, ab eiſ-

dem instaurata eſt, & colonia

facta post annum centesimum &

alterum.

χλυτῶν, οὐ σύντικα εἰστε εἰς
περίους ἵπονερψίαδος, Καρχηδό-
να σωμοῖςεν. οὐ μέτ' ἡ πολὺ τῷ
δότρῳ εὖτε εἰς Ρ' αὐτοῦ φέσι γῆς
πιεργαλούστων, σωμάτιοιο εἰς
πέμψαν τέος μὲν εἰς τὴν Καρχηδόνα,
τέος δὲ εἰς Κόρινθον ἀλλὰ οὐδὲ ρύ-
θμοσ αὐγῆριν τοὺς εἰχθρῶν εἰς τῷ
Ρ' αργείων Βενδούτην· οὐ δὲ σκει-
νον παις Π' ἐλιθού Καյσαρ, οὐ Σε-
βαστος ἐπίκλησι, σύντυχον οὐδὲ ταῖς
ιπποδρομίαις Ἐπιτρόποιος, σωμάτιο
τελοῦ οὐδὲ Καρχηδόνα αὐχετάπιο μή-
λιστα σκέψεις, Φυλαξανθού Τῷ πο-
τίδαια τῷ ἐπίστροτον. οἰκήτορες τε
Ρ' αργείων μὲν αὐτὸν τελεχίλιες με-
λιστα παιδίσκουμα, τέος δὲ λοιπές
οὐδὲ τοισίκον σωμαζαγεν. οὐδὲ μὲν
Λιένος τῷ ταῦτα Καρχηδόνιος Ρ' α-
ρμοῖοι κατέχουν, Εὶ Καρχηδόνα κατέ-
σκαψάν τε Εἰ σωμάτιοιο αὐθίς, μηδὲ
ἔπι τῷ σκαψῇ εἰχθρον Εἰ δύο.

*ΑΠ-

φυλαξανθού τῷ ποτίδαια ἐπίστροτον.] intelligit devotionem, cuius pagina
præcedente meminit οἱ Καρχηδόνες εἰρ., εἰ τι περιλαμπτον ἔπι την, ἐκείναν ηγ-
τασσάντα Συμπίσαν· καὶ οὐτειν ἀντην ἀπέπον ἀπωτον, καὶ οὐτην ἐπιχάστωτο, οὐ-
λιστα οὐδὲ τῷ Βύρων, εἴ τι οἰκησαν ἀντην, &c. Eiusmodi vero devotiones in
αὐτῷ fuisse sèp̄ius liquet ex Macrobii libro 3. Saturn. c. 9. qui in antiquitatibus
hac oppida invenit dea, Tonios, Fregellas, Gabios, Veios, Fidenas
hac intra Italiam. Præterea Carthaginem & Corinthum. Ante devotionem
tamen idem nos docet deos tutelares urbium evocatos primum fuisse, idque
carmine folenni, cuius formulam loco citato adducit. Videri quoque potest
Turnebus Advers. l. 14. c. 15.

Bellum